

UBİKS | ISCSA

Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi

International Journal of Cultural and Social Studies

UKSAD - IntJCSS

Haziran ve
Aralık Aylarında Yayımlanan
Açık Erişimli Hakemli Dergi

*Biannual
(Published in June & December)
Open Access Peer-Reviewed Journal*

Cilt 4, Özel Sayı / Volume 4, Special Issue
Aralık 2018 / December 2018

3.Uluslararası Avrasya Spor, Eğitim ve Toplum Kongresi Mardin/Türkiye 2018 ve
6. Uluslararası Bilim Kültür ve Spor Kongresi Lviv /Ukrayna 2018 Bildirileri Özel Sayısı

ISCSA_UBİKS

e-ISSN: 2458-9381

www.intjcss.com

www.iscs-a.org

UKSAD, Haziran ve Aralık aylarında olmak üzere yılda iki kere yayımlanan Uluslararası Bilimsel Hakemli bir dergidir.

AÇIK ERİŞİMLİ DERGİ

Editörden mesaj

Değerli meslektaşlarım,

Derneğimiz Kültürel ve Sosyal Bilimler alanındaki çalışmalarınızı değerlendirmek üzere yeni bir dergiyi (UKSAD) hizmetinize sunmaktan büyük bir mutluluk duyuyor. Genç bir kurum olmamıza rağmen, son derece dinamik ve istekli bir ekiple yol alan derneğimizin çıkardığı bu yeni yayın organının da Sosyal Bilimlerin farklı disiplinleri üzerinde yoğunlaşan akademisyenlerin dikkatini çekeceğine olan inancımız sonsuzdur.

Sizleri, Sosyal Bilimlerin tüm alanlarında üreteceğiniz yüksek kalitedeki bilimsel çalışmalarınızı, yazın taramaları, örnek olgu araştırmaları, deneysel araştırmaları, kitap incelemelerinizi, vb. derginin yazım kurallarına uygun olarak hazırlayarak dergimize göndermeye davet ediyoruz. Ayrıca açık erişimli makalelerimizi gerek okuyarak, gerekse alıntılıyarak dergimizin gelişmesine katkı vermenizi diliyoruz. İyi çalışmalar.

IntJCSS is an International Refereed Scientific Journal published biannually (in June & December) by ISCSA.

OPEN ACCESS JOURNAL

Message from the editor

Dear colleagues,

Our association is glad to invite you all to submit your cultural and social researches in our new journal, International Journal of Cultural and Social Studies (IntJCSS). As being a young association, but having very ambitious team of academic staff, we really believe that this journal would attract intention from serious scholars working on different dimensions of educational sciences.

We invite high quality articles, review papers, case studies of theoretical, and empirical, conceptual, experimental researches, translations, and letters to the editors, etc. on social sciences in a properly formatted file as per the author guidelines of the journal. We also promote researchers to use our open access articles in their researches and contribute to the development of our journal through their citations.

Kind regards.

Baş Editör / Editor in Chief

Dr. Ali Murat KIRIK, Assoc. Prof., Marmara University, TURKEY

Dr. Mutlu TÜRKMEN, Assoc. Prof., Bartın University, TURKEY

Eş Editörler / Co-editors

Dr. Saliha AĞAÇ, Prof., Gazi University, TURKEY

Dr. Murat KUL, Assist. Prof., Bartın University, TURKEY

Dr. Kalliope PAVLI, Panteion University of Social and Political Sciences, GREECE

Bilim Kurulu / Scientific Board

Dr. Yunus ABDURAHİMOĞLU, Bartın University, TURKEY

Dr. Suat GEZGİN, Prof., İstanbul University, TURKEY

Dr. Fariz AHMADOV, Azərbaycan Devlet İktisat Üniversitesi, AZERBAIJAN

Dr. Nurhodja AKBULAEV, Azərbaycan Devlet İktisat Üniversitesi, AZERBAIJAN

Dr. Mehmet AKGÜL, Prof., Necmettin Erbakan University, TURKEY

Dr. Aygün AKYOL, Assoc. Prof., Hitit University, TURKEY

Dr. Hayati AKYOL, Prof., Gazi University, TURKEY

Dr. Zeynep TAÇGIN, Marmara University, TURKEY

Dr. Adel M. ALNASHAR, Prof., University of Bahrain, BAHRAIN

Dr. Mahfoud AMARA, Qatar University, QATAR

Dr. Musa Kazım ARICAN, Prof., Yıldırım Beyazıt University, TURKEY

Dr. Esmail Safaei ASL, Allameh Tabataba'i University, IRAN

Dr. Mustafa AY, Assoc. Prof., Selçuk University, TURKEY

Dr. Bünyamin AYHAN, Assoc. Prof., Selçuk University, TURKEY

Dr. Ramezan Mahdavi AZADBONI, University of Mazandaran, IRAN

Dr. Lambros BALTSIOTIS, Panteion University, GREECE

Dr. Fatma BAĞDATLI ÇAM, Bartın University, TURKEY

Dr. Alyona YULDAŞKIZI BALTABAYEVA, Prof., Ahmet Yesevi University, KAZAKHSTAN

Dr. Nuri BALTACI, Gumushane University, TURKEY

Dr. Mehmet BAYRAKTAR, Prof., Yeditepe University, TURKEY

Dr. Metin BECEREMEN, Assoc. Prof., Uludag University, TURKEY

Dr. Antoine Cantin-BRAULT, Université de Saint-Boniface, CANADA

Dr. Ahmet Kamil CİHAN, Prof., Erciyes University, TURKEY

Dr. Aynur CİVELEK, Assoc. Prof., Adnan Menderes University, TURKEY

Dr. Alex CRISP, Sao Paulo State University, BRAZIL

Dr. Hamza ÇAKIR, Prof., Erciyes University, TURKEY

Dr. İsmail ÇAKIR, Assoc. Prof., Erciyes University, TURKEY

Dr. Lokman ÇİLİNGİR, Prof., Ondokuz Mayıs University, TURKEY

Dr. Daniela DASHEVA, Prof., National Sports Academy, BULGARIA

Dr. Bekir DİREKÇİ, Assoc. Prof., Akdeniz University, TURKEY

Dr. Mevlud DUDİC, Prof., Novi Pazar University, SERBIA

Dr. Murat ERDOĞDU, Necmettin Erbakan University, TURKEY

Dr. Murat KELİKLİ, Bartın University, TURKEY

Dr. Nejla GÜNAY, Assoc. Prof., Gazi University, TURKEY

Dr. Bülent GÜRBÜZ, Assoc. Prof., Kırıkkale University, TURKEY

Dr. Erdal HAMARTA, Assoc. Prof., Necmettin Erbakan University, TURKEY

Dr. Mustafa HİZMETLİ, Assoc. Prof., Bartın University, TURKEY

Dr. Miftakhul JANNAH, Surabaya State University, INDONESIA

Dr. İbrahim Hakkı KAYNAK, Necmettin Erbakan University, TURKEY

Dr. Murat KELİKLİ, Bartın University, TURKEY
Dr. Bachir KHELIFI, Prof., University of Mascara, ALGERIA
Dr. Murat KUL, Assist. Prof., Bartın University, TURKEY
Dr. Hanem MAKNI, Prof., University of Tunis, TUNISA
Dr. İfet MAHMUTOVIC, Prof., University of Sarajevo, BOSNIA HERZEGOVINA
Dr. İ. Hakkı MİRİCİ, Prof., Hacettepe University, TURKEY
Dr. Zerf MOHAMED, University Abdel Hamid Ibn Badis Mostaganem, ALGERIA
Dr. Sait OKUMUŞ, Assoc. Prof., Yıldırım Beyazıt University, TURKEY
Dr. Ayad OMAR, Assoc. Prof., Tripoli University, LIBYA
Dr. Mehmet ÖÇALAN, Kırıkkale University, TURKEY
Dr. Nurettin ÖZTÜRK, Assoc. Prof., Atatürk University, TURKEY
Dr. Cevat ÖZYURT, Prof., Yıldırım Beyazıt University, TURKEY
Dr. Shawkat Gaber RADWAN, Port Said University, EGYPT
Dr. Müfit Selim SARUHAN, Prof., Ankara University, TURKEY
Dr. Shakeel Ahmad SHAHID, Dow College Karachi, PAKISTAN
Dr. Erhan SUMMAK, Selçuk University, TURKEY
Dr. Mutluhan TAŞ, Assoc. Prof., Selçuk University, TURKEY
Dr. Burhanettin TATAR, Prof., Ondokuz Mayıs University, TURKEY
Dr. Fatih TOKTAŞ, Assoc. Prof., Dokuz Eylül University, TURKEY
Dr. Mutlu TÜRKMEN, Assoc. Prof., Bartın University, TURKEY
Dr. Mevlüt UYANIK, Prof., Hitit Üniversitesi, TURKEY
Dr. Asife ÜNAL, Assoc. Prof., Bartın University, TURKEY
Dr. Oğuz YURTTADUR, Selçuk University, TURKEY
Dr. Tomáš ZEMAN, Comenius University, SLOVAKIA
Dr. Lukasz TOMCZYK, Adjunct Prof., Pedagogical University of Cracow, POLAND
Dr. Ersin DİKER, Assist. Prof., Gumushane University, TURKEY
Dr. Onur ÖKSÜZ, Assist. Prof., Akdeniz University, TURKEY
Dr. Vahdet ÖZKOÇAK, Assist. Prof., Hitit University, TURKEY
Dr. Ahmet ÇETİNKAYA, Assoc. Prof., Marmara University, TURKEY
Dr. Enderhan KARAKOÇ, Assoc. Prof., Selcuk University, TURKEY
[Dergi Sorumlusu / Publication Manager](#)

Mutlu TÜRKMEN

[Tasarım / Design](#)

Güngör DOĞANAY

[Web Yöneticisi / Web Admin](#)

Ali ALTUNAY

[Halkla İlişkiler / Public Affairs](#)

Sercan KURAL

[Web & Email](#)

www.intjcss.com & info@intjcss.com

** İsimler alfabetik sırayla dizilmiştir. / Names are listed in alphabetical order.*

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

- 1- Futbol ve Futsal Branşlarında Spor Yapan Genç Kadınların Saldırganlık Yaklaşımları
Aggression Approaches of Young Females Playing in Football and Futsal Branches
Murat ERDOĞDU, Murat KOÇYİĞİT, N. Bahadır KAYIŞOĞLU, Baki YILMAZ1-14
- 2- Hz. Muhammed'in (s.a.s.) Eğitim Metotlarından Emsâl (Örnekler) İle Eğitim Metodu
Muhammad's (p.b.u.h.) Training Methods From Education Methods (Examples)
Erdoğan KÖYCÜ15-36
- 3- Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin İletişim Beceri Düzeylerinin İncelenmesi (Bartın Üniversitesi Örneği)
Investigation of Communication Skills Levels of Physical Education and Sports College Students (Bartın University Case)
Okan AYDIN, Murat KUL, Fatih YAŞARTÜRK, Burcu AYDIN37-47
- 4- Moda Perakendeciliğinde Satış Danışmanlarının Prova ve Ürün Bilgisi Konusunda Görüşlerinin İncelenmesi
Analysis of the of Sales Consultants in Fashion Retailing on Try on And Product Information
Betül PINAR, Birsen ÇİLEROĞLU48-59
- 5- Cerrahi Operasyonlarda Kullanılan Hasta Önlüklerinin İyileştirilmesine Yönelik Tasarım Uygulaması
Design Application For Improving Patient Aprons Used in Surgical Operations
Saliha AĞAÇ, Sümeyya EMİROĞLU60-78
- 6- Özel Tiyatrolarda Kostüm Temininde Yaşanan Sorunların İncelenmesi
Analyzing the Problems Living in Costume Supply Process in Private Theatres
Hilal ÖZTAY, Saliha AĞAÇ79-93
- 7- Bilim ve Sanatın İşbirliği: Güneş Baskı
Science and Art of Cooperation: The Sun Print
Gülhan ACAR BÜYÜKPEHLİVAN, Ayşe Nuriye İŞGÖREN, Demet ÖZNAZ, Ömer Bünyamin ZELZELE, Çimen BAYBURTLU, Bekir ORAL, Zekiye SAYAR, Derya KAYACIK94-108
- 8- Ahlâkî Sorunlara Hadislerden Bazı Çözüm Önerileri
Erdoğan KÖYCÜ109-127

Dizinler ve Platformlar	
	Index Copernicus
	Google Scholar
	Türk Eğitim İndeksi
	J-Gate
	SOBIAD
	DRJI
	Open Access Library (oalib)
	ResearchBib
	Scientific Indexing Services
	CiteFactor

Field : Sport Sciences

Type : Research Article

Received: 31.08.2018 - *Accepted*: 03.12.2018

Futbol ve Futsal Branşlarında Spor Yapan Genç Kadınların Saldırganlık Yaklaşımları¹

Murat ERDOĞDU¹, Murat KOÇYİĞİT², N. Bahadır KAYIŞOĞLU³, Baki YILMAZ⁴

¹Selçuk Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, Konya, TÜRKİYE

²Necmettin Erbakan Üniversitesi Turizm Fakültesi, Konya, TÜRKİYE

³Karabük Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Karabük, TÜRKİYE

⁴Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ankara, TÜRKİYE

Email: muraterdogdu06@gmail.com, mkocyigit@konya.edu.tr,
bahadirkayisoglu@gmail.com, bakiyilmaz14@hotmail.com

Öz

Çalışmada saldırganlık “yıkıcı saldırganlık”, “atılgnlık” ve “edilgen saldırganlık” olmak üzere üç boyutta incelenmiştir. Bu doğrultuda araştırmanın amacı, ortaöğretim kurumlarında futbol ve futsal takımlarında spor yapan kadın öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin birtakım değişkenlerle ilişkisini incelemektir. Araştırma grubunu 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Ankara ili merkez ilçelerinde ortaöğretim (lise) kurumlarında eğitim gören ve okullarını futbol ve futsal takımlarında oynayan kadın öğrencilerden rastgele örneklem yöntemiyle seçilen toplam 153 (futbol n=76, futsal n=77) sporcu kadın öğrenci oluşturmaktadır. Bu çalışmada İpek İter (Kiper, 1984) tarafından geliştirilen, 30 maddeden ve üç alt testten (yıkıcı saldırganlık, atılgnlık ve edilgen saldırganlık) oluşturulmuş saldırganlık envanteri ve kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Sporcu kadınların saldırganlık envanteri alt boyutlarından ve toplamından elde edilen puanların belirlenmesinde tanımlayıcı istatistik tekniklerinden, Ss, Range, Min. ve Max. değerler kullanılmıştır. Sporcu kadınların saldırganlık envanteri alt boyutlarına ve toplamına ait puan ortalamalarının kişisel değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesinde öncelikle verilerin normal dağılım gösterip göstermediği Kolmogorov-Smirnov testi ile incelenmiş ve bu inceleme sonucunda veriler normal dağılım gösterdiğinden dolayı üç veya daha fazla küme karşılaştırmaları için Tek Yönlü Varyans

¹ Bu çalışma, 25–27 Nisan 2018 tarihleri arasında gerçekleştirilen ‘6. Uluslararası Bilim, Kültür ve Spor Kongresinde’ sözel bildiri olarak sunulmuştur.

Analizi (ANOVA) kullanılmıştır. ANOVA sonucu anlamlı bulunan farklılıkların kaynağını belirlemek üzere varyansların homojen olmasından dolayı Tukey HSD çoklu karşılaştırma testi kullanılmıştır. Araştırmada anlamlılık düzeyi 0.05 olarak alınmıştır. Genel olarak sporcu kadınların saldırganlık düzeylerinin orta seviyede olduğunu, sporcu kadınların farklı yaşlarda olmasının saldırganlık düzeylerine bir etkisinin olmadığını, sonuçlara göre, sporcu kadınların saldırganlık düzeyleri üzerinde ailelerinin gelir seviyelerinin bir etkisinin olmadığı görülmektedir. Babaların eğitim durumunun yükselmesine paralel olarak yıkıcı saldırganlık, atılganlık ve genel saldırganlık duygusuna sahip olma durumlarının azalacağı belirlenmiştir. Ayrıca annelerin eğitim durumunun yükselmesine paralel olarak yıkıcı saldırganlık duygusuna sahip olma durumlarının azalacağı gözlemlenmiştir. Kardeş sayılarının saldırganlık davranışlarına olan etkisi incelendiğinde ise kardeş sayısı az olan sporcu kadınların kardeş sayısı fazla olan sporcu kadınlara göre yıkıcı saldırganlık ve genel saldırganlık duygularının daha yüksek düzeyde olduğu bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Saldırganlık, Futbol, Futsal, Kadın

Aggression Approaches of Young Females Playing in Football and Futsal Branches

Abstract

In this study, aggression was examined with its three dimensions, “destructive aggression”, “hardiness”, and “passive aggression”. In this context, the objective of the study is to examine the relationships between some variables and the aggression levels of the female students, who are playing in football and futsal teams in secondary education level. The experimental group was composed of 153 female subjects (football n=76, futsal n=77), who were students in secondary education level (high school) in central Ankara in 2017-2018 educational year. The subjects were chosen via random sampling method from the students who were playing in the football and futsal teams of their schools. In this study, personal information forms and the aggression inventory were used. Aggression inventory was developed by İpek İlter (Kiper, 1984) and composed of 30 articles and three sub-tests (destructive aggression, hardiness, and passive aggression). In determining the points gained from aggression inventory sub-divisions of the female players and their totals, Ss, Range, Min., and Max. values were used, which are among the descriptive statistics techniques. In determining whether the averages of the abovementioned points differ according to personal variables, Kolmogorov-Smirnov test was used primarily to test whether the data had a normal distribution. At the end of this test, since the data had a normal distribution, One-way Analysis of Variance (ANOVA) was used in comparing three or more clusters. In order to define the sources of the differences having significant ANOVA results, Tukey HSD multiple comparison test was used since the variances were homogeneous. Significance level was admitted as 0.05 in the study. It was determined firstly that the aggression levels of the female players are generally in medium level, secondly that the different age levels of the females did not have an effect on the aggression levels, and thirdly that the income levels of their families did not have an effect on the aggression levels of the females. It was determined that the higher the fathers’ education levels, the less the students have inclination to have the sense of destructive aggression, hardiness, and general aggression. Moreover, it was observed that the higher the mothers’ education levels, the less the students have inclination to have the sense of destructive aggression. When the effect of the number of the siblings on the aggression behaviors is examined, it was determined that the players with less numbers of siblings have higher level of destructive aggression and general aggression compared to the players with more number of siblings.

Keywords: Aggression, Football, Futsal, Women

Giriş

Saldırganlık; günümüzde yaşamın farklı alanlarında çok çeşitli biçimleriyle karşımıza çıkmaktadır. İnsanların birbirleriyle etkileşiminin yoğun olduğu spor alanlarında ise saldırganlık içeren davranışlar sık sık gündeme gelmektedir.

Saldırganlık ile ilgili çeşitli araştırmacılar tarafından pek çok farklı tanım yapılmıştır. Örneğin; Tiryaki (2000), “karşısındakine üstün gelmek, onu yönetmek; bir işi bozmak, boşa çıkarmak için düşmanca, incitici, hırpalayıcı, acı/ağrı verici davranış biçimi” olarak, Çobanoğlu (2005) ise “esas olarak dış uyarılara karşı bir tepki değil, insanın içinde, serbest kalmaya çabalayan ve dış dürtülerin yeterli olup olmamasına bakmaksızın anlatımını bulacak bir uyarılmadır” şeklinde tanımlamıştır. Gergen ve Gergen (1986) saldırganlığın salt davranışsal olmadığını, davranışa öfke, düşmanlık, patlama gibi duygusal öğelerin de eşlik ettiğini belirtmektedir. Saldırganlık, sözlü, fiziksel ya da dolaylı olarak bir başkasına zarar vermeyi amaçlayan herhangi bir harekettir (Kesen vd., 2007). Saldırganlık, psikotizm, mesafeli davranma, anti sosyal davranışlar ve diğer insanlara karşı duyarsız davranma ile ilişkilidir (Koçyiğit, 2018). Firedman, Sears ve Carlsmith, (1993) “fiziksel güç kullanılsın veya kullanılsın başkalarını incitmeyi amaçlayan her türlü davranış” olarak tanımlamıştır. Spor ortamındaki saldırganlığı ise spor branşının yapısı, kuralları ve bireylerin niyeti belirler.

Ergenlik dönemi bireyin yaşamında bilişsel, duyuşsal veya sosyal olarak önemli bir geçiş dönemidir. Bu dönemde meydana gelen birtakım değişimler ile birlikte bireyin kişiliği de oluşmaya başlar. Günlük yaşamda karşılaşılan saldırganlık içeren durumlar gelişim çağındaki bireyin olumsuz kişilik özellikleri oluşturmasına sebep olabilir. Spor yapan genç bireyler karşılaştıkları bu gibi durumlarda kendi spor yaşamlarıyla ilgili farklı algılara sahip olabilir ve saldırganlığı kendi spor branşlarıyla ilişkilendirebilirler.

Spor saldırganlık bir boşalma vasıtasıdır. Kişi, toplumun normal şartlarda men ettiği saldırgan davranışları spor ile yok edebilir. İnsanlarda otoriteye başkaldırma, baskıya boyun eğmeme gibi isyanların yerine spor faaliyetlerinde bu hırs ve agresif davranışlarda bulunmakta, ceza vermekten zevk duymaktadır. Bu kişiler spor sayesinde zihin ve beden bakımından rakiplerini yenerek tatmine kavuşmaktadırlar. Bazıları da saldırganlık arzularının spor ile boşalmadığına, aksine spor ile bu arzularının daha da arttığını savunmaktadırlar (Şahin, 2003). Spordaki saldırganlık sorunu; sporcunun özelliklerine, antrenörün verdiği taktiğe, taraftar ve medya baskısına bağlı olabilmektedir. Özellikle takım sporlarında saldırganlığı içeren “agresif savunma ve oyun” gibi terminolojiler son derece önemlidir. Burada geçen agresif terimi onaylanan bir durumu göstermektedir. Belirlenmiş kuralların sınırını aşmadığı sürece desteklenmekte, hatta ödüllendirilmektedir. Oysa, günlük yaşamda agresif davranışlar ya toplumsal kurullarla ya da yasalarla sınırlanmakta, yaptırım uygulanmaktadır (Erşan, 2009).

Saldırganlık; yıkıcı saldırganlık, atılganlık ve edilgen saldırganlık olmak üzere üç başlıkta incelenmektedir. Yıkıcı saldırganlık, düşmanlık içeren saldırganlıkla eş anlamlı olarak düşünülmektedir. İnsanlar beklentilerini gerçekleştiremediği zamanlarda hayal

kırıklığı, üzüntü, korku gibi karmaşık duygular içerisine girebilmektedir. Bu duygu yoğunluğu içindeki kişi, toplumun kabul etmeyeceği saldırgan bir tutum sergileyebilmektedir. Burada, kişi kendine zarar verdiği inandığı kaynağa doğru hareketle, zarar verme amacını taşımaktadır (Bostan ve Kılıcıgil, 2008). Atılgnlık, kişiler arası iletişim ve etkileşimi kurmadaki sağlıklı davranış biçimlerinden birisi olarak belirtilmektedir. Atılgnlık aynı zamanda bireyin haklarını korumada, düşüncelerini, duygularını ve inançlarını doğrudan, dürüst, uygun yollarla ve başkalarının haklarını gözetenek ortaya koyma biçimidir (Derwent vd., 2010) Atılgnlık ile saldırganlık arasında temel bazı farklılıklar dikkat çekmektedir. Saldırganlıkta kişi karşısındakilerin haklarını gözetmemekte, onlara saygı duymamakta, düşüncelerini kabul ettirebilmek için şiddet ve zorlama gibi yollara başvurmaktadır. Atılgnlık davranışında düşünce kabul ettirilmeye çalışılırken, saygı çerçevesi içerisinde yapılmaktadır. Ancak atılgnlık gösteren kişiler kendilerine saygısızlık ve haksızlık yapılmasına izin vermezler (Kabak, 2009). Edilgen saldırganlık ise, karşısındaki kişiyi öfkelenmeden saldırganlık duygusunun tatmin edilmesidir. Burada karşısındakini somut olarak incitme arzusu baskındır. Edilgen saldırganlık pasif bir davranış şekli olduğu için, burada sürekli mücadeleden kaçma söz konusudur. Edilgen saldırganlık dolaylı bir saldırganlık türü olarak değerlendirilebilmektedir (Güner, 2006; Bostan ve Kılıcıgil, 2008).

Saldırgan davranışın ortaya çıkmasını etkileyen kişisel veya sosyal birçok değişken vardır. Saldırganlığın en aza indirilmesi ve bununla ilgili olarak bir bilinç oluşturulması açısından, ergenlerin saldırganlık düzeylerinin, saldırganlık çeşitlerinin ve bunları etkileyen faktörlerin belirlenmesi gerekmektedir. Çalışmada saldırganlık “yıkıcı saldırganlık”, “atılgnlık” ve “edilgen saldırganlık” olmak üzere üç boyutta incelenmiştir. Bu doğrultuda araştırmanın amacı, ortaöğretim kurumlarında futbol ve futsal branşlarında spor yapan kadın öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin birtakım değişkenlerle ilişkisini incelemektir.

Yöntem

Evren ve Örneklem

Araştırmada, mevcut durumu ortaya çıkartmayı amaçlayan betimsel taramaya (survey) yönelik bir yöntem kullanılmıştır. Betimsel tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları, herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez (Karasar, 2004).

Araştırma grubunu 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Ankara ili merkez ilçelerinde ortaöğretim (lise) kurumlarında eğitim gören ve okullarını futbol ve futsal branşlarında temsil eden öğrencilerden rastgele örneklem yöntemiyle seçilen toplam 153 (futbol n=76, futsal n=77) sporcu kadın öğrenciler oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada, veri toplama aracı olarak (Kiper, 1984) tarafından geliştirilen “Saldırganlık Envanteri” ölçeği ve araştırmacı tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu kullanılmıştır.

Saldırganlık Envanteri

İpek İLTER (Kiper) tarafından geliştirilen saldırganlık envanteri 30 maddeden oluşmakta ve üç alt testi içermektedir. Bunlar: yıkıcı saldırganlık, atılganlık ve edilgen saldırganlıktır. Envanterde her bir alt test 10 soru ile belirlenmiştir.

Yıkıcı saldırganlıkla ilgili maddeler; 1, 2, 3, 13, 14, 15, 22, 23, 24, 29

Atılganlıkla ilgili maddeler; 4, 5, 6, 10, 11, 12, 19, 20, 21, 28,

Edilgen saldırganlıkla ilgili maddeler ise 7, 8, 9, 16, 17, 18, 25, 26, 27, 30’dur.

Envanterde kullanılan materyal, soru formu ve yanıt kâğıdıdır. Sorular “bana hiç uymuyor=-3”, “bana biraz uymuyor=-2”, “bana uymuyor=-1”, “kararsızım=0”, “bana uyuyor=+1”, “bana biraz uyuyor=+2”, “bana çok uyuyor=+3”, arasında yanıtlamayı içeren 7’li likert tipidir. Kuramsal olarak her bir alt testte, her soruya bana çok uyuyor şeklinde yanıt veren denek +30, bana hiç uymuyor şeklinde yanıt veren denek ise -30 puan almaktadır. Ancak istatistiksel olarak eksi puanlar kullanılmayacağından dolayı ve sıfır sayısının da istatistiksel analizde sorun yaratacağı düşüncesiyle her toplam puana 31 sayısı ilave edilmiştir. Bu sayede her bir alt testten alınan puan 1, en yüksek puan 61 olmaktadır. Envanterin kendisinde olmamakla birlikte, her üç alt ölçeğin toplam puanlarından yola çıkılarak her denek için genel bir saldırganlık puanı da elde edilmiştir (Güner, 2006).

Verilerin Analizi

Sporcu kadınların saldırganlık envanteri alt boyutlarından ve toplamından elde edilen puanların belirlenmesinde tanımlayıcı istatistik tekniklerinden \bar{x} , Ss, Range, Min. ve Max. değerler kullanılmıştır. Sporcu kadınların saldırganlık envanteri alt boyutlarına ve toplamına ait puan ortalamalarının kişisel değişkenlerine göre farklılaşp farklılaşmadığının belirlenmesinde öncelikle verilerin normal dağılım gösterip göstermediği Kolmogorov-Smirnov testi ile incelenmiş ve bu inceleme sonucunda veriler normal dağılım gösterdiğinden dolayı üç veya daha fazla küme karşılaştırmaları için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) kullanılmıştır. ANOVA sonucu anlamlı bulunan farklılıkların kaynağını belirlemek üzere varyansların homojen olmasından dolayı Tukey HSD çoklu karşılaştırma testi kullanılmıştır. Araştırmada anlamlılık düzeyi 0.05 olarak alınmıştır.

Bulgular

Tablo 1. Sporcu Kadınların Saldırganlık Envanteri Alt Boyutlarına ve Toplam Puanlarına İlişkin Ortalamalar (n= 153)

	\bar{X}	Ss	Range	Min	Max	Envanterden alınabilecek en yüksek ve düşük puanlar
Yıkıcı Saldırganlık	39.20	10.13	54	6	60	1-61
Atılganlık	42.39	8.78	37	23	60	1-61

Edilgen Saldırganlık	33.83	10.89	54	1	55	1-61
Genel Saldırganlık	115.43	20.08	104	65	169	3-183

Tablo 1.'de Saldırganlık Envanteri ve alt boyutlarının tanımlayıcı istatistik sonuçları verilmiştir. Saldırganlık Envanteri'nin genelinden alınabilecek minimum puan, alt boyutlara eklenen +30 rakamı ile birlikte 3, maksimum puan ise 183 iken; sporcu kadınların Saldırganlık Envanteri genel puan ortalamaları 115.43 ± 20.08 olup, alınan minimum 65, maksimum puan ise 169'dur. Her bir alt ölçekten alınabilecek minimum puan 1, maksimum puan ise 61'tir. Bu bağlamda envanterin alt boyut puan ortalamaları incelendiğinde; yıkıcı saldırganlık alt boyut puan ortalaması 39.20 ± 10.13 , atılğanlık alt boyut puan ortalaması 42.39 ± 8.78 ve edilgen saldırganlık alt boyut puan ortalaması 33.83 ± 10.89 'dur.

Tablo 2. Sporcu Kadınların Yaş Değişkenine Göre Saldırganlık Envanteri Alt Boyutlarına ve Toplamına Ait Puan Ortalamalarının Karşılaştırılmasını Gösteren Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları

	Yaş	n	\bar{X}	Ss	Sd	F	p
Yıkıcı Saldırganlık	16 yaş	34	38.02	10.46	2	0.579	0.561
	17 yaş	45	38.64	11.10	150		
	18 yaş	74	40.09	9.40	152		
Atılğanlık	16 yaş	34	43.02	9.95	2	0.118	0.889
	17 yaş	45	42.11	7.53	150		
	18 yaş	74	42.27	9.02	152		
Edilgen Saldırganlık	16 yaş	34	33.70	10.95	2	0.189	0.828
	17 yaş	45	33.08	11.18	150		
	18 yaş	74	34.35	10.82	152		
Genel Saldırganlık	16 yaş	34	114.76	20.82	2	0.308	0.736
	17 yaş	45	113.84	20.17	150		
	18 yaş	74	116.71	19.88	152		

Tablo 2'de sporcu kadınların saldırganlık envanteri alt boyutları ve genel saldırganlık toplam puan ortalamalarının yaş değişkenine göre karşılaştırılmasını gösteren ANOVA testi sonuçları yer almaktadır. Bu sonuçlar, sporcu kadınların yaş değişkenine göre, yıkıcı saldırganlık ($F_{(2-150)}=0.579$; $p>0.05$), atılğanlık ($F_{(2-150)}=0.118$; $p>0.05$), edilgen saldırganlık ($F_{(2-150)}=0.189$; $p>0.05$) alt boyutlarına ait puan ortalamalarının ve genel saldırganlık envanteri toplam puan ortalamalarının ($F_{(2-150)}=0.308$; $p>0.05$) anlamlı düzeyde farklılaşmadığını göstermiştir.

Tablo 3. Sporcu Kadınların Baba Eğitim Düzeylerine Göre Saldırganlık Envanteri Alt Boyutlarına ve Toplamına Ait Puan Ortalamalarının Karşılaştırılmasını Gösteren Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları

	Baba Eğitim Düzeyi	n	\bar{X}	Ss	Sd	F	p	Tukey
Yıkıcı Saldırganlık	a İlkokul	24	42.79	7.65	3	4.232	0.007*	a>d c>d
	b Ortaokul	32	40.62	9.15	149			

	c	Lise	43	40.81	9.49	152			
	d	Üniversite	54	35.50	11.20				
Atılganlık	a	İlkokul	24	45.25	7.91	3	2.956	0.034*	a>b
	b	Ortaokul	32	39.40	8.66	149			
	c	Lise	43	41.18	8.31	152			
	d	Üniversite	54	43.85	9.11				
Edilgen Saldırıcılık	a	İlkokul	24	36.75	11.36	3	1.661	0.178	
	b	Ortaokul	32	35.46	10.69	149			
	c	Lise	43	33.93	8.56	152			
	d	Üniversite	54	31.50	12.18				
Genel Saldırıcılık	a	İlkokul	24	124.79	18.30	3	2.775	0.043*	a>d
	b	Ortaokul	32	115.50	17.45	149			
	c	Lise	43	115.93	17.00	152			
	d	Üniversite	54	110.85	23.31				

*P<0.05

Tablo 3’de sporcu kadınların saldırganlık envanteri alt boyutları ve genel saldırganlık toplam puan ortalamalarının babalarının eğitim düzeylerine göre karşılaştırılmasını gösteren ANOVA testi sonuçları yer almaktadır. Bu sonuçlar, sporcu kadınların babalarının eğitim düzeylerine göre edilgen saldırganlık ($F_{(3-149)}=1.661$; $p>0.05$) alt boyutuna ait puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaşmadığını; yıkıcı saldırganlık ($F_{(3-149)}=4.232$; $p<0.05$), atılganlık ($F_{(3-149)}=2.956$; $p<0.05$) alt boyutlarına ait puan ortalamalarının ve genel saldırganlık envanteri toplam puan ortalamalarının ($F_{(3-149)}=2.775$; $p<0.05$) ise anlamlı düzeyde farklılaştığını göstermiştir.

Anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek üzere varyansların homojen olmasından dolayı çoklu karşılaştırma testlerinden Tukey HSD testi kullanılmıştır. Yıkıcı saldırganlık alt boyutunda; babaları ilkökul ve lise mezunu olan sporcu kadınların babaları üniversite mezunu olan sporcu kadınlara göre; atılganlık alt boyutunda babaları ilkökul mezunu olan sporcu kadınların babaları ortaokul mezunu olan sporcu kadınlara göre ve genel saldırganlık envanterinde ise babaları ilkökul mezunu olan sporcu kadınların babaları üniversite mezunu olan sporcu kadınlara göre daha yüksek puan ortalamasına sahip oldukları belirlenmiştir.

Tablo 4. Sporcu Kadınların Anne Eğitim Düzeylerine Göre Saldırıcılık Envanteri Alt Boyutlarına ve Toplamına Ait Puan Ortalamalarının Karşılaştırılmasını Gösteren Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları

		Anne Eğitim Düzeyi	n	\bar{X}	Ss	Sd	F	p	Tukey
Yıkıcı Saldırıcılık	a	İlkokul	46	42.82	7.18	3	4.024	0.009*	a>d
	b	Ortaokul	33	39.72	9.58	149			
	c	Lise	40	37.82	11.72	152			
	d	Üniversite	34	35.44	10.75				
Atılganlık	a	İlkokul	46	42.32	8.73	3	1.448	0.231	
	b	Ortaokul	33	40.00	8.25	149			
	c	Lise	40	42.72	9.29	152			

	d	Üniversite	34	44.41	8.55			
Edilgen Saldırganlık	a	İlkokul	46	35.39	10.78	3		
	b	Ortaokul	33	35.36	10.60	149	1.137	0.336
	c	Lise	40	31.77	10.74	152		
	d	Üniversite	34	32.67	11.43			
Genel Saldırganlık	a	İlkokul	46	120.54	16.51	3		
	b	Ortaokul	33	115.09	18.11	149	1.569	0.199
	c	Lise	40	112.32	21.79	152		
	d	Üniversite	34	112.52	23.47			

*P<0.05

Tablo 4’de sporcu kadınların saldırganlık envanteri alt boyutları ve genel saldırganlık toplam puan ortalamalarının annelerinin eğitim düzeylerine göre karşılaştırılmasını gösteren ANOVA testi sonuçları yer almaktadır. Bu sonuçlar, sporcu kadınların annelerinin eğitim düzeylerine göre atılganlık ($F_{(3-149)}=1.448$; $p<0.05$), edilgen saldırganlık ($F_{(3-149)}=1.137$; $p>0.05$) alt boyutlarına ait puan ortalamalarının ve genel saldırganlık envanteri toplam puan ortalamalarının ($F_{(3-149)}=1.569$; $p<0.05$) anlamlı düzeyde farklılaşmadığını; yıkıcı saldırganlık ($F_{(3-149)}=4.024$; $p<0.05$) alt boyutuna ait puan ortalamalarının ise anlamlı düzeyde farklılaştığını göstermiştir.

Anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek üzere varyansların homojen olmasından dolayı çoklu karşılaştırma testlerinden Tukey HSD testi kullanılmış ve yıkıcı saldırganlık alt boyutunda; anneleri ilköğretim mezunu olan sporcu kadınların anneleri üniversite mezunu olan sporcu kadınlara göre daha yüksek puan ortalamasına sahip oldukları belirlenmiştir.

Tablo 5. Sporcu Kadınların Ailelerinin Gelir Düzeylerine Göre Saldırganlık Envanteri Alt Boyutlarına ve Toplamına Ait Puan Ortalamalarının Karşılaştırılmasını Gösteren Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları

	Gelir Düzeyi	n	\bar{X}	Ss	Sd	F	p
Yıkıcı Saldırganlık	1000 TL ve aşağısı	30	39.36	9.99			
	1001-1500 TL	35	35.14	11.59	4		
	1501-2000 TL	29	40.34	9.97	148	2.038	0.092
	2001-2500 TL	31	40.54	8.50	152		
	2501 TL ve üstü	28	41.46	9.37			
Atılganlık	1000 TL ve aşağısı	30	41.10	9.38			
	1001-1500 TL	35	43.62	7.24	4		
	1501-2000 TL	29	42.93	10.10	148	0.463	0.763
	2001-2500 TL	31	41.41	9.15	152		
	2501 TL ve üstü	28	42.75	8.31			
Edilgen Saldırganlık	1000 TL ve aşağısı	30	34.36	10.28			
	1001-1500 TL	35	30.71	11.05	4		
	1501-2000 TL	29	33.00	14.13	148	1.287	0.278
	2001-2500 TL	31	35.64	8.08	152		
	2501 TL ve üstü	28	36.03	9.94			
Genel Saldırganlık	1000 TL ve aşağısı	30	114.83	21.72	4	1.290	0.277

1001-1500 TL	35	109.48	18.64	148
1501-2000 TL	29	116.27	21.23	152
2001-2500 TL	31	117.61	18.30	
2501 TL ve üstü	28	120.25	20.25	

Tablo 5’de sporcu kadınların saldırganlık envanteri alt boyutları ve genel saldırganlık toplam puan ortalamalarının ailelerinin gelir düzeylerine göre karşılaştırılmasını gösteren ANOVA testi sonuçları yer almaktadır. Bu sonuçlar, sporcu kadınların ailelerinin gelir düzeylerine göre, yıkıcı saldırganlık ($F_{(4-148)}=2.038$; $p>0.05$), atılgnlık ($F_{(4-148)}=0.463$; $p>0.05$), edilgen saldırganlık ($F_{(4-148)}=1.287$; $p>0.05$) alt boyutlarına ait puan ortalamalarının ve genel saldırganlık envanteri toplam puan ortalamalarının ($F_{(4-148)}=1.290$; $p>0.05$) anlamlı düzeyde farklılaşmadığını göstermiştir.

Tablo 6. Sporcu Kadınların Sahip Oldukları Kardeş Sayılarına Göre Saldırganlık Envanteri Alt Boyutlarına ve Toplamına Ait Puan Ortalamalarının Karşılaştırılmasını Gösteren Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları

	Kardeş Sayısı	n	\bar{X}	Ss	Sd	F	p	Tukey
Yıkıcı Saldırganlık	a 1 kardeş	19	38.26	10.41				
	b 2 kardeş	43	40.79	10.11	4			
	c 3 kardeş	55	40.94	8.85	148	3.857	0.005*	b>e
	d 4 kardeş	24	38.04	9.26	152			c>e
	e 5 kardeş ve üstü	12	29.41	12.36				
Atılgnlık	a 1 kardeş	19	41.47	6.87				
	b 2 kardeş	43	44.16	8.74	4			
	c 3 kardeş	55	41.67	8.92	148	0.631	0.641	
	d 4 kardeş	24	41.54	10.30	152			
	e 5 kardeş ve üstü	12	42.50	8.14				
Edilgen Saldırganlık	a 1 kardeş	19	33.10	10.73				
	b 2 kardeş	43	34.88	10.45	4			
	c 3 kardeş	55	34.56	10.34	148	1.043	0.387	
	d 4 kardeş	24	33.79	12.41	152			
	e 5 kardeş ve üstü	12	28.00	11.96				
Genel Saldırganlık	a 1 kardeş	19	112.84	18.50				
	b 2 kardeş	43	119.83	20.74	4			
	c 3 kardeş	55	117.18	18.39	148	2.664	0.035*	b>e
	d 4 kardeş	24	113.37	21.76	152			
	e 5 kardeş ve üstü	12	99.91	18.61				

*P<0.05

Tablo 6’da sporcu kadınların saldırganlık envanteri alt boyutları ve genel saldırganlık toplam puan ortalamalarının sahip oldukları kardeş sayılarına göre karşılaştırılmasını gösteren ANOVA testi sonuçları yer almaktadır. Bu sonuçlar, sporcu kadınların sahip

oldukları kardeş sayılarına göre, atılganlık ($F_{(4-148)}=0.631$; $p>0.05$) ve edilgen saldırganlık ($F_{(4-148)}=0.387$; $p>0.05$) alt boyutlarına ait puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaşmadığını; yıkıcı saldırganlık ($F_{(4-148)}=3.857$; $p<0.05$) alt boyutuna ait puan ortalamalarının ve genel saldırganlık envanteri toplam puan ortalamalarının ($F_{(4-148)}=2.664$; $p<0.05$) ise anlamlı düzeyde farklılaştığını göstermiştir.

Anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek üzere varyansların homojen olmasından dolayı çoklu karşılaştırma testlerinden Tukey HSD testi kullanılmıştır. Yıkıcı saldırganlık alt boyutunda; 2 ve 3 kardeşe sahip olan sporcu kadınların 5 ve üstü kardeşe sahip olan sporcu kadınlara göre; genel saldırganlık envanterinde ise 2 kardeşe sahip olan sporcu kadınların 5 ve üstü kardeşe sahip olan sporcu kadınlara göre daha yüksek puan ortalamasına sahip oldukları belirlenmiştir.

Tartışma ve Sonuç

Bireylerin ve takımların belirli bir rekabet ve kazanma odaklı yarışa girdikleri sportif faaliyetler, aşırı efor sarf edilen yarışmalardır. Bireysel sporlarda da takım sporlarında da rakiple gerçekleştirilen mücadele ve yüksek adrenalin salgısı, saldırganlığı ve şiddeti tetikleyebilmektedir. Bu durum bireylerin saldırganlık eğilimlerini artırabilmektedir. Ayrıca, sportif faaliyetlerdeki mücadele hırsları, aşırı efor sarf etme, kazanmak için yüksek düzeyde stres altında olma gibi durumlar bireyi saldırgan ve kontrolsüz kılabilir.

Kişilerarası iletişim ve etkileşim açısından da diğer insanları fiziksel, psikolojik, ruhsal ve duygusal açıdan incitmeyi amaçlayan her türlü eylem saldırganlık olarak nitelendirilmektedir. Saldırganlık davranışı cinsiyet gruplarına göre farklılık gösterse de her iki grupta da beklentilerin karşılanmadığı zamanlarda stres, korku, endişe, üzüntü ve hayal kırıklığı gibi duyguların devreye girmesiyle saldırganlığın artması mümkündür.

Bu doğrultuda çalışmada özellikle kadın sporcuların saldırganlık yaklaşımları incelenmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular ışığında, futbol ve futsal oynayan genç kadınların farklı yaşlarda olmasının saldırganlık düzeylerine bir etkisinin olmadığını, müsabaka esnasında ya da normal hayatta sergileyecekleri saldırganlık düzeylerinin birbirlerine benzerlik gösterebildiği belirlenmiştir.

Çalışmaya katılan futbol ve futsal oynayan genç kadınların ebeveynlerinin eğitim durumlarına göre de saldırganlık davranışları incelenmiştir. Buna göre babaların eğitim durumunun yükselmesine paralel olarak yıkıcı saldırganlık, atılganlık ve genel saldırganlık duygusuna sahip olma durumlarının azalacağı belirlenmiştir. Ayrıca annelerin eğitim durumunun yükselmesine paralel olarak yıkıcı saldırganlık duygusuna sahip olma durumlarının azalacağı gözlemlenmiştir.

Ailelerin gelir seviyelerine göre yapılan incelemede ise futbol oynayan genç kadınların saldırganlık düzeyleri üzerinde ailelerinin gelir seviyelerinin bir etkisinin olmadığı görülmektedir.

Futbol ve futsal oynayan genç kadınların kardeş sayılarının saldırganlık davranışlarına olan etkisi incelendiğinde ise kardeş sayısı az olan sporcu kadınların kardeş sayısı fazla olan sporcu kadınlara göre yıkıcı saldırganlık ve genel saldırganlık duygularının daha yüksek düzeyde olduğu bulunmuştur. Özdemir ve Abakay, (2017) tarafından yapılmış çalışmada yıkıcı saldırganlık alt boyutunda kadın futbolcuların daha yüksek puan elde ettikleri tespit edilmiştir. Ayrıca, Çelik vd., (2017) tarafından yapılan çalışmada kadın sporcuların yıkıcı saldırganlık puanlarının yüksek olduğu tespit edilmiştir, çalışmamızla paralellik göstermektedir. Kadınların içgüdüsel olarak hiçbir zaman kaybetmeme arzularının spor müsabakalarına katılan kadın sporcular içinde benzerlik gösterdiği düşünülebilir. Yaşamış olduğumuz toplumda genellikle kadınların erkeklere oranla bastırılmış duygularının var olduğu açık bir şekilde bilinmektedir. Spor müsabakalarına katılan kadın sporcuların bu duygularını spor müsabakalarında yıkıcı saldırganlık biçiminde açığa çıkardıklarını söyleyebiliriz.

Bu doğrultuda çalışmadan elde edilen sonuçlara göre genel olarak futbol oynayan genç kadınların saldırganlık düzeylerinin orta seviyede olduğu belirlenmiştir.

Benzer çalışma sonuçları değerlendirildiğinde, Erşan vd., (2009) tarafından üniversite öğrencileri üzerinde yapılan çalışmada ise saldırganlık ölçeği puan ortalamalarında anlamlı bir farklılığın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Dahası, saldırganlık düzeyinin sosyo-demografik değişkenlerden etkilenmediği de araştırma sonucunda tespit edilmiştir. Bu araştırma da çalışmamızla paralellik göstermemektedir.

Dervent vd., (2010) tarafından lise öğrencilerinin saldırganlık düzeylerini ve sportif faaliyetlere katılım ilişkilerini tespit etmek amacıyla gerçekleştirilen çalışmada, spor yapan tüm öğrencilerin (kadın, erkek) spor yapmayanlara göre atılganlık düzeylerinin anlamlı şekilde daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların saldırganlık düzeylerine cinsiyetlerine göre anlamlı fark olmamasına rağmen, spor yapan kadınların spor yapan erkeklerden daha fazla atılganlık özelliği gösterdikleri de saptanmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular doğrultusunda sportif faaliyetlere katılımın saldırganlığı azaltmadığı, fakat atılganlık özelliğini artırdığı tespit edilmiştir.

Yıldız (2009) tarafından spor yapan ve spor yapmayan orta öğretim öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin incelendiği çalışmada, spor yapanlar ve yapmayanlar arasında genel saldırganlık ve atılgan saldırganlık davranışları arasında anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir. Fakat spor yapanların yıkıcı saldırganlık özelliklerinde anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir. Spor yapmayanlarda ise edilgen saldırganlığın anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir.

Daha önce yapılmış araştırma sonuçları da değerlendirildiğinde bireylerin saldırganlık durumlarını etkileyen unsurların farklılık gösterdiği görülmektedir. Ayrıca, bazı sosyo-demografik değişkenlerle bireylerin saldırganlık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılığın olmaması, demografik niteliklerin bütünüyle saldırganlık yapısı üzerinde anlamlı bir yordayıcı olmadığını da göstermektedir.

Kaynakça

- Bostan, G., Kılıcıl, E. (2008). Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencisi Olan ve Olmayan Ankara Üniversitesi Öğrencilerinin Saldırganlık Boyutları, *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. 6 (3),133–140.
- Bostan, G., Kılıcıl, E. (2008). Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencisi Olan ve Olmayan Ankara Üniversitesi Öğrencilerinin Saldırganlık Boyutları. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, VI (3), 133-140.
- Çelik, A., Zengin, S., Baş, M. (2017). Sporcu Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Belirlenmesi, *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 2 (4), 20-31.
- Çobanoğlu, Ş. (2005). *Mobbing, İşyerinde Duygusal Saldırı ve Mücadele Yöntemleri*. Timaş Yayınları. İstanbul.
- Dervent, F., Arslanoğlu, E., Şenel, Ö. (2010). Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeyleri ve Sportif Aktivitelere Katılımla İlişkisi (İstanbul İli Örneği), *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*. 7 (1): 523–525.
- Erşan, E. E., Doğan, O., Doğan, S. (2009). Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Sosyo-demografik Açından Değerlendirilmesi, *Cumhuriyet Tıp Dergisi*. 31: 231–238.
- Freedman, J. L., Sears, D. O., Carlsmith, J. M. (1993). *Sosyal psikoloji*. İmge Kitabevi.
- Gergen, K. J., Gergen, M. N. (1986). *Social Psychologie*. 2nd Edition. N.Y: Springer-Verlag.1986.
- Güner, B. Ç. (2006). Takım Sporları ve Bireysel Sporlar Yapan Sporcuların Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Samsun, 19 Mayıs Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı.
- Kabak, F. (2009). Ergenlerde Spora Katılımın Saldırgan Davranışlar Üzerine Etkilerinin İncelenmesi Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Karasar, N. (2004). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kesen, N. F., Deniz, M. E., Durmuşoğlu, N. (2007). Ergenlerde Saldırganlık ve Öfke Düzeyleri Arasındaki İlişki: Yetiştirme Yurtları Üzerinde Bir Araştırma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Sayı 17.
- Kırımoğlu, H., Kepoğlu, A., Dereceli, Ç., Parlak, N., Tozoğlu, E.(2009). İlköğretim II. Kademe Öğrencilerinin Atılganlık Düzeylerinin Spora Katılımları Bakımından İncelenmesi (Ankara- Elmadağ İlçesi Örneği). *Atatürk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 11(1), 7-15.
- Kiper, İ. (1984). Saldırganlık Türlerinin Çeşitli Ekonomik, Sosyal ve Akademik Değişkenlerle İlişkisi. Yüksek Lisans Tezi. Ankara, Ankara Üniversitesi

- Koçyiğit, M. (2018). *Etkili İletişim ve Duygusal Zekâ* (3.Baskı). Konya: Eğitim Yayınevi.
- Özdemir, N., Abakay, U., (2017). Kadın Voleybol ve Futbolcularda İletişim Becerileri ve Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi, *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 2 (1), 41-52.
- Şahin, H. M. (2003). *Sporda Şiddet ve Saldırganlık*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Tiryaki, Ş. (2000). *Spor Psikolojisi*. Ankara: Eylül Yayınevi.
- Yıldız, S. (2009). Spor Yapan ve Spor Yapmayan Ortaöğretim Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Konya, Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Field : Theology

Type : Review Article

Received: 30.11.2018 - *Accepted*: 25.12.2018

Hz. Muhammed'in (s.a.s.) Eğitim Metotlarından Emsâl (Örnekler) İle Eğitim Metodu*

Erdoğan KÖYÇÜ

Bartın Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Ankara, TÜRKİYE

Email: ekoycu@bartin.edu.tr

Öz

Emsâlu'l-Hadis, kişinin muhataplarına mesajını misâllerle verdiği bir eğitim ve öğretim metodudur. Peygamberimizin (s.a.s.) tebliğini en güzel şekilde sunabilmek için kullandığı metotlardan birisidir. Emsâl metodu, öğretmenlerin derslerinde etkin bir sunum yapabilmeleri, bir konuyu diğer bir konuyla kıyaslayarak verebilmeleri ve bu sayede muhataplarının kolay öğrenmelerini temin etmesi açısından da önemli bir husustur. “Rabbinin yoluna, hikmetle, güzel öğütle çağır ve onlarla en güzel bir biçimde mücadele et!” (Nahl,16/125) emri doğrultusunda Peygamberimiz (s.a.s.) öncelikle güzel öğütle mücadele mücadele etmiştir. Hendek savaşındaki şehri koruma konusunda Selmân-ı Fârîsî'nin (ö. 36/656) görüşünü beğenip uygulaması gibi zaman zaman Ashâb-ı Kirâm ile günlük meseleleri istişâre etmesi yanında çizgilerle öğretim metodu, muhataptan ziyâde onun yaptığı yanlışların öncelenmesi ve onların irdelenmesi uygulamış olduğu en güzel eğitim metotları olarak karşımıza çıkmaktadır. Öncelikle Kur'ân-ı Kerîm'de emsâlin nasıl kullanılmış olduğuna ışık tutacak bazı örnekler sunacağız. Peygamberimizin muhataplarına öğretmek istediklerini güzel örneklerle kıyasa giderek öğretmesi olarak tavsif edebileceğimiz Hadis Literatüründe Emsâlu'l-Hadîs denilen metodu ele alıp Hadis metinlerinden bazı örnekler sunulacaktır. Öncelikle Kur'ân ve Sünnet'in verdiği örneklerden bazılarını almayı hedefledik. Hadislerde genelde “misl” kelimesiyle örnekler zikredilmiştir. Bazen de kötü, iyi gibi zıt olan durumlar, önceki toplumların ve Peygamberimizin ümmeti gibi bir konudaki aynı veya zıt durumları ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hadis, Emsâl, Kıyâs, Hz. Peygamber, Sahâbe-i Kirâm

***NOT**: Bu makale, 24-27 Nisan tarihleri arasında Lviv/Ukrayna'da düzenlenen 6. Uluslararası Bilim Kültür ve Spor Kongresi'nde sözlü olarak sunulan “ Hz. Muhammed'in (s.a.s.) Eğitim Metotlarından Emsâl (Örnekler) İle Eğitim Metodu ” adlı tebliğin içeriği geliştirilerek ve kısmen değiştirilerek üretilmiş hâlidir.

Muhammad's (p.b.u.h.) Training Methods From Education Methods (Examples)

Abstract

“Emsal al-Hadith” is an education and teaching method which is given as a message to the interlocutors. It is one of the methods that the Prophet (p.b.u.h.) uses to present his communication in the best possible way. This method is also important for teachers to be able to make an effective presentation in their classes to make a comparison with another subject and to provide easy learning of their interlocutors. “Call your Lord's way, wisdom, good advice and fight them in the most beautiful way!” (Nahl,16/125). In the direction of this order of the Prophet (p.b.u.h.) primarily struggles with the beautiful advice has fought. In order to protect the city in the battle of the trench, Salman al-Farisi (d. 36/656) like the application of the views and practice from time to time with the companions daily issues, as well as the teaching method of the line, rather than the interlocutor of his mistakes and their evaluation of the the most beautiful educational methods are seen.

We will first present some examples that will shed light on how the prophecy was used in the Qur'an. In the Hadith Literature, we will present some examples of the Hadith texts. First of all, we aimed to get some of the examples given by the Qur'an and Sunnah. In the hadiths, examples with the word of “misl” were mentioned. Occasionally, the same or opposite situation as in the case of the evil, the good and the opposite, the previous societies, Jews, Christians and the Ummah of the Prophet.

Key Words: Hadith, Examples, Comparison, Prophet, Companions.

1. Misâl-Emsâl Kelimelerinin Anlamları

Arapçada “**misl**” kelimesi “**şibh**” kelimesi ile benzerlik anlamında kullanılmaktadır. (İbn. Manzûr, 1990: 11: 610). Ebû'l-Feth Osmân İbn Cinnî'nin el-Mevsilî el-Bağdâdî (ö. 392/1002), “*Göğün ve yerin Rabbine andolsun ki o, sizin konuşmanız gibi gerçektir.*” (Zâriyât, 51/22). ve “*O, gökleri ve yeri yaratandır. Size kendinizden eşler, hayvanlardan da eşler yaratmıştır. Bu sûretle sizi üretiyor. O'nun benzeri hiçbir şey yoktur. O, hakkıyla işitendir, hakkıyla görendir.*” (Şûrâ, 42/11) âyetlerini “**misl**” ile “**şibh**” kelimelerinin aynı manaya geldiğine istişhâd için kullanmıştır. (İbn Manzûr, 1990: 11: 610).

“**Mesel**”, “**mesîl**” kelimelerinin de “**misl**” ile aynı anlamı taşıdığı ifade edilmiştir. (İbn Manzûr, 1990: 11: 610). “**Misl**” kelimesinin “**nazîr**” anlamına geldiği ile ilgili olarak da Mikdâm (b. Ma'dikerb)'ın (Mikdâm'ın, Peygamberimizin zikrettiği emsâle benzer bir emsâli şöyledir: “*Sen ve Rabbin gidin ve birlikte savaşın, biz burada oturacağız.*” (el-Mâide, 5/24) dediği gibi demeyeceğiz. *Senin dört bir yanında savaşacağız.*” dediği ve Hz. Peygamber'in (s.a.s.) bu sözlerden çok memnun olduğu rivayet edilmiştir. (Buhârî, 1992: Meğâzî, 4). rivayet ettiği: “*Bana bu Kitap misâli bir Kitap verildi.*” (Ebû Dâvûd, 1992: Sunne, 5). “*Haberiniz olsun, rahat koltuğunda otururken kendisine benim bir hadisim ulaştığı zaman kişinin: “Bizimle sizin aranızda Allah'ın Kitabı vardır. Onda nelere helâl denmişse onları helâl biliriz. Nelere de haram denmişse onları haram addederiz.” diyeceği zaman yakındır. Bilin ki, Rasûlullah'ın haram kıldıkları da tıpkı Allah'ın haram ettikleri gibidir.*” (Tirmizî, 1992: İlim 10; İbn Mâce, 1992: Mukaddime, 2) hadisini istişhâd için kullanmıştır. (İbn Manzûr, 1990: 11: 610).

“**Mesel**” kelimesinin Arapların kelâmında ma'rûf olmayan bir sıfat olduğu (İbn Manzûr, 1990: 11: 611, 612). “**mesîl**” kelimesinin “**fâzıl**” kelimesiyle aynı anlama geldiği (İbn Manzûr, 1990: 11: 613), “**timsâl**” kelimesinin ise tasavvur manasına geldiği ifade edilmiştir. (İbn Manzûr, 1990: 11: 613). “Eski deyişle “**darb-ı mesel**” veya “**mesel**” bazı anlaşılması zor fikirleri basite indirgeyerek anlatmaya denir.” (Uğur, 1996: 78). (Arap Edebiyatı'nda bazı çalışmalarda da mesele benzer hadislere yer verilmektedir. (Câhız, el-Beyân ve't-Tebyîn (nşr. Abduselâm Muhammed b. Hârûn), İbn Dureyd, el-Müctenâ, Ebû Mansûr es-Seâlibî, et-Temsîl ve'l-Muhâdara Emsâlu'l-Hadis'ten örnekler zikretmişlerdir. (Çetiner, 2004: 29: 299).

Misl'in **el-mislu'l-mûcezu's-sâir**, **el-mislu'l-kıyâsî**, **el-mislu'l-hırâfî** olmak 3 çeşit olduğu ifade edilmiş ve bunları anlamları verilmiş ve her bir kısmın örneklerle izahları yapılmıştır. (Abdülmeccid, 1992: 77-410).

2. Kur'ân-ı Kerîm'den Bazı Emsâl (Emsâlu'l-Kur'ân)

Kur'ân-ı Kerîm'de “**mesel**” misâl, örnek, benzer, hâl, sîret, durum, ibret, vasıf, özellik gibi anlamlara gelmektedir. (Çetiner, 2004: 29: 299).

Emsâlu'l-Kur'ân terimi ise “Kur'ân-ı Kerîm'deki meseller ve bunlardan bahseden ilim için kullanılmaktadır. “Mesel” kelimesi Kur'ân'da 69, emsâl ise 9 yerde zikredilmiştir. Mana ve maksadın insan ruhunda iz bırakan ve hayranlık uyandıran bir biçimde kısa ve özlü olarak ifade edilmesidir.” (Kandemir, 2004: 29: 299).

Allah Tealâ, geçmiş kavimlerin ve peygamberlerinin misâllerinden bazılarını Peygamberimize (s.a.s.) zikretmiştir: “Biz, Nûh'a ve ondan sonra gelen peygamberlere vahyettiğimiz gibi sana da vahyettik. İbrahim'e, İsmail'e, İshâk'a, Yakûb'a, torunlarına, İsa'ya, Eyyûb'e, Yûnus'a, Hârûn'a ve Süleymân'a da vahyetmiştik. Dâvûd'a da Zebûr vermiştik. Daha önce kıssalarını sana anlattığımız peygamberler gönderdik. Anlatmadığımız peygamberler de gönderdik. Allah, Mûsa ile de doğrudan konuştu.” (Nisâ, 4/163-164).

(Kur'ân-ı Kerîm'de zikredilen misâlleri ele alan kitap ve tez çalışmalarından bazılarını zikrederim: **1.** Ebû Ubeyd el-Kâsım b. Sellâm b. Miskîn el-Herevî (ö. 224/838), Emsâl, (17 hadisin bir kısmını açıkladıktan sonra derlediği 1386 meseli 19 bölüm ve 270 bâb halinde ele almıştır.) (Tüccar, 1994: 10: 245; Kırboğa, 1974: 218, Özbek, 1994: 77). **2.** Ebû Hilâl Hasen b. Abdillâh el-Askerî (ö. 382/992), Cemheretu'l-Emsâl, (Diğer mesellerin arasında emsâl tarzındaki birçok hadis alfabetik olarak verilmiştir. (Kandemir, 2004: 29: 299; Özbek, 1994: 77; Uğur, 1996: 78). **3.** el-Mâverdî Ebû'l-Hasen Ali b. Muhammed b. Habîb el-Basri (ö. 450/1058), Emsâlu'l-Kur'ân (el-Emsâl ve'l-Hikem), (300 Hadîs, 300 hikmetli söz ve beytin 10 bölüm halinde incelendiği kitap, Fuâd Abdulmun'im tarafından yayımlanmıştır. 1981 ve 1985 yıllarında İskenderiye'de yayınlanmıştır.) (Kandemir, 2004: 29: 298). Bursa Eski Yazma ve Basma Eserler Kütüphanesi ile (Ulucami, nr. 1268) Leiden Kütüphanesi'nde birer yazması mevcuttur. (Çetiner, 2004: 29: 301; Kallek, 2003: 28: 186). **4.** Ebû Abdillâh Şemsuddîn Muhammed b. Ebi Bekr b. Eyyûb İbn Kayyım el-Cevziyye ez-Zurâî ed-Dımaşkî el-Hanbelî, el-Emsâl fî'l-Kur'âni'l-Kerîm, (43 açık, 11 gizli meselenin yer aldığı eser, Saîd Muhammed Nemr el-Hatîb tarafından 1403/1983 yılında Beyru'ta, Mûsâ Beyân Ulvân el-Alîlî tahkikiyle 1987 yılında Bağdat'ta yayınlanmıştır. (Çetiner, 2004: 29: 301). **5.** Ebû Ubeyde Ma'mer b. el-Musennâ, Mecmûu'l-Emsâl (Emsâlu's-Sâire'si), (Kırboğa, 1994: 57). Huseyin b. Fazl el-Becelî, Emsâlu'l-Kâmine fî'l-Kur'âni'l-Kerîm, (Anlam bakımından atasözleriyle aralarında uygunluk bulunduğu farz edilen 61 gizli meseli ihtivâ eden eser, Ali Hüseyin el-Bevvâb'ın tahkikiyle 1412/1992 yılında Riyad'da neşredilmiştir.) (Çetiner, 2004: 29: 299). **6.** Muhammed Ref'et Saîd, Delâletu'l-Emsâl fî'l-Kur'âni'l-Kerîm, (1988 yılında Kahire'de yayınlanmıştır. (Çetiner, 2004: 29: 299). **7.** el-Abdelî, el-Emsâl fî'l-Kur'âni'l-Kerîm, (1985 yılında Cidde'de yayınlanmıştır.) (Çetiner, 2004: 29: 301). **8.** Muhammed Câbir Feyyâz, el-Emsâl fî'l-Kur'âni'l-Kerîm, (1988 yılında Bağdat'ta yayınlanmıştır.) (Çetiner, 2004: 29: 301). **9.** Veli Ulutürk, Kur'ân'da Temsîlî Anlatım Emsâlu'l-Kur'ân, İnsan Yayınları, İstanbul, 1995. **10.** Yusuf Yurt, 1991 Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde “Kur'ân Meselleri” adlı bir Yüksek Lisans tezi hazırlamıştır. Bu konuda yazılan bazı makaleler ise şunlardır: **1.** Ulutürk, V., (1995), “Kur'ân-ı Kerîm'de Meseller (Emsâlu'l-Kur'ân)”, Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, sy. 12, s. 29-48. **2.** Ulutürk, V., (1993), Kur'ân-ı Kerim'de Meseller (Emsâlu'l-Kur'ân), Atatürk

Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, sy. 11, s. 74-110. Kaya, S., “Emsâlu’l-Kur’ân Bağlamında Hakîm et-Tirmizî’nin “el-Emsâl mine’l-Kitâb ve’s-Sunne” adlı Eserinin Değerlendirilmesi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2016, c. 4, sy. 8, s. 86-103. 3.Şahin, Ş., “Mecmau’l-Emsâl’de Yer Alan Ef’al Veznindeki Hayvan Konulu Deyim ve Atasözleri Üzerine Bir İnceleme”, Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2008, c. 17, sy. 1, s. 177-191. 4.Ebu Süleyman Şeyh Sabır Hasan Muhammed, “Emsâlu’l-Ku’rân” (çev. Mustafa Hocaoğlu), Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi, 2012, c. 12, sy. 1, s. 257-268. 5.Ömer, R., (2014), “Serdiyyetu’l-Emsâli’l-Arabiyye”, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, c. 19, s. 31, s. 342-357. 6.Batar, Y., “Bir Öğretim Yöntemi Olarak Emsâlu’l-Kur’an”, İslâmî İlimler Dergisi, 2013, c. 8, sy. 1, s. 323-346. 7.Kazan, R., “el-Meydânî’nin Mecmau’l-Emsâl” Adlı Eserinde Hz. Peygamber’e Ait Vecîzeler ve Edebî Özellikleri (II)”, Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2016, c. 2, sy. 37, s. 57-76.

Hz. Peygamberin (s.a.s.) misâllerle eğitim öğretim metodunu zikretmeden önce Kur’ân-ı Kerîm’de beyan edilen ve ibret ve öğüt alabilmemiz için bizlere arz edilen bazı misâlleri zikretmek istiyoruz.

2.1.Halîfe Olarak Yaratılacak İnsanın Melekler Tarafından Zikredilen Misâli

Allah Tealâ, Hz. Âdem’i yaratmak istediğinde, meleklerin O’na arz ettikleri misâl bu konuda zikredeceklerimizden biridir. “*Hani, Rabbin meleklerle, “Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım.” demişti. Onlar, “Orada bozgunculuk yapacak, kan dökecek birini mi yaratacaksın? Oysa biz sana hamd ederek daima seni tesbih ve takdis ediyoruz.” demişler. Allah da: “Ben sizin bilmediğinizi bilirim.” demişti. Allah, Âdem’e bütün varlıkların isimlerini öğretti. Sonra onları meleklerle göstererek: “Eğer doğru söyleyenler iseniz, haydi bana bunların isimlerini bildirin.” dedi. Melekler: “Seni bütün eksikliklerden uzak tutarız. Senin bize öğrettiklerinden başka bizim hiçbir bilgimiz yoktur. Şüphesiz her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin.” dediler.*” (Bakara, 2/30-32). Allah Tealâ yarattığı insanın kendisine öğretmesi sayesinde meleklerden daha bilgili olduğunu ise meleklerin ise kendilerine öğretilmeyen bir konuda bilgi sahibi olmadıklarını kıyasla beyan etmiştir.

2.2.Hz. İsa’nın (a.s.) Yaratılışının Hz. Âdem’e (a.s.) Benzemesi Misâli

Allah Tealâ, Hz. İsa’nın (a.s.) yaratılışının Hz. Âdem’e (a.s.) benzediğini Hıristiyanların iddia ettiği gibi O’nun: “Allah’ın oğlu olmadığını” bir emsâlde beyân etmiştir: “*Hani melekler şöyle demişti: “Ey Meryem! Allah, seni kendi tarafından bir kelime ile müjdeliyor ki, adı Meryem oğlu İsa Mesih’tir. Dünyada da, Âhiret’te de itibarlı ve Allah’a çok yakın olanlardandır.” “O, beşikte de, yetişkin çağında da insanlarla konuşacak, sâlihlerden olacaktır.” Meryem: “Ey Rabbin! Bana bir beşer dokunmamışken benim nasıl çocuğum olur?” dedi. Allah, “Öyle ama Allah dilediğini yaratır. O, bir şeyin olmasını dilediğinde ona sadece “ol” der, o da hemen oluverir”*

dedi.” (Âl-i İmrân, 3/45-47). Bir misâlle anlatmıştır: *(Ey Muhammed!) Bunu (bildirdiklerimizi) biz sana âyetlerden ve hikmet dolu Kur’an’dan okuyoruz. Şüphesiz Allah katında (yaratılışları bakımından) İsa’nın durumu, Âdem’in durumu gibidir: Onu topraktan yarattı. Sonra ona “ol” dedi. O da hemen oluverdi.*” (Âl-i İmrân, 3/58-59).

Hz. Uzeyir’i (a.s.) Allah’ın oğlu diye iddia eden Yahudilere ve Hz. İsa’yı Allah’ın oğlu diye iddia eden Hristiyanlara bu iddiaların iftiradan ibaret olduğunu “*Yahudiler, Uzeyir Allah’ın oğludur, dediler. Hristiyanlar da, Mesih (İsa) Allah’ın oğludur dediler. Bu onların ağızlarıyla geveledikleri sözlerdir. (Sözlerini) daha önce kâfir olmuş kimselerin sözlerine benzetiyorlar. Allah onları kahretsin! Nasıl da (haktan bâtula) döndürülüyorlar!*” (Tevbe, 9/30) ayetiyle hem iddiaları hem de iftiraları konusunda kıyasa da giderek bir misâlle ortaya koymuştur.

2.3.Ölülerin Nasıl Diriltildiğinin Misâli

Kur’ân’da zikredilen boğazlanması emredilen hayvanın diğer hayvanlarla çeşitli yönlerden kıyâsını (“Meselde esas itibariyle bir şeyin bir veya birkaç yönden başka bir şeye benzetilmesi söz konusu olup Kur’ân-ı Kerîm’in getirdiği mesellerde de bu özellik açık bir şekilde görülmektedir.” (Çetiner, 2004: 29: 299). Allah Tealâ, ölülerin nasıl diriltildiğini İsrailoğullarına ispat için zikrettiği misâl ise şöyle beyan etmiştir: “*Hani Mûsâ kavmine, “Allah, size bir sığır kesmenizi emrediyor.” demişti. Onlar da, “Sen bizimle eğleniyor musun?” demişlerdi. Mûsâ: “Kendini bilmez câhillerden olmaktan Allah’a sığınırım.” demişti. “Bizim için Rabbine dua et de onun nasıl bir sığır olduğunu bize açıklasın.” dediler. Mûsâ şöyle dedi: “Rabbim diyor ki: O, ne yaşlı, ne körpe, ikisi arası bir sığırdır. Haydi, emrolduğunuz işi yapın.” Onlar, “Bizim için Rabbine dua et de, rengi neymiş? Açıklasın.” dediler. Mûsâ şöyle dedi: “Rabbim diyor ki, o, sapsarı; rengi, bakanların içini açan bir sığırdır.” dedi. “Bizim için Rabbine dua et de onun nasıl bir sığır olduğunu bize açıklasın. Çünkü sığırlar, bizce, birbirlerine benzemektedir. Ama Allah dilerse elbet buluruz.” dediler. Mûsâ şöyle dedi: “Rabbim diyor ki; o, çift sürmek, ekin sulamak için boyunduruğa vurulmamış, kusursuz, hiç alacası olmayan bir sığırdır.” Onlar: “İşte, şimdi tam doğrusunu bildirdin.” dediler. Nihayet o sığırı kestiler. Neredeyse bunu yapmayacaklardı. “Sığırın bir parçası ile öldürülene vurun.” dedik. İşte, Allah ölüleri böyle diriltir, düşünesiniz diye mu’cizelerini de size böyle gösterir. Hani, bir kimseyi öldürmüştünüz de suçu birbirinizin üstüne atmıştınız. Hâlbuki Allah, gizlemekte olduğunuzu ortaya çıkaracaktı.” (Bakara, 2/67-72).*

“*Hani İbrâhîm, “Rabbim! Bana ölüleri nasıl dirilttiğini göster.” demişti. (Allah ona) “İnanmıyor musun?” deyince, “Hayır (inandım) ancak kalbimin tatmin olması için” demişti. “Öyleyse, dört kuş tut. Onları kendine alıştır. Sonra onları parçalayıp her bir parçasını bir dağın üzerine bırak. Sonra da onları çağır. Sana uçarak gelirler. Bil ki, şüphesiz Allah mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir.” (Bakara, 2/260). Allah’ın, ölüleri nasıl dirilttiğini Hz. İbrâhîm’in (a.s.) kalbinin mutmain olması için bizzat*

görerek öğrenmek istemesini dört kuş ile misâllendirmesi ile ilgili beyan ettiği ayetler bu hususta sunabileceğimiz en güzel örneklerden biridir.

2.4.İsrâiloğlularının Yiyecek Tercihleri Misâli

Allah Tealâ, Hz. Musa'nın (a.s.) risâletine inananların ona çıkardıkları sıkıntıları bazı misâllerle sunmuştur. Bunlardan biri de kendilerine verilen yiyecekler ile kendilerine verilmesini talep ettikleri yiyeceklerin birbirlerine kıyâs etmeleri idi: *“Hani, “Ey Mûsâ! Biz bir çeşit yemeğe asla katlanamayız. O hâlde, bizim için Rabbine yalvar da, o bize yerden biten sebze, kabak, sarımsak, mercimek, soğan versin.” demiştiniz. O da size, “İyi olanı düşük olanla değiştirmek mi istiyorsunuz? Öyle ise inin şehre! İstedikleriniz orada var” demişti. Böylece zillet ve yoksulluk onları kapladı. Onlar, Allah'ın gazabına uğradılar. Bunun sebebi, onların; Allah'ın âyetlerini inkâr ediyor, peygamberleri de haksız yere öldürüyor olmaları idi. Bütün bunların sebebi ise, isyan etmek ve aşırı gitmekte oluşlarıydı.”* (Bakara, 2/61).

2.5.Mallarını Allah Yolunda Harcayanların Durumunun Başaktaki Tanelere Benzetilmesi Misâli

Allah Tealâ, mallarını Allah yoluna harcayanların durumu bir başaktaki tanelere ve o tanelerin verdiği ürüne benzetmiştir: *“Mallarını Allah yolunda harcayanların durumu, yedi başak bitiren ve her başakta yüz tane bulunan bir tohumun durumu gibidir. Allah, dilediğine kat kat verir. Allah, lütfu geniş olandır, hakkıyla bilendir.”* (Bakara, 2/261).

2.6.Tevratla Amel Etmeyenlerin Kitap Yüklü Eşeğe Benzetilmesi

Allah Tealâ, Tevrat'ın hükümleriyle amel etmeyenlerin misâlini şöyle beyân etmiştir: *“Tevrat'la yükümlü tutulup da onunla amel etmeyenlerin durumu, ciltlerle kitap taşıyan eşeğin durumu gibidir. Allah'ın âyetlerini inkâr eden topluluğun hâli ne kötüdür! Allah, zalimler topluluğunu hidayete erdirmez.”* (Cum'a, 62/5). Ayet asıl olanın kitapları biriktirmek değil, içerisindekilerini anlayarak gereğini yaparak yaşamak olduğunu ifade etmektedir.

2.7.Sivrisinek Misâli

Allah Tealâ, bir sivrisineği örnek vererek bunun niçin örnek verdiğini tartışma yapan ve bu örneğin bir hidayet veya sapıtma nedeni olduğunu beyan etmiştir.

“Allah, bir sivrisineği, ondan daha da ötesi bir varlığı örnek olarak vermekten çekinmez. İman edenler onun, Rablerinden bir gerçek olduğunu bilirler. Küfre sapanlar ise, “Allah, örnek olarak bununla neyi kastetmiştir?” derler. Onunla birçoklarını saptırır, birçoklarını da doğru yola iletir. Onunla ancak fâsıkları saptırır.” (Bakara, 2/26).

2.8.İnsanın Bir Sinek Karşısında Acziyeti Misâli

Allah Tealâ, insanların bir sinekle mukâyesinin yapıldığı bir misâli beyan etmiştir: “*Ey insanlar! Size bir örnek verildi. Şimdi ona iyi kulak verin. Sizin Allah’tan başka tapıklarınız bir sinek dahi yaratamazlar, hepsi bunun için toplansalar bile. Eğer sinek onlardan bir şey kapsa, bunu ondan kurtaramazlar. İsteyen de âciz, istenen de.*” (Hac, 22/73). Allah Tealâ’nın güç ve kudret sahibi, yaratıcı olduğunu insanın ise yaratmaktan âciz olduğunu ifade etmektedir.

2.9.Dirilişle Yaratılışın Kıyâslanması Misâli

Allah Tealâ, diriliş konusunda şüphe içinde olanlara insanın yaratılışının merhalelerini misâllerle zikretmiştir: “*Ey insanlar! Ölümden sonra diriliş konusunda herhangi bir şüphe içindeyseniz (düşünün ki) hiç şüphesiz biz sizi “topraktan”, sonra “az bir sudan”, sonra bir “alaka”dan sonra da yaratılışı belli belirsiz bir “mudga”dan yaratık ki size apaçık anlatalım. Dilediğimizi belli bir süreye kadar rahimlerde durduruyoruz. Sonra sizi bir çocuk olarak çıkarıyor, sonra da tam gücünüze ulaşmanız için. İçinizden ölenler olur. Yine içinizden bir kısmı da ömrün en düşkün çağına ulaştırılır ki, bilirken hiçbir şey bilmez hâle gelsin. Yeryüzünü de ölü, kupkuru görürsün. Biz, onun üzerine yağmur yağdırdığımız zaman kıpırdar, kabarır ve her türden iç açıcı çift çift bitkiler bitirir.*” (Hac, 22/5).

2.10.Dirilişi İnkâr Edenin Çürümüş Kemikler Misâli

Allah Tealâ, dirilişi inkâr edenin verdiği misâli zikrederek bunun nasıl gerçekleştirileceğini temsîli olarak beyân etmiştir. “*İnsan, bizim, kendisini “az bir sudan” yarattığımızı görmedi mi ki, kalkmış apaçık bir düşman kesilmiştir. Bir de kendi yaratılışını unutarak bize bir örnek getirdi. Dedi ki: “Çürümüşlerken kemikleri kim diriltecek?” De ki: “Onları ilk defa var eden diriltecektir. O, her yaratılmışı hakkıyla bilendir.*” (Yâsîn, 36/77-79).

Şöyle derler: “*Biz gerçekten gerisingeriye eski hâlimize mi döndürüleceğiz?” Bizler çürümüş kemiklere döndükten sonra mı?” “Öyle ise bu hüsrân dolu bir dönüştür.” dediler. Hâlbuki o, bir haykırıştan (Sûr’un üfürülmesinden) ibarettir. Birdenbire kendilerini mahşerde buluverirler.” (Naziât, 79/10-14).*

2.11.Cehennem İle Anne Kucağının Kıyâsı Misâli

Allah Tealâ, Kıyâmet günü felakete maruz kalacak insanları kelebeklere, dağları da renkli yünler benzemiş, insanın en muhtaç olduğu dönemlerde anne kucağını arar gibi bir arayış içinde olacağını anne kucağıyla Cehennemi kıyaslayarak onların anne kucağı yerine “Hâviye”ye yaslanacağını ve Hâviyenin ise “kızgın bir ateş” olduğunu güzel misâllerle beyan etmiştir. “*Yürekleri hoplatan büyük felaket! Nedir o yürekleri hoplatan büyük felâket? Bilir misin nedir yürekleri hoplatan büyük felaket? O gün insanlar, her biri bir tarafa uçuşan küçük kelekler gibi olacaktır. Dağlar da atılmış renkli yünler gibi olacaktır. İşte o vakit, kimin tartıları ağır gelmişse, Artık o, hoşnut olacağı bir hayat içinde olacaktır. Ama kimin de tartıları hafif gelirse, İşte onun anası (varacağı yer) Hâviye’dir. Bilir misin nedir Hâviye? O, kızgın bir ateştir.*” (Karia, 101/1-11).

2.12.İnkâr Edenlerle ve İman Edenlere Sunulan Kötü ve İyi İnsan Modelleri Misâli

Allah Tealâ, inanlara iyilerden 2 örnek ve inanmayanlara da kötülerden 2 örnek sunarak iyilerin ve kötülerin durumlarını kıyaslayarak şöyle beyan etmiştir: “*Allah, inkâr edenlere, Nûh’un karısı ile Lût’un karısını örnek gösterdi. Bu ikisi, kullarımızdan iki sâlih kişinin nikâhları altında bulunuyorlardı. Derken onlara hânlük ettiler de kocaları, Allah’ın azabından hiçbir şeyi onlardan savamadı. Onlara, “Haydi, ateşe girenlerle beraber siz de girin!” denildi. Allah, iman edenlere ise, Firavûn’un karısını örnek gösterdi. Hani o, “Rabbim! Bana katında, Cennette bir ev yap. Beni Firavûn’dan ve onun yaptığı işlerden koru ve beni zalimler topluluğundan kurtar!” demişti. Allah, bir de iffetini sapasağlam koruyan ve bizim de kendisine ruhumuzdan üflediğimiz, Rabbinin kelimelerini ve kitaplarını doğrulayan İmrâ kızı Meryem’i de (inananlara) örnek gösterdi. O itaat edenlerdendi.” (Tahrîm, 66/10-12).*

2.13.Elindekilerle Yetinmeyip Başkasının Elindekini Almak İsteyenin Misâli

Allah Tealâ, elindekilerle yetinmeyen kişinin, başkasının elindekini almaya kadar giden mal hırsının hangi boyutlara ulaştığını bizzat Peygamberimize (s.a.s.) bu haberin ona ulaşmış olduğunu sorarak bir misâle beyân etmiştir: “*Sana davacıların haberi geldi mi? hani onlar duvarı aşarak mabede girmişlerdi. Hani Dâvûd’un yanına girmişlerdi de Dâvûd onlardan korkmuştu. Onlar, “korkma! Biz, iki davacı grubuz. Birimiz diğerine haksızlık etmiştir. Aramızda adâletle hükmet. Zulmetme ve bizi hak yola ilet.” dediler. İçlerinden biri şöyle dedi: “Bu benim kardeşimdir. Onun doksan dokuz koyunu var. Benim ise bir tek koyunum var. İçlerinden biri şöyle dedi: “Bu benim kardeşimdir. Onun doksan dokuz koyunu var. Benim ise bir tek koyunum var. Böyle iken “Onu da bana ver.” dedi ve tartışmada beni bastırdı. Dâvûd dedi ki: “Andolsun, senin koyununu kendi koyunlarına katmak istemek suretiyle sana zulmetmiştir. Esasen ortakların pek çoğu*

birbirine haksızlık eder. Ancak iman edip sâlih ameller işleyenler başka. Onlar da pek azdır...” (Sad, 38/21-24).

Burada temsîl ile hem bir kıssa anlatılmakta hem de bu kıssadan nasıl bir ders almamız gerektiği vurgulanmaktadır. Bu ayetten çıkarabileceğimiz hisse ise elindekilerle yetinip başkasının malına göz dikmemek, haksızlıkla başkasının malını almak için hileli bir yola girmemektir.

2.14.Güzel Sözün Ağaca Benzetilmesi

Allah Tealâ, güzel bir sözü kökü sağlam, dalları göğe yükselen ve meyve veren bir ağaca benzetmiştir: *“Görmedin mi, Allah güzel bir sözü nasıl misal getirdi? (Güzel bir söz), kökü sağlam, dalları göğe yükselen bir ağaç gibidir. Bu ağaç, Rabbinin izniyle her zaman meyvesini verir. Öğüt alsınlar diye Allah insanlara misâller getirir. Kötü bir sözün durumu da; yerden koparılmış, ayakta durma imkânı olmayan kötü bir ağacın durumu gibidir.”* (İbrâhîm, 14/24-26).

2.15.Allah’ın Göğsünü İslam’a Açtığı Kimseyle Kalbi İmana Kapalı Kimsenin Misâli

Allah Tealâ Yağmurla ölü toprağı nasıl dirilttiğini ve göğsünü İslam’a açtığı kimseyle kalbi imana kapalı kimseyi şöyle kıyâs etmiştir: *“Görmedin mi, Allah gökten yağmur yağdırdı da onu yeryüzündeki kaynaklara ulaştırdı. Sonra onunla renkleri çeşit çeşit ekinler çıkarıyor. Sonra ekinler kuruyor da onları sapsarı kesilmiş görüyorsun. Sonra da Allah onları kurumuş çer çöp hâline getirir. Şüphesiz ki bunda akıl sahipleri için bir öğüt vardır. Allah’ın, göğsünü İslâm’a açtığı, böylece Rabbinden bir nur üzere bulunan kimse, kalbi imana kapalı kimse gibi midir? Allah’ın zikrine karşı kalpleri katı olanların vay hâline! İşte onlar açık bir sapıklık içindedirler.”* (Zümer, 39/21-22). en-Nesefî (ö. 710/1310) ayette zikredilen: “Renkleri farklı” ile “Yeşil, kırmızı, sarı, beyaz” ile ürünleri ise: “Arpa, buğday, susam” şeklinde tefsir etmiştir. (Nesefî, 1984: 3: 54).

3.Emsâlu’l-Hadis (Hadislerden Bazı Emsâl)

Bireylerin eğitim ve öğretiminde, onların kazanımlarını ihtiva eden müfredâtın hangi metotlarla öğretileceği büyük öneme hâizdir. Toplumunu oluşturan bireylerin alacağı eğitim-öğretimin sadece bir bilgi dağarcığı oluşturmaktan öte güzel metotlarla öğretilip hayata tatbikî (yaparak-yaşayarak öğrenme) olarak uygulanması, eğitim ve öğretimin gayesine ulaştığının tezâhürlerindedir.

Peygamberimizin (s.a.s.): “Yüce bir ahlâk üzerinde olduğu” (Kalem, 68/4) şeklinde takdimi ve: “Allah'a ve Âhîret gününe kavuşmayı umanlar ve Allah'ı çokça zikredenler için güzel bir örnek olarak (numûne)” olarak tavsif edilmesi (Ahzâb, 33/21), uyguladığı ve uygulanmasını tavsiye ettiği eğitim ve öğretim metotlarının önemini ortaya koyan iki delil olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bizlere: “Güzel bir örnek olarak” takdim edilen Peygamberimizin (s.a.s.) eğitim ve öğretim metotları, hem bizzat kendisinin Suffa’da eğitip, öğrettiği: “Ashâb-ı Suffa” olarak tavsif edilen Sahâbe-i Kirâm hem de gelecek nesillerin eğitim ve öğretimi için büyük bir öneme hâizdir. Peygamberimizin eğitim ve öğretimde kullandığı ilke ve metotlar üzerine makale: (Gürel, R., “Hz. Peygamberin (s.a.s.) Eğitim-Öğretim Modelinde Belli Başlı İlke ve Metotlar”, Yakın Doğu Üniversitesi İslam Tetkikleri Merkezi Dergisi, C. 1, S. 2, 2013, s. 7-29). **Tebliğ Metodu** ile ilgili eser ve makale: (Erul, B., “Hz. Peygamber ve Beden Dili”, Hz. Peygamber’in Tebliğ Metodu Işığında İslam’ın Güncel Sunumu, TDV Yayınları, Ankara, 2006). **Beden Dili Metodu** ilgili makaleler ve tebliğ: (Karataş, M. “Hz. Peygamber’in Beden Dili”, İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, İstanbul, 2003, sy. 8, s. 49-71. Kavaklıoğlu, M. “Sergilediği Beden Dili Açısından Hz. Peygamber”, Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi, C. 3, S. 6, 2004/2, s. 49-80. Kara, N., “Bir Bildirişim Dizgesi Olarak Beden Dili (Bir Metin Olarak Beden Dili)-Kur’an Örneği“, 17-18 Mayıs 2001 Kur’an ve Dil-Dilbilim ve Hermenötik-Sempozyumu, Bakanlar Matbaası, Erzurum, s. 423-442) **Çizgiler ile Eğitim Metodu** konulu makale: (Arslan, A. Resûlullah’ın (s.a.v) Anlatım Tarzında Beden Dili Unsurları: Jestler ve Çizimler, Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2014, c. 1, sy. 1, s. 81-92) **Kıssa Metodu** ile ilgili ve yüksek lisans tezi: (Çakır, M. Bir Tebliğ Metodu Olarak Hz. Peygamber’in Hadislerinde Kıssa, (dan. Emin Aşıkkutlu), (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) Marmara Üniversitesi SBE, İstanbul, 2002). **Peygamberimizin (s.a.s.) Ashâb-ı Suffa’nın Eğitim ve Öğretiminde Kullandığı Metotlar** (Bu konuda yapılan doktora ve yüksek lisans tezleri için Bkz. Gözütok, Ş. Hz. Peygamber’in Mekke ve Medine Dönemindeki Hadislerinde Uygulanan Eğitim Metotları Buhârî ve Müslim Örneği (dan. Mustafa Tavukçuoğlu), (Basılmamış Doktora Tezi) Selçuk Üniversitesi SBE, Konya, 1995. Kaynak Can, Ç., Kur’ân-ı Kerim Çerçevesinde Hz. Peygamber’in (s.a.v.) Eğitim Yöntemleri ve Uygulama Örnekleri (dan. Abdurrahman Okuyan), (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Bayburt Üniversitesi, SBE, Bayburt, 2013) gibi metotlar Peygamberimizin eğitim ve öğretimde kullandığı en önemli metotlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Peygamberimizin (s.a.s.) risâletinden önce Araplar da emsâl metoduyla muhataplarına vermek istedikleri mesajı vermişlerdir. Bu konuda Abdülmecid Katamiş, el-Emsâlu’l-Arabiyye adlı bir eser telif etmiş, 1408/1988 yılında Dımaşk’ta neşretmiştir.

Emsâlu’l-Hadîs konusunda pek çok eser telif edilmiş, yüksek lisans ve doktora tezleri yapılmıştır. Bunlardan bazılarını zikretmek istiyoruz. 1.Ebû Arûbe (Hüseyn b. Muhammed b. Mevdûd el-Harrânî) (ö. 318/931), Emsâlu’s-Sâire an Rasûlillah (Bu risâlenin bir nüshası, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Koğuşlar, 1096/2 numarada bulunmaktadır. (Kandemir, 2004: 29: 298; Uğur, 1996: 78; Özbek, 1994: 78).

2. Muhammed b. Alî el-Hâkim et-Tirmizî (ö. 320/932), el-Emsâl mine'l-Kitâb ve's-Sunne (Yazma Nüshaları: Aşîr Efendi, 1479, Paris Bibliotheque National, 5818 1979 yılında Kahire'de, 1409/1989 yılında Beyrut'ta yayınlanmıştır. (Uğur, 1996: 78). Eseri, Ali Muhammed el-Bicavî 1395/1975 yılında Kahire'de, Mustafa Abdülkadir Ata ise 1989 yılında Beyrut'ta neşretmiştir. (Abdulfettâh Abdullah Bereke, 1997: 15: 198-199).

3. Râmhumuzî (Ebû Muhammed b. Hallâd el-Hasen b. Abdirrahmân b. Hallâd el-Fârisî) (ö. 360/971) Emsâlu'l-Hadîs (el-Merviyye an Rasûlillah) (Hz. Peygamber'in çeşitli konuları açıklamak maksadıyla söylediği, çoğu Kur'an'da, bir kısmı Arap Edebiyatı'nda mevcut olan emsâle benzer 140 meseli 7 cüz halinde toplayarak şerh etmiştir. Günümüze kadar gelen Emsâlu'l-Hadîs kitapları içinde hadisleri âyet, hadis ve şiirlerle şerh edilen yegâne eserdir. Abdulâlî Abdülhamîd el-A'zamî'nin, rivayetlerin sağlamlık derecesini belirtip, gerekli gördüğü bazı kelimeleri açıklayarak 1404/1983 yılında Bombay'da yayınladığı kitap, Emetu'l-Kerîm el-Kureşîyye tarafından Almanca bir önsöz ve geniş indekslerle birlikte 1959 yılında Bonn'da neşredilmiş, el-Mektebetu'l-İslâmiyye bu baskıyı ofset olarak İstanbul'da tekrar yayınlamıştır. Eserin Ahmed Abdulfettâh Temmâm tarafından 1409/1988 yılında Beyrut'ta yapılan neşri de titiz bir çalışma ürünüdür. (Kandemir, 2004: 29: 298. Uğur, 1996: 78). Yazma Nüshası: Feyzullah Efendi, 266. Emetu'l-Kerîme el-Kureşîyye edisyonu 1388/1968 yılında Haydarabâd'da yayınlanmıştır. (Uğur, 1996: 78); (Özbek, 1994: 77-78.)

4. Ebû's-Şeyh (Ebu Muhammed Abdullah b. Muhammed b. Ca'fer b. Hayyân el-Ensârî el-İsfahânî (ö. 369/979), Kitâbu'l-Emsâl fi'l-Hadîsi'n-Nebevî (373 rivayeti ihtiva eden eseri Abdülâlî Abdülhamîd Hâmîd rivayetleri değerlendirmek suretiyle 2. Baskısını 1408/1987 yılında Bombay'da neşretmiştir. (Kandemir, 2004: 29: 298; Yardım, 1994: 10: 344). "Ebû's-Şeyh", "Nebî'den (s.a.s.) mervî olan 100 meseli müstemil olan 100 hadisi cem' etmiştir. (Özbek, 1994: 77).

5. el-Mâverdî Ebû'l-Hasen Ali b. Muhammed b. Habîb el-Basri (ö. 450/1058), el-Emsâl ve'l-Hikem 300 hadis, 300 hikmetli söz ve 300 beytin 10 bölüm halinde incelendiği kitap Fuâd Abdulmun'im Ahmed tarafından 1402/1981 yılında İskenderiye'de yayımlanmıştır. (Kandemir, 2004: 29: 298). 373 rivayeti ihtiva eden bu eseri Abdülâlî Hamîd rivayetlerini değerlendirerek 1408/1987 yılında 2. Baskısını yayınlamıştır. 300'er hadis, mesel-hikmet ve beyit içeren bir derlemedir. Fuad Abdulmun'im Ahmed, 1402/1981 yılında İskenderiye'de 1403/1983 yılında ise Devha'da yayınlamıştır. (Kallek, 2004: 28: 186),

6. Ebu'l-Fadl Ahmed b. Muhammed el-Meydânî (ö. 518/1124), Mecmau'l-Emsâl (Arap atasözlerine dair en iyi ve en kapsamlı çalışma olup alfabetik sıralanan 6000'den fazla atasözünün ortaya çıkışı, kullanılışı ve bunların taşıdığı dille ilgili güçlüklerin giderilmesine dair doyurucu bilgiler içermektedir. Eserde, Eyyâmu'l-Arab, muhtelif hadisler. Dört halife ve bazı önemli şahsiyetlerin vecizelerini 2 bölüm halinde (29 ve 30. bâblar) ele alınmaktadır. M. Muhyiddîn Abdülhamîd'in tahkikiyle Dâru'l-Marife yayınevi tarafından 2 cilt halinde Beyrut'ta neşredilmiştir. (Kandemir, 2004: 29: 298).

7. Abdulmecîd Mahmûd'un, Emsâlu'l-Hadîs (1975 yılında Kahire'de neşredilmiştir. (Kandemir, 2004: 29: 298). Mücteba Uğur eseri şöyle takdîm etmiştir: "Hadîs İlimleri'ne dair bir mukaddime, Mesel ve önemi Emsâlu'l-Hadîs'ten misâller ve açıklamalar, mesel haline gelmiş hadislerden örnekler gibi kısımlardan oluşur. Hâtimesini teşkil eden el-Meydânî'nin zikrettiği 58 mesel hadisin tahrîci kısmı önemlidir. 1975

yılında Kahire’de basılmıştır.” (Uğur, 1996: 78). **8.**Muhammed el-Ğaravî, Emsâlu’n-Nebeviyye (Çağdaş Şîî âlimlerden olan müellif, Sünnî ve Şîî kaynaklarından derlediği Emsâlu’l-Hadîs niteliğindeki 655 rivâyeti şerh ederek 2 cilt halinde 1401 yılında Beyrut’ta neşretmiştir.) (Kandemir, 2004: 29: 298), **9.**Muhammed el-Ğaravî, Cemheretu’l-Emsâl (2 cilt halinde Dâru’l-Fikr yayınevi tarafından Beyrut’ta neşredilmiştir. (Kandemir, 2004: 29: 298) **10.**Ukkâşe Abdulmennân et-Tîbî (Tayyîbî), es-Sahîhu’l-Musned fi’l-Emsâl ve’l-Hikem (254 hadis derlenerek tahriri yapılmış eser Kahire’de 1983 yılında neşredilmiştir. (Kandemir, 2004: 29: 298). **11.**Abdulmecid Mahmud Abdulmecid, Nazârât Fikhiyye ve Terbeviyye fi Emsali’l-Hadîs (1413/1992 yılında Mektebetu’s-Sevâdî yayınevi tarafından Beyrut’ta neşredilmiştir. Eserde hadis İlimleri ve terimleri hakkında kısa bilgi verildikten sonra Müslüman-yağmur, Müslüman-toprak gibi mukâyeseli mesel tarzındaki hadislerden otuz beşi geniş şekilde açıklanmakta kısa ve özlü mesellerden 58 de kaynaklarıyla birlikte zikredilmektedir. (Kandemir, 2004: 29: 298) **12.**Mustafa İd es-Sayâsina, Zâhiretu’l-Emsâl fi’l-Kitab ve’s-Sunne ve Kelâmi’l-Arab ve Âsâruh fi Terbiyeti’l-Ceyli’l-Muslim, (1412/1992 yılında Riyad’da neşredilmiştir. (Kandemir, 2004: 29: 298). **13.**Ali Abdulfettah Ali, el-Emsâlu’n-Nebeviyye ve Hukmuhâ (1413/1993 yılında Kahire’de neşredilmiştir. Hz. Peygamber’in şahsına, zühde teşvik ve fitnelere sakındırma konularına dair emsâl tarzındaki 23 hadis 3 fasıl halinde şerh edilmiştir. (Kandemir, 2004: 29: 298). **14.**Mahmud Seyyid Hasan, Revâiu’l-Beyân fi’l-Emsali’n-Nebeviyye 1409/1988 ve 1410/1990 yıllarında İskenderiye’de yayınlanmıştır. (Kandemir, 2004: 29: 298). **15.**Suleyman b. Halef el-Mısırî, el-Akvâlu’l-Arabiyye fi’l-Emsâli’n-Nebeviyye (Mücteba Uğur, “Çağdaş bir eser” olarak tanıtmıştır. (Uğur, 2004: 78). **16.**Arslan, A., Hadislerde Meseller ve Benzetmeler, Kastamonu, 2013. **17.**Muhammed Câbir Feyyâz, el-Alvânî, el-Emsâl fi’l-Hadîsi’n-Nebevî (el-Emsâl fi’l-Hadîsi’n-Nebevî’s-Şerîf, Câmiatu Aynışşems’de 1398/1978 yılında Doktora tezi olarak hazırlan bu eser, 1414/1993 yılında Riyad’da neşredilmiştir. (Kandemir, 2004: 29: 298). **18.** Durmuş, İ., Câhiliyye Şiirinde ve Kur’ân-ı Kerim’de Benzetme (dan. Muharrem Çelebi), (Basılmamış Doktora Tezi) Dokuz Eylül Üniversitesi SBE, İzmir, 1988). **19.**Fevzî Abdulazîz Raslân, el-Emsâl fi’s-Sunneti’n-Nebeviyye ve Eseruhâ fi’d-Da’ve ila’llah (1403/1982 yılında yapılan Yüksek Lisans çalışmasıdır. (Kandemir: 29: 298). Emsâl Hadislerini derleyen eserlerden birisi de Numan Yazıcı tarafından 2 Demek 40 Hadiste Emsal adıyla telif edilmiştir. (Rağbet Yayınları, İstanbul, 2007).

“Sahâbe ve tâbiînden bazılarının mesel haline gelmiş sözleri bulunmakla beraber bunlar Câhiliye devrinde söylenen mesellere nispetle oldukça azdır. Bu durum, Müslümanların Kur’ân ve hadislerdeki mesellere büyük önem verip onlarla yetinmesi ve ancak nâdir hallerde mesel kullanma ihtiyacı duyması ile açıklanabilir. Hulefâ-i Râşidîn içinde en çok meseli bulunan Hz. Ali’dir. Muallim Nâci (ö. 1311/1893) onun mesellerinden 280 kadarını derleyerek “Emsâl-i Ali” adıyla Türkçeye çevirmiştir. (Kandemir, 2004: 29: 298).

Peygamberimizin (s.a.s.) muhataplarına öğretmek istediklerini çeşitli örneklerle öğretmesi olarak tavsif edebileceğimiz Hadis Literatüründe *Emsâlu'l-Hadis* denilen metodu ele alıp Hadis metinlerinden bazı örnekler sunacağız:

3.1.Peygamberimiz (s.a.s.) ve Önceki Peygamberlerin (a.s.) Misâli

Peygamberimizin (s.a.s) kendisinden önce gönderilmiş peygamberlerle ilgili olarak Yüce Allah'ın vermiş olduğu misâllerin bir benzeri Kur'ân'da karşımıza çıkmaktadır. Allah Tealâ: “*Sen de öleceksin onlar da ölecek.*” (Zümer, 39/30). buyurarak hem bir misâl vermiş hem de kıyâsa giderek Hz. Muhammed'e ve tebliğ ettiği risâletin muhataplarına Bâkî kalacak olanın sadece kendisi olduğunu öğretmiştir. (“*Yer üzerinde bulunan her canlı yok olacaktır. Ancak azamet ve ikrâm sahibi Rabbinin zâtı bâkî kalacaktır.*” Rahmân, 55/26-27. âyetleri de bu hakikati ortaya koymaktadır.)

Peygamberimiz kendisinden önceki peygamberlerle kendisinin misâlini şöyle zikretmiştir: “*Benim ve benden evvelki Peygamberlerin misâli (şunun gibidir ki) Bir adam odalar inşa etti sonra onları hoş, güzel ve mükemmel hâle koydu yalnız binanın köşelerinden bir köşesinde bir tuğla eksik bıraktı. İnsanlar etrafında dolaşp yapısına hayran oldular ve şöyle dediler Niçin oraya tuğla konulmadı? Yapısı tamamlanmış olurdu. Muhammed (s.a.s.) o zaman şöyle buyurdu: “(İşte) o tuğla benim.”* (Hemmâm: 2016: 111).

3.2.Peygamberimizin (s.a.s.) Ümmetinin Misâli

Ebû Hureyre'nin rivayet ettiği bir hadiste Rasûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: “*Benimle ümmetimin durumu (geceleyin) ateş yakan kimsenin hâline benzer. Böcekler ve kelebekler o ateşe düşmeye başlar. İşte ben de sizler ateşe girerken kuşaklarınızdan tutup engellemeye çalışıyorum.*” (Muslim, 1992: Fedâil, 17).

Peygamberimiz (s.a.s) ümmetinin durumunu ateş yakan bir kimseye benzetmiş böcek ve kelebeklerin ateşe düşmesi tehlikesi gibi ümmetinin de Cehenneme düşme tehlikesi arz ettiğini, görevinin ise ümmetini bu tehlikeden korumaya çalıştığını bir misâlle arz etmiştir.

3.3.Peygamberimizin Ümmetine Bir Baba Gibi Olduğu Misâli

Ebû Hureyre'den rivayet edilen bir hadiste Rasûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: “*Ben sizin için bir baba gibiyim...*” (Şâfiî: 2015: 42). Bu hadiste ifade edilen husus ilgili “*Andolsun, size kendi içinizden öyle bir peygamber gelmiştir ki, sizin sıkıntıya düşmeniz ona çok ağır gelir. O, size çok düşkün, mü'minlere karşı da çok şefkatli ve merhametlidir.*” (Tevbe, 9/128). Âyetiyle ifade edildiği gibi Peygamberimiz bir baba ve anne şefkatiyle ümmetinin üzerine titremi onlara saadet-i dâreyini temin etmek için var gücüyle mücâdele etmiştir. Tâif'te taşlanmasına rağmen beddua etmemiş: “Gönderildiği kavim tarafından dövülüp yüzü kanatılan, bir taraftan yüzündeki kanı silen bir taraftan da: “*Ey Allahım kavimi bağışla çünkü onlar bilmiyorlar. Bilselerdi yapmazlardı.*”

(Buhârî, 1992: Enbiya, 54, İstîtâbetu'l-Mürteddîn, 5; Muslim, 1992: Cihâd, 37; İbn Mâce, 1992: Fiten, 23). Diye dua etmiştir. Bu hadisin yorumu şöyle yapılmıştır: “Halkın ezâ ve cefasına sabredip bağışlamak ve affedilmeleri için dua etmek peygamberlerin ortak tavrı, yani sünnetleri olmaktadır. Peygamberimizin önceki peygamberlerin hâlini anlatarak tutumuna delil getirmekte, sabrın peygamberlerce paylaşılan bir meziyet olduğunu göstermektedir.” (Nevevî, 2014: 1: 241).

3.4.Hz. Peygamberin (s.a.s.) Hidâyet ve İlimle Gönderildiğinin Misâli

Peygamberimiz (s.a.s.) risâletinin hidâyet ve ilim ile teçhiz edildiğini topraklara düşen yağmura benzeterek şu misâle zikretmiştir:

Ebû Mûsâ el-Eş'arî'nin rivayet ettiği bir hadiste Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuşlardır: “*Allah'ın benimle gönderdiği hidâyet ve ilim, topraklara düşen bol yağmura benzer. Bunlardan bazıları temizdir, suyu alır, bol bitki ve ot yetiştirir. Bazıları çorak arazidir, suyu yüzeyinde tutar. Bu sudan insanlar yararlanır; hem kendileri içerler hem de (hayvanlarını) sularlar ve ziraat yaparlar. Diğer bir toprak çeşidi de vardır ki dümdüzdür. O ne su tutar ne de bitki yetiştirir. Allah'ın dinini inceden inceye kavrayan, Allah'ın beni kendisiyle gönderdiğinden faydalanan, öğrenen ve öğreten kimse başını bile kaldırmayan ve kendisiyle gönderildiğim Allah'ın hidayetini kabul etmeyen kimsenin misâli işte böyledir.*” (Buhârî, 1992: İlim, 20; Muslim, 1992: Fedâil, 5).

Ebû Mûsâ el-Eş'arî'nin rivayet ettiği diğer bir hadiste ise Hz. Peygamber'in (s.a.s.) almış olduğu vahyi tebliğine itibar eden ve onun uyarılarına dikkat edenleri almış olduğu vahyi tebliğine itibâr etmeyenleri ve uyarılarına kulak vermeyenleri mukâyese ederek şu misâli vermiştir: “*Benim misâlimle Cenab-ı Hakk'ın benimle göndermiş bulunduğu şeyin misâli şu adamın misâli gibidir: “Bir adam kendi kavmine gelip: “Ben gözlerimle düşman ordusunu gördüm, tehlikeyi haber veriyorum, tedbir alın!” der. Kavminden bir kısmı tavsiyesine uyup, geceleyin, telaşa düşmeden oradan uzaklaşır. Bir kısmı da bu haberciyi yalanlar ve yerinden ayrılmaz. Ancak sabahleyin ordu onları yakalar ve imha eder. İşte bu temsîl bana itaat edip getirdiklerime uyanlarla, bana isyan edip Cenâb-ı Hakk'tan getirdiklerimi tekzip edip yalanlayanları göstermektedir.*” (Buhârî, 1992: Rikâk 26; Muslim, 1992: Fedâil, 16).

3.5.Beş Vakit Namazın Misâli

Peygamberimiz (s.a.s.) beş vakit namaz kılanı, kılmayanla kıyaslayarak şu misâli vermiştir: Câbir b. Abdullah, Peygamber'in (s.a.s.) şöyle buyurduğunu rivâyet etmiştir: “*Beş vakit namazın misâli, sizden birinin evinin önünden akan ve içinde her gün beş defa yıkandığı bir nehir gibidir.*” (Buhârî, 1992: Mevâkît, 6). Buyurarak nasıl beş defa yıkanınca insan üzerinde kir kalmazsa, beş vakit namaz kılan insanda da manevî kirden bir şey kalmaz şeklinde misal ile muhataplarına vereceği gerekli eğitimi vermiştir.

3.6.İkinci Namazını Kaçıranın Ailesini Malını Kaybetmiş Benzemesi Misâli

Nevfel b. Muâviye ed-Dîlî'den rivayet edildiğine göre Rasûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: “*İkinci namazını kaçırana sanki âilesini ve malını kaybetmiş gibidir.*” (Şâfiî, 2015: Mesâcid, 35). Hadisiyle Peygamberimiz ikinci namazını önemi vurgulamış, ikinci namazını kaçırana kişinin ailesini ve malını kaybetmiş kişinin hâline düşeceğini beyan etmiştir.

3.7.Sadaka Veren ile Cimrinin Misâli

Peygamberimiz (s.a.s.) sadaka veren cömert ile vermeyen cimriyi kıyaslayarak şöyle beyan etmiştir: Rasûlullah (s.a.s.) şöyle buyurdu: “*Cimri ile sadaka verenin durumu şu iki adam gibidir ki onların üzerlerinde göğüslerine veya boğazlarındaki kemiklere kadar uzanan demirden birer gömlek yahut kalkan (zırh) vardır. Sadaka veren, bir şey verdiği zaman zırh (demir halkalar) ellerini örtecek kadar derisinden uzaklaşır ve izleri silinir, cimri bir şey verecek olsa veya bunu aklından geçirecek olsa her halkası vücudunu ısırır (yahut diğer bir rivayette) sıkıştırır; (cimri) onu genişletmek ister fakat genişletemez.*” (Hemmâm, 2016: 112).

3.8.Kur’ân’ın Semâdan Arza Uzatılmış Bir İpe Benzetilmesi

Peygamberimiz (s.a.s.) Yezid b. Erkâm’ın rivayet ettiği bir hadiste, Kur’ân’ı gökyüzünden yeryüzüne uzatılmış bir ipe benzeterek şu misâli vermiştir: “*Size, uyduğunuz takdirde benden sonra asla sapıtmayacağınız iki şey bırakıyorum. Bunlardan biri diğerinden daha büyüktür. Bu, Allah’ın Kitabı’dır. Semâdan arza uzatılmış bir ip durumundadır. (Diğeri de) kendi neslim, Ehl-i Beytim’dir.* Başka bir rivayette “Allah’ın Kitabı ve Rasûlünün Sünneti” olarak zikredilmiştir. (Mâlik b. Enes, 1992: Kader, 3). *Bu iki şey, Cennet’te Kevser havuzunun başında bana gelip (hakkınızda bilgi verinceye kadar) birbirlerinden ayrılmayacaklardır. Öyleyse bunlar hakkında, ardımdan bana nasıl bir halef olacağınızı siz düşünün.*” (Tirmizî, 1992: Menâkib, 31).

3.9.Kur’ân Okuyan ile Okumayanın Misâli

Peygamberimiz Kur’ân okuyanla okumayanın durumunu reyhan otu ve Ebû Cehil karpuzuna kıyaslayarak şöyle beyân etmiştir: “*Kur’ân’ı okuyan fâcir misâli reyhân otu gibidir. Kokusu güzeldir tadı acıdır. Kur’ân okumayan fâcirin misâli Ebû Cehil karpuzu gibidir tadı acıdır, kokusu da yoktur.*” (Buhârî, 1992: Et’ime, 30). Peygamberimiz, Kur’an’ı okumanın değerini muhataplarına böyle bir misâlle öğretmesi, eğitimin daha kalıcı olmasına ma’tuftur.

3.10.Sünnetini Bid'at ile Kıyas Ederek Bid'atten Sakınmamızın Gerekliliği Misâli

Peygamberimiz (s.a.s.), sadece sözlerinde misâlleri zikretmekle yetinmemiş verdiği vaazlarda da benzeri misâlleri zikretmiştir. İrbâz b. Sâriye dedi ki: “Bir gün Rasûlullah (s.a.s.) bize namaz kıldırtd. Sonra yüzünü cemaate çevirerek çok belîğ ve çok manidar bir vaazda bulundu. Öyle ki dinleyenlerin gözleri yaşla, kalpleri de heyecanla doldu. Cemaatten biri: “Ey Allah’ın Rasûlü, sanki bu, bir veda konuşmasıdır, bize ne tavsiye ediyorsunuz?” dedi. “Size, Allah’tan sakınmanızı başınızda Habeşli bir köle olsa bile emirlerini dinleyip itaat etmenizi tavsiye ederim. Zira sizden hayatta kalanlar benden sonra nice ihtilaflar görecek. Öyle ise size sünnetimi ve hidâyet üzere olan Hulefâ-i Râsîdîn’in sünnetini hatırlatırım, bunlara uyun ve dört elle sarılın. Sonradan çıkarılan şeylere karşı da son derece dikkatli ve uyanık olun. Zira her yeni ortaya çıkarılan şey bir bid'attir, her bid'at de dalâlettir, sapıklıktır.” buyurdu.” (Tirmizî, 1992: İlim 16; Ebû Dâvûd, 1992: Sunne, 5).

3.11.Hz. Peygamber (s.a.s.) ile İman Edenlerin Misâli

H. Peygamber (s.a.s.) kendisiyle ona tabi olanların durumunu Ebu Hureyre’den rivayet edilen bir hadiste şöyle beyan etmiştir: “Benim misâlimle sizin misâliniz, şu temsile benzer: Bir adam var ateş yakmış. Ateş etrafı aydınlatınca, pervaneler (gece kelekleri) ve aydınlığı seven bir kısım hayvanlar bu ateşe kendilerini atmaya başlarlar. Adamcağız onları kurtarmaya (mani olmaya) çalışır. Ancak hayvanlar galebe çalarak çoklukla ateşe atılırlar. Ben (tıpkı o adam gibi) ateşe düşmemeniz için belinizden yakalıyorum, ancak siz ateşe ateşe koşuyorsunuz.” (Buhârî, 1992: Rikâk 26, Enbiya, 40; Muslim, 1992: Fezâil, 6; Tirmizî, 1992: Edeb, 82).

3.12.Hırsızlık Yapanı Affeden Toplumlarla Kendi Ailesinden Hırsızlık Yapacak Kimseye Tutumu Misâli

İbn Şihâb ez-Zuhrî, Urve (b. Zubeyr)’nin kendisine şöyle haber verdiğini rivayet etmiştir: “Bir kadın Rasûlullah’ın (s.a.s.) zamanında Fetih Gazvesi’nde hırsızlık yaptı. Onun Kavmi (Benî Mahzûm) bu durumdan korktu. Usâme b. Zeyd’i Rasûlullah’a aracı gönderdiler. Urve şöyle dedi: “Usâme Rasûlullah ile o konu hakkında konuştuğunda Rasûlullah’ın (s.a.s.) yüzünün rengi değişti: Bunun üzerine Resûl-i Ekrem (s.a.s.) Usâme’ye: “Allah’ın koyduğu cezâlardan biri hakkında benimle mi konuşuyorsun?” dedi. Usâme: “Ey Allah’ın Rasûlü beni affet dedi.” Sonra Allah Rasûlü ayağa kalktı. Allah’ı senâdan sonra halka şöyle hitap etti: “Sizden önceki milletler şu sebeple yok olup gittiler: “Aralarından soylu, mevki ve makam sahibi biri hırsızlık yapınca onu bırakıverirler, zayıf ve kimsesiz biri hırsızlık yapınca da onu hemen cezalandırırlardı.

Allah'a yemin ederim ki, Muhammed'in kızı Fâtıma hırsızlık yapsaydı, elbette onun da elini keserdim." Buyurdu. Sonra emretti kadının eli kesildi." (Buhârî, 1992: Megâzî 53, Enbiyâ 54, Muslim, 1992: Hudûd, 2. Ebû Dâvûd, 1992: Hudûd, 4; Tirmizî, 1992: Hudûd, 6; İbn Mâce, 1992: Hudûd, 6; Nesâî, 1992: Kat'u's-Sârik 6). Peygamberimiz had cezasının uygulanmaması konusunda tavassutta bulunan Usâme b. Zeyd'in talebini reddetmiş, böyle bir durumda akrabasının bile affedilemeyeceğini göstermiştir. Peygamberimizin böyle bir durumda kararlı tutum sergilemesi her dönemde: "Ey iman edenler! Kendiniz, ana babanız ve en yakınlarınızın aleyhine de olsa, Allah için şahitlik yaparak adaleti titizlikle ayakta tutan kimseler olun." Ayeti mucibince gereken cezanın herkese ayırt etmeksizin verileceği konusunda akrabanız dahi olsa adâletten ayrılmayınız." (Nisâ, 4/135). Emrinin uygulanması gerektiğinin hadisten te'yidi olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.13. Dünya Hazır Bir Mal Olduğu Vurgusuyla İyi İle Kötünün Misâli

Amr (b. el-Âs)'dan rivayet edilen bir hadiste Peygamberimiz (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Dikkat edin dünya hazır bir maldır. İyi de kötü (günâhkâr) da ondan yer. Dikkat edin muhakkak ki âhiret sâdik bir eceldir. Kadîr olan Melik onun gerçekleştirecektir." Dikkat edin hayır tamamıyla Cennette'dir. Dikkat edin Muhakkak ki şer tamamıyla Cehennem'dedir. Dikkat edin Sizler Allah'tan sakınarak amel edin. Bilin ki sizler amelinizle arz edileceksiniz." (Şâfiî, 2015: 200). "Kim zerre ağırlığınca hayrı işlemişse onu göreceksiniz, kim de zerre ağırlığınca şer işlemişse onu görecektir." (Zilzâl, 99/8). Hem hadiste hem âyette zikredildiği gibi Allah Tealâ tarafından her yapılan iyiliğin ve kötülüğün mutlaka karşılığının verileceğini beyan etmesi ve ayetlere yer verilmesi her iki kaynağın da ortak hakikatlere vurgu yaptığının delili olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.14. Bir İnsanın Hidâyetine Vesîle Olan Kişinin Mükâfatının Kızıl Tüylü Deve Sürüleriyle İfadesi Misâli

Sehl b. Sa'd'ın rivayet ettiği bir hadiste Rasûlullah (s.a.s.) Hayber günü şöyle buyurmuştur: "Yarın bu sancağı muhakkak Allah'ın fethi elinde müyesser kılacak olduğu bir adama vereceğim ki o, Allah'ı ve Rasûlünü sever, Allah ve Rasûlü de onu sever. Sabah olunca Allah Rasûlünün yanına erkenden gittiler. Her biri sancağın kendisine verilmesini umuyordu. "Ebû Tâlib oğlu Ali nerede? diye sordu. "Gözü ağrıyor." dediler. "Haber gönderin gelsin." buyurdu. Haber gönderilip getirildi. Allah Rasûlü (s.a.s.) tükürüğünü onun gözlerine sürdü ve ona dua etti. Hemen iyileşip bir şeyi kalmadı. Sanki hiç sancısı yokmuş gibi oldu. Daha sonra sancağı ona verdi. Ali şöyle dedi: "Ey Allah'ın Rasûlü! Onlar bizi gibi oluncaya kadar onlarla savaşalım mı? "Acele etme! Önce sahalara in sonra onları İslâm'a çağır ve Allah tarafından onlara neyi vâcib kıldığını

haber ver. Vallahi Allah'ın seninle bir adamı hidâyete erdirmesi, senin için kızıl tüylü deve sürülerinden daha iyidir.” buyurdu. (Nesâî, Kitâbu Hasâisi Emîri'l-Mu'minîn Ali b. Ebî Tâlib, 1992: 15-16). Hadisinde beyan edildiği gibi kişilerin hidâyetine vesile olmak kızıl tüylü deve sürülerinin kendisine verilmesinden daha üstün bir kazanç olduğunu ifade etmiştir. Allah katında affedilemeyen suç olan şirkten bir insanı kurtarmak için gayret sarf etmek mükâfatların en üstünlerinden birisi olması tabiidir. Zira yine Peygamberimizin ifadesi ile: “Hayra delâlet eden onu işlemiş gibidir.” (Tirmizî, 1992: İlim, 14).

3.15. Ümmetin Yahûdî ve Hıristiyanları Takip Etmede Misâli

Hız. Peygamber (s.a.s.), ümmetiyle Yahûdî ve Hıristiyanları kıyaslamış, ümmetinin ahlâkî yönden onların durumlarına düşeceğini şöyle beyan etmiştir: “Siz sizden öncekilerin yolunu karıştı karışına arşını arşınına tıpatıp uyacaksınız. Hatta onlar bir kelerin deliğine girse bile onları takip edeceksiniz. “Ey Allah'ın Rasûlü bunlar Yahûdî ve Hıristiyanlar mı? dedik.” “Başka kim olacak!” buyurdu. (Buhârî, 1992: Enbiyâ, 50). Mehmet Sofuoğlu: “Sizden evvelkilerin yolu” başlığıyla verilen bu hadisin uygun bir başlıkla verilmiş bu sözün İsrâiloğulları yanında başkalarını da şâmil olduğunu ifade etmiş bu hadisteki Yahûdî ve Hıristiyanları takip etmeyi onların ahlâksızlıklarını takip etme olarak yorumlamıştır: “Buhârî'nin bunu burada (Kitâbu'l-Enbiyâ) zikretmesi hadiste Yahûdî ve Hıristiyanların ahlâksızlıklarına umûmî surette işaret edilmiş olmasındandır. Eski ümmetlerin tarihleri birçok fitne, fesat ve ma'siyetlerle doludur. Peygamber kendi ümmetinin de şirkten, küfürden başka bütün fena yollarda onları takip edeceklerini bir mu'cize olarak haber vermiştir.” Peygamberin (s.a.s.) Ümmetinin fena alışkanlıklarda Yahûdî ve Hıristiyanlara aynen haber vermekle mübalağa için hayvan deliğinden bahsettiği vurgulanmıştır.” (Sofuoğlu: 1987: 7: 3268).

3.16. Peygamberimizin Ümmetinin Yahûdî ve Hıristiyanlara Sûreten Benzememesi Misâli

Ebû Hureyre'den rivayet edilen bir hadiste Rasûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: “Yahudiler ve Hıristiyanlar (ak saçlarını ve sakallarını) boyamazlar. Siz onlara muhâlefet ediniz.” (Buhârî, 1992: Enbiyâ, 51). Diğer bir hadiste bu hususla ilgili: “Müşriklere muhâlefet ediniz, bıyıkları, kısaltınız, sakalları salınız.” Buyurarak bu muhâlefetin saç ve sakalları boyayarak yapılabileceğini de beyan etmiştir.

Sonuç

Peygamberimizin (s.a.s.) kullandığı emsâl metodu, eğitim ve öğretimde kullanılacak en etkin öğretim metotlarından biridir. Emsâl metodu, genelde iki hususun birbirine benzerliklerine ve ayrılan yönlerine dikkat çekilip ve kıyâs yapılarak muhatabın verilen mesajı daha iyi anlayıp kavramasına yardımcı olmaya ma'tûftur.

Allah Tealâ'nın Kur'ân-ı Kerîm'de beyan ettiği misâllerde birbirine paralellik arz eden hususlar gibi zıtlık arz eden hususları da birbirine kıyâslayarak Peygamberimize (s.a.s.)

beyan etmiştir. Kur'ân-ı Kerîm'de zikredilen kıssalar da en güzel emsâl metotlarıyla tezyîn edilmiştir, kıssaların içeriğinin muhataplarına iyi ve güzel örneklerden hareketle hayatlarını tanzîm edebileceklerini vurgulamıştır.

Kur'ân'da zikredilen emsâl, beden dili, kıssa, çizgi vb. gibi bazı metotları Peygamberimiz de sahâbe-i kirâmın eğitim ve öğretiminde kullanmış ve onların bir sonraki nesillere aktaracakları bilgiyi bu şekilde temsiller ile aktarabileceklerine dair bir örneklik teşkil etmiştir.

Peygamberimiz de kullandığı emsâl metoduyla diğer peygamberlerle kendisini, Peygamberimizin ümmetinin misâlini, ümmetiyle diğer ümmetleri, iman edenle iman etmeyen, bir insanın hidayetine vesile olanın, Kur'ân okuyanla okumayanın, sadaka verenle sadaka vermeyenin, namazın ve Kur'an'ı Kerîm'in misâlleri gibi bazı misâlleri, temsîlî anlatım metoduyla muhataplarına arz ederek o hususu daha rahat anlayıp kavramalarına yardımcı olmuştur.

Kaynakça

Kur'ân-ı Kerîm Meâli (2011). (terc. Halil Altuntaş, Muzaffer Şahin), 12. Baskı Ankara, Yenigün Matbaacılık.

Abdulmecid Mahmud Abdulmecid, (1413/1992). Nazârât Fıkhiyye ve Terbeviyye fî Emsâli'l-Hadîs, 2. Baskı, Beyrut, Mektebetu's-Sevâdî.

Abdulfettâh Abdullah Bereke, (1997). "Hakîm et-Tirmizî" Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 15: 198-199. İstanbul. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Arslan, A., (2013). Hadislerde Meseller ve Benzetmeler, Kastamonu.

Arslan, A., (2014). "Rasûlullah'ın (s.a.v) Anlatım Tarzında Beden Dili Unsurları: Jestler ve Çizimler", Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, c. 1, sy. 1, s. 81-92.

Batar, Y., "Bir Öğretim Yöntemi Olarak Emsâl'ul-Kur'an", İslâmî İlimler Dergisi, 2013, c. 8, sy: 1, s. 323-346.

el-Buhârî, Muhammed b. İsmâîl, (1992). el-Câmiu's-Sahîh, İstanbul, Çağrı Yayınları.

Çakır, M., (2002). Bir Tebliğ Metodu Olarak Hz. Peygamber'in Hadislerinde Kıssa, (dan. Emin Aşıkkutlu), (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) Marmara Üniversitesi SBE, İstanbul.

Çetiner, B., (2004) "Mesel" Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, İstanbul.

Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. 29: 299.

Durmuş, İ., (1988). Câhiliyye Şiirinde ve Kur'ân-ı Kerim'de *Benzetme* (Dan. Muharrem Çelebi), (Basılmamış Doktora Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi SBE, İzmir.

Ebû Dâvûd Süleyman b. El-Eşas, (1992). Sunen, İstanbul. Çağrı Yayınları.

- Ebû'l-Fazl Cemâluddin Mukrim b. Manzûr, (1410/1990). Lisânu'l-Arab, Beyrut, Dâru Sâdır.
- Ebu Süleyman Şeyh Sabır Hasan Muhammed, “Emsalu'l-Ku'rân” (çev. Mustafa Hoccoğlu), *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 2012, c. 12, sy. 1, s. 257-268.
- Erul, B. (2006). “Hz. Peygamber ve Beden Dili”, Hz. Peygamber'in Tebliğ Metodu Işığında İslam'ın Güncel Sunumu, Ankara, TDV Yayınları.
- Gözütok, Ş., (1995). “Hz. Peygamber'in Mekke ve Medine Dönemindeki Hadislerinde Uygulanan Eğitim Metotları Buhârî ve Müslim Örneği” (Dan. Mustafa Tavukçuoğlu), (Basılmamış Doktora Tezi) Selçuk Üniversitesi SBE, Konya.
- Gürel, R., (2013) “Hz. Peygamberin (s.a.s.) Eğitim-Öğretim Modelinde Belli Başlı İlke ve Metotlar”, *Yakın Doğu Üniversitesi İslam Tetkikleri Merkezi Dergisi*, C. 1, S. 2, s. 7-29.
- İbn Mâce, (1992). Sunen, İstanbul, Çağrı Yayınları.
- Kallek, C. (2003). “Mâverdi”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul. Diyanet Vakfı Yayınları. 28: 186.
- Kandemir, MY., (2004). “Mesel” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. 29: 298.
- Kara, N. “Bir Bildirişim Dizgesi Olarak Beden Dili (Bir Metin Olarak Beden Dili)-Kur'an Örneği“, 17-18 Mayıs 2001 Kur'an ve Dil-Dilbilim ve Hermenötik-Sempozyumu, Bakanlar Matbaası, Erzurum, s. 423-442.
- Karataş, M., (2003). “Hz. Peygamber'in Beden Dili”, *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, İstanbul, sy. 8, s. 49-71.
- Kavaklıoğlu, M. (2004). “Sergilediği Beden Dili Açısından Hz. Peygamber”, *Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. 3, sy. 6, s. 49-80.
- Kaya, S., “Emsâlu'l-Kur'an Bağlamında Hakîm et-Tirmizî'nin el-Emsâl mine'l-Kitâb ve's-Sunne Adlı Eserinin Değerlendirilmesi, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2016, c. 4, sy. 8, s. 86-103.
- Kaynak Can, Ç., (2013). “Kur'ân-ı Kerim Çerçevesinde Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Eğitim Yöntemleri ve Uygulama Örnekleri” (dan. Abdurrahman Okuyan), (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Bayburt Üniversitesi, SBE, Bayburt.
- Kazan, R. “el-Meydânî'nin Mecmau'l-Emsâl Adlı Eserinde Hz. Peygamber'e Ait Vecizeler ve Edebî Özellikleri (II)”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2016, c. 2, sy. 37, s. 57-76.
- Kırboğa, MA. (1974). *Kâmûsu'l-Kutub ve Mevzûâtî'l-Muellefât*, Konya, Yeni Kitap Basımevi.
- Mâlik b. Enes, (1992). *el-Muvatta*, Çağrı Yayınları, İstanbul.

- Muhammed b. İdrîs eş-Şâfi, (2015). el-Musned (terc. Seyfullah Erdoğan), Sağlam Yayınevi, İstanbul.
- Muhammed Hamidullah, (2016). Muhtasar Hadis Tarihi ve Sahîfe-i Hemmâm b. Münebbih, (terc. Kemal Kuşçu sad. Mesut Karaşahan), İstanbul, Beyan Yayınları.
- Muslim b. el-Haccâc, (1992). el-Câmiu's-Sahîh, İstanbul, Çağrı Yayınları.
- en-Nesefî Ebû'l-Berekât Abdullah b. Ahmed b. Mahmûd, (1984). *Tefsîru'n-Nesefî*, Kahraman Yayınları, İstanbul.
- Yazıcı,N. (2007). *İki Demet 40 Hadiste Emsâl*, Rağbet Yayınları, İstanbul.
- Ömer, R., (2014). “Serdiyyetu'l-Emsâli'l-Arabiyye”, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, c. 19, sy. 31, s. 342-357.
- en-Nesâî Ebû Abdîrrahmân Ahmed b. Şuayb, (1413/1992). *Sünen*, Çağrı Yayınları, İstanbul.
- en-Nesâî Ebû Abdîrrahmân Ahmed b. Şuayb, (1992). *Kitâbu Hasâisi Emîri'l-Mu'minîn Ali b. Ebî Tâlib*, (terc. Naim Erdoğan), İz Yayınları, İstanbul.
- en-Nevevî, Yahyâ b. Şeref, (2014). *Riyâzu's-Sâlihîn* (Terc ve Şerh: Mehmet Yaşar Kandemir, vdğr.) Erkam Yayınları, İstanbul.
- Sofuoğlu, Mehmet, (1987). Sahîh-i Buhârî ve Tercemesi, Ötüken Yayınları, İstanbul.
- Şahin, Ş., “Mecmau'l-Emsâl'de Yer Alan Ef'al Veznindeki Hayvan Konulu Deyim ve Atasözleri Üzerine Bir İnceleme”, Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2008, c. 17, sy. 1, s. 177-191.
- et-Tirmizî, Muhammed b. İsâ, (1992). Sunen, İstanbul, Çağrı Yayınları
- Tüccar, Z. (1994). Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, İstanbul. DiyanetVakfı Yayınları. 10: 245.
- Uğur, M., (1996). Hadis İlimleri Edebiyatı, Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Ulutürk, V., (1995), “Kur'an-ı Kerim'de Meseller (Emsâlu'l-Kur'ân)”, Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, sy. 12, s. 29-48.
- Ulutürk, V., (1993). Kur'ân-ı Kerim'de Meseller (Emsâlu'l-Kur'an), Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S. 11, s. 74-110.
- Yardım, A., (1994). “Ebû's-Şeyh”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, İstanbul. Diyanet Vakfı Yayınları. 10: 344.

Field : Sport Sciences

Type : Research Article

Received: 28.11.2018 - *Accepted*: 12.12.2018

Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin İletişim Beceri Düzeylerinin İncelenmesi (Bartın Üniversitesi Örneği) ¹

Okan AYDIN¹, Murat KUL², Fatih YAŞARTÜRK², Burcu AYDIN¹

¹Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bartın Üniversitesi, Bartın, TÜRKİYE

²Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Bartın Üniversitesi, Bartın, TÜRKİYE

Email: okann.aydinn@gmail.com

Öz

Bu araştırma Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencilerinin iletişim becerilerinin ne düzeyde olduğunu incelemek amacıyla yapılmıştır. Araştırma evrenini 2017-2018 eğitim öğretim yılı Bartın üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencileri oluşturmuştur. Örneklem grubunu ise Bartın Üniversite Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu 1., 2., 3. ve 4. Sınıfta öğrenim gören 182'si kadın ve 311'i erkek olmak üzere toplam 493 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma sonucu elde edilen veriler Korkut (1997) tarafından geliştirilen, daha sonra geçerliliği ve güvenilirliği yapılan "İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeği" (İBDÖ) ve öğrencilerin demografik özelliklerini belirlemek amacıyla hazırlanan "Kişisel Bilgi Formu" ile toplanmıştır. Elde edilen verilerin SPSS 23.0 paket programında çözümlenmiştir. Verileri değerlendirilmek amacıyla T-testi, Kruskal Wallis-H, Tukey ve ANOVA istatistiksel analiz yöntemleri uygulanmıştır. Araştırmanın bulguları Bartın Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin iletişim becerilerinin yüksek olduğunu göstermiştir. Cinsiyet, sınıf, bölüm, sosyo-ekonomik düzey değişkenleri açısından anlamlı bir farklılık görünmezken yaş değişkeni açısından 17-19 yaşındaki öğrencilerin iletişim becerilerinin 20-22 yaşındaki öğrencilerden anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Sonuç olarak, katılımcıların iletişim becerileri değerlendirme düzeyleri çeşitli değişkenlere göre farklılık göstermekte ve ortalama puan değerlerinin yüksek olması olumlu yönde etki oluşturduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: üniversite öğrencileri; iletişim; beceri

¹ Bu çalışma 17.11.2018 tarihinde 3. Uluslararası Avrasya Spor, Eğitim ve Toplum Kongresinde sözel bildiri olarak sunulmuştur.

Investigation of Communication Skills Levels of Physical Education and Sports College Students (Bartın University Case)

Abstract

This study was carried out to investigate the level of communication skills of the students of the School of Physical Education and Sports. The research population was composed of the students of the Physical Education and Sports College of Bartın University in 2017-2018 academic year. The sample group consisted of 493 students (182 female and 311 male) studying in the 1st, 2nd, 3rd and 4th grades of Bartın University School of Physical Education and Sports. The data obtained from the study were collected by Korkut (1997), the Ö Communication Skills Assessment Scale özellikler which was validated and validated later and the u Personal Information Form geliştiril prepared to determine the demographic characteristics of the students. The obtained SPSS was analyzed in the 23.0 package program. In order to evaluate the data, T-test, Kruskal Wallis-H, Tukey and ANOVA statistical analysis methods were applied. The findings of the study showed that students of Bartın University School of Physical Education and Sports have high communication skills. While there was no significant difference in terms of gender, class, department, socio-economic level variables, it was found that communication skills of 17-19 year-old students were significantly higher in terms of age variable than in 20-22 years old students. As a result, it can be said that the level of evaluation of communication skills of the participants varies according to various variables and that the average score values have a positive effect.

Keywords: University Students; Communication; Skills

Giriş

İnsanlar arasındaki tüm ilişkilerin gerçekleşebilmesi için iletişim çok önemli bir yere sahiptir. Bu ilişkilerde insanın kendisini karşı tarafa ifade etme, aktarma biçimiyle ilgili olarak kullandığı beceri, ilişki kurduğu kişinin duygu ve düşüncelerini, davranış ve eylemlerini etkileyebilecek güce sahiptir. Bu becerilere herkesin üst düzeyde sahip olması beklenemez ancak yoğun insan ilişkilerinin bulunduğu meslek gruplarında, insan ilişkilerini destekleyecek becerilere de sahip olması önemlidir. Dolayısıyla sporun temasında gerçekleşen Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokullarında öğrenim gören öğrencilerde sportif yeteneğin dışında iletişim becerileri de ön planda yer almaktadır. Çünkü bir beden eğitimi öğretmenin öğrencisiyle kuracağı olumlu iletişimde aktarılan bilginin daha verimli olmasını sağlar ve spor alanında daha başarılı olmasını sağlayabilir. Ek olarak bir antrenörün sporcusuyla kuracağı iletişim becerisi, teknik ve taktiğin daha net anlaşılacağı gibi uygulama düzeninde de başarıya ulaştıracaktır.

İletişim, insanoğlunun etkileşimde bulunabilmesinin temelini oluşturur. Günlük hayatımızın temelini oluşturan insan ilişkileri, iletişim sayesinde düzenlenir. Kültürel birikim, iletişim yeteneği sonrasında ortaya çıkmıştır. Doğduğunda diğer canlılara göre zayıf olan insan, çevresine göre üstünlüğünü bu kültürel birikim ve iletişim yeteneği sayesinde kurmuştur. İnsan iletişim sayesinde hayatını düzenler ve başkalarının düşüncelerini keşfeder, paylaşır (Deniz, 2003).

İletişim, Cüceloğlu (2006) tarafından “iki birim arasındaki birbiriyle ilişkili mesaj alışverişi” olarak, Dökmen (2004) tarafından ise “bilgi üretme, aktarma ve anlamlandırma süreci” olarak tanımlanmıştır. Bu tanımlarla görüldüğü gibi iletilen duygu, düşünce, tutum, bilgi ve davranışların ortak anlamı üzerinde anlaşılması noktayı koymaktadır. Bununla beraber, insanlar arasında iletişim sürecinde iletiler gönderilmekte, alınmakta, yorumlanmakta ve bu mesajlarla ilgili sonuç çıkarılarak sürecin devamı sağlanmaktadır (Ersanlı ve Balcı, 1998). Bu süreçte ortaya çıkabilecek sorunları engellemek, insanların birbiriyle olan ilişkilerinde iletişim kopukluklarını önleyecek ve buna bağlı olarak ilişkilerinde daha sağlıklı bir iletişim yürütebilmelerine olanak sağlayacaktır. Bu sorunların çözülebilmesi, sorunun doğru bir şekilde ifade edilebilmesi ile bağlantılıdır. Bu da iletişim becerisinin etkili olabilmesi ile sağlanabilir. İletişim becerileri de kısaca sözel olan ve olmayan mesajlara duyarlılık, etkili bir biçimde dinleme ve etkili bir biçimde tepki verme olarak tanımlanabilir (Korkut, 2004).

Birey hayatının ilk evresinde hareket ve oyunu iletişim aracı olarak kullanır (Çamlıyer ve Çamlıyer, 2011). Bireyin bu evrede iletişim temellerini oluşturmaya başlamasıyla birlikte, akıllıca yönlendirme ile sağlam temellere oturtulabilir. Bu bağlamda küçük yaşlarda iletişim becerilerini kazandıracak olan beden eğitimi öğretmeni, antrenör ve spor yöneticisinin etkili iletişim becerisini bilmesini önemli kılan bir diğer noktadır (Tepeköylü, 2007).

Bu yüzden, eğitim ve işleyiş aşamasındaki meslek gruplarında yer alan beden eğitimi öğretmeni, antrenör, spor yöneticisi ve rekreasyon uzmanı adaylarının sadece sportif

yetenekler ve diğer etkili faktörlerin değil iletişim becerilerini de verimli kullanabilme düzeylerinin tespit etmek amacıyla araştırma Bartın Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencileri üzerinde uygulanmıştır.

Yöntem

Bu araştırmanın evrenini 2017-2018 eğitim-öğretim döneminde Bartın Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulunda (BESYO) öğrenim görmekte olan toplam 1420 öğrenci oluşturmaktadır. Örneklem grubunu ise 493 (182 kadın, 311 erkek) katılımcı oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında katılımcıların; cinsiyet, yaş, sınıf, bölüm, ve sosyo-ekonomik düzeylerine göre anlamlı bir değişiklik gösterip göstermediği incelenmiştir. Araştırmada genel tarama modeli kullanılmıştır. Tarama araştırmaları geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır (Karasar, 2008).

Veri toplama aracı olarak, araştırmacılar tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Ayrıca Beden eğitimi ve spor yüksekokulunda öğrenim gören öğrencilerinin iletişim becerilerini belirlemek üzere Korkut (1996) tarafından geliştirilen; Korkut Owen ve Bugay (2014) tarafından güncellenen İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeği (İBDÖ) kullanılmıştır. Ölçekte 4 alt boyut bulunmaktadır. İletişim ilkeleri ve temel beceriler olarak adlandırılan birinci boyutta 10 madde yer almaktadır. Kendini ifade etme olarak isimlendirilen ikinci boyutta 4 madde bulunmaktadır. Etkin dinleme ve sözel olmayan iletişim olarak adlandırılan üçüncü boyutta 6 madde yer almaktadır. Beş maddesi bulunan ölçeğin son boyutu, iletişim kurmaya isteklilik olarak adlandırılmış. Bu bilgiler doğrultusunda ölçeğin son şeklinde 5-her zaman, 4-sıklıkla, 3-bazen, 2-nadiren, 1-hiçbir zaman olmak üzere 5'li Likert tipinde derecelendirilmiş toplam 25 madde yer almaktadır (Korkut ve Bugay, 2014).

Verilerin analizinde; SPSS 23.0 paket programından yararlanılmıştır. BESYO'da öğrenim gören öğrencilerin iletişim becerilerinin tespit edilmesi amacıyla betimsel istatistik, aritmetik ortalama ve standart sapma kullanılmıştır. Ayrıca bağımsız değişkenler arasındaki farklılığı değerlendirmek için T-testi ve tek yönlü varyans analizinden (ANOVA) yararlanılmış, anlamlı fark görülen değişkenlerde farklılıkların hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek için Tukey testi kullanılmıştır. Bazı değişkenler bazındaki karşılaştırmalar için de Kruskal Wallis testi hesaplanmıştır. Analizlerde anlamlılık düzeyi $p = 0,05$ olarak alınmıştır.

Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde toplanan verileri çözümlenmesi sonucu elde edilen bulgular ve yorumlar yer almaktadır.

Tablo 1: Katılımcıların İBDÖ'ne Yönelik Hesaplanan Betimsel İstatistikler

Ölçek	N	En düşük	En yüksek	\bar{X}	S_x	
İletişim becerileri	493	71,00	125,00	101,19	10,07	
Ölçek	Yaş	N	Min.	Max.	\bar{X}	S_x
İletişim becerileri	17-19	131	78,00	125,00	102,20	9,20
	20-22	176	71,00	125,00	99,70	10,92
	23 yaş ve üstü	186	75,00	125,00	101,88	9,70
Ölçek	Sınıf düzeyi	N	Min.	Max.	\bar{X}	S_x
İletişim becerileri	1.	143	78,00	125,00	101,14	9,11
	2.	151	71,00	125,00	99,97	10,58
	3.	106	76,00	125,00	102,79	10,68
	4.	93	75,00	125,00	101,41	9,79
Ölçek	Bölümü	N	Min.	Max.	\bar{X}	S_x
İletişim becerileri	Beden eğitimi ve spor öğretmenliği	132	71,00	125,00	99,92	10,14
	Spor yöneticiliği	141	75,00	125,00	102,71	10,16
	Antrenörlük eğitimi	121	71,00	125,00	100,36	10,29
	Rekreasyon	99	75,00	125,00	101,71	9,37
Ölçek	Sosyo-ekonomik	N	Min.	Max.	\bar{X}	S_x
İletişim becerileri	Düşük	77	75,00	116,00	99,70	10,73
	Orta	377	71,00	125,00	101,16	9,66
	Yüksek	39	84,00	125,00	104,38	11,98

Araştırma kapsamında görüşleri alınan BESYO öğrencilerinin iletişim becerilerine yönelik puanlarının 71,00 ile 125,00 arasında değişiklik gösterdiği, ortalamasının 101,19 ($\pm 10,07$) olarak hesaplandığı saptanmıştır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin bazı demografik özelliklerine göre (cinsiyet, yaş, sınıf, bölüm, sosyo-ekonomik düzey) iletişim becerilerinin anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir.

Tablo 2: Katılımcıların Cinsiyet Değişkenine Göre İBDÖ T-Testi Sonuçları

Ölçek	Cinsiyet	N	\bar{X}	SS	sd	t	p
İletişim becerileri	Kadın	182	102,32	9,63	491	1,915	0,056
	Erkek	311	100,52	10,27			

*p<0,05

Cinsiyet değişkenine göre yapılan t testi sonucunda BESYO'da öğrenim gören öğrencilerin iletişim becerileri puanlarının ($t_{(491)}=1,915$; $p>0,05$) cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

BESYO'da öğrenim gören öğrencilerin yaşlarına göre iletişim becerilerinin anlamlı bir değişiklik gösterip göstermediğinin belirlenmesi amacıyla tek yönlü varyans analizi (One Way ANOVA) hesaplanmış, sonuçlar Tablo 3'de gösterilmiştir.

Tablo 3: Katılımcıların Yaş Değişkenine Göre İBDÖ ANOVA Testi Sonuçları

Ölçek	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
İletişim becerileri	Gruplar arası	613,554	2	306,777	3,051	,048*
	Gruplar içi	49269,277	490	100,550		
	Toplam	49882,832	492			

*p<0,05

Tablo 3'deki bilgiler incelendiğinde BESYO'da öğrenim gören öğrencilerin yaşlarına göre iletişim becerileri toplam puanlarının ise ($F_{(2,492)}=3,051$; $p<0,05$) anlamlı bir farklılık gösterdiği saptanmıştır. Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun tespit edilmesi amacıyla Tukey testi hesaplanmıştır. Hesaplama sonucunda 17-19 yaşındaki öğrencilerin iletişim becerilerinin 20-22 yaşındaki öğrencilerden anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4: Katılımcıların Sınıf Değişkenine Göre İBDÖ ANOVA Testi Sonuçları

Ölçek	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
-------	-------------------	-----------------	----	--------------------	---	---

İletişim becerileri	Gruplar arası	502,887	3	167,629	1,660 ,175
	Gruplar içi	49379,944	489		
	Toplam	49882,832	492	100,981	

*p<0,05

Tablo incelendiğinde BESYO'da öğrenim gören öğrencilerin sınıf düzeylerine göre iletişim becerileri toplam puanlarının ($F_{(3,492)}=1,660$; $p>0,05$) anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir. Başka bir anlatımla öğrenciler farklı sınıf düzeylerinde öğrenim görseler de iletişim becerileri benzerlik göstermektedir ve yüksektir.

Tablo 5: Katılımcıların Bölüm Değişkenine Göre İBDÖ ANOVA Testi Sonuçları

Ölçek	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
İletişim becerileri	Gruplar arası	646,006	3	215,335	2,139 ,094	
	Gruplar içi	49236,825	489			
	Toplam	49882,832	492	100,689		

*p<0,05

Tablo 5'de görüldüğü gibi öğrencilerin bölümlerine göre iletişim becerileri toplam puanlarının ($F_{(3,492)}=2,139$; $p>0,05$) anlamlı bir değişiklik göstermediği görülmektedir. Başka bir anlatımla farklı bölümlerde öğrenim gören öğrencilerin söz konusu iletişim becerilerinin benzerlik gösterdiği belirlenmiştir.

Tablo 6: Katılımcıların Sosyo-Ekonomik Değişkenine Göre İBDÖ Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Ölçek	Sosyo-ekonomik düzey	N	Sıra \bar{X}	sd	X^2	p
İletişim becerileri	Düşük	77	233,94	2	2,525	0,283
	Orta	377	246,44			
	Yüksek	39	278,19			

*p<0,05

Tablo incelendiğinde BESYO'da öğrenim gören öğrencilerin iletişim becerilerinin ($F_{(2,492)}=2,525$; $p>0,05$) öğrencilerin sosyo-ekonomik durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermediği saptanmıştır. Diğer bir anlatımla farklı sosyo-ekonomik durumlardaki öğrencilerin iletişim becerilerinin benzerlik gösterdiği belirlenmiştir.

Tartışma ve Sonuç

Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencilerin iletişim becerilerinin genel olarak yüksek düzeyde olduğu görülmektedir (Tablo-1). Ülkemizde Beden eğitimi ve spor yüksekokullarında iletişim beceriyle ilgili çalışmalar sınırlı sayıda kalmıştır. Literatür taramasına yaptığımızda, yapılan araştırmalarda BESYO öğrencilerinin yüksek puan aldığını görmekteyiz. Tepeköylü (2007), tarafından yapılan çalışmaya göre BESYO öğrencilerinin iletişim becerisi algılarının çok yüksek olduğu belirlenmiştir. Bunu sporun kişiyi sosyalleştirmesi, kendine olan güvenini arttırması gibi faydalarla açıklayabiliriz.

Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyetlerine, yaşlarına, sınıf düzeylerine, bölümlerine, sosyo-ekonomik düzeylerine göre iletişim becerilerinin anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği incelenerek şu sonuçlara ulaşılmıştır;

Cinsiyet değişkenine göre iletişim becerilerinin anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine yönelik ilişkisiz ölçümlerde t testi hesaplanmıştır (Tablo-2). Öğrenim gören öğrencilerin iletişim becerileri toplam puanlarının cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Ulukan (2012), Şenbakar (2015), İlaslan (2001), Bulut (2004) ve Şahin ve diğerleri (2004) tarafından yapılan çalışmalarda iletişim becerilerinin cinsiyet değişkeni açısından anlamlı bir fark yaratmadığını ortaya konulmuştur ve sonuç bakımından bu çalışmayla paralellik gösterdiğini söyleyebiliriz. Ancak, Tepeköylü ve diğerleri (2009), Görür D.(2001) ve Korkut F.(2005) yaptıkları çalışmalar neticesinde kadınların erkeklere oranla iletişim beceri düzeylerinin yüksek olduklarını ortaya koymuşlardır. Bu çalışmalara göre cinsiyete göre iletişim becerilerinin değişebileceğini söylemek mümkündür ama çalışmamızın sonuçlarına göre farklı bir sonuç oluşturmaktadır. Bu da bize iletişimin cinsiyet değişkeni açısından kız öğrencilerin iletişim becerilerinin, erkek öğrencilere göre düşük olmayarak eşit ya da yüksek çıktığını göstermektedir.

Yaş değişkenine göre araştırmaya katılan 17-19 yaşındaki öğrencilerin iletişim becerilerine yönelik ortalama puanlarının 102,20 ($\pm 9,20$) olarak, 20-22 yaşındaki öğrencilerin ortalama puanlarının 99,70 ($\pm 10,92$) olarak, 23 yaş ve üzerindeki öğrencilerin de ortalama puanlarının 101,88 ($\pm 9,70$) olarak hesaplandığı tespit edilmiştir (Tablo-1). Öğrencilerin yaşlarına göre iletişim becerilerinin anlamlı bir değişiklik gösterip göstermediğinin belirlenmesi amacıyla tek yönlü varyans analizi (One Way ANOVA) hesaplanmış olup, farklı yaş gruplarındaki öğrencilerin iletişim becerileri toplam puanlarının ise anlamlı bir farklılık gösterdiği saptanmıştır (Tablo-3). Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun tespit edilmesi amacıyla Tukey testi hesaplanmıştır. Hesaplama sonucunda 17-19 yaşındaki öğrencilerin iletişim kurmaya isteklilik ve iletişim becerilerinin 20-22 yaşındaki öğrencilerden anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgu çalışmamızı diğer çalışmalardan ayrılan bir nokta olmaktadır. Tepeköylü ve diğerlerinin (2009) yaptığı araştırmaya göre, sınıf düzeyleri, bölümleri, yaş

değişkenleri açısından farklılık görülmemiştir. Bu değişkenler açısından baktığımızda bizim çalışmamızda da yaş değişkeni hariç benzerlik gösterdiğini söyleyebiliriz.

Sınıf düzeyi değişkenine göre katılımcılar arasında fark olup olmadığının incelenmesi amacıyla ANOVA testi sonuçlarında anlamlı farklılık olmadığı görülmüştür (Tablo-4). Sonuç olarak farklı sınıf düzeyleri olsa da BESYO öğrencilerinin öğrenim sürelerinin önemli olmayarak iletişim becerilerinin her sınıf düzeyinde yüksek olduğu ve sınıf düzeyleri arasında iletişim becerileri açısından farkın bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Bölüm değişkenine göre öğrencilerin aldığı puanların ortalamaları incelendiğinde yüksek ve benzer olduğu görülmüştür (Tablo-1). Yapılan ANOVA testi sunucunda farklı bölümlerde öğrenim gören öğrencilerin söz konusu iletişim becerilerinin benzerlik gösterdiği belirlenmiştir (Tablo-5). Bu sonuç BESYO öğrencilerinin farklı bölümlerde öğrenim görseler de BESYO çatısı altında farklı demografik özellikler sebebiyle dahil olmadıkları ve eğitim öğretim sürecince bir bölümün diğerinden işleyiş açısından farkı olmayarak ortak dersler ve ortak öğretmenler ile öğrenimin devam etmesiyle açıklanabilir. Sonuç olarak farklı bölümlerin iletişim becerileri üzerinde anlamlı bir etkisi görülmemiştir.

Sosyo - ekonomik düzey değişkenine göre BESYO'da öğrenim gören öğrencilerden sosyo-ekonomik düzeyinin düşük olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin iletişim becerilerine yönelik ortalama puanlarının 99,70 ($\pm 10,73$) olarak, orta düzeydeki öğrencilerin ortalama puanlarının 101,16 ($\pm 9,66$) olarak, yüksek düzeydeki öğrencilerin ortalama puanlarının 104,38 ($\pm 11,98$) olarak hesaplandığı saptanmıştır (Tablo-1). Öğrencilerin sosyo-ekonomik düzeylerine göre iletişim becerilerine yönelik hesaplanan Kruskal Wallis testi sonuçlarına farklı sosyo-ekonomik durumdaki öğrencilerin iletişim becerilerinin benzerlik gösterdiği belirlenmiştir (Tablo-6).

Sonuç olarak araştırmamızın bulguları ve literatür taraması sonucu diğer çalışmaların bulguları ışığında elde edilen verilerden anlaşılacağı üzere spor ve beden eğitiminin kişinin iletişim becerilerini geliştirme üzerine etkisi büyüktür. Bu beden eğitimi ve sporun, bireye kazandırdığı becerilerden biri olarak açıklanabilir. Farklı demografik özelliklerden cinsiyet, sınıf, bölüm, sosyo-ekonomik düzeyin öğrencilerin iletişim becerilerini değiştirecek bir etkiye sahip olmadığını söyleyebiliriz. Farklılık görülen 17-19 yaş aralığı ile 20-22 yaş aralığı arasındaki öğrencilerin iletişim beceri düzeylerindeki farklılığın derinlemesine incelenmesi yapılabilir.

Öneriler

- Farklı bölümler açısından incelenerek Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencileri ile karşılaştırmalar yapılabilir.
- Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulların da öğrencilere iletişim becerilerine yönelik dersler eklenebilir. Böylelikle meslek hayatına geçtiklerinde sporcularıyla, öğrencileriyle daha verimli iletişim sağlanacaktır.

Kaynakça

- Bulut B. İlköğretim Sınıf Öğretmenlerinin İletişim Becerilerine İlişkin Algılarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2004; 2(4): 443-452.
- Cüceloğlu, D. (2006) *Yeniden insan insana* (35. bs) İstanbul: Remzi Kitapevi
- Çamlıyer, H. Çamlıyer, H., (2011) Eğitim bütünlüğü içerisinde çocuk hareket eğitimi ve oyun. Manisa: Emek Matbaacılık
- Deniz, İ. (2003) *İletişim becerileri eğitiminin ilköğretim 8. Sınıf öğrencilerinin iletişim beceri düzeylerine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Dökmen, Ü (2004). *İletişim çatışmaları ve empati* (28. bs) İstanbul: Sistem Yayıncılık
- Ersanlı, K., Balcı, S., (1998) İletişim Becerileri Envanterinin Geliştirilmesi: Geçerli ve Güvenilirlik Çalışması. *Türk psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi* 2(10), 7-13.
- Görür D. *Lise Öğrencilerinin iletişim Becerilerini Değerlendirmelerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi, Adana, 2001.
- İlaslan Ö. *Orta Öğretim Öğrencilerinin Bazı Özlük Niteliklerinin ve Baskın Ben Durumlarının İletişim Becerileriyle İlişkisi*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri A.B.D. Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2001.
- Karasar, N., (2008) *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayıncılık
- Korkut, F. (1996). İletişim Becerilerini Değerlendirme Ölçeğinin Geliştirilmesi: Güvenirlik ve geçerlik çalışmaları. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(7), 18-23
- Korkut, F.,(2004) *Okul temelli önleyici rehberlik ve psikolojik danışma*. Ankara: Anı Yayıncılık
- Korkut F. Yetişkinlere Yönelik İletişim Becerileri Eğitimi. *Hacettepe Üniversite Eğitim Fakültesi Dergisi* 2005; 28: 143-149.
- Korkut, Owen, F., Bugay, A., (2014) İletişim becerileri ölçeğinin geliştirilmesi: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 10,(2) 51-64
- Şahin A, Aydın G. S, Ergin G. İşletme Bölümü Öğrencilerinin İletişim Becerilerinin Cinsiyet Rollerini Bağlamında İncelenmesi. *Sosyal Bilimler Dergisi* 2013; XV: 1.
- Tepeköylü, Ö., (2007) *Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin iletişim beceri algılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi, Manisa
- Tepeköylü, Ö., Soytürk, M., Çamlıyer, H. (2009) Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin iletişim becerilerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, VII(3) 114-124

Ulukan, H (2012) *İletişim Becerilerinin Takım ve Bireysel Sporculara Olan Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karaman

Field : Fine Arts

Type : Research Article

Received: 04.12.2018 - *Accepted*: 14.12.2018

Moda Perakendeciliğinde Satış Danışmanlarının Prova ve Ürün Bilgisi Konusunda Görüşlerinin İncelenmesi

Betül PINAR¹, Birsen ÇİLEROĞLU²

¹Sanat ve Tasarım Fakültesi, Gazi Üniversitesi, Ankara, TÜRKİYE

²Sanat ve Tasarım Fakültesi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Ankara, TÜRKİYE

Email: betulpinar92@gmail.com, birsencileroglu@gmail.com

Öz

Perakende sektöründe satış danışmanlarının sürece katkıları ulusal ve uluslar arası pazarlarda giderek artmaktadır. Kıyasıya rekabetin yaşandığı bir sektörün içinde çalışırken satışları artırmak, müşteriye elde tutmak, başarıyı sürdürebilir kılmak ise öncelikli performans göstergesi olarak belirtilmektedir. Müşteri ile yüz yüze olan satış danışmanlarının performansı da markanın tüm başarı seyrini değiştirebilmektedir. Bu nedenle son yıllarda satış danışmanı nitelikleri, satış danışmanlığı eğitimi ve satış motivasyon unsurları üzerine önemli tartışmalar gerçekleştirilmektedir.

Satış danışmanlarının satacakları ürün veya hizmeti doğru bir şekilde öğrenmesi, o ürünün tüm özelliklerini doğru şekilde müşteriye aktarabilmesi beklentilerin başında gelmektedir. Moda ürünlerin satın alma kararlarında ürün ve prova bilgisinin etkili olduğu bilinmektedir. Bu araştırma; müşterilerle bire bir iletişim içerisinde olan satış danışmanlarının ürün ve prova bilgisine ait görüşlerinin alınması amacıyla planlanıp yürütülmüştür. Araştırmanın verileri, İstanbul ve Ankara illerinde çalışan 115 satış danışmanına uygulanan anketlerden elde edilmiş, satış danışmanlarının neredeyse tamamının iyi bir prova, giysi giydirmeye süreci ve ürün bilgisine sahip olmanın satışı desteklediği, prova bilgisinin gerek bu alana yönelik yapılacak olan eğitim programların da gerekse hizmet içi eğitimlerde verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Moda Perakendeciliği, Moda Tasarımı, Satış Danışmanı

NOT: Bu çalışma 3.Uluslararası Avrasya Spor, Eğitim ve Toplum Kongresi'nde sunulan bildirinin tam metin halidir.

Analysis of the of Sales Consultants in Fashion Retailing on Try on And Product Information

Abstract

The retail sector in Turkey increases its power with each passing day and the most difficult task belongs to sales consultants. While working in a sector where competition takes place, increasing sales, keeping the customer and keeping the success sustainable are stated as the priority performance indicators. The performance of the sales consultants face-to-face with the costume can also change the course of the brand. Therefore, in recent years, important discussions have been made on sales consultant qualifications, sales consultancy training and sales motivations elements.

It is expected that sales consultants will learn the products or services they will sell correctly, and that all the features of the product can be transferred to the customer correctly. Researches on the purchasing behavior of the fashion products indicate that product and try on information are very effective in purchasing decisions.

In this study; in order to get the opinions of the sales consultants who are in direct contact with the customers. A questionnaire has been applied to 115 sales consultants in provinces of Istanbul and Ankara and the answers of the sales consultants to product and try on information are very important qualities.

Keywords: Fashion retail, Fashion design, Sales consultant

1.Giriş

Küreselleşen Dünya üzerinde pazarlama pastasının en büyük payını hazır giyim sektörü oluşturmaktadır. Giyinme serüveni, dünyaya ayak bastığımız günden bugüne çeşitli aşamalardan geçirmiştir. Örtünme içgüdüğü ile başlayıp, insanoğlunun sonsuz yetenekleri, becerileri ve hayal gücüyle zenginleşerek gelişmiş ve nihayetinde dev bir endüstri kolunu oluşturmuştur. Bu sektörün vazgeçilmez bir unsuru olan rekabet teknolojik gelişmeleri hızlandırarak işletmeleri ürün ve hizmet bazında daha kaliteliyi üretmeye ve bunları pazara en iyi şekilde sunmaya zorlamaktadır. Hazır giyim moda akımına uygun, ucuz ve kolay bir giyim şeklidir. Hazır giyimle kişinin hangi modeli seçeceği, ne kadar kumaş alacağı, kime, kaç diktireceği sorunu halledilmiştir. Bu yolla görüp beğenme, deneme, aynı anda giyme zevki ve rahatlık sağlamıştır(Dal ve Gürpınar, 2010).

Perakendecilik, en genel tanımıyla üretici ve tüketici arasında malların naklini sağlayan aracılık hizmetlerinin bütünüdür. Başka bir deyişle mal ve hizmetlerin ticari bir amaçla kullanımı veya tekrar satmak için kullanmama, kişisel gereksinimler için kullanma koşuluyla, doğrudan doğruya son tüketiciye pazarlanması faaliyetlerinin bütünüdür(Rosenberg,1998).

Satış, satılan malın paraya çevrilmesidir. Yasal anlamda satış, “mülkiyetlerin devri”, fiziksel ve parasal anlamda ise “değişim” demektir. Bu el değişimi (mübadele/takas) sayesinde ham maddeler işletmeler tarafından mal haline getirilmekte ve bu mallar da tüketicinin faydası haline dönüşmektedir (Taşkın, 2000).

Satış, özünde anlama ve anlaşılma yolu ile hedeflenen etkili iletişimi ifade etmektedir. Bu yüzden satış yeteneklerinin geliştirilmesi ve sürece ilişkin adımların etkili yürütülmesi, insanlar arası ilişkilere de önemli katkılar sağlayacak niteliklerdendir (Zor, 2012).

Satış müşteriye sadece ‘mal satmak’ ile sınırlı değildir. Satış dediğimiz eylem, içinde pek çok katmanlı konuyu barındırır. Derinlere indikçe önemsiz gibi görünen ayrıntılar bile önem kazanır. Satış davranış bilimleri ile ilgilidir, satış insan psikolojisi ile ilgilidir, iktisat ile ilgilidir, kişisel gelişim ile ilgilidir, satış insanın kendisi ile kurduğu iletişim ile ilgilidir.

Bununla beraber satışı genel anlamıyla tanımlamamız gerekirse; Satış insanların ihtiyaçlarını fark ettirme, ürünün faydasını müşteriye doğru bilgilerle anlatabilme, kişide satın alma isteği oluşturma sanatıdır, diyebiliriz (Ada, 2014).

Kişisel satış, hâlihazırda ve müşteri olabilecek potansiyeldeki bireylerle karşı karşıya gelerek belirli bir ürün hakkında onları sözle bilgilendirme ve satın almaya ikna etme sürecidir (Oluç, 2006). Moda perakendeciliği mağazacılık sektörünü ayakta tutan en önemli etken müşteri ilişkilerini yönetme, müşteriye ihtiyaçlarını fark ettirme, fark edilen ihtiyaca yönelik ürün satışını gerçekleştirebilecek, memnun müşteri portföyü oluşturabilecek nitelikte satış danışmanlarıdır. İşletmelerin ve doğal olarak pazarlama

yönetiminin tüm çabaları, pazara sundukları mal ve hizmetlerinin müşterilerce kabul görmesi ve dolayısıyla yaşamlarını sürdürecektir kâr elde etmeleri amacına yönelik olmak durumundadır. Bu amacın gerçekleştirilmesinde ise, "işletmelerin aynası ve vitrini olarak nitelendirilen "satış elemanlarının rolü oldukça fazladır. (Eraslan, 2007).

Kişisel satış sanat yönü olan bir meslektir. Satış sanatının birinci kuralı, terbiye ve nezakettir. Eğer tavırlarınız müşterinin hoşuna giderse, ürünlerinizde hoşuna gider. Satışı 'müşteriye yardımcı olmak' şeklinde düşünmek satış sanatının en önemli prensiplerinden biridir. Hangi satış temsilcisi, müşterinin duygu ve düşüncelerini sezebilir ve ona göre davranırsa, başarılı olur(Tunçer, 2008).

Artık günümüzde satışçılar firmaları ile tüketiciler arasında bir iletişim köprüsü oluşturan, firmanın yeni ürünlerini ya da ürünlerinde yapılan değişiklikleri tüketicilere ulaştıran, bununla birlikte tüketici taleplerini ve tüketici davranışlarındaki farklılıkları firmasına ileten bir iletişimci ve gerektiğinde eğitmen ya da bilgilendirme uzmanı olarak faaliyet göstermektedir. Aynı zamanda satışçının işi sadece satış yapmaktan öte satış sonrasında teslimat, tahsilât ve gerektiğinde satış sonrası hizmet gibi fonksiyonları da yerine getirmek olmaktadır(Altın,2011).

'Satış danışmanı doğrudan nihai tüketiciye satış yapan satışçılardır'(Şatırer, 2011).

'Satış elemanları, markanın insani sermayesi ve elçisidirler. İyi bir satış ekibi, bir mağazanın satışlarında çok büyük farklar yaratacak güçtedir. Satış danışmanlığı bir "bağ kurma", "etkileme" ve "ikna etme" işidir'(Cannon ve diğerleri, 2013).

2016 yılında yapılmış olan 'Hazır giyim sektöründe müşterilerin mağazada çalışan satış danışmanlarından beklentilerini belirlemek' isimli çalışmada müşterilere uygulanan anketlerden ulaşılan veriler sonucunda müşterilerin satış danışmanlarının görevlerine ilişkin beklentileri belirlenmeye çalışılmıştır. Sonuçlar incelendiğinde tutumları, ürün bilgisine sahip olmaları ve satış eğitimi almış olmalarının oldukça önem taşıdığı ve müşteri beklentileri arasında en üst sırada yer aldığı görülmektedir.

Günümüzde tüm sektörlerde yaşanan yoğun rekabet müşteri tercihlerini de etkilemektedir. Fast fashion, sosyal medya ve popülerite kavramlarının baskın olmasına rağmen hala müşteriler ürün ya da hizmetten elde edecekleri faydayı, değeri bilmek isterler. Satışın öznesi 'müşteri'dir. Yapılan araştırmalarda müşteri en çok ürün hakkında bilgi sahibi olmak ve onun değerini ona sağlayacağı faydayı bilmek ister. Satış mesleğinde "ürün" her şeydir. Çünkü tüm satış iletişimi ürün üzerinde döner ve ürün üzerinden cereyan eder."Ürünün bilgisi" satış mesleğinde yer alan herkesi için "hayatidir." Ürün bilgisi konusunda her satış danışmanı "uzman derecesinde bilgi derinliğine" sahip olmalıdır (Yıldız, 2014).

Ürün bilgisi; ürünün adı, ürünün fiziksel özellikler, ürünün kumaşı, ürünün kullanım alanları, ürünün kombin seçenekleri, ürünün müşteriye sağlayacağı faydalar ve kişinin üründen elde edeceği kazanç, ürüne alternatif olan üründen farklılıkları, ürünün fiyat bilgisi olarak sıralanabilir. Bu bilgilerin müşteriye sunulması ürün çeşidinin çoklaştığı, ürün özelliklerinin giderek birbirine yaklaştığı bir dünyada müşterinin kendi şartları

içinde “zor kazandı” parayı akıllıca yönetmesine olanak sağlayarak güven oluşturmaktır. Müşteri Aldatılmak istemez. Hatalı kararlar verip kendisiyle çelişmek istemez. En hızlı şekilde ve en doğru şekilde bir satış danışmanının kuracağı başarılı bir duygusal güven köprüsü üzerinden karlı alışveriş yapmak ister.

Moda perakendeciliği satış danışmanlarının sahip olması gereken niteliklerin başında gelen bir diğer özellik ise prova bilgisidir. Diğer perakendecilik sektörlerinden farklı olarak satış işlemi öncesi ürünü müşteri talebine uygun hale getirilmesine prova işlemi denir.

Satılan ürünün bulunduğu şekilden farklı bir şekle sokmak, giyecek kişiye uygun hale getirmek ve varsa hataları düzeltmek için yapılan işlemler. Moda perakendeciliğinde çalışan satış danışmanlarının bu niteliğe sahip olması satışı gerçekleştirmenin bir diğer anahtarıdır. Müşteri talep ettiği ürünün kendisine uygun hale getirilmesinden memnuniyet duyar ve marka sadakati kazanılır.

Araştırma amacına yönelik olarak bu niteliklerden yola çıkılarak, uluslar arası hazır giyim markalarının mağaza müdürlerine görüşme formu uygulanarak gözlem ve deneyimleri ile anket formu oluşturulmuştur. Araştırma en nitelikli satış danışmanlarının bulunması nedeniyle Ankara ve İstanbul illerindeki uluslar arası hazır giyim moda markalarından ‘bire bir ve sıcak satış’ yapan mağazalarda gerçekleştirilmiştir. Satış danışmanı olarak çalışanlar ile yapılan görüşmelerden elde edilen veriler değerlendirilerek; satış danışmanlarının ürün ve prova bilgisi konusundaki görüşlerine başvurularak ulaşılan veriler incelenmiştir.

2. Materyal ve Metod

Moda perakendeciliğinde satış danışmanlarının prova ve ürün bilgisi konusundaki görüşlerinin belirlenmesinin amaçlandığı bu çalışmada literatür bildirişleri, katılımlı gözlem sonuçları ve uzman görüşleri alınarak bir ölçme aracı geliştirilmiştir. Betimsel yöntemin kullanıldığı çalışmanın bulguları SPSS 15.0 programında yapılan analizlerden elde edilmiştir.

Araştırma kapsamında; araştırmacının olanakları dikkate alınarak olasılıksız örnekleme yöntemlerinden kolaylı örnekleme tercih edilmiş, hazır giyim ve moda alanında yapılmış diğer araştırmalarda küçük bir Türkiye örnekleme olarak kabul edilen İstanbul ve Ankara ili seçilmiştir. Seçimlerde satış danışmanlarının hizmetinin öncelikli olduğu mağazalardan kadın ve erkek hazır giyim ürünleri mağazaları tercih edilmiş, hızlı moda markalarının mağazaları kapsam dışında bırakılmıştır. Ankara’da 82, İstanbul’da 33 satış danışmanına uygulanan anketlerden elde edilen veriler istatistiksel analizler ile değerlendirilmiştir.

3. Bulgular

Yapılan araştırmada örneklem grubunu oluşturan 115 satış danışmanının demografik özellikleri, prova ve ürün bilgisine ait sorulara verilen cevaplar ve demografik özellikleri ile görüşlerin chi square analizleri bu bölümde yer almaktadır.

Tablo 1: Satış Danışmanlarının Demografik Özellikleri

		f	%
Cinsiyet	<i>Kadın</i>	59	51.3
	<i>Erkek</i>	56	48.7
		f	%
Yaş	<i>25'ten az</i>	10	8.7
	<i>25-35 arası</i>	58	50.4
	<i>35-45 arası</i>	40	34.8
	<i>45 ve üzeri</i>	7	6.1
		f	%
Eğitim durumu	<i>ilkokul</i>	0	0
	<i>Lise</i>	74	64.3
	<i>Üniversite</i>	38	33.0
	<i>Yüksek lisans</i>	3	2.6
		f	%
Mesleki eğitim	<i>Aldım</i>	31	27.0
	<i>Almadım</i>	84	73.0
		f	%
Meslekteki çalışma süresi	<i>1-5 sene</i>	15	13.0
	<i>5-10 sene</i>	43	37.4
	<i>10-20 sene</i>	46	40.0
	<i>20 ve üzeri</i>	11	9.6

Tablo 1 incelendiğinde örneklemi oluşturan satış danışmanlarının cinsiyetlerinin birbirine çok yakın oranlarda olduğu, yaşlarının büyük çoğunluğunun 25-35 yaş aralığında olduğu gözlemlenmiştir. Örneklem grubunun eğitim seviyesinin ağırlıklı olarak % 64.3 ile lise olduğu, % 33 ile üniversite eğitimi almış olanların onu takip ettiği görölmektedir. Bununla beraber en yüksek eğitim düzeyine sahip kişilerin % 2.6 ile yüksek lisans yapan kişiler olduğu görölmektedir. Yapılan araştırmada satış danışmanlarının % 73 nün mesleki eğitim almadığı görölmüştür. Araştırmaya katılan satış danışmanlarının % 37.4'ü satış danışmanı olarak çalışma sürelerinin 5-10 sene, %40'ı 10-20 sene arası olarak belirtmişlerdir. Satış danışmanlarına yönelik olarak farklı sektörlerde yapılan araştırma sonuçları incelendiğinde, çoğunluğu 35 yaş altında olanların oluşturduğu ve bu sonuçlarla benzerlik gösterdiği görölmüştür(Akıncı,2014 ve şahinoğlu,2009). Bu sonuçlara göre

satış danışmanlığı mesleğinin gerektirdiği fiziksel efor ve zaman ihtiyacı açısından daha genç yaşlarda tercih edildiği söylenebilir.

Tablo 2: Satış Danışmanlarının Prova Bilgisi Konusundaki Görüşleri

		f	%
Prova bilgisine sahip olunmalı.	<i>Kesinlikle katılmıyorum</i>	1	0.9
	<i>Katılmıyorum</i>	1	0.9
	<i>Kararsızım</i>	5	4.3
	<i>Katılıyorum</i>	26	22.6
	<i>Kesinlikle katılıyorum</i>	82	71.3
		f	%
Ürün deneme sürecinde prova bilgisine sıklıkla ihtiyaç duyulur ve kullanılır.	<i>Kesinlikle katılmıyorum</i>	3	2.6
	<i>Katılmıyorum</i>	4	3.5
	<i>Kararsızım</i>	8	4.0
	<i>Katılıyorum</i>	28	24.3
	<i>Kesinlikle katılıyorum</i>	72	62.6
		f	%
Prova sırasında sıklıkla paça ve etek boyu tadilatı alınır.	<i>Kesinlikle katılmıyorum</i>	4	3.5
	<i>Katılmıyorum</i>	4	3.5
	<i>Kararsızım</i>	9	7.8
	<i>Katılıyorum</i>	23	20.0
	<i>Kesinlikle katılıyorum</i>	75	65.2
		f	%
Prova sırasında sıklıkla bel pensi ve daraltma tadilatı alınır.	<i>Kesinlikle katılmıyorum</i>	4	3.5
	<i>Katılmıyorum</i>	6	5.2
	<i>Kararsızım</i>	8	7.0
	<i>Katılıyorum</i>	28	24.3
	<i>Kesinlikle katılıyorum</i>	69	60.0
		f	%
Prova sırasında kol boyu ve ceket boyu tadilatı alınır.	<i>Kesinlikle katılmıyorum</i>	3	2.6
	<i>Katılmıyorum</i>	8	7.0
	<i>Kararsızım</i>	4	3.5
	<i>Katılıyorum</i>	29	25.2
	<i>Kesinlikle katılıyorum</i>	71	61.7
		f	%
İyi bir prova müşterinin satın almasını olumlu etkiler.	<i>Kesinlikle katılmıyorum</i>	1	0.9
	<i>Katılmıyorum</i>	0	0
	<i>Kararsızım</i>	4	3.5
	<i>Katılıyorum</i>	34	29.6
	<i>Kesinlikle katılıyorum</i>	76	66.1

Tablo 2 incelendiğinde; satış danışmanlarının %98 düzeyinde prova bilgisine ihtiyaç olduğu görüşüne sahip oldukları belirlenmiştir. Ürün denettirme konusunda prova bilgisine ihtiyaç duyulma oranı %91'dir. Araştırmaya katılan örneklem grubunun %93'ü sıklıkla etek ve paça boyu tadilatı alındığını belirtirken %91'i bel pensu ve daraltma tadilatı alındığını belirtmiştir. Örneklem grubuna yöneltilen 'iyi bir prova müşterinin satın almasını olumlu etkiler' ifadesine % 95.7 si kesinlikle katılıyorum ve katılıyorum seçeneğini işaretlerken 'katılmıyorum' görüşünün hiç bulunmaması satış danışmanlarının çoğunluğunun bu görüşe sahip olduğunu göstermektedir. Satış danışmanları çalışma süreçlerinde mutlaka prova yapmak zorunda kalmaktadırlar. Giyside tadilat olmasa bile ürünü yakıştırmak ve vücut ile uyumunu sağlamak için prova bilgisine ihtiyaç duymaktadırlar.

Moda perakendeciliğinde prova bilgisi mesleki bilgi kapsamında değerlendirilmesi gereken bir içeriğe sahiptir. Araştırma verilerinin elde edilme sürecinde alınan bilgilerden de anlaşıldığı gibi birçok perakende marka satış danışmanlarına verdiği hizmet içi eğitimlerde prova konusundaki bilgilere yer vermektedir. Ancak moda ve hazır giyim eğitimi almış satış danışmanlarında prova bilgisinin kullanılma düzeyi ve becerisi daha fazladır. Bu nedenle moda perakendeciliği satış danışmanlığı eğitim içeriklerine kazandırılması gereken bilgilerin belirlenmesinde bu araştırmadan elde edilen sonuçların önemli olduğu söylenebilir.

Tablo 3: Satış Danışmanlarının Ürün Bilgisi Konusundaki Görüşleri

		f	%
Ürünün müşteriye doğru ve özenli giydirilmesi satış başarısında önemlidir.	<i>Kesinlikle katılmıyorum</i>	0	0
	<i>Katılmıyorum</i>	2	1.7
	<i>Kararsızım</i>	11	9.6
	<i>Katılıyorum</i>	37	32.2
	<i>Kesinlikle katılıyorum</i>	65	56.5
		f	%
Çalıştığım marka ürün bilgilerini satış yaparken kullanıyorum.	<i>Kesinlikle katılmıyorum</i>	1	0.9
	<i>Katılmıyorum</i>	2	1.7
	<i>Kararsızım</i>	3	2.6
	<i>Katılıyorum</i>	26.1	30
	<i>Kesinlikle katılıyorum</i>	79	68.7
		f	%
Satış esnasında ürün bilgisi ve özelliklerini bilmeye sıklıkla ihtiyaç duyulur.	<i>Kesinlikle katılmıyorum</i>	0	0
	<i>Katılmıyorum</i>	0	0
	<i>Kararsızım</i>	2	1.7
	<i>Katılıyorum</i>	26	22.6
	<i>Kesinlikle katılıyorum</i>	87	75.7
		f	%

		f	%
Kumaş bilgisi satış yapmak için oldukça önemlidir.	<i>Kesinlikle katılmıyorum</i>	0	0
	<i>Katılmıyorum</i>	2	1.7
	<i>Kararsızım</i>	7	6.1
	<i>Katılıyorum</i>	37	32.2
	<i>Kesinlikle katılıyorum</i>	69	60.0
		f	%
Satış sırasında kumaş bilgisine 0.9 ihtiyaç duyulur.	<i>Kesinlikle katılmıyorum</i>	0	0
	<i>Katılmıyorum</i>	1	
	<i>Kararsızım</i>	6	5.2
	<i>Katılıyorum</i>	40	34.8
	<i>Kesinlikle katılıyorum</i>	68	59.1

Tablo 3 de ‘ürünün müşteriye doğru ve özenli giydirilmesinin satış başarısında önemli olduğu görüşüne dair bulgular incelendiğinde; satış danışmanlarının neredeyse tamamının bu fikre katıldığı görülmektedir. ‘Satış sırasında ürün bilgisi ve özelliklerini bilmeye sıklıkla ihtiyaç duyulur’ görüşünde örneklem grubunun tamamını oluşturan 115 kişiden 113’ünün hem fikir oldukları belirlenmiştir.

Kumaş bilgisinin satış yapmak için oldukça önemli olduğuna ve ihtiyaç duyulduğuna dair görüşe katılım oranı %93 üzerinde gerçekleşmiştir. Aydın, H. (2007), yaptığı araştırmada müşterilerin satış danışmanlarından beklentilerini sıralamasını istediğinde bilgi seçeneği birinci sırada gelerek ürün bilgisinin müşteriler için de ne kadar önemli olduğunu göstermiştir.

Tablo 4: Prova bilgisine ait görüşlerin Demografik Özelliklere Göre Karşılaştırılması

PROVA BİLGİSİ	Cinsiyet		Meslekte çalışma süresi		Eğitim durumu		Satılan ürün grubu	
	χ^2	p	χ^2	p	χ^2	p	χ^2	p
Prova bilgisine sahip olunmalı.	10,048	,000	10,536	,027	4,277	,036	18,565	,010
Ürün deneme sürecinde prova bilgisine sıklıkla ihtiyaç duyulur ve kullanılır.	10,151	,004	8,098	,002	43,534	,000	9,860	,032
Prova sırasında sıklıkla paça ve etek boyu tadilatı alınır.	3,301	,041	17,056	,049	36,553	,000	10,178	,064
Prova sırasında sıklıkla bel penci ve daraltma tadilatı alınır.	4,897	,017	12,051	,019	34,346	,000	6,249	,168
Prova sırasında kol	7,722	,145	7,457	,017	45,357	,000	7,084	,000

boyu ve ceket boyu tadilatı alınır.								
İyi bir prova müşterinin satın almasını olumlu etkiler.	3,035	0,062	16,880	,000	7,870	,023	4,641	,003

Prova bilgisine ait görüşlerin; cinsiyet, çalışma süresi, eğitim durumu ve ürün grubu ile ilişkileri incelendiğinde; satış danışmanlarının eğitim durumu ve çalışma süreleri ile prova bilgisine ait görüşler arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Satış danışmanlarının eğitim düzeyi ve çalışma süreleri arttıkça prova bilgilerini daha sık kullandıkları ve daha çok ihtiyaç duydukları söylenebilir. Erkek ürün grubuna sahip markaların mağazalarında prova bilgisine ve uygulamasına daha sık ihtiyaç duyulmaktadır.

Tablo 5: Ürün bilgisine ait görüşlerin Demografik Özelliklere Göre Karşılaştırılması

ÜRÜN BİLGİSİ	Cinsiyet		Meslekte çalışma süresi		Eğitim durumu		Satılan ürün grubu	
	χ^2	p	χ^2	p	χ^2	p	χ^2	p
Ürünü müşteriye doğru ve özenli giydirilmesi satış başarısında önemlidir.	4,848	,034	4,156	,014	8,445	,013	14,157	,001
Çalıştığım marka ürün bilgilerini satış yaparken kullanıyorum.	3,270	,002	19,072	,135	6,030	,001	5,488	,066
Satış esnasında ürün bilgisi ve özelliklerini bilmeye sıklıkla ihtiyaç duyulur	3,320	,022	6,835	,006	6,511	,050	3,674	,017
Kumaş bilgisi satış yapmak için oldukça önemlidir.	4,897	,030	7,577	,004	3,709	,042	4,054	,050
Satış sırasında kumaş bilgisine ihtiyaç duyulur.	7,564	,048	12,706	,048	2,378	,077	3,048	,049

Ürün bilgisine ait görüşlerin; cinsiyet, çalışma süresi, eğitim durumu ve ürün grubu ile ilişkileri incelendiğinde; satış danışmanlarının eğitim durumu ve çalışma süreleri ile ürün bilgisine ait görüşler arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Araştırmaya dahil olan bütün ürün gruplarında, ürünün müşteriye doğru ve özenli giydirilmesi oldukça önemlidir. Klasik giyim ve trend koleksiyonlar üreten markaların mağazalarında prova ve kumaş bilgisine daha fazla ihtiyaç duyulmaktadır.

4. Sonuç

Moda perakendeciliğinde satış danışmanlarının prova ve ürün bilgisi konusunda görüşlerinin incelenmesi amacıyla yapılan araştırmada ulaşılan sonuçlar aşağıda özetlenmiştir.

- Satış danışmanlarının çoğunlukla 25-35 yaş arasında, lise mezunu oldukları ve hem kadın hem erkek satış danışmanlarının benzer oranlarda istihdam edildiği belirlenmiştir.
- Satış danışmanları prova ve ürün bilgisine sahip olmanın bir gereklilik olduğu görüşünde birleşmektedirler. Özellikle erkek ürün grubuna sahip markaların mağazalarında prova bilgisine ve uygulamasına daha sık ihtiyaç duyulmaktadır.
- Prova ve ürün bilgisini kullanarak vücut giysi uyumunu oluşturmak ve bunu satışa olumlu şekilde yansıtmak deneyimle artmaktadır.
- Satış danışmanlarının neredeyse tamamı iyi bir prova, giysi giydirme süreci ve ürün bilgisine sahip olmanın satışı desteklediği görüşündedirler.
- Satış danışmanlarına prova ve ürün bilgisinin gerek bu alana yönelik yapılacak olan eğitim programlarının içeriğinin de gerekse hizmet içi eğitimlerde verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.
- Moda perakendeciliği satış danışmanlarının en azından orta öğretimde moda tasarım ve hazır giyim eğitimi almış olanlardan seçilmelidir.

Kaynakça

- Ada, Ö. (2014). *Satışta küçük sırlarla büyük başarı*. İstanbul: Epsilon yayıncılık, 12.
- Akıncı, Ö. (2014). *Moda trendlerinin giysi seçimi ve satın almaya etkileri*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Uygulamalı sanatlar eğitimi anabilim dalı, Ankara, 68.
- Altın, Ş. (2011). *Başarılı satış elemanlarının özellikleri: İmalat ve perakendecilik sektöründe karşılaştırmalı bir araştırma*, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, 2.
- Aydın, H. (2007). Satış elemanı performansının müşteri bakış açısından değerlendirilmesi ve bir uygulama. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 153.
- Cannon, J., Perreault, W., McCarthy. (2013). *Pazarlamanın temelleri*. (çev. Asım Günel). Ankara: Nobel yayıncılık, 351.
- Dal, V., Gürpınar, M. (2010). *Hazır giyim sanayinde hızlı moda kavramı ve bir model önerisi*. İstanbul: İstanbul Sanayi Odası Yayını, 15.
- Eraslan, S. (2007). *Kişisel satış süreci, bu sürecin sunumundaki tekniklerin karşılaştırılması ve bir uygulama*. Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli, 1.
- Oluç, M. (2006). Temel Pazarlama Kavramları. İstanbul: Beta Yayıncılık, 609.

- Rosenberg, J. (1998). *Perakendecilik Sözlüğü*, (çev. Meral Tüzel) İstanbul: AMPD yayıncılık, 255.
- Şahinoğlu, Z. (2009). *Post modern tüketim ve moda satın alma davranışı: Türk moda tüketicilerine yönelik bir araştırma*. Doktora tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 125.
- Şatırcı, H. (2011). Satış elemanlarının stres kaynakları ve stresle başa çıkma yolları. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, 11.
- Taşkın, E. (2000). *Satış teknikleri eğitimi*. İstanbul: Papatya yayıncılık, 50-51.
- Tunçer, P. (2008). *Satış teknikleri. Nasıl iyi bir satışçı olursunuz?*. Ankara: Adres yayıncılık, 23-121.
- Yıldız, A. (2014). Ürün bilginiz yoksa satış size bir şans oyunu olur. <http://www.satissanati.com/urun-bilginiz-yoksa-satis-sizin-icin-bir-sans-oyunu-olur/> (10 Ağustos 2018 tarihinde alınmıştır).
- Zor, S. (2012). *Ev tekstili sektöründe çalışan satış elemanlarının genel özelliklerinin ve İş veren beklentilerinin belirlenmesi üzerine bir araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 15.

Field : Fine Arts

Type : Review Article

Received: 26.11.2018 - *Accepted*: 28.12.2018

Cerrahi Operasyonlarda Kullanılan Hasta Önlüklerinin İyileştirilmesine Yönelik Tasarım Uygulaması¹

Salih AĞAÇ, Sümeyya EMİROĞLU

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi Moda Tasarımı
Bölümü, Ankara, TÜRKİYE

Email: agacsaliha@gmail.com, sumeyyaemiroglu@gmail.com

Öz

Cerrahi operasyonlarda kullanılan hasta önlüklerinin hasta, servis ve ameliyathane hemşirelerinin görüşleri doğrultusunda incelenip, tasarım iyileştirmelerinin yapıldığı bu araştırma iki aşamadan oluşmaktadır. Birinci aşamada mevcut durumda kullanılan hasta önlükleri ile ilgili problem durumunun tespitine yönelik hasta, servis ve ameliyathane hemşireleri ile yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak yüz yüze görüşmeler yapılmış ve kullanımda olan hasta önlüklerinin olumsuz yönleri tespit edilmiştir. Ulaşılan verilere dayalı tasarım kritikleri oluşturulmuştur. Bu tasarım kritiklerinden hasta, servis ve ameliyathane hemşirelerinin ortak paydada fayda sağlayabileceği maddeler tasarımda ön planda tutulmuştur. Bunlar; mevcut hasta önlüklerinin kapanma problemlerinden dolayı bedeni göstermesi ve kapanma sorunları, standart ölçülerde olması ve özellikle obezite problemi olan hastalarda sorun çıkarması, renk ve desen özelliklerinin olmaması nedeni ile daha sıklıkla riskli hasta gruplarınca psikolojik olarak kötü etki yaratması, kol boyu – etek boyu problemleri, fonksiyonelliğin ön planda olmaması olarak ortaya çıkmıştır. Bu tasarım kritikleri başlıca dikkate alınarak hasta, servis ve ameliyathane hemşirelerinin görüşleri doğrultusunda ihtiyaçları optimal düzeyde karşılamaya yönelik on adet önlük tasarımı yapılmıştır. Araştırma sonucunda önlükler ile ilgili hastaların fiziksel ve psikolojik konfor sorunu yaşarken, servis ve ameliyathane hemşirelerin ise psikolojik ve işlevsel konfor sorunu yaşadıkları tespit edilmiştir. Sorunları gidermeye yönelik yapılan tasarımlar hasta ve hemşirelerin ergonomik ve psikolojik sorunlarını gidermeye katkı sağlayacak hem de sağlık kurumlarında kurum imajına katkı sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Hasta önlüğü, Tasarım, Önlük tasarımı, Giysi konforu

¹ **NOT**: Bu çalışma 3.Uluslararası Avrasya Spor, Eğitim ve Toplum Kongresi'nde sunulan bildirinin tam metin halidir.

Design Application For Improving Patient Aprons Used in Surgical Operations

Abstract

This study consisted of two stages in which the patient aprons used in surgical operations are examined according to the opinions of the patients, service and operating room nurses and the design improvements are made. In the first stage, face-to-face interviews were made with patient, service and operating room nurses and semi-structured interview form to determine the problem status of patient aprons used in the current situation and negative aspects of the patient aprons in use were determined. Design critics based on the data obtained have been established. From the design criterias, the items that patients, service and operating room nurses can benefit from in common are prioritized in the design. These; presenting the body due to closure problems of the patient aprons and closure problems, the standard size and problems in patients with obesity problems, especially because of the lack of color and pattern features more often risky patient groups to create a psychological bad effect, arm length - skirt length problems, functionality in the forefront of absence. Based on these design critics, ten patient apron designs were designed to meet the needs at the optimal level according to the opinions of the patient, service and operating room nurses. In the second phase of the study, a design example will be realized by selecting a design which has multiple functionalities and features to meet the existing needs. As a result of the research, physical and psychological comfort problems of the patients about the aprons, service and operating room nurses experienced psychological and functional comfort problems. Designs aimed at eliminating problems will contribute to the eradication of the ergonomic and psychological problems of patients and nurses and contribute to the corporate image in health institutions.

Keywords: Patient aprons, Design, Patient aprons design, Comfort of clothes

1. Giriş

Cerrahi operasyonlar, hastalığın türüne göre hastalara ameliyathane ortamında müdahale olarak bilinmektedir. Söz konusu operasyonlar hastalığın türüne göre süre, yöntem ve işleyiş açısından farklılık göstermektedir. Doktor, hemşire, anestezi uzmanı vs. gibi ameliyathane ekibi ve hastanın da steril olması gereken ameliyathanelerde hastalar ve personel için sağlık bakanlığı ve hastanelerin iç denetim kurulları tarafından hazırlanan şartnamelere uygun ameliyathane önlükleri ve giysileri kullanılmaktadır. Ameliyathane giysilerinin şartnamelerdeki teknik detaylara uygun olması, steril olması kesinlikle taşınması gereken özellikler arasında yer almaktadır. Hastane ortamında, hasta bireylerden yayılan mikroorganizmalar, sağlıklı bireyleri ve hastane personelinin sağlığını tehdit etmektedir. Sağlık personeli ve hastaların kişisel korunma ekipmanı olan cerrahi giysiler, steril olan ile steril olmayan arasında koruyucu bir duvar oluştururken, enfeksiyonlarını engellemektedir.

Ameliyat ortamındaki enfeksiyona neden olabilecek bakteri kaynağı, sadece cerrahi ekip değildir. Hastanın kendisi de aynı zamanda bir bakteri kaynağıdır. Bu nedenle, bakteri yayılmasını iki yönlü olarak düşünmek gerekmektedir. HIV, Hepatit B, Hepatit C gibi, hastanın vücut sıvılarıyla temas olduğunda hastane personeline geçebilecek virüsler, uygun ortam oluştuğunda vücuda girebilmektedir. Bu durum, ameliyat ortamındaki enfeksiyonun ana sebebi olmaktadır. Enfeksiyon sonucunda hasta veya ameliyat personeli çeşitli risklerle karşı karşıya kalabilmektedir. Bundan dolayı, bu tip riskleri en aza indirmek için, gerek hastanın ve gerekse cerrahi ekibin ameliyat esnasında korunabilecekleri steril edilmiş cerrahi giysiler ve örtüler kullanılmalıdır (Pamuk, 2006). Hastane personelinin ve hastaları korumak amacı ile kullanılan bu giysilerin steril – non steril olma durumu kullanım alanına göre belirlenirken, model özelliği (boy – kol uzunluğu, kapanma özellikleri), kumaş özellikleri sağlık bakanlığı teknik şartnamelerine göre belirlenmektedir.

Günümüzde kullanılan cerrahi giysiler ve önlükler, tek kullanımlık veya çok kullanımlık olabilmektedir. İster tek kullanımlık, ister çok kullanımlık olsun, kullanılan cerrahi giysilerin ve örtülerin, hastanın ve cerrahi ekibin cildine operasyon bölgesine en yakın malzemeler olduğu bilinmektedir. Bundan dolayı, kullanılan bu malzemelerin gerek hasta gerekse cerrahi personel açısından, birtakım koruyucu özelliklere sahip olması gerekmektedir. Bu özellikler içerisinde, kullanılacak cerrahi giysinin gözenek büyüklüğü, sıvı iticiliği-sıvı geçirmezliği, nem ve hava geçirgenliği özellikle dikkat edilmesi gereken özellikler olarak karşımıza çıkmaktadır (Şen, 2005).

Sağlık personeli ve hastaların korunmasında en önemli araç olan cerrahi giysilerin teknik detaylar açısından sahip olması gereken temel özellikler sağlık bakanlığınca belirlenmekte ve özellik çeşitlendirilmesi hastanelere göre farklılık göstermektedir. Başlıca esaslar steril olma, teknik şartlara uymak olsa bile maliyetlerde bu medikal giysilerin çeşidini değiştirmektedir. Günümüzde ilerleyen teknoloji yardımı ile medikal giysilerin daha düşük maliyetlerle daha fazla çeşitliliğe sahip olduğu bilinmektedir.

Teknik şartnamelere uygunluğun sağlandığı daha düşük maliyetli cerrahi giysiler tercih edilirken sağlık personelinin ve hastaların giyim konforunun göz ardı edildiği düşünülmektedir. Cerrahi giysi seçiminde steril olma, şartnamelere uygunluk, ekonomiklik gibi ilkelerin yanı sıra sağlık personeli ve hasta açısından giyim konforu göz ardı edilmemelidir.

Tarihsel gelişimine bakıldığı zaman mahremiyet duygusu ve korunma içgüdüğü ile kullanılmaya başlayan giysilerin günümüzde pek çok işlevi bulunmaktadır. Giysinin, korunma ve örtünme temel amaçlarına estetik, sosyal statü, iş yaşamı, cinsiyet ayrımı gibi alt amaçlar eklenince her amaca yönelik giysi çeşitleri oluşmuştur. Kullanım amacına göre çeşitlilik gösteren giysilerden kullanım amacına göre de konfor beklenir hale gelmiştir. Boyacı (2010) giysileri vücudu uygun olmayan fiziksel şartlara karşı koruyan bir ya da birden fazla katmandan oluşan bir bariyer olarak tanımlamaktadır. Bu ana görevinin dışında giysinin kullanım amacı her ne olursa olsun, kullanan kişiye 'iyi görünme' altında psikolojik tatmin ve rahatlık sağlaması gerekmektedir. Psikolojik tatmin, işlevsellik, fonksiyonellik gibi çeşitleri bulunan ve özünde giysiyi giyen kişinin, o giysi içerisinde kendini rahatsız hissetmemesi olarak tanımlanan kavramın 'giysi konforu' olduğu bilinmektedir.

Giysi konforunu Önder ve Sarier (2004), insan vücudu ile çevresi arasında psikolojik, fizyolojik ve fiziksel uyumun memnuniyet verici durumda olması olarak tanımlarken, Eryürük (2004), acı ve rahatsızlıktan nöral durum olarak tanımlamaktadır. Bunlara ek olarak giyim konforu, giysinin vücut fonksiyonlarına ne kadar yardım ettiği ve vücut fonksiyonlarının bozulmasını en az indirme ölçütü olarak görülmektedir. Giysiyi kullanan bireyin kullanım süreci boyunca hoşnutsuzluk ve rahatsızlık hissetmemesi, giysinin bireyi tatmin etmesi olarak düşünülmektedir.

Konfor birçok fiziksel, psikolojik ve fizyolojik faktörü içeren karmaşık bir kavram olarak 'vücut ve çevre arasındaki fizyolojik, psikolojik ve fiziksel uyumun sonucu ortaya çıkan memnuniyet duygusu' olarak tanımlanmaktadır. Birçok araştırmacının ortak fikri, konforun nötr bir his olduğu yönündedir. Bir kişinin konforlu sayılabilmesi için hava sıcaklığı, rüzgâr hızı, gürültü, ışık, nem gibi çevresel faktörlerle ilgili bir uyarının beyne gönderilmemiş olması gerekmektedir. Söz konusu bu çevresel faktörlerden herhangi biri, giysiler veya psikolojik duruma bağlı olarak hissedilirse memnuniyetsizlik duygusu konforu ortadan kaldırmaktadır (Kaplan, Küçüka ve Okur, 2008).

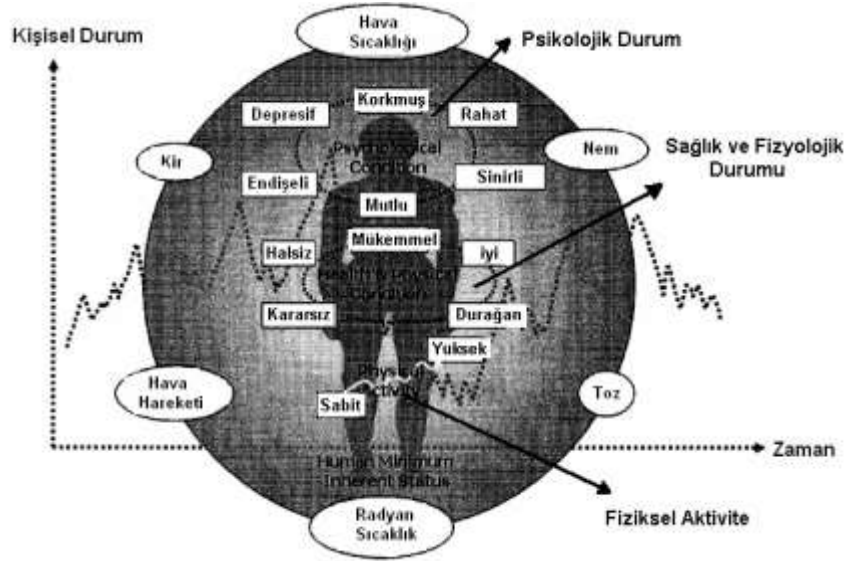
Slater (1998 akt Li, 2001)'in vücut ve çevre arasında fizyolojik, psikolojik ve fiziksel uyum sonucu ortaya çıkan memnuniyet olarak tanımlamakta ve Hatch (1993 akt Li,2001), psikolojik ve fizyolojik açıdan konforu aşağıdaki bileşenlere ayırmaktadır;

- Termofizyolojik konfor, sıcaklık ve ıslaklık açısından konforun sağlanmasıdır, kumaşta meydana gelen ısı ve sıvı transfer mekanizmalarını kapsamaktadır.

- Dokunsal konfor, tekstil materyalinin deriyle teması sonucu ortaya çıkan nörolojik algıları oluşturmaktadır.
- Vücut hareket konforu, giysinin vücut hareketlerine imkân tanınması, vücuda uygulanan basıncı minimuma indirmesidir.
- Estetik konfor, kişinin psikolojisini etkileyen giysi özelliklerinin duyu organlarıyla (göz, kulak, deri vb.) algılanmasıdır (Li, 2001).

Kılınç (2004 akt Kaplan ve diğerleri, 2008) Hatch (akt, Li, 2001) tarafından yukarıdaki bileşenlere ayrılan giysi konforunu aşağıdaki gibi şekillendirmektedir.

Şekil – 1: Kılınç (2004 akt Kaplan ve diğerleri, 2008)
Giysi Konforunu Etkileyen Bileşenler

Farklı kaynaklarda, farklı isimlerle gruplandırılabilirse bile giysilerden beklenen genel konfor özellikleri aynı çatı altında birleşmektedir. Giysinin türü ve kullanım amacı ne olursa olsun genel çerçevede bir giysiden beklenen konfor parametreleri benzer nitelikte olmaktadır. Bunlardan birisi ‘**Termofizyolojik ya da Isıl Konfor**’ olarak bilinmektedir. Bir giysi, vücut ile çevre arasındaki ısı transferini doğrudan etkilediği için, giysilerden vücut ve çevre arasındaki ısı akışını desteklemesi, diğer bir deyişle vücudun ısı dengesini korumaya yardımcı olması istenmektedir. Giysiler, farklı atmosferik koşullarda kalan kişinin vücut sıcaklığını sürdürmesi için tampon olarak çalışmaktadır. Isı, su buharı ve hava geçiş özellikleri ısı konforu oluşturmaktadır (Marmaralı ve diğerleri, 2006).

Bir diğer konfor türü ise ‘**Duyusal Konfor**’ olarak adlandırılmaktadır. Kanat (2007), duyu konforu, bir tekstil materyalinin ten ile temasa geçmesi sonucu oluşan çeşitli nöral

duyulardan sağlanmaktadır. Deriye değen tekstilin üst yüzeyi öyle bir yapı ve esnekliğe sahip olmalıdır ki insan derisinde hoş, sevimli bir dokunma duygusu (yumuşaklık, kayganlık) yaratmalıdır. Deriye yapışmamalı, kaşıntı ve alerjiye neden olmamalıdır (Kanat, 2007). **Vücut hareket konforu**, bir tekstil ürününün, vücut hareketlerini engellememesi, özgür hareket sağlaması, ağır olmaması ve vücut şekline uygun olması şeklinde tanımlanmaktadır (Pamuk, 2006). Başka bir tanımda ise vücut hareket konforu, tekstil materyalinin hareket özgürlüğü, azaltılmış yük, vücut şekline uyum sağlama yetenekleri olarak açıklanmaktadır (Senthilkumar and Dasaradan, 2007). Vücuda uymayan ve vücudun hareketlerini kısıtlayan bir giysi kan dolaşımını engellemekte, ciltte tahrişe neden olmakta ve vücut için uygun olmayan ısı ve nem ortamı yaratmaktadır (Yıldız, 2011). Vücut hareket konforu, fonksiyonel konfor ya da işlevsel konfor olarak da adlandırılabilir.

Psikolojik konfor, kullanıcının kendisini giysi içerisinde iyi hissetmesini sağlayan göz, el, kulak ve burundan aldığı özel hislerdir. Bir başka deyişle, ürün hakkındaki psikolojik memnuniyet olarak görülmektedir (Pamuk, 2006). Bunun yanında moda uygunluğunun ve çevre tarafından beğenilmenin verdiği özgüven de bu gruba dâhil edilmektedir (Kanat, 2007). Psikolojik konfor, giyenin genel iyi olma durumuna katkıda bulunmaktadır (Senthilkumar and Dasaradan, 2007). Eğer kişi, giydiği giysi ile toplum içerisinde kendisini rahat hissetmiyorsa, o zaman psikolojik konforsuzluk hissetmektedir (Yıldız, 2011). Giysilerin arasında özel bir amaç ile kullanılan medikal giysilerinde giyim konfor özelliklerini taşıması gerekmektedir. Giysinin amacı ve özelliği ne olursa olsun kullanıcının birey olması yukarıda bahsedilen tüm konfor özelliklerini barındırmasını gerekliliğini ön plana çıkarmaktadır.

Giysi konforu gündelik giysilerden, özel amaçlı giysi gruplarına kadar tüm giysiler için önem taşımaktadır. Araştırma konusu olan non steril hasta önlükleri özel amaçlı giysi grubunda yer almaktadır. Tek kullanımlık ve çok kullanımlık olmak üzere iki farklı çeşidi olan hasta önlükleri, hastalara cerrahi operasyon öncesi hastane personeli yardımı ile giydirilmekte ve operasyonun türüne göre tamamen çıkarılmakta ya da çıkarılmamaktadır. Non steril olan hasta önlükleri steril ameliyathane ortamına girmeden çıkarılmakta ya da steril ameliyat örtüsü ile kapatılmaktadır. Giysi konforu çeşitleri açısından söz konusu hasta önlüklerinin psikolojik ve işlevsel konforu taşıması gerektiği düşünülmektedir. Jha (2009) hasta giysilerini, hastaların hastaneye girdikleri andan sonra taburcu olacakları süreye kadar giymeleri gereken fonksiyonel giysiler olarak tanımlanmaktadır.

Hasta önlükleri tek kullanımlık ve çift kullanımlık olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. Pamuk (2006) çok kullanımlık hasta önlüklerini dokuma yöntemi ile elde edilen, çoğu zaman pamuklu bir kumaş türünden elde edilen giysiler olarak tanımlamaktadır. İsminden anlaşılacağı üzere çok kullanımlık önlükler, gerekli yıkama – temizleme standartları altında birden fazla kullanılabilen giysilerdir. ‘Tek kullanımlık cerrahi giysilerde, dokusuz yüzey kumaşlar kullanılmaktadır. Dokusuz yüzey kumaşların, çok kullanımlık dokuma kumaşlara alternatif olarak ortaya çıkmaları, muslinin bakteri geçişi

için özellikle ıslakken etkin bir bariyer oluşturmadığı ortaya çıktıktan sonra, hem endüstride hem de bağımsız laboratuvarlarda geçirgenliği daha düşük kumaş geliştirme çabaları ile başlamıştır. Tek kullanımlık cerrahi giysilerde; spunbond, spunlace ve sms gibi dokusuz yüzey kumaşları kullanılmaktadır (Pamuk, 2006). Tek kullanımlık hasta önlükleri, genellikle standart ölçülere sahip olan, bir kere kullanılıp atılan giysilerdir.

Tek ya da çok kullanımlık hangi önlük tercih edilirse edilsin hepsinde sağlık bakanlığı teknik şartnamelerinin geçerliliği aranmaktadır. Teknik şartnamelere uygunluğun yanı sıra hastaneler tarafından temin edilen hasta önlüklerinin seçiminde **ekonomiklik** ilkesi de göz önünde bulundurulmaktadır. Her iki önlük türünün de kendi içerisinde olumlu ve olumsuz yönleri bulunmaktadır. Arora ve Behara (2009) tek kullanımlık ve çok kullanımlık önlüklerin genel çerçevede olumlu ve olumsuz yönlerini aşağıdaki gibi ortaya koymaktadır.

Tek kullanımlık önlükler;

- Hem sağlık çalışanlarının hem de hastaların korunmasında yüksek öneme sahiptir.
- Seçim sürecinde asepsi (patojen denilen hastalık yapıcı etmenlerin bir ortamda ya da konakçı üzerinde bulunmaması), bariyer etkinliği, konfor, ekonomi ve çevresel konulardaki hassasiyete göre öncelik sağlamaktadır
- Tekrarlayan kullanım, yıkama ve sterilizasyon işlemleri sonucunda çok kullanımlık cerrahi önlüklerin bariyer etkinliği değişmektedir, tek kullanımlık önlüklerde bu sorun oluşmamaktadır (Behara ve Arora, 2009).

Yeniden işleme tabi tutulabilen çok kullanımlık önlükler ise klinik atıkları minimize ederek kirlenmiş materyalin potansiyel tehlike oluşturmadan sterilize edilme olanağı sağlamaktadır. Klinik atık miktarını sınırlandırarak tek kullanımlık önlük atıklarının depolama ve yakılma maliyetlerini ortadan kaldırmakta ve bu sayede önemli bir maliyet tasarrufu sağlamaktadır. Çevre kirliliği açısından da çok kullanımlık önlükler, daha az atık oluşturdukları için, avantajlı görülmektedir. Konfor, renk, pamuksu his gibi nedenlerden dolayı cerrahi ekip çok kullanımlık önlükleri tercih etmektedir. Konfor konusu önlük tercihi için önemli ve dikkat çekici görülmektedir. Cerrahi personelin bazen hastaların kâğıt gibi his uyandıran tek kullanımlık önlük giymeyi istemedikleri belirtilmiştir (Behara ve Arora, 2009).

Yapılan diğer araştırmalarda hasta önlüklerinin, hasta ve sağlık personeli giysi konforuna etkisine değinilmektedir. Hasta önlüklerini giyen hastaların, onları giydiren sağlık personelinin söz konusu önlüklerden farklı açılardan konfor beklemektedir. Jha (2009) hasta giysilerinin büyük oranda fonksiyonel giysiler olarak düşünöldüğü ve tasarlandığını, bu nedenle estetik özelliklerin göz ardı edildiğini savunmaktadır. Cho (2006) ise mevcut kullanılan giysiler hastanın vücudunun bir kısmını açıkta bırakarak, hastanın kendisini kötü hissetmesine neden olmakta, tek beden ve unisex olarak üretilen bu giysiler vücuda uymayarak, hastanın fiziksel ve psikolojik konfor algısını etkileyebildiğini düşünmektedir (Cho, 2006).

Hasta önlükleri, sağlık personeli tarafından hastaya giydirilmekte ve çıkarılmaktadır. İşlevsellik açısından söz konusu personelinin kısıtlamayacak nitelikte olması gereken önlüklerinin hastanın estetik ve mahremiyet duygularını da olumsuz yönde etkilememesi gerekmektedir. Hastalığın türüne göre ya da ameliyat olma psikolojisinin altında hastalar korku, endişe ve tedirginlik yaşamaktadır. Çevreden gelen uyarıcılardan pozitif enerji almaları onları olumlu yönde etkileyecektir. Cho (2006) bununla ilgili şu görüşü savunmaktadır. Cho (2006)'da estetik görünüm ile ilgili düşünceler, gerilim, stres, öfke veya depresyon gibi olumsuz düşünceleri azaltarak, hastanın iyileşme sürecini hızlandırabilmektedir. Bu nedenle hasta giysilerinin estetik görünömleri de göz ardı edilmemelidir.

Günümüzde mevcut kullanılan hasta önlüklerine bakıldığında zaman şartnamelere uygunluk ve ekonomiklik dışında, birçok giysi konforunun göz ardı edildiği düşünölmektedir. Hasta ve sağlık personeli açısından gerekli olan konfor öğelerinin eksikliğinin başlıca hastayı, sağlık personelinin, iş akışını etkileyeceği düşünölmektedir. Tek ya da çok kullanımlık hasta önlüklerinin büyük bir kısmının bağcıklar ile kapanması, standart ölçülerde olması, yetersiz ya da fazla boy – kol uzunluğu, tam kapanma sağlanmaması gibi olumsuz özellikler taşırken, giysi konforunu doğrudan etkilemektedir. Giysinin türü ne olursa olsun kullanıcıya konfor sunması gerektiği düşünölmektedir. Bu nedenle bu araştırmada, mevcut durumda kullanılan hasta önlüklerinin incelenmesi ve iyileştirilmesi amaçlanmaktadır. Hem hasta hem de sağlık personeli açısından hasta önlüklerinin giysi konforunu etkileyen faktörlerin tespit edilmesi, bu parametrelere göre optimal koşullarda yeni hasta önlüklerinin tasarımlarının yapılması planlanmaktadır.

2. Materyal ve Metod

Cerrahi operasyonlarda kullanılan, tek ya da çok kullanımlı hasta önlüklerinin giysi konforu açısından incelendiği ve örnek tasarımların yapıldığı bu araştırmanın yöntemi, amacına uygun ve ekonomik olarak verilen toplanması ve çözömlenmesine olanak sağlayan tarama modeli olarak belirlenmiştir. 'Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımları (Karasar, 2009)' olarak tanımlanmaktadır.

Araştırmanın verilerine ulaşmada örnek olay yöntemi ile yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. ‘Örnek olay (case study) adı verilen bu yöntem alan araştırmalarının bir türü olup, bir tek olayı, bir işletmeyi, bir örgütü hatta bir insan ya da ülkeyi ele alarak ayrıntılı şekilde incelemektedir. Örnek olayda yüz yüze görüşme bir veri ya da bilgi toplama tekniği olarak ifade edilmektedir (Arıkan, 2017). Araştırmacılar tarafından açık uçlu sorulardan oluşturulan ‘yarı yapılandırılmış görüşme formu’ kullanılmıştır. En az bir cerrahi operasyon geçiren hastalar ve hastaları ameliyata hazırlayan sağlık personelinden oluşan kaynak kişiler ile yapılan görüşmeler, kaynak kişilerin bilgisi ve izni dâhilinde yazılı ve sesli veri olarak toplanmış ve daha sonra tümü yazılı veri haline getirilmiştir. Ayrıca araştırma örnekleminde yer alan sağlık personelinin bir kısmından alınan hasta önlüğü fotoğrafları, hastane önlük şartnameleri de araştırma da veri olarak kullanılmıştır.

Türkiye genelinde bulunan tüm devlet ve vakıf hastanelerinde ameliyat çeşitliliğinin daha fazla olması nedeniyle Genel Cerrahi Kliniğinde ameliyathane sağlık personelinin ve kullanılan hasta önlüklerinin yanı sıra en az bir cerrahi operasyon geçiren hastalar evreni oluşturmaktadır. Araştırmanın örnekleminin belirlenmesinde araştırma ili olan Ankara’da erişebilirlik kriterinin esas alındığı amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Buna göre araştırma da devlet ve özel hastanelerin genel cerrahi kliniğinde ameliyathane sağlık personeli olarak çalışan 10 kişi ve en az bir cerrahi operasyon geçiren 28 kişi örneklem olarak seçilmiştir.

Cerrahi operasyonlarda kullanılan hasta önlüklerinin giysi konforu açısından incelenmesi ve örnek tasarım uygulamalarının yapılmasının amaçlandığı bu araştırma 3 basamaktan meydana gelmektedir. İlk iki basamak araştırmanın verilerinin toplanmasını sağlarken, son basamakta bu veriler ışığında optimal düzeyde faydacı tasarımlar yapılmıştır. Sağlık personeli ile hastalara farklı formatlarda uygulanan yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığı ile ulaşılan bulgular yardımı ile kritikler oluşturulmuştur. Bu kritikler yapılacak olan tasarımlarda hem hastaları hem de sağlık personelinin ortak paydada buluşturabilecek, optimal düzeye erişmeyi sağlayacak ve tasarımı yönlendirici esaslar olarak kullanılmıştır. Hasta ve sağlık personelinin görüşlerinin temel alındığı çalışmada, tasarımlarının yapımında tasarım ilke ve prensipleri kullanılırken, sağlık bakanlığı ve hastanelerce belirlenen teknik şartnameler, ekonomiklik gibi unsurlarda göz önünde bulundurulmuştur. Faydacı yaklaşımı göz önünde bulunduran araştırmada tüm etkenler dikkate alınmaya çalışılmıştır.

3. Bulgular ve Yorumlar

Cerrahi operasyonlarda kullanılan hasta önlüklerinin giysi konforu bakımından incelenmesinin ve örnek tasarım uygulamalarının amaçlandığı bu araştırma sonucunda elde edilen veriler aşağıda alt bölümler halinde sunulmaktadır. Araştırmanın bu kısmında veri toplamada kullanılan hasta ve sağlık personeli ile yapılan görüşmelerde kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme formu verileri, araştırmada erişilen ve sağlık personeli inisiyatifine göre toplanan hasta önlüklerine ait görsel verilere ve tüm bu aşamalardan sonra optimal düzeyde hasta önlüğü tasarımı yapabilmek için oluşturulan tasarım kritiklerine yer verilmiştir.

3.1. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu Verileri: Cerrahi Operasyon Geçiren Hastalar

Büyük bir kısmı farklı hastanelerde, farklı türlerde cerrahi operasyon geçiren hastaların bir kısmı tek kullanımlık önlük giymişken, bir kısmının çok kullanımlık önlük giydiği görülmüştür. Tek kullanımlık önlük ile çok kullanımlık önlük arasındaki fark araştırmacı tarafından açıklanmış olup kişiler bu noktada aydınlatılmıştır. Hastaların büyük bir kısmının sadece bir defa cerrahi operasyon geçirdiği ve 28 kişilik örneklem grubunu 19 kadın hasta, 9 erkek hasta oluşturmaktadır. Örneklem grubunun verilerine göre hastaların büyük bir kısmına mavi renkte ve desensiz, sıklıkla arkadan ya da önden bağcıklar ile bağlamalı az bir oranda önden ve yandan çıtçıtli hasta önlüğü giydirilmiştir. Sağlık personeli yardımı ile hasta odasında giydirilen hasta önlüklerinin ameliyathanede ne zaman ve nasıl çıkarıldığını hiçbir hasta hatırlamamaktadır. Bunun nedeni olarak sağlık personelinin açıklamasına göre hastalar rahatsız olmasın diye anestezi sonrası çıkarıldığını söylenmektedir.

Örneklem grubunda yer alan hastaların, tamamının hasta önlüklerinin kapanma ve kumaş özelliklerinden dolayı bedenlerinin gözükme endişesini yaşadığı, buna bağlı olarak ameliyathaneye giderken sürekli önlüğü kontrol altında tutmak, düzeltmek zorunda kaldıkları belirlenmiştir. Aşırı kilo problemi olan hastaların bedeninin görünmesi duygusuna ek olarak fiziksel özelliklerinden dolayı utanç yaşadıkları tespit edilmiştir. Standart olan önlüklerin kilo problemi olan bireylerin bedeninin sadece yarısını kapatması nedeni ile sağlık personeli tarafından iki önlük giydirilerek problemlerinin çözüldüğü saptanmıştır. Operasyon öncesi gergin olan hastaların bu durum karşısında daha çok stres yaşadıkları öğrenilmiştir.

Hasta önlüklerinin genellikle mavi, gri renklerinde ve desensiz olduğu desenli olanlarında küçük geometrik şekillerden meydana geldiği tespit edilmiştir. Hastalar operasyonun boyutu ne olursa olsun anestezi almaktan, dikiş acılarından, ölüm korkusundan dolayı endişe duymaktadır ve motivasyonları düşmektedir. Bu psikolojik travmalar ciddi hastalıklara bağlı operasyonlarda daha da fazla ortaya çıkmaktadır. Örneklem grubundaki genellikle bayan hastalar daha farklı renklerde ve desenlerde hasta önlüklerinin rahatlatıcı ve moral verici etkisinin olacağını düşünmektedir. Özellikle riskli

operasyon geçiren hastalarda bu düşünce daha da artmaktadır. Farklı hastanelerde farklı hastalıklarda fakat riskli operasyonlar geçiren 4 kadın hasta, hasta önlüklerini giydikleri zaman ölüme gidiyormuş duygusuna kapıldığını ve morallerinin bozulduğunu söylemektedir. Daha renkli, daha desenli önlüklerin operasyon öncesi moral olacağını düşünmektedir.

Son olarak örneklem grubunda yer alan hastaların bedeni tamamen kapatacak sabahlık, bornoz gibi kapanmalı önlükler istediği, standart bedenlerde olmayan bireylere farklı önlükler olması gerektiği, canlı renkli ve desenli önlükler istediği ve beklediği tespit edilmiştir. Optimal düzeyde, işlevselliğe ve ekonomiklik ilkesi dahilinde hastaların psikolojik konfor sağlayabileceği önlüklerin tasarımlarının yapılması ve üretilmesinin mümkün olduğu düşünülmektedir. Aşağıdaki kısımda sağlık personeline ilişkin verilere yer verilmektedir.

3.2. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu: Genel Cerrahi Bölümü Sağlık Personeli

Araştırmanın bu kısmında verilerin toplanması için on farklı devlet ve özel hastane de genel cerrahi bölümünde servis ve ameliyathane hemşire, hasta bakıcıları ile görüşülmüş ve görüşmede kullanılmak üzere yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Hastanelerin bir kısmında tek kullanımlık önlük kullanırken, bir kısmında çok kullanımlık önlük kullanıldığı ve bunların özellikle devlet hastanelerinde hastanenin bünyesinde yer alan terzihanelerde dikildiği tespit edilmiştir. Tek kullanımlık ve çok kullanımlık önlüklerin alımında sağlık bakanlığı esaslı olarak hastane iç denetimine göre farklılıklar içeren şartnamelere göre ekonomiklik ilkesi göz önünde bulundurularak tercih edildiği görülmüştür. Sağlık personeli çok kullanımlık önlüklerin daha iyi ve işlevsel olduğu düşünülmektedir, fakat teknik özelliklerinin daha sağlam olması gerektiğini söylemektedir. Tek kullanımlık önlüklerde kullanılan kumaşın yırtılma problemi varken çok kullanımlık önlüklerin dikişlerinin sağlam olmaması nedeni bağcıklarının kopması ve yıkamadan sonra çekme yaşandığı belirtilmiştir. Çok kullanımlık önlüklerde %100 pamuklu kumaşların tercih edilmesi, dikiş özellikleri ile sağlamlığın artırılabilceği düşünülmektedir. Örneklem grubunda yer alan sağlık personelinin hasta önlüklerinin işlevsel performansından memnun olmadıkları görülmüştür. Bunun nedeni olarak uzun kollu önlüklerin ameliyathanede damar yoluna zarar vermeden çıkarmak istediklerinde kısıtlayıcı etken olması, önlüklerin çok sıkı bağlanması açmak için zaman kaybı yaşanması, operasyon türüne göre tamamen çıkarılması gereken durumlarda anestezi alan ve sırt üstü yatan hastanın soyunmasında engel oluşturması gibi kısıtlayıcı etkilerden bahsedilmektedir.

Hastanelerin birçoğunda önlüklerin önden, yandan ya da arkadan bağcık ile kapanmalı olduğu ve çoğu zaman gerçek bir kapanmanın oluşmadığı söylenmiştir. Hastaların utanma, sıkılma, bedenin görülmesinden endişe duymalarını haklı bulmakta ve çözülmesi gerektiğini düşünmektedirler. Çünkü hem hastaların operasyon öncesi bu yönde gerilmelerinin sağlıklı olmadığını düşünmekte hem de mahremiyet duygusunun normal olduğunu kabul etmektedirler. Ayrıca hastaların bu durumunun onlara zaman kaybı ve

problem yarattığını söylemişlerdir. Çünkü bedeninin görünme endişesi yaşayan birçok hastanın iç çamaşırını çıkartmak istemediğini ikna etmek için zaman kaybettiklerini belirtmişlerdir. Hastayı ikna eden, sakinleştiren cümleler kurduklarını zaten ağır olan iş ortamlarında bunun da yük olduğunu düşünmektedirler. İkna edemedikleri hastalar için buldukları çözümlerin bazen onlara problem olarak döndüğünü söylemektedirler.

İşlevsel olarak hasta önlüklerinin daha kolay açılabilir, kapanabilir özellikte olması gerektiğini düşünen sağlık personeli renk ve desen gibi estetik özelliklerinin işlevselliği olumsuz yönde etkilemeyeceğini, fakat daha fazla detaylandırmaların işlevselliği kısıtlayacağını düşünmektedir. Hasta konforunun önemli olduğu görüşünde olan sağlık personeli hasta kaygılarını haklı bulurken bu konunun nihai çözüme kavuşacağını düşünmemektedir. Bunun nedeni olarak hastanelerin belirli bir bütçesinin olduğu, şartnamelere uyan en ekonomik tercihin yapılması olarak belirtmektedir. Bu araştırmada hastaların psikolojik konforu ve sağlık personelinin işlevsel konforunun ön planda olduğu şartnamelere uygun ve ekonomik optimal hasta önlüklerinin oluşturulabileceği düşünülmektedir.

3.3. Araştırma Örneklemini Hastanelerin Sağlık Personelinin İniyatifinde Ulaşılan Hasta Önlüğü Görselleri

Tablo – 1: Örneklem Grubu Hastanelerin Mevcut Hasta Önlüklerine İlişkin Görseller

Çok kullanımlık hasta önlüğü

Çok kullanımlık hasta önlüğü

Araştırmanın örneklem grubunda yer alan hastanelerden hasta önlükleri ile ilgili birçok görsele ulaşılmıştır ama araştırma içerisinde bir kısmına yer verilmiştir. Tablo -1'e bakıldığı zaman tek ve çok kullanımlık hasta önlükleri görülmektedir. Önlüklerin tamamının mavi ve büyük bir kısmının düz-desensiz olduğu tespit edilmiştir. Genellikle tek kullanımlık önlüklerin arkadan, bağcıkla kapanmalı ve uzun kollu olduğu görülmüştür. Hasta ve özellikle sağlık personeli açısından işlevsellik problemi yaratacağı düşünülen bu önlüklerin, mevcut durumda fonksiyonel zorluklara neden olduğu kayıt edilmiştir. Görüşme formu ile belirlenen problemlerin, görseller ile desteklenmesi araştırmanın gerekliliğini güçlendirmektedir. Ulaşılan tüm veriler ile birlikte tasarım kritikleri oluşturulmuş ve on tasarım yapılmıştır.

3.4. Hasta Önlüğü Tasarım Kritikleri ve Optimal Önlük Tasarımları

Tablo – 2: Hasta ve Sağlık Personeli Görüşleri Doğrultusunda Tasarım Kritikleri

	HASTALAR	SAĞLIK PERSONELİ
	*Bedeninin görünmesinden rahatsız oluyor (mahremiyet duygusu)	*Hastaların bedeninin görünmesi kaygısını anlıyor (mahremiyet duygusuna saygı duyuyor)

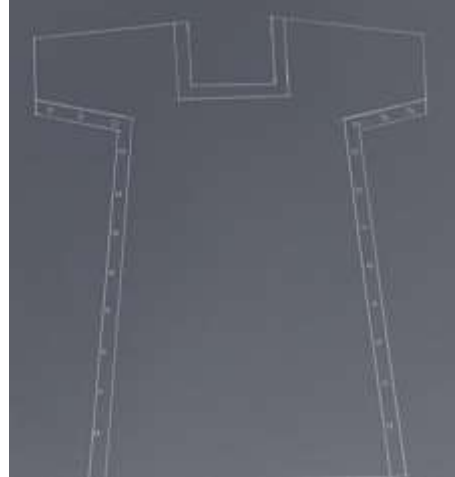

TASARIM KRİTİKLERİ	*Bedeninin görünmesi düşüncesi operasyon öncesi tedirginlik ve kaygıya neden oluyor (mahremiyet duygusunun psikolojik etkisi)	*Hastaların beden görünme tedirginlik ve kaygılarının operasyon öncesi olumsuz olduğunu düşünüyor
	*Bedeni görünmesin hastane odasından ameliyathaneye kadar üstündekileri kontrol altında tutmaya çalışıyor (mahremiyet duygusunun davranışsal etkisi)	*Bedenin görünmesinden endişe duyan ve durumu kendi çözümleri ile kontrol etmeye çalışan hastaları ikna etme çabasından rahatsız
	*Ameliyat önlüklerinin standart ölçülere göre hazırlanması doğru bulmuyor (Özellikle obezite hastalarda problem yaşıyor)	*Ameliyathane önlüklerinin standart ölçülere göre hazırlanmasını doğru bulmuyor (Özellikle obezite hastalarında ciddi sorunlar ve çözüm problemleri yaşıyor)
	*Genellikle riskli hasta grupları renklere ve desenlerden rahatsız daha canlı renk ve desenlerde olmasını istiyor (ölüm korkusuna karşı psikolojik olarak rahatlama isteği)	*Ölüm korkusuna karşılık riskli hasta gruplarının koyu renklere ve desenlere karşı stres yaşamalarını anlıyor ve haklı buluyor
	*Bedeni göstermeyecek biçimde kapanma özelliklerine sahip önlüklerin hastayı psikolojik olarak motive edeceğini düşünüyor (mahremiyet temelli rahatlama duygusu)	*Bedeni göstermeyecek kapanma ve boy özelliklerine sahip önlükleri istiyor fakat kol ve açılma – kapanma özelliklerinin operasyonda sorun yaratacak nitelikte olmamasını istiyor
	*Önlüklerin estetik özelliklerde olmasının operasyon öncesi motive edeceğini düşünüyor	*Önlüklerin estetik özelliklerinin renk ve desende kısıtlı kalmasını tercih ediyor ama sağlık personeli açısından işlevselliğinin yitirilmesini istemiyor
	*Çok kullanımlı önlüklerin daha istenilen özelliklerde ve estetikte olacağını düşünüyor	*Önlüklerin çok kullanımlık olmasının daha işlevsel olduğunu düşünüyor

Tablo – 3: Hasta Önlüğü Tasarım Örnekleri

Çizim - 1

Çizim - 2

Çizim - 3

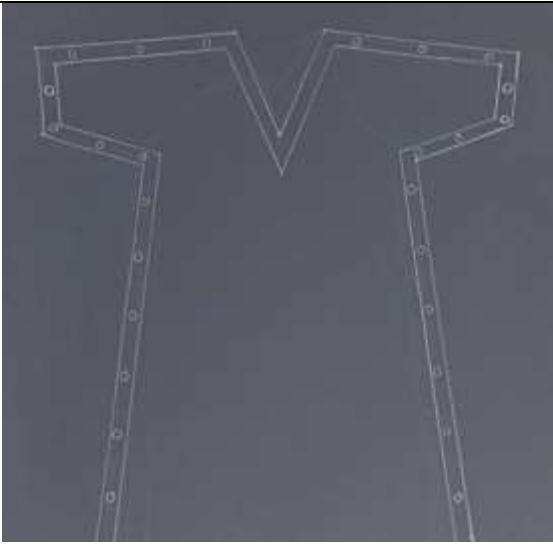
Çizim - 4

Çizim - 5

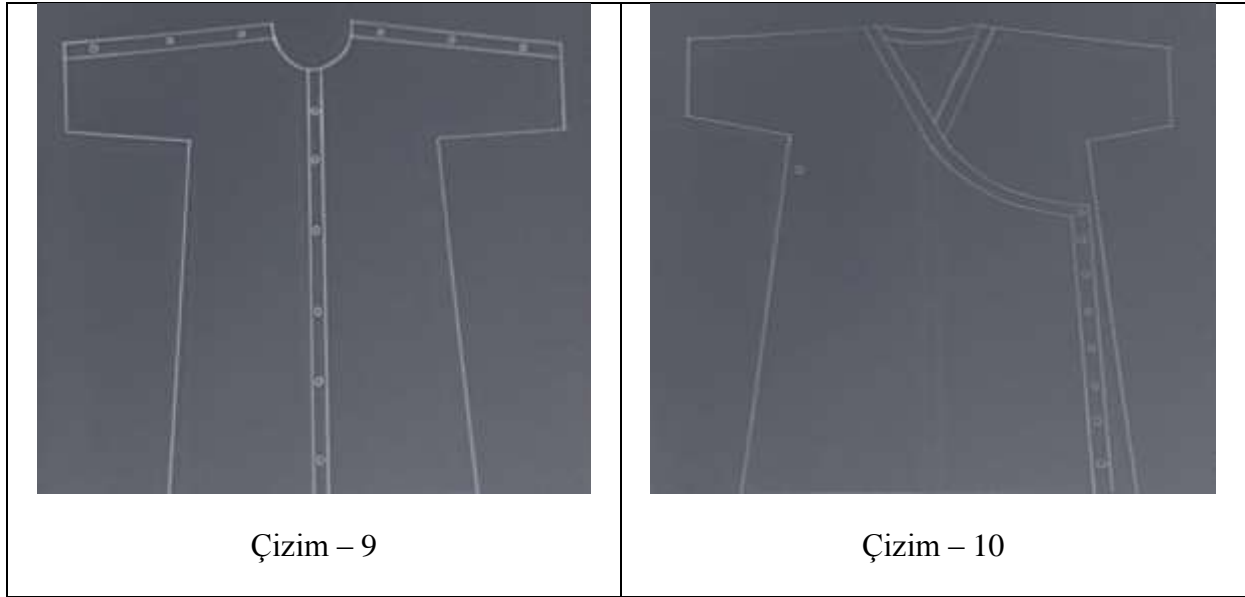
Çizim - 6

Çizim - 7

Çizim - 8

Tablo 3`de araştırmacılar tarafından, araştırma verileri sayesinde oluşturulan tasarım kritiklerine uygun on adet hasta önlüğü tasarımı yapılmıştır. Farklı yaka formlarında yapılan tasarımların tümünde T beden adı verilen beden formu esas alınmıştır. Tasarımdan tasarıma farklılık gösteren kapanmalarda sağlık personeline yönelik işlevsellik baz alınırken, ön ve arka ortasından içeri ve dışarıya doğru kademeli kapanma ile bedende büyüme – küçülme esas alınarak standart ölçüden büyültme yapma olanağı sağlanmıştır. Kol boyunun belirlenmesinde dirsek hattına göre çalışılmış ve kol ucu genişliği normalden daha geniş tutulmuştur. Burada hastaların ve sağlık personelinin önlüğü giyerken – çıkarırken problem yaşamaması düşünülmüştür. Tasarımların tamamında, tam kapanmaların sağlanması ile hastaların mahremiyet duygusu gözetilirken, çıtı ve cırtlar ile sağlık personeline kolaylık sağlanması hedeflenmiştir.

Mevcut durumumdaki herhangi bir kesim özelliği bulunmayan hasta önlüklerinin kuplar ve kollar ile çeşitlendirilerek, işlevselliğinin artırılması ve estetik duygusuna hitap etmesi amaçlanmıştır. %100 pamuklu, unisex kumaşlardan üretilmesi planlanan tasarım ya da tasarımlarının daha aydınlık hissi veren renk ve desenlerde olması planlanmıştır.

4. Sonuç

Cerrahi hasta önlüklerinin iyileştirilmesine yönelik tasarımların oluşturulduğu bu araştırma sırasında hasta ve doktor önlüklerine yönelik yüzey iyileştirme çalışmalarının sıklıkla yapıldığı fakat tasarım iyileştirme çalışmalarının nadiren yapıldığı görülmüştür. Hasta ve sağlık personelinin, hasta önlüğü ile ilgili yaşadığı giysi konfor problemleri araştırmanın dayanağını oluşturmuştur. Araştırma örneğinde yer alan hasta ve sağlık personeli ile yapılan görüşmelerde mevcut problem durumunu ortaya koymuştur. Toplanan verilere dayandırılarak oluşturulan tasarım kritikleri, araştırmacılara optimal

düzye faydacı tasarımıların yapılması için yol gösterici olmuştur. Araştırma için on farklı hasta önlüğü tasarımı yapılmış ve tasarımlarda işlevsel ve psikolojik konfor göz önünde bulundurulmuştur.

Araştırmacılar tarafından yapılan analizler sonucunda ilk numune olarak Tasarım – 9’un üretilmesine karar verilmiştir. Tasarım – 9, açık sıfır yakalı, omuzlardan çit çit ile kapanmalı, ön ve arka ortasından içeri – dışarı kademeli cırt ile kapanmalı, T formunda tasarlanmıştır. Çitçit ile cırt materyallerinin bir arada kullanımı her iki materyalin işlevinin ve maliyetinin kontrol edilmesinin istenmesinden oluşmuştur. Bu araştırmanın devamı niteliğinde olacak ikinci araştırmada Tasarım – 9’un %100 pamuklu, unisex renk ve desene sahip kumaştan numunelerinin üretilerek, hasta ve sağlık personeline kullanılıp, gözlemlenmesi amaçlanmaktadır.

Araştırmanın, mevcut problem durumunun çözümünde etkili olacağı düşünülmektedir. Araştırmanın devamı niteliğinde olması planlanan ikinci araştırmada seçilen Tasarım – 9’un numunelerinin üretilerek, hasta ve sağlık personeline denenmesinin ve sonuçlarının gözlenmesinin son derece önemli olduğu düşünülmektedir. Ülkemizde yer alan devlet ve özel hastanelerden bu araştırma ile ilgili destek ve yardımın olması gerektiği kanısına varılmıştır. Bu araştırma ile birlikte mevcut durumda kullanılan ya da geliştirilmesi planlanan hasta önlüklerinin işlevsel konforu sağlamanın yanı sıra hastalara psikolojik konfor sunabilmesi adına daha renkli ve canlı desenlerde olması önerilmektedir.

Kaynakça

- Arıkan, R. (2017). *‘Araştırma Yöntem ve Teknikleri’*, Nobel Yayınevi, Ankara
- Arora, H., and Behera, B. K. (2009). ‘Surgical gown: a critical review’. *Journal of Industrial Textiles*, V: 38, N: 3, 205-231.
- Boyacı, B. (2010). ‘Giysi Konforu Ölçüm Yöntemleri’. Ege Üniversitesi, Tekstil Mühendisliği, Ders Notu. (<http://textile.ege.edu.tr/dersler.php>) web sitesinden 02.01. 2018 tarihinde alınmıştır.
- Cho, K. (2006), ‘Redesigning hospital gowns to enhance end users-satisfaction’, *Family and Consumer Sciences Research Journal*, 34(4).
- Eryürük, S., H. (2004). ‘Polar Kumaşların Konfor Özelliklerinin İncelenmesi’, *Örme İhtisas Dergisi*, Eylül – Ekim Sayı:7, 38-42.
- Jha, S., (2009), *‘Exploring Design Requirements for a Functional Patient Garment: Hospital Caregivers’ Perspective’*, MSc Thesis, North Carolina State University Textile Apparel Technology and Management

- Kanat, Z.E., (2007), '*Farklı İpliklerden Dokunan Kumaşların Konfor Özelliklerinin Karşılaştırılması*', Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Kaplan, S., Küçüka, S. ve Okur, A. (2008). '*Giysi Termal Konforunun Belirlenmesine Yönelik Bir Yöntem Geliştirme*', Dokuz Eylül Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Tekstil Mühendisliği Ana Bilim Dalı Tübitak Projesi, Proje No: 107M200, İzmir.
- Karasar, N. (2009). '*Bilimsel Araştırma Yöntemi*', Nobel Yayınevi: Ankara
- Li, Y. (2001). 'The Science of Clothing Comfort, Textile Institute Publications', *Textile Progress Journal*, Volume: 31, Number: 1-2, 80-92.
- Marmaralı, A., Dönmez Kretschmar, S., Özdil, N. ve Gülsevin Oğlacioğlu N., (2006), 'Giysilerde ısı konforu etkileyen parametreler', *Tekstil ve Konfeksiyon Dergisi*, 4: 241-246.
- Pamuk, O., (2006), '*Cerrahi Personel ve Hastanın Kullanımına Yönelik İşlevsel Medikal Ürünlerin Geliştirilmesi*', Yayınlanmış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Önder, E. ve Sarier, N. (2004). '*Improving Thermal Regulation Functions of Textile*', WTC 4th Autex Conference, June 22 – 24, Roubaix: France.
- Senthilkumar, P. and Dasaradan, B.S., (2007), 'Comfort properties of textiles', *IE(I) Journal-TX*, 88: 3-4.
- Şen, A. (2005), '*Cerrahi Ortamda Cerrahi Personelin Giyebileceği Özel Giysi Geliştirilmesi*', Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir
- Yıldız, E.Z. (2011), '*Hasta Giysilerinin Giyim Konforu Açısından Değerlendirilmesi ve Alternatif Giysi Modellerinin Geliştirilmesi*', Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Field : Fine Arts

Type : Review Article

Received: 27.11.2018 - *Accepted*: 28.12.2018

Özel Tiyatrolarda Kostüm Temininde Yaşanan Sorunların İncelenmesi

Hilal ÖZTAY*, Saliha AĞAÇ**

*Kastamonu Üniversitesi, Araç Rafet Vergili Meslek Yüksekokulu, Kastamonu, TÜRKİYE

**Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi Moda Tasarımı Bölümü,
Ankara, TÜRKİYE

Email: hoztay@kastamonu.edu.tr, agacsaliha@gmail.com

Öz

Kostüm bir tiyatro oyununda, mesajın doğru olarak verilmesi, çağı yansıtması, karakterin kişilik özelliklerindeki dair bilgi vermesi gibi pek çok açıdan önemlidir. Devlet Tiyatroları ve şehir tiyatroları, belediye tiyatroları vb. gibi belirli bir ödenekten yararlanarak faaliyet sürdüren tiyatroların yanında, kendi gelirlerinden elde edilen bütçeden giderlerini karşılamaya çalışan özel tiyatroların yaşadığı teknik eleman sıkıntısı kostüm alanında da sorunlar yaratmaktadır. Bu yüzden özel tiyatroların kostüm temin etme süreçlerinde yaşadıkları problemlerin belirlenmesi ve bu problemlerin en aza indirilmesinde katkısı bulunacak öneriler sunmak amacıyla bu araştırma tasarlanmıştır.

Betimsel bir çalışma olan bu araştırmanın materyalini Türkiye’de faaliyet gösteren özel tiyatrolardaki kostüm sorumlularından anket ile toplanan veriler oluşturmaktadır. Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü’ne, ayrılan ödenekten yararlanmak için başvuran 246 tiyatro içerisinden, 69 tiyatrodan veri toplanmıştır. Veri toplama aracı olan anketler uygulanmış ve elde edilen veriler istatistik yazılım programıyla analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kostüm, Özel Tiyatrolar, Kostüm Temini

NOT: Bu çalışma 3.Uluslararası Avrasya Spor, Eğitim ve Toplum Kongresi’nde sunulan bildirinin tam metin halidir.

Analyzing the Problems Living in Costume Supply Process in Private Theatres

Abstract

The costume is important in terms of, giving the message accurately to the audience, reflecting the age, reflecting the character's personality trait. In addition to State theaters and city theaters, municipal theaters and so on that are operating by taking advantage of a specific allowance, private theatres are trying to supply the expense themselves. So these theatres are having craft problems and this causes problems about costume departments. Based on these problems our research subject is chosen to determine the private theatre's costume supplying problems and make a proposal to reduce these.

Our study is based on descriptive survey model and datas were collected from costume managers who are working for private theatres operating in Turkey. We determined 246 private theatre that applied to the General Directorate of Fine Arts to take advantage of government grant and datas were collected from 69 of these. After applying the survey, datas were analyzed by statistical software program.

Keywords: Costume, Private theatres, Costume supply

1. Giriş

Türkiye’de sahne sanatlarının bir dalı olan tiyatro etkinliklerinin işleyişinden resmi olarak görevli olan kurum T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğüne bağlı olarak faaliyetlerini sürdüren Devlet Tiyatrolarıdır. Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü’nün resmi web sayfasından edinilen bilgilere göre Devlet Tiyatroları 21 bölgede faaliyetlerini sürdürmektedir (Devlet Tiyatroları, 2018). Temsilciliği olmayan şehirlerde ise çeşitli turneler kapsamında oyunlarını sergileyerek tiyatro severlerle buluşmaktadır. Bunun dışında ülkemizde faaliyet gösteren diğer tiyatro grubu da özel tiyatrolardır. Ancak özel tiyatrolar devlet desteği almadan kendi bütçeleriyle giderlerini karşılamakta, bu nedenle birçok teknik imkândan yoksun çalıştıkları görülmektedir. Bu durum da tiyatro oyunu sahneye koymanın birçok aşamasında özel tiyatrolarda görevli kişilerin sorunlar yaşamasına neden olmaktadır.

Günümüz tiyatrosunun en önemli öğeleri oyunun ve oyuncunun çevresini oluşturan, aynı zamanda oyunda iletilmek istenen düşünceyi aktarmaya yardımcı olan metin, rejî, oyunculuk, dekor, kostüm ve ışıktır (Aybar, 2003). Çağ, yer, toplumsal çevre, mizaç ve atmosfer, tema ve oyunun üslubu, hep bunlarla izleyiciye verilmektedir (And, 1973).

Tiyatro kostüm sanatının, tiyatronun kendisi kadar eski olduğu bilinmektedir. Kostümün ilk kez tiyatronun temellendiği büyü törenlerinde hayvan postu formunda kullanıldığı bilinmektedir. Ama karakteri açıklamaya yardım etmek için düzenlenen bir öğe olan ve oyunun bir bütün olarak daha ileri bir yoruma gitmesini sağlayan kostüm tasarımıyla Rönesans’tan sonra karşılaşmaktadır (Yerdelen, 2010).

İçinde bulunduğumuz dönemde kostüm tasarımı tiyatroların ayrılmaz bir parçası olarak çok önem kazanmış ve kostüm, görsel sanatların belirleyici dallarında birisi haline gelmiştir. Böylece sahne sanatları, yazarı, rejîsörü, dekorcusu, kostümcüsü, ışık tasarımcısı ile bir bütünü oluşturmuş, seyirci ve onun tepkileri ile sanat olma niteliğini kazanmıştır (Aksel, 1988).

Aksel (1988)’in belirttiği gibi kostüm görsel sanatların belirleyici dallarından biriyken, tüm tiyatroların eşit şartlarda çalışmıyor olması, kostüm tasarımcıları da dâhil birçok teknik kadro için problemler ortaya çıkarmaktadır. Şengezer (1999) Türkiye’de ya aktör ya da rejîsör yetiştiğini; Özel Tiyatroların teknik kadrolara yeterince para ödeyememesi, sürekliliği olan bir iş sağlayamayarak hep bir gelecek korkusu yaratmasının, bu alanda çalışmayı cazip kılmadığını ifade etmiştir. Kostüm sahnelenen oyunun seyirciye aktarılmasında pek çok açıdan önemli olduğu halde; tüm tiyatroların eşit koşullarda çalışmalarını sürdüremiyor olması önemli bir sorundur. Araştırmada elde edilen sonuçların kostüm tasarım alanında çalışmak isteyen kişilere yol gösterici olacağı ve özel tiyatrolarda yaşanan sorunların azalmasına yardımcı olacağı düşünülmektedir.

2. Yöntem

Araştırmanın evrenini Türkiye’de faaliyet gösteren özel tiyatrolar oluşturmaktadır. Ayrıca özel tiyatro adı altında kurulmuş, ancak oyun sahnelemedikleri, organizasyon ve

animasyon işleriyle ilgilendiği saptanmış tiyatrolar kapsam dışı bırakılmıştır. Bu yüzden özel tiyatro adı altında kurulan ve oyun sahneleyen özel tiyatrolar evren olarak ele alınmıştır. Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğüne tiyatro faaliyetleriyle ilgilendiklerini belirten ve devlet bütçesinden ayrılan ödenekten yararlanmak için başvuran 246 özel tiyatro araştırmancının evreni olarak belirlenmiştir. Örneklem hesabına göre örneklem büyüklüğü 69 olarak belirlenmiştir. Örneklem seçimine öncelikli olarak yığılmanın çok olduğu İstanbul, Ankara, Bursa, İzmir gibi büyük şehirlerden başlanmış, bu şehirlerdeki tiyatrolardan ankete katılanlar örneklem sayısını karşılamadığından diğer illerden de veriler toplanmıştır.

Araştırmada, araştırmacı tarafından geliştirilen anket kullanılmıştır. Anket hazırlanırken, ilgili literatür, çalışma ve araştırmalar incelenmiştir ve bilirkişiler yardımıyla ankete son şekli verilmiştir. Anket 4 bölüme ayrılmış ve özel tiyatrolardaki kostüm tasarım süreci ve yaşanan sorunlar 4'lü likert ölçeği ve çoktan seçmeli hazırlanan 13 soru ile ölçülmüştür. Birinci bölümde kostüm sorumlusu ile ilgili, ikinci bölümde kostümün hazırlık aşaması ile ilgili, üçüncü bölümde kostümün üretim aşaması ile ilgili, dördüncü bölümde kostüm temin sürecinin olanakları ile ilgili bilgiler edinmeye yönelik sorulara yer verilmiştir.

Elde edilen sonuçlara göre, veri toplama aracında (ankette) kullanılan 43 ifadenin geçerlilik ve güvenilirlik test sınavında geçerliliği ($\alpha = 0,648$) ispatlanarak ölçeğin kabul edilebilir aralıkta geçerliliğe sahip olduğu belirlenmiştir.

Bulgular ilgili tablolarda sunulmuştur. Elde edilen veriler görevli kostüm sorumlularının çalışma sürelerine göre çapraz tablolarda frekans ve % dağılımları verilmiştir.

3. Bulgular

3.1.Kostüm Sorumluları İle İlgili Bulgular: Özel tiyatrolarda görevli kostüm sorumlularının %33,3'ünün 1-3 yıl, %29'unun 4-6 yıl, %17,4'ünün 7-9 yıl, %20,3'ünün 10 yıldan fazla iş deneyiminin olduğu elde edilen bulgular arasındadır. Örneklem eğitim durumuna göre dağılımı incelendiğinde lisans mezunları seçeneğinde %46,4 yığılma gözlenmektedir. 10 yıldan fazla iş deneyimi olan çalışanların %92,9'u, 7-9 yıl iş deneyimi olan çalışanların %91,7'si lisans mezunudur. Örneklem cinsiyete göre dağılımı incelendiğinde %60,9 bayan, %39,1 oranında erkek tasarımcı çalıştığı gözlenmektedir. Örneklem haftalık çalışma saatlerine göre dağılımı incelendiğinde, yığılmanın(%53,6) 60-65 saat seçeneğinde olduğu görülmektedir.

3.2. Kostümün Hazırlık Aşaması İle İlgili Bulgular : Bu bölümde kostümlerin elde edilme şekilleri, kostüme ihtiyaç duyulduğunda yapılan ön çalışmalar, kostüm seçiminde etkili olan kişiler ile ilgili bulgular yer almaktadır.

Tablo 1. Kostümlerin Elde Ediliş Şekilleri

Kostümlerin Elde Edilişi		Çalışma Sürelerine Göre Dağılım				TOPLAM
		1-3 Yıl	4-6 Yıl	7-9 Yıl	10 Yıl...	
		F(%)	F(%)	F(%)	F(%)	F(%)
Kostüm tasarımları kendi tasarımcımız tarafından yapılmaktadır.	Hiçbir Zaman	4(17,4)	0(0)	0(0)	1(7,1)	5(7,2)
	Nadiren	11(47,8)	9(45,0)	3(25,0)	3(21,4)	26(37,7)
	Sıklıkla	7(30,4)	9(45,0)	9(75,0)	7(50,0)	32(46,4)
	Her Zaman	1(4,3)	2(10,0)	0(0)	3(21,4)	6(8,7)
Tasarlanan kostümlerin üretimi tiyatromuz bünyesinde gerçekleştirilmektedir.	Hiçbir Zaman	6(26,1)	6(30,0)	0(0)	4(28,6)	16(23,2)
	Nadiren	12(52,2)	6(30,0)	7(58,3)	3(21,4)	28(40,6)
	Sıklıkla	4(17,4)	8(40,0)	5(41,7)	4(28,6)	21(30,4)
	Her Zaman	1(4,3)	0(0)	0(0)	3(21,4)	4(5,8)
Daha önceki oyunlarda kullanılan kostümler tekrar kullanılmaktadır.	Hiçbir Zaman	0(0)	0(0)	0(0)	0(0)	0(0)
	Nadiren	0(0)	0(0)	0(0)	0(0)	0(0)
	Sıklıkla	8(34,8)	5(25,0)	3(25,0)	5(35,7)	21(30,4)
	Her Zaman	15(65,2)	15(75,0)	9(75,0)	9(64,3)	48(69,6)

Kostümlerin elde ediliş şekilleri ile ilgili bulguların yer aldığı tablo 1 incelendiğinde özel tiyatrolarda kostüm tasarımlarının sıklıkla kendi görevli tasarımcıları tarafından yapıldığı, tasarlanan kostümlerin üretiminin nadiren kendi tiyatroları bünyesinde gerçekleştiği ve her zaman daha önceki oyunlarda kullanılan kostümlerin tekrar kullanıldığı görülmektedir.

Tablo 2. Kostüme İhtiyaç Olduğunda Yapılan Ön Çalışmalar

Ön Çalışmalar		Çalışma Sürelerine Göre Dağılım				TOPLAM
		1-3 Yıl	4-6 Yıl	7-9 Yıl	10 Yıl...	
		F(%)	F(%)	F(%)	F(%)	F(%)
Kostüm tasarımı için tiyatro eserinin yazılı metni incelenmektedir.	Hiçbir Zaman	5(21,7)	1(5,0)	0(-)	0(-)	6(8,7)
	Nadiren	5(21,7)	3(15,0)	0(-)	1(7,1)	9(13,0)
	Sıklıkla	7(30,4)	7(35,0)	1(8,3)	4(28,6)	19(27,5)
	Her Zaman	6(26,1)	9(45,0)	11(91,7)	9(64,3)	35(50,7)
Oyun okuma provalarında detaylı gözlemler yapılmaktadır.	Hiçbir Zaman	3(13,0)	1(5,0)	0(0)	1(7,1)	5(7,2)
	Nadiren	8(34,8)	9(45,0)	0(0)	2(14,3)	19(27,5)
	Sıklıkla	11(47,8)	7(35,0)	5(41,7)	8(57,1)	31(44,9)
	Her Zaman	1(4,3)	3(15,0)	7(58,3)	3(21,4)	14(20,3)
Oyunun temsil edildiği döneme ait ayrıntılı araştırma yapılmaktadır.	Hiçbir Zaman	0(-)	0(-)	0(-)	0(-)	0(-)
	Nadiren	13(56,5)	5(25,0)	0(-)	2(14,3)	20(29,0)
	Sıklıkla	9(39,1)	12(60,0)	5(41,7)	9(64,3)	35(50,7)
	Her Zaman	1(4,3)	3(15,0)	7(58,3)	3(21,4)	14(20,3)
Oyunda yer alan karakterlerin psikolojik yönü değerlendirilmektedir.	Hiçbir Zaman	2(8,7)	1(5,0)	0(-)	0(-)	3(4,3)
	Nadiren	12(52,2)	8(40,0)	1(8,3)	2(14,3)	23(33,3)
	Sıklıkla	8(34,8)	9(45,0)	4(33,3)	8(57,1)	29(42,0)
	Her Zaman	1(4,3)	2(10,0)	7(58,3)	4(28,6)	14(20,3)
Oyunda yer alan karakterlerin sosyal statüsü değerlendirilmektedir.	Hiçbir Zaman	2(8,7)	1(5,0)	0(-)	0	3(4,3)
	Nadiren	10(43,5)	6(30,0)	1(8,3)	3(21,4)	20(29,0)
	Sıklıkla	10(43,5)	12(60,0)	6(50,0)	6(42,9)	34(49,3)
	Her Zaman	1(4,3)	1(5,0)	5(41,7)	5(35,7)	12(17,4)
Oyunda yer alan karakterlerin demografik özellikleri değerlendirilmektedir.	Hiçbir Zaman	0(-)	0(-)	0(-)	0(-)	0(-)
	Nadiren	9(39,1)	3(15,0)	0(-)	2(14,3)	14(20,3)
	Sıklıkla	13(56,5)	16(80,0)	6(50,0)	6(42,9)	41(59,4)
	Her Zaman	1(4,3)	1(5,0)	6(50,0)	6(42,9)	14(20,3)
Oyun karakterinin gerçek kişi olup olmadığı incelenmektedir.	Hiçbir Zaman	0(-)	0(-)	0(-)	0(-)	0(-)
	Nadiren	0(-)	0(-)	0(-)	0(-)	0(-)
	Sıklıkla	7(30,4)	2(10,0)	0(-)	1(-)	10(14,5)
	Her Zaman	16(69,6)	18(90,0)	12(100,0)	13(92,9)	59(85,5)

Kostüm temini için yapılan ön çalışmalarla ilgili bulguların yer aldığı Tablo 2 incelendiğinde; kostüm tasarımı için tiyatro eserinin yazılı metninin, oyun karakterinin gerçek kişi olup olmadığının her zaman incelendiği; oyun okuma provalarında detaylı gözlemlerin, oyunun temsil edildiği döneme ait ayrıntılı araştırmaların sıklıkla yapıldığı; oyunda yer alan karakterlerin psikolojik yönünün, sosyal statüsünün, demografik özelliklerinin sıklıkla değerlendirildiği görülmektedir.

Tablo 3. Kostüm Seçiminde Etkili Olan Kişiler

Kostüm Seçiminde Etkili Olan Kişiler		Çalışma Sürelerine Göre Dağılım				TOPLAM
		1-3 Yıl	4-6 Yıl	7-9 Yıl	10 Yıl...	
		F(%)	F(%)	F(%)	F(%)	F(%)
Kostüm tasarımcısının öngördüğü modeller yeterli olmaktadır.	Hiçbir Zaman	3(13,0)	4(20,0)	1(8,3)	0(-)	8(11,6)
	Nadiren	13(56,5)	8(40,0)	0(-)	1(7,1)	22(31,9)
	Sıklıkla	7(30,4)	8(40,0)	11(91,7)	13(92,9)	39(56,5)
	Her Zaman	0(-)	0(-)	0(-)	0(-)	0(-)
Tasarlanan kostümler yönetmen	Hiçbir Zaman	0(-)	0(-)	0(-)	0(-)	0(-)

tarafından incelenmektedir	Nadiren	1(4,3)	0(-)	0(-)	0(-)	1(1,4)
	Sıklıkla	10(43,5)	4(20,0)	0(-)	2(14,3)	16(23,2)
	Her Zaman	12(52,2)	16(80,0)	12(100,0)	12(85,7)	52(75,4)
Kostümü temin edilecek olan eseri yorumlayabilmek için gerekli tiyatro akımları ve diğer teknik bilgiler dramaturgumuza danışılmaktadır.	Hiçbir Zaman	2(8,7)	3(15,0)	1(8,3)	0(-)	6(8,7)
	Nadiren	13(56,5)	7(35,0)	2(16,7)	1(7,1)	23(33,3)
	Sıklıkla	5(21,7)	4(20,0)	3(25,0)	5(35,7)	17(24,6)
	Her Zaman	3(13,0)	6(30,0)	6(50,0)	8(57,1)	23(33,3)
Karakteri oynayacak olan oyuncuların görüşleri alınmaktadır.	Hiçbir Zaman	3(13,0)	2(10,0)	1(8,3)	0(-)	6(8,7)
	Nadiren	7(30,4)	6(30,0)	0(-)	0(-)	13(18,8)
	Sıklıkla	10(43,5)	6(30,0)	5(41,7)	7(50,0)	28(40,6)
	Her Zaman	3(13,0)	6(30,0)	6(50,0)	7(50,0)	22(31,9)
Bilirkişi görüşü alınmaktadır.	Hiçbir Zaman	0(-)	1(5,0)	0(-)	0(-)	1(1,4)
	Nadiren	2(8,7)	3(15,0)	1(8,3)	1(7,1)	7(10,1)
	Sıklıkla	10(43,5)	5(25,0)	3(25,0)	4(28,6)	22(31,9)
	Her Zaman	11(47,8)	11(55,0)	8(66,7)	9(64,3)	39(56,5)

Kostüm seçiminde etki olan kişiler ile ilgili bulguların yer aldığı Tablo 3 incelendiğinde; kostüm tasarımcısının öngördüğü modellerin sıklıkla yeterli olduğu, tiyatrolarda tasarlanan kostümlerin yönetmen tarafından her zaman incelendiği, kostümü temin edilecek olan eseri yorumlayabilmek için gerekli tiyatro akımları ve diğer teknik bilgiler dramaturglara nadiren ve her zaman eşit miktarda (% 33,3) danışıldığı, görevli kostüm sorumluları tarafından karakteri oynayacak olan oyuncuların görüşlerinin sıklıkla, bilirkişi görüşünün her zaman alındığı görülmektedir.

3.3. Kostümlerin Üretim Aşaması ile İlgili Bulgular: Bu bölümde kostüm hazırlanırken kullanılan yöntemler ile ilgili bulgular yer almaktadır.

Tablo 4. Kostüm Hazırlanırken Kullanılan Yöntemler

Teknik Yol ve Yöntemler		Çalışma Sürelerine Göre Dağılım				TOPLAM
		1-3 Yıl	4-6 Yıl	7-9 Yıl	10 Yıl...	
		F(%)	F(%)	F(%)	F(%)	
Kostüm üretimine karar vermeden / tasarım aşamasında sanatçının vücut özellikleri dikkate alınmaktadır.	Hiçbir Zaman	0(-)	0(-)	0(-)	0(-)	0(-)
	Nadiren	0(-)	0(-)	0(-)	0(-)	0(-)
	Sıklıkla	4(17,4)	2(10,0)	0(-)	3(21,4)	9(13,0)
	Her Zaman	19(82,6)	18(90,0)	12(100,0)	11(78,6)	60(87,0)
Kostüm üretiminde, ergonomik özelliklerin	Hiçbir Zaman	0(-)	0(-)	0(-)	0(-)	0(-)
	Nadiren	1(4,3)	0(-)	0(-)	0(-)	1(1,4)

bulunmasına dikkat edilmektedir.	Sıklıkla	7(30,4)	4(20,0)	0(-)	3(21,4)	14(20,3)
	Her Zaman	15(65,2)	16(80,0)	12(100,0)	11(78,6)	54(78,3)
Kullanılacak malzemeler için piyasa araştırması yapılmaktadır.	Hiçbir Zaman	0(-)	0(-)	0(-)	2(14,3)	2(2,9)
	Nadiren	10(43,5)	6(30,0)	0(-)	1(7,1)	17(24,6)
	Sıklıkla	11(47,8)	10(50,0)	6(50,0)	7(50,0)	34(49,3)
	Her Zaman	2(8,7)	4(20,0)	6(50,0)	4(28,6)	16(23,2)
Pratik yollarla kalıp elde edilmektedir.	Hiçbir Zaman	1(4,3)	1(5,0)	0(-)	0(-)	2(2,9)
	Nadiren	3(13,0)	5(25,0)	0(-)	0(-)	8(-)
	Sıklıkla	14(60,9)	7(35,0)	9(75,0)	11(78,6)	41(59,4)
	Her Zaman	5(21,7)	7(35,0)	3(25,0)	3(21,4)	18(26,1)
Tasarlanan kostümlerin ayrıntılı teknik çizimi yapılmaktadır.	Hiçbir Zaman	13(56,5)	10(50,0)	1(8,3)	3(21,4)	27(39,1)
	Nadiren	10(43,5)	7(35,0)	7(58,3)	7(50,0)	31(44,9)
	Sıklıkla	0(-)	3(15,0)	4(33,3)	4(28,6)	11(15,9)
	Her Zaman	0(-)	0(-)	0(-)	0(-)	0(-)
Biçki sistemlerinden yararlanarak kalıp elde edilmektedir.	Hiçbir Zaman	17(73,9)	13(65,0)	4(33,3)	6(42,9)	40(58,0)
	Nadiren	6(26,1)	5(25,0)	7(58,3)	7(50,0)	25(36,2)
	Sıklıkla	0(-)	2(10,0)	1(8,3)	1(7,1)	4(5,8)
	Her Zaman	0(-)	0(-)	0(-)	0(-)	0(-)
Tasarlanan kostümün prototipi yapılmaktadır.	Hiçbir Zaman	17(73,9)	15(75,0)	6(50,0)	4(28,6)	42(60,9)
	Nadiren	6(26,1)	4(20,0)	5(41,7)	7(50,0)	22(31,9)
	Sıklıkla	0(-)	1(5,0)	1(8,3)	3(21,4)	5(7,2)
	Her Zaman	0(-)	0(-)	0(-)	0(-)	0(-)
Gerektiği zaman yeni bir ürün üretmeden piyasada var olan hazır giyim ürünleri kullanılmaktadır.	Hiçbir Zaman	0(-)	0(-)	0(-)	0(-)	0(-)
	Nadiren	0(-)	0(-)	0(-)	0(-)	0(-)
	Sıklıkla	11(47,8)	6(30,0)	0(-)	3(21,4)	20(29,0)
	Her Zaman	12(52,2)	14(70,0)	12(100,0)	11(78,6)	49(71,0)
Önceki gösterilerde kullanılan kostümler üzerinde düzeltme yapılarak kullanılmaktadır.	Hiçbir Zaman	0(-)	0(-)	0(-)	0(-)	0(-)
	Nadiren	0(-)	0(-)	0(-)	0(-)	0(-)
	Sıklıkla	11(47,8)	6(30,0)	2(16,7)	5(35,7)	24(34,8)
	Her Zaman	12(52,2)	14(70,0)	10(83,3)	9(64,3)	45(65,2)

Teknik yol ve yöntemlere ait bulguların yer aldığı Tablo 4 incelendiğinde; kostüm üretimine karar vermeden ya da tasarım aşamasında kostümü taşıyacak sanatçının vücut özelliklerine ve kostüm üretiminde ergonomik özelliklerin bulunmasına her zaman dikkat edildiği, her iki ifade de hiçbir zaman seçeneğini işaretleyen kostüm tasarımcısının bulunmadığı görülmektedir. Tiyatrolarda görevli kostüm sorumluları tarafından kullanılacak malzemeler için sıklıkla piyasa araştırması yapıldığı, kostüm sorumlularının sıklıkla pratik yollarla kalıp elde ettikleri, tasarlanan kostümlerin ayrıntılı teknik çiziminin nadiren yapıldığı, görevli kostüm sorumlularının hiçbir zaman biçki sistemlerinden yararlanarak kalıp elde etmedikleri ve prototip çalışması yapmadığı, kostüm sorumluları gerektiği zaman yeni bir ürün üretmeden piyasada var olan hazır giyim ürünlerini her zaman kullandıkları görülmektedir.

3.4. Kostüm Temin Sürecinin Olanakları ile İlgili Bulgular: Bu bölümde finansal kaynaklar, kostüm üretimi ve kullanımı konularında teknik ekip çalıştırılma durumu, kostüm sorumlularının zamanla ilgili görüşleri ve kostümlerin kullanım sonrası değerlendirilmesi ile ilgili bulgular yer almaktadır.

Tablo 5. Finansal Kaynaklar

Finansal Kaynaklar	Çalışma Sürelerine Göre Dağılım	TOPLAM
--------------------	---------------------------------	--------

		1-3 Yıl	4-6 Yıl	7-9 Yıl	10 Yıl...	
		F(%)	F(%)	F(%)	F(%)	F(%)
Finanssal açıdan yardım eden sponsorlar bulunmaktadır.	Hiçbir Zaman	4(17,4)	1(5,0)	0(-)	1(7,1)	6(8,7)
	Nadiren	19(82,6)	19(95,0)	12(100,0)	13(92,9)	63(91,3)
	Sıklıkla	0(-)	0(-)	0(-)	0(-)	0(-)
	Her Zaman	0(-)	0(-)	0(-)	0(-)	0(-)
Giderlerimiz devlet bütçesinden karşılanmaktadır.	Hiçbir Zaman	12(52,2)	7(35,0)	40(33,3)	7(50,0)	30(43,5)
	Nadiren	11(47,8)	13(65,0)	8(66,7)	7(50,0)	39(56,5)
	Sıklıkla	0(-)	0(-)	0(-)	0(-)	0(-)
	Her Zaman	0(-)	0(-)	0(-)	0(-)	0(-)
Giderlerimiz tiyatro gelirlerinden elde eden bütçeden karşılanmaktadır.	Hiçbir Zaman	0(-)	0(-)	0(-)	0(-)	0(-)
	Nadiren	0(-)	0(-)	0(-)	0(-)	0(-)
	Sıklıkla	1(4,3)	2(10,0)	0(-)	0(-)	3(4,3)
	Her Zaman	22(95,7)	18(90,0)	12(100,0)	14(100,0)	66(95,7)

Özel tiyatroların finansal kaynaklarıyla ilgili bulguların yer aldığı Tablo 5 incelendiğinde; finansal açıdan yardım eden sponsorlar bulunmaktadır ifadesinin nadiren seçeneğinde yığıldığı görülmüş ve bu ifadede her zaman seçeneğini işaretleyen herhangi bir tiyatroların varlığına rastlanamamıştır, giderlerin devlet bütçesinden bazıları için nadiren karşılandığı ve bazıları için hiçbir zaman karşılanmadığı bu seçeneklerde yığılma olmasından anlaşılmakta, giderlerin her zaman tiyatro gelirlerinden elde edilen bütçeden karşılandığı sonucuna ulaşılmaktadır.

Tablo 6. Kostüm Üretimi ve Kullanımı Konularında Teknik Ekip Çalıştırılma Durumu

Teknik Ekip		Çalışma Sürelerine Göre Dağılım				TOPLAM
		1-3 Yıl	4-6 Yıl	7-9 Yıl	10 Yıl...	
		F(%)	F(%)	F(%)	F(%)	F(%)
Kostümün tamamlayıcı unsurlarının(peruka, makyaj, ayakkabı, çiçek, şapka) üretimi için özel teknik elemanlarımız bulunmaktadır.	Evet	8(34,8)	11(55,0)	11(91,7)	11(78,6)	41(59,4)
	Hayır	15(65,2)	9(45,0)	1(8,3)	3(21,4)	28(40,6)
Erkek ve kadın sanatçılar için ayrı kostüm giydirici elemanlarımız bulunmaktadır.	Evet	3(13,0)	4(20,0)	3(25,0)	5(35,7)	15(21,7)
	Hayır	20(87,0)	16(80,0)	9(75,0)	9(64,3)	54(78,3)

Tiyatrolarda görev yapan teknik ekip ile ilgili bulguların yer aldığı Tablo 6 incelendiğinde; kostümün tamamlayıcı unsurlarının (peruka, makyaj, ayakkabı, çiçek, şapka) üretimi için özel teknik elemanlarımız bulunmaktadır ifadesi için verilen cevapların evet seçeneğinde yığıldığı, erkek ve kadın sanatçılar için kostüm giydirici elemanlarımız bulunmaktadır ifadesinin hayır seçeneğinde yığıldığı görülmektedir.

Tablo 7. Kostüm Sorumlularının Zamanla İlgili Görüşleri

Zamanlamayla İlgili Faktörler		Çalışma Sürelerine Göre Dağılım				TOPLAM
		1-3 Yıl	4-6 Yıl	7-9 Yıl	10 Yıl...	
		F(%)	F(%)	F(%)	F(%)	F(%)
Tasarım-üretim ya da farklı bir şekilde temin sırasında nitelikli ürün ortaya koymak için zaman sıkıntısı yaşanmaktadır.	Hiçbir Zaman	0(-)	0(-)	0(-)	0(-)	0(-)
	Nadiren	2(8,7)	1(5,0)	0(-)	2(14,3)	5(7,2)
	Sıklıkla	10(43,5)	10(50,0)	3(25,0)	5(35,7)	28(40,6)
	Her Zaman	11(47,8)	9(45,0)	9(75,0)	7(50,0)	36(52,2)
Kostümler oyun provalarına yetişecek şekilde temin edilmekte olup, kostümlerin provalarda denenme imkânına sahip olunmaktadır.	Hiçbir Zaman	0(-)	0(-)	0(-)	0(-)	0(-)
	Nadiren	10(43,5)	9(45,0)	6(50,0)	5(35,7)	30(43,5)
	Sıklıkla	11(47,8)	10(50,0)	6(50,0)	9(64,3)	36(52,2)
	Her Zaman	2(8,7)	1(5,0)	0(-)	0(-)	3(4,3)
Kostümler genel provadan önce tam olarak bitmiş haliyle teslim edilmektedir.	Hiçbir Zaman	0(-)	0(-)	0(-)	0(-)	0(-)
	Nadiren	0(-)	0(-)	0(-)	0(-)	0(-)
	Sıklıkla	17(73,9)	15(75,0)	9(75,0)	9(64,3)	50(72,5)
	Her Zaman	6(26,1)	5(25,0)	3(25,0)	5(35,7)	19(27,5)
Kostüm tasarımında, dikim tekniği vb. durumlarda ortaya çıkan sorunların giderilmesi için gerekli zaman bulunmaktadır.	Hiçbir Zaman	0(-)	0(-)	0(-)	0(-)	0(-)
	Nadiren	5(21,7)	3(15,0)	2(16,7)	2(14,3)	12(17,4)
	Sıklıkla	16(69,6)	16(80,0)	10(83,3)	11(78,6)	53(76,8)
	Her Zaman	2(8,7)	1(5,0)	0(-)	1(7,1)	4(5,8)

Kostüm temin sürecinde zamanlamayla ilgili bulguların yer aldığı Tablo 7 incelendiğinde; görevli kostüm sorumlularının tasarım-üretim ya da farklı bir şekilde temin sırasında nitelikli ürün ortaya koymak için zaman bakımından her zaman sıkıntısı yaşadıkları, kostümlerin oyun provalarına yetişecek şekilde temin edilmekte olup, kostümlerin provalarda denenme imkânına sıklıkla sahip olunduğu, kostümlerin genel provadan önce tam olarak bitmiş haliyle sıklıkla teslim edildiği, kostüm tasarımında, dikim tekniği vb. durumlarda ortaya çıkan sorunların giderilmesi için gerekli zamanın

sıklıkla bulunduğu ulaşılan sonuçlar arasındadır.

Tablo 8. Kostümlerin Kullanım Sonrası Değerlendirilmesi

Kostümlerin Kullanım Sonrası Değerlendirilmesi	Çalışma Sürelerine Göre Dağılım				TOPLAM	
	1-3 Yıl	4-6 Yıl	7-9 Yıl	10 Yıl..		
	F(%)	F(%)	F(%)	F(%)	F(%)	
Yapılmış olan eleştiriler var ise dikkate alınarak daha sonraki oyunlar için gerekli düzeltmeler yapılmaktadır.	Hiçbir Zaman	0(-)	0(-)	0(-)	0(-)	0(-)
	Nadiren	0(-)	0(-)	0(-)	0(-)	0(-)
	Sıklıkla	3(13,0)	0(-)	0(-)	2(14,3)	5(7,2)
	Her Zaman	20(87,0)	20(100,0)	12(100,0)	12(85,7)	64(92,8)
Kostümler daha sonra tekrar kullanılmak üzere depolanmaktadır.	Hiçbir Zaman	0(-)	0(-)	0(-)	0(-)	0(-)
	Nadiren	0(-)	0(-)	0(-)	0(-)	0(-)
	Sıklıkla	5(21,7)	1(5,0)	0(-)	1(7,1)	7(10,1)
	Her Zaman	18(78,3)	19(95,0)	12(100,0)	13(92,9)	62(89,9)
Tekrar kullanılmayacağı düşünülen kostümler diğer tiyatrolara bağışlanmaktadır.	Hiçbir Zaman	2(8,7)	1(5,0)	0(-)	1(7,1)	4(5,8)
	Nadiren	10(43,5)	7(35,0)	1(8,3)	3(21,4)	21(30,4)
	Sıklıkla	7(30,4)	6(30,0)	10(83,3)	5(35,7)	28(40,6)
	Her Zaman	4(17,4)	6(30,0)	1(8,3)	5(35,7)	16(23,2)
Kostümleri saklama açısından sorunlar yaşanmaktadır.	Hiçbir Zaman	8(34,8)	10(50,0)	2(16,7)	5(35,7)	25(36,2)
	Nadiren	8(34,8)	3(15,0)	6(50,0)	4(28,6)	21(30,4)
	Sıklıkla	7(30,4)	7(35,0)	4(33,3)	4(28,6)	22(31,9)
	Her Zaman	0(-)	0(-)	0(-)	1(7,1)	1(1,4)

Kostümlerin kullanım sonrası değerlendirilmesiyle ilgili bulguların yer aldığı Tablo 8 incelendiğinde; yapılmış olan eleştiriler var ise her zaman dikkate alınarak daha sonraki oyunlar için gerekli düzeltmeler yapıldığı, özel tiyatrolarda kostümlerin her zaman farklı oyunlarda daha sonra tekrar kullanılmak üzere depolandığı, tekrar kullanılmayacağı düşünülen kostümlerin sıklıkla diğer tiyatroların yararlanması için bağışlandığı ve kostümleri saklanması açısından sorun yaşanıp yaşanmadığı ile ilgili ifadede dağılımın seçeneklerde birbirine yakın oranlarda olduğu görülmüştür.

4. Tartışma

Araştırmaya katılanların haftalık çalışma saatlerine göre dağılımında yığılmanın (%53,6) 60–65 saat seçeneğinde olduğu görülmektedir. Bu durum çalışma sürelerine göre incelendiğinde birbirine yakın oranlar dikkat çekmektedir. 4857 sayılı İş Kanunu'nun 63. Maddesi'ne göre çalışma süresi haftada en çok kırk beş saattir (T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı). Aksi kararlaştırılmamışsa bu süre, işyerlerinde haftanın çalışılan günlerine eşit ölçüde bölünerek uygulanır. Ancak bulgulardan da görüldüğü gibi özel tiyatrolarda görevli kostüm tasarımcılarının çoğunun haftalık çalışma süresi İş Kanunu'nda belirtilenden çok yüksek olduğu ortaya konmuştur.

Çalışlar'a (1993) göre, sahne giysisi zengin göstergesel özellikler taşıyarak karakteri belirtir, kişilik özelliklerini yansıtır, zaman ve yeri belirtir, çağın ruhunu, anlayışını, bilgisini ve biçimini yansıtır. Çalışlar, bir kostüm tasarımının ön çalışmalarla

başlayacağını ifade eder. Bu aşamada kostüm tasarımcısı, oyunun metnini inceleyerek oyunun karakterlerini araştırmaya başlar, tarihselliğe bağlı kalarak sahnelenecek bir oyunun tarihsel araştırma yapmak, söz konusu çağın görenek, yaşayış biçimi, beğenileri ve modası vb. üstüne bilgisini derinleştirerek ayrıntılaştırmak durumundadır. Çalışlar'ın bu ifadeleri ön çalışmalarla ilgili bulguların önemini destekler niteliktedir. Tekin (2007)'e göre de bir eser sahnelenmeye karar verildiğinde eserin geçtiği dönem ve tarzı incelenmelidir, dönem kostümleri hazırlanırken, ulusal ve bölgesel farklılıklar göz önünde tutulmalıdır.

Kostümcünün sosyal ve tarihsel süreçleri bilmesi ve hayal gücünün ürünlerini yalnızca sembolik düzeyde değil, aynı zamanda teknik düzeyde de yansıtabilecek bir güce sahip olması gerekmektedir. Hayal gücünün çalıştırılabilmesi ve bunun yaratıcılığa dönüştürülebilmesi için tasarımcı sanat tarihine, tiyatro tarihine, müzik duyarlığına, insan bilimlerine yabancı olmamalıdır. Çünkü tüm bunlar, kostümün oluşması için gerekli ön çalışmalarda ilk yaratıcı uyarıları, çağrışımları harekete geçirmektedir (Şengezer, 1999). Ön çalışmalarla ilgili bulgular Şengezer'in ifadeleri doğrultusunda incelendiğinde sıklıkla seçeneğinde yığılmanın fazla olduğu ancak kostümlerin istenilen nitelikte elde edilebilmesi için tabloda yer alan ifadelerin her zaman yapılması gerektiği; tasarımcıların bu durumu onayladıkları fakat zaman sıkıntısından dolayı bu işlemleri her zaman yapamadıkları görülmektedir.

Kostüm, eserin görsel sunumunda önemli bir etken oluşturmaktadır. Kuruç'a (1987) göre, kostümde; devir, devrin modası, karakterin yaşadığı çevre, karakterin yapısı, karakterin ekonomik durumu, karakterin psikolojik durumu, karakterin sosyal durumu, kostüm sorumlusunun kostüm temin ederken göz önünde bulundurması gereken etkenler olarak sıralanmaktadır. Ön çalışmaya dair bulgular bu etkenler bağlamında değerlendirildiğinde, görevli kostüm tasarımcılarının bu etkenleri olabildiğince göz önünde buldurmaya çalıştıkları görülmektedir. Ancak zamanlamayla ilgili bulgular incelendiğinde "Tasarım, üretim ya da farklı bir şekilde temin sırasında nitelikli ürün ortaya koymak için zaman sıkıntısı yaşanmaktadır" ifadesinin her zaman seçeneğinde yığıldığı görülmektedir. Bu durum da göstermektedir ki özel tiyatrolarda görevli kostüm tasarımcıları her zaman bu açıdan sıkıntı yaşamakta ve bazı aşamaları kısa geçmek zorunda kalmaktadırlar.

Kostüm seçiminde etkili olan kişiler incelendiğinde; "tasarımcının öngördüğü modeller yeterli olmaktadır" ifadesinde her zaman seçeneğini işaretleyen kimse olmamıştır. Bu durumun son kararın yönetmen, dramaturg ve teknik ekiple birlikte alınmasından kaynaklandığı bilgisi de görüşmelerden elde edilmiştir. Genel çizimler oyuncular, yönetmen vs. tarafından tartışılırken, teknik çizimler de teknik atölye sorumlularınca tartışılarak kesinliğe kavuşturulmaktadır (Çalışlar, 1993). Kostüm tasarımcısının öngördüğü modellerin her zaman yeterli olmaması durumu Çalışlar'ın bu ifadesiyle paralellik göstermektedir.

Tasarımcı kostüm taslaklarını gerçekleştirirken çeşitli etkenleri ve ilkeleri göz önünde tutmak zorundadır. Bunlardan birincisi genel sahneleme ve sahne tasarım biçimiyle uygunluktur. İkincisi kostümlerin işlevsel açıdan uygunluğudur, başka bir deyişle kostüm oyuncuyu rahatsız etmemeli, oynama yeteneğini sınırlandırmamalıdır (Çalışlar,

1993:109). Burada Çalışlar'ın da vurguladığı durum teknik yol ve yöntemlere ilişkin sonuçlarla tutarlılık göstermektedir.

Giysi taslakları, genel çizimleri içerdiği kadar, ayrıntılı teknik çizimleri de içermektedir (Çalışlar, 1993). Bu yüzden tasarımcının teknik çizim yapmasında fayda vardır. Tablo 1'de yer alan bulgular doğrultusunda özel tiyatrolarda nadiren üretimin kendi bünyelerinde gerçekleştiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu iki ifade birlikte değerlendirildiğinde ayrıntılı teknik çizim yapılmayıp da dışarıdan bir atölyeye üretim yaptıran tiyatroların bitmiş ürünü gördüklerinde istenilen nitelikte olmadığı anket sorularını cevaplayan tasarımcılar tarafından belirtilmiştir. Ayrıntılı teknik çizim yapmamanın nedenleri arasında da zaman bulamamaları ve eğitim düzeylerinin bu aşamayı uygulamaya yeterli olmadığı da görüşmelerde edinilen bilgiler arasındadır.

Araştırma sırasında elde edilen bilgiler doğrultusunda özel tiyatrolarda tasarımcıların karşılaştıkları en önemli sorunlardan birinin de teknik eleman yetersizliği olduğu belirtilmiştir. Şengezer (1999) konu ile ilgili olarak Türkiye'de özel tiyatroların teknik kadrolara yeterince para ödeyememesi, sürekliliği olan bir iş sağlayamayarak hep bir gelecek korkusu yaratması, bu alanda çalışmayı cazip kılmamakta, şeklinde görüş bildirmiştir.

Sponsorluk kavramı tüm dünyada sanatın her dalında işlerlik kazanmıştır ve özel sektör bu yardımı yaparken bir çıkar gözetmemektedir. Gelişen tüketici toplumunda sponsorluk kavramı; kültürel yayılmaya ve kalkınmaya destek olmak maksadıyla yapılmaktadır. Ülkemizde yapılan düzenlemeyle özel sektörün destek olduğu sanat ve sanatsal kurumlara yaptığı mali yardım kendilerine geri dönmektedir. Kurumlar yaptıkları yardımı, devletin yaptığı düzenlemeyle vergilerinden düşürmektedirler. Burada görülmektedir ki sanata destek veren kurum ve kuruluşlar hiçbir şekilde zarar etmemektedirler (Alkan,2008). Alkan Özel Tiyatrolar ve Devlet Yardımının Önemi (2008) çalışmasında konuyla ilgili sponsorluk koşullarında düzenlemelere gidilmesi, mali destek veren kurum ve kuruluşların sayısının artması için devlet tarafından teşvik edici projeler hazırlanması ve uygulanması, tüm dünyada artık sanatın vazgeçilmez unsurlarından olan sponsorluk çalışmalarının ülkemizde de cazip hale getirilmesi gerektiğine vurgu yapmış bu konudaki eksikliklerin giderilmesini önermiştir. Özel Tiyatrolarda giderlerin devlet bütçesinden karşılanması durumundan, devlet bütçesinden tiyatrolara destek sağlamak için ayrılan ödenekler kastedilmektedir. Her yıl belirli bir tarihte, Özel tiyatrolar projeleri ile T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğüne destek için başvurabilmektedirler. Yapılan incelemeler sonucu ayrılan ödenekten yararlanmaya hak kazanan projelerin sahibi olan özel tiyatrolar duyurulmakta ve kendilerinden çeşitli belgeler istenmektedir. Belgelerin de tamamlanmasıyla bu tiyatrolar kendilerine ayrılan tutarı belirttikleri projede kullanmak üzere devletten almaktadırlar. Örnek vermek gerekirse bu yıl (2017-2018 sanat sezonu) ödenek anlamında bir rekora imza atılmış ve başvuru yapan 438 özel tiyatrodan 229'una 5.234.000 TL bütçe ayrılmış ve ödemesi yapılmıştır (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü, 2018).

Giderlerimiz tiyatro gelirlerinden elde edilen bütçeden karşılanmaktadır ifadesinde tiyatro

gelirlerinden kastedilen durumun, tiyatro oyunları için satılan biletler olduğu yapılan görüşmeler sonucu ulaşılan bilgilerdendir.

Kostümlerin saklanması açısından yaşanan sorunun, depolamak için yer bulamadıkları kostüm sorumlularıyla yapılan görüşmelerden elde edilen bilgiler arasındadır. Çalışlar (1993) kostümün temsil sonrasında olduğu kadar oyun dönemi sonrasında da korunması gerektiğini ifade ederek depolamanın önemine değinmiştir.

5. Sonuç

Araştırmaya katılanların en fazla yığılma ile lisans mezunu olduğu bunu ön lisans mezunu tasarımcıların izlediği, Özel tiyatrolarda görevli tasarımcıların çoğunluğunu bayanların oluşturduğu, Haftalık çalışma saatlerinin 60–65 saat aralığında olduğu ve çalışma süresi açısından en fazla yığılmanın ise 1-3 yıl ile 4-6 yıl seçeneklerinde olduğu gözlenmiştir.

Sonuçlar genel olarak değerlendirildiğinde nitelikli bir kostümün geçirmesi gereken evrelere gerektiği kadar dikkat edilemediği, bu aşamaların çoğunun yüzeysel olarak geçildiği, üretimin tiyatro dışındaki atölyelere yaptırılmasının tasarımcı ve oyuncular açısından kostümün istenileni yansıtmadığı için sorunlar yarattığı, maliyeti azaltmak adına yapılan çalışmaların kostümün niteliğini düşürmede etkili olduğu, tiyatrolarda kostüm sorumlularına yardımcı olacak düzeyde yeterince teknik eleman görevlendirilmediği, kostümlerin zamanında yetişmesi açısından sıkıntılar yaşandığı görülmektedir.

Bu sonuçlar doğrultusunda;

- Özel tiyatrolarda ön hazırlık ve üretim aşamalarında zaman yönünden, teknik yetersizlikler açısından ve finansal eksikliklerden kaynaklanan sorunlara dikkat çeken yeni araştırmaların yapılması,
- Özel tiyatrolarda çalışan tasarımcıların yararlanabileceği kaynak kitapların hazırlanması,
- Tiyatrolar için nitelikli teknik eleman yetiştiren daha fazla Yüksek Öğrenim programı açılması ve programların bu alanın ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde yapılandırılması,
- Ticari kuruluşların kültür ve sanat faaliyetlerine daha fazla destek olarak özel tiyatrolarda yaşanan sponsorluk sorununun daha aza indirilmesi,
- Özel tiyatroların daha nitelikli kostümler elde etmek için, daha fazla teknik elemanı görevlendirerek tasarımcının iş yükünü azaltması,
- Çalışanların ücretlerinin artırılması,
- Haftalık çalışma saatlerinin daha aza indirilmesi önerilmektedir.

Kaynakça

- Aksel, E (1988). Tiyatro dekoru ve kostüm tasarımı gelişimi. Türk Güzel Sanatlar Vakfı
- And, M (1973). Tiyatro klavuzu. Milliyet Yayınları.
- Aybar, S (2003). Sahne tasarımında dramatik aksiyonun belirleyiciliği. Ankara Üniversitesi Tiyatro Araştırmaları Dergisi, 17, 68
- Alkan, H (2008). Özel tiyatrolar ve devlet yardımının önemi. Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi, 14, 49-51.
- Çalışlar, A (1993). Tiyatronun ABC'si. İstanbul: Simavi Yayınları.
- Devlet Tiyatroları (2018, Kasım 5). <http://www.devtiyatro.gov.tr> adresinden alındı
- Kuruç. B (1987). Tiyatro için pratik bilgi el kitabı. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları
- Şengezer, O (1999). Bence dekor ve kostüm.
- T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı. 4857 Sayılı İş Kanunu.
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü. (2018, Kasım 5). <http://www.guzelsanatlar.gov.tr> adresinden alındı
- Tekin, A S (2007). Sahne sanatlarında kostüm tasarım süreci ve bu süreç içinde İstanbul Devlet Opera ve Balesi'nde sahnelenen eserlerin incelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Yerdelen, S K (2010). Tiyatro sanatında oyuncu için kostümün anlamı Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi, 11

Field : Fine Arts

Type : Review Article

Received: 26.11.2018 - *Accepted*: 28.12.2018

Bilim ve Sanatın İşbirliği: Güneş Baskı

Gülhan ACAR BÜYÜKPEHLİVAN¹, Ayşe Nuriye İŞGÖREN², Demet ÖZNAZ³,
Ömer Bünyamin ZELZELE⁴, Çimen BAYBURTLU⁵, Bekir ORAL⁶, Zekiye SAYAR⁷,
Derya KAYACIK⁸

¹ Marmara Üniversitesi, Teknik Bilimler MYO, İstanbul, TÜRKİYE

² Marmara Üniversitesi, Teknik Bilimler MYO, İstanbul, TÜRKİYE

³ Marmara Üniversitesi, Teknik Bilimler MYO, İstanbul, TÜRKİYE

⁴ Marmara Üniversitesi, Teknik Bilimler MYO, İstanbul, TÜRKİYE

⁵ Marmara Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler YO, İstanbul, TÜRKİYE

⁶ Marmara Üniversitesi, Teknik Bilimler MYO, İstanbul, TÜRKİYE

⁷ Milli Eğitim Bakanlığı, Demirtaşpaşa MTAL, Bursa, TÜRKİYE

⁸ Milli Eğitim Bakanlığı, Zübeyde Hanım MTAL, Bursa, TÜRKİYE

Email: gulacar@marmara.edu.tr

Öz

Yenilikçi öğrenme yöntemleriyle birlikte teknolojiyi ve görsel sanatları birleştirerek, bilgilerin akılda kalıcı olması için hayatın içinden örneklerle pekiştirerek etkili ders işlenmesi eğitim kalitesi için çok önemlidir. Bu noktada, öğretmenlerin alanları ile ilgili deneysel yeterliliklerini ve yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmek amacıyla, içinde bilim ve sanatın yer aldığı farklı disiplinlerle birlikte çalışmalarını sağlayacak ortamlar oluşturmaya yönelik “Bilim ve Sanatın İşbirliği: Güneş Baskı” projesi uygulanmıştır. Bu proje Tübitak 4005 Bilim ve Toplum Yenilikçi Eğitim Uygulamaları kapsamında gerçekleştirilmiştir. Özgün Baskı sistemlerinden olan Güneş Baskı Tekniğinde; elde edilen görseller, güneş ışığı yardımıyla kimyasal tepkimeler kullanılarak kâğıt, ahşap, kumaş gibi farklı malzemeler üzerine sanatsal ve estetik değerler göz önünde bulundurularak transfer edilmiştir. Bursa MEB’e bağlı orta öğretim kurumlarının Kimya, Fizik, Biyoloji, Fotoğraf ve Grafik, Matbaa ile Tekstil Teknolojisi alanlarında görev yapan öğretmenler Hedef Kitle olarak belirlenmiştir. Projede; deneysel uygulamalar, grup çalışmaları, yaşayarak öğrenme ve aktif öğrenme gibi farklı öğretim yöntemleri kullanılmıştır. Proje ile öğretmenlerin sınıf dışı öğrenme ortamlarında farklı disiplinlerle işbirliği içinde bilim ve sanatı bir arada kullanarak uygulanacak öğretim yöntemlerinin örnekleri oluşturulmuştur. Bu çalışmada; “Bilim ve Sanatın İşbirliği: Güneş Baskı” projesi kapsamında gerçekleştirilen uygulamalardan bahsedilerek elde edilen veriler değerlendirilmiş çeşitli öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Güneş Baskı; 4005 Tübitak; Sınıf Dışı Öğrenme Ortamları; Sanat ve Bilim İşbirliği

NOT: Bu çalışma 3.Uluslararası Avrasya Spor, Eğitim ve Toplum Kongresi’nde sunulan bildirinin tam metin halidir.

Science and Art of Cooperation: The Sun Print

Abstract

By combining technology and visual arts with innovative learning methods, effective lesson processing by consolidating with examples from life to make the information memorable is very important for the quality of education. At this point, in order to develop experimental capabilities and creative thinking skills in the field of teachers, in which art and science to create environments that enable them to work with different disciplines, where "Science and Art of Cooperation: The Sun Print" project has been implemented. This project has been realized within the scope of Tübitak 4005 Science and Society Innovative Education Practices. This technique is one of the original printing systems; The visuals obtained were transferred to different materials such as paper, wood and fabric by using the chemical reactions with the help of sunlight by taking into consideration the artistic and aesthetic values. Teachers working in the fields of Chemistry, Physics, Biology, Photography and Graphics, Printing and Textile Technology of the secondary education institutions affiliated to the Bursa Ministry of National Education were identified as Target Audiences. In the project; different teaching methods such as experimental practices, group work, live learning and active learning were used. With the project, examples of teaching methods which are applied by using science and art in cooperation with different disciplines in teachers' extracurricular learning environments have been formed. In the conclusion section of the article; results and recommendations from the data of this project are presented.

Keywords: The Sun Print; 4005 Tübitak; Out of Class Learning Environments; Art and Science Cooperation

Giriş

“Sanat ve bilimin ortak noktası, tekniktir.” Edward Bulwer-Lytton’un sözleri proje tabanlı öğretim yöntemini esas alan bu çalışmanın çıkış noktasını oluşturmaktadır. Eğiticinin eğitimi çerçevesinde kurgulanan çalışmanın ihtiyaç tanımlaması yapılırken J. Dewey’in *“Yaşamda işe*

yaramayan bilgilerin önemi yoktur.” sözleri anlam bulmuştur. Bu çalışmanın gerekçeleri; onuncu kalkınma planının, Türkiye'nin Stratejik Vizyonu 2023 Projesi ve Milli Eğitim Bakanlığının 2015-2019 yılı stratejik planının eğitim ile ilgili bölümleri incelenip disiplinlerarası interaktif eğitimin ihtiyaçları doğrultusunda çalışmanın yol haritası olarak belirlenmiştir.

Türkiye'nin Stratejik Vizyonu 2023 Projesinde “Eğitim alanında, bireyin yaratıcılık ve hayal gücünü geliştiren; bireysel farklılıkların gözetilmesi ve değerlendirilmesi ile her bireyin özellikleri doğrultusunda en üst düzeyde kendini geliştirebildiği; zaman ve mekân kısıtlarından arınmış kendi özgün öğrenme teknolojilerini yaratmış ve değişim esnekliğiyle kendini yenileme gücüne sahip; öğrenme ve insan odaklı bir eğitim sistemine sahip olmak” ve “Eğitim mevzuatı, öğretim programları, öğretmen eğitimi ve öğretim materyallerinin eleştirel düşünme, öğrenmeyi öğrenme, yaratıcı düşünme, yansıtıcı düşünme gibi öğrenci merkezli yaklaşımın amaçladığı tutum ve becerileri desteklememesi;” ifadeleri yer almaktadır (Anonim, 2018a.).

Aynı belgenin sonuç raporunda Türkiye'nin Eğitim ve İnsan Kaynakları konusu “Özgürlükçü, eşitlikçi, bireysel farklılıkları gözetken ve değerlendiren, bireyin yaratıcılık ve hayal gücünü geliştiren, öğrenme ve insan odaklı; zaman ve mekan kısıtlarından arınmış, değişim esnekliğine sahip; bilim, sanat ve teknoloji üretebilen; girişimci, çevreye duyarlı insanlar yetiştirilmelidir”. şeklinde ifade edilmektedir (Anonim, 2018a.).

Onuncu Kalkınma Planının (2014-2018) Vizyon 2023 Eğitim ve İnsan Kaynaklarına İlişkin Genel Değerlendirmelerinde yer alan; “Yaratıcılığın Desteklenmesi başlığı altında; Teknolojik donanımın sunduğu olanakların en önemlisi çoklu-ortam öğrenme unsurlarını bir araya getirerek yaratıcılığını geliştirmesi için gerekli ortamı bireye sunabilmesi gelir.” ifadesi yer almaktadır (Anonim, 2018b.).

Farklı alanlarda ortaya çıkan gelişmeler; kişilerin ilgi, anlayış, tutum ve davranışlarında değişiklikler meydana getirmektedir. Bu süreçten, eğitim-öğretim faaliyetlerinin yürütüldüğü okullar ve bu sürece aktif bir şekilde katılan öğretmen ve öğrenciler de etkilenmektedir. Buna bağlı olarak, gerek eğitim kurumları, gerekse kurumların işleyişinin aktif bir şekilde sürdürülmesinde önemli bir rolü olan öğretmenlerin, kendi gelişimlerini sağlamaları kaçınılmaz bir ihtiyaçtır. Uzun yıllar çalışan öğretmenlerin, gerek teknoloji, gerekse farklı alanlarda meydana gelen gelişmeleri takip ederek; bu gelişmelere göre kişisel ve mesleki gelişimlerini sürdürmeleri ve edindikleri bilgileri öğrencilerine aktarmaları gerekir. Bu yüzden, öğretmenlere yönelik uygulanan eğitim çalışmaları, öğretmenlerin kişisel ve mesleki gelişimleri ve eğitimin devamlılığının sağlanması bakımından oldukça önemlidir (Önen, vd., 2009:10).

Öğretmenler öğrencilerine zenginleştirilmiş öğrenme yaşantıları sunarak, onlara öğrenmeyi öğrenme yolunda kılavuzluk ederler. Bu kılavuzluk görevlerini etkili yapabilmeleri için, öğretmen adaylarına da öğretmeyi öğrenme sürecinde iyi kılavuzluk edilmesi gerekir. Büyük ölçüde bir beceriler bütünü olan öğretmenlik mesleğinin sağlam bir bilgi temeli ve duyuşsal öğelerle de beslenmesi gerekir. Anlamlı ve kalıcı öğrenmeyi gerçekleştirmeyi amaçlayan etkili

öğretimle ilgili bilgi ve buna bağlı olarak beceri temeli sürekli değişmektedir. Bununla birlikte, etkili öğretimin genel yapısı ya da boyutları aslında çok fazla değişmemekte, değişim daha çok yaklaşım, yöntem ve teknikler bazında olmaktadır. Öğretimin planlanması, uygulanması, değerlendirilmesi ve geribildirim bu değişmeyen ana boyutları oluşturmaktadır (Doğanay, 2017:3).

Bilgi ve teknolojinin hızla değiştiği günümüz bilgi toplumunda aranan insan profili bilgiyi taşıyan değil, onu üretebilen, arayabilen, işleyebilen, pratik alanlara ve sorunlara uygulayabilen kişidir (Koç vd., 2015:297).

Eğitim sonunda eğitimcilerin uygulamalarında, öğrencilerin öğrenme çıktılarında ve eğitimcilerin inanç ve tutumlarında istedik yönde değişim meydana getirir (Loucks-Horsley ve Roody, 1990).

Mesleki gelişim, yaşam boyu eğitim içinde yer alan bir alt süreçtir. Mesleki gelişim kavramı, hizmet içi eğitim, personel geliştirme, kariyer geliştirme, insan kaynakları geliştirme gibi kavramların evrimiyle gelişmiştir (Bümen vd., 2012:32).

Yaşam boyu öğrenenlerin teknolojiden fayda sağlamaları, teknolojiyi ne kadar sık ya da çok kullandıklarıyla değil teknolojiyi öğrenme amaçlı nasıl kullandıklarıyla ilişkilidir (Günüç vd., 2012: 317).

2015–2019 Stratejik Planında Millî Eğitim Bakanlığı Geleceğe Yönelimde Misyonunu; “Düşünme, anlama, araştırma ve sorun çözme yetkinliği gelişmiş; bilgi toplumunun gerektirdiği bilgi ve becerilerle donanmış; millî kültür ile insanlığın ve demokrasinin evrensel değerlerini içselleştirmiş; iletişime ve paylaşımına açık, sanat duyarlılığı ve becerisi gelişmiş; öz güveni, öz saygısı, hak, adalet ve sorumluluk bilinci yüksek; gayretli, girişimci, yaratıcı, yenilikçi, barışçı, sağlıklı ve mutlu bireylerin yetişmesine ortam ve imkân sağlamaktır” olarak belirlemiştir.

Vizyon 2023 Projesinde “*Türkiye’de Eğitim Sisteminin Sorunları; ...ilk, orta ve yükseköğretimi kapsayan eğitim sistemimizin sorunları ve niteliğin gerektiği şekilde yükseltilememesinin nedenleri olarak, eğitim kurumlarında var olan ders araç-gereçlerindeki donanım yetersizliği, Eğitim kurumlarında var olan ders araç-gereçlerinin etkin kullanımındaki yetersizlik gösterilmiştir.*” diye ifade edilmiştir (Anonim, 2018c)

Tüm bu veriler ışığında ve Tübitak 4005 Bilim ve Toplum Yenilikçi Eğitim Uygulamaları kapsamında gerçekleştirilen “Bilim ve Sanatın İşbirliği: Güneş Baskı” projesi; Milli Eğitim Bakanlığının 2015-2019 yılı stratejik planının Amaç 3, Hedef 3.1.’de yer alan 86 nolu stratejisinde belirtilen “*Çalışanların bilgi ve görgü düzeylerini artırmak, tecrübe paylaşımını sağlamak amacıyla çalışan hareketliliği de dâhil olmak üzere ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlarla ortak faaliyetler yapılacaktır*” maddesi kapsamında Bakanlığın stratejilerini desteklemektedir. Proje, öğretmenlerin bilgilerini sanat ve bilim ile birleştirerek öğrencilerin dersi somutlaştırmalarında ve bilgiyi transfer etme boyutunda da yardımcı olacaktır. Öğretmenlerin farklı alanlardaki meslektaşları ile kendi uzmanlık alanlarındaki bilgi ve deneyimlerini aynı konu çerçevesinde paylaşmalarını ve ortak bir sonuca götürmelerini sağlayacaktır.

Güneş Baskı Tekniği bu anlamda Fotoğraf ve Grafik, Kimya, Fizik, Biyoloji, Tekstil Teknolojisi öğretmenlerini bir araya getirerek disiplinler arası çalışma olanağı sunmaktadır. Bu birliktelikle farklı bakış açıları kazanan öğretmenlerin ders işleme aşamalarında daha yaratıcı olmaları, öğrenci odaklı eğitim sistemi aracılığı ile öğrencilerinin derse olan ilgilerini

arttırmaları, daha anlaşılır ve kalıcı tutumlar ortaya çıkarmalarına imkan tanıyacaktır.

Vizyon 2023 TÜBİTAK verilerinde; “*Projelerin ana temalarından biri de bilim ve teknolojiye hakim, teknolojiyi bilinçli kullanan ve yeni teknolojiler üretebilen bireyler yaratmaktır.*” ibaresi yer almaktadır. Bu bağlamda “Güneş Projesi” ile öğretmen, eski teknoloji ile yeni teknolojiyi harmanlayıp, bilimi daha anlaşılır kılıp, öğrencilerinin, bilime karşı ilgilerini arttırıp, üretken bireyler haline getirecektir.

Bu proje Sosyal ve Beşeri Bilimlerden Fotoğraf; Doğa Bilimlerinden Fizik, Kimya ve Biyoloji ile Mühendislik ve Teknoloji Çağrı Alanlarından Tekstil ve Matbaa alanlarını kapsamaktadır. Projenin amacını karşılayacak eğitim konu başlıkları ile eğitim yöntemlerini belirlemek için; Bursa MEB’e bağlı Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde Fen Bilimleri, Fotoğraf ve Grafik, Matbaa ile Tekstil Teknolojisi alanlarında görev yapan toplam 80 öğretmene ders işleyiş sürecinde karşılaştıkları problemlere dair, “Eğitim Belirleme İhtiyaç Analiz Anketi” uygulanmıştır.

Eğitim Belirleme İhtiyaç Analiz Anket sonuçlarına göre öğretmenlerin % 92’sinin ders anlatımlarında farklı zümrelerle işbirliği yapmadıkları tespit edilmiştir. Ayrıca ankete katılan öğretmenlerin derslerinde en çok anlatım (% 95) ve sunum (% 94) öğretim yöntem ve tekniklerini kullandıkları görülmüştür. Öğretmenlerin % 98’i, ders içeriklerinde deneysel öğrenmenin kalıcı eğitime katkısı olduğunu belirtmiş ancak derslerinde nasıl kullanacakları konusunda eksiklikler olduğunu ifade etmişlerdir.

Buna bağlı olarak bu proje ile Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde görevli farklı alanlardaki bu öğretmenlerin konularını anlatırken öğrencilere alanları ile ilgili deney, gözlem ve örneklerle derslerini desteklemelerini sağlamak amaçlanmıştır. Öğretmenlere; ders işlerken okul içinde ya da dışında oluşturulacak eğitim-öğretim ortamlarını kullanmaları için örnek olaylar planlanmıştır.

Bu çalışmada; TÜBİTAK 4005 kapsamında gerçekleştirilen “Bilim ve Sanatın İşbirliği: Güneş Baskı” projesi uygulamalarından bahsedilerek elde edilen veriler değerlendirilmiş çeşitli öneriler sunulmuştur.

Materyal ve Yöntem

Hedef kitle olarak; Bursa iline bağlı Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde görevli Kimya, Fizik, Biyoloji, Fotoğraf ve Grafik, Matbaa Teknolojisi ve Tekstil Teknolojisi alanlarında görev yapan toplam 20 öğretmen belirlenmiştir. Hedef kitlenin eğitim ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla; grup çalışması, beyin fırtınası, saha çalışması, deneysel uygulamalar, atölye çalışması gibi yenilikçi yöntemlerini içinde barındıran bir Eğiticinin Eğitimi Programı planlanmıştır. Eğitim programı; içinde birçok disiplini barındıran ve Özgün Baskı yöntemleri içinde önemli bir yere sahip olan “Güneş Baskı” yönteminin hazırlıklarının yapılmasını, uygulanmasını ve uygulama sonuçlarının sergilenmesini sağlayacak başlıklar da planlanmıştır.

Tüm baskı sürecinde geçerli olan ortak işlem basamakları; kimyasal hazırlama (Şekil 1),

materyal hassaslaştırma (Şekil 2), güneş baskı (Şekil 3), banyo (Şekil 4) ve kurutma (Şekil 5) aşamaları görülmektedir.

Şekil 1. Baskı İçin Kimyasal Hazırlama

Şekil 2. Baskı İçin Materyal Hassaslaştırma

Şekil 3. Güneş Baskı Uygulaması

Şekil 4. Banyo Aşaması

Şekil 5. Kurutma Aşaması

Güneş Baskı Yöntemi; Özgün Baskı Yöntemlerinden biri olup “Cyanotype Baskı”, “Albümin Baskı” ve “Gum Bi Kromat Baskı” olmak üzere üç farklı baskı sistemini içermektedir.

Cyanotype Baskı; alternatif fotoğraf baskı yöntemlerinde çok sık kullanılan bir yöntemdir. Bu baskı tekniğinde mavi tonlar hakim olur ve mavi tonların zenginliği oldukça fazladır. Çok tercih edilmesinin nedeni ise belirlenen görsellerin kâğıt, ahşap ve kumaş türü malzemelere rahatlıkla aktarılabilmesidir. Bu yöntem ilk olarak 1842 yılında Sir John Hersechel tarafından kullanılmıştır. Günümüzde ise fotoğrafçılar farklı baskı sunumlarında kullanmaktadırlar.

Yöntemin Uygulanışı: Kâğıt veya diğer baskı altı malzemesi üzerine Potasyum ferrisyanür ve ferik amonyum sitrat karıştırılarak elde edilen Emülsiyon sürülür ve kurutulur. Kurutma sonucunda istenilen görsel ait film, baskı altı malzemesi (kâğıt, ahşap, kumaş, vs.) üzerine yerleştirilir ve güneş altında pozlamaya bırakılır. Güneş ışığıyla pozlanan baskı altı malzemesi su ile yıkanarak baskı süreci bitirilir (Dizdaroğlu, 2012:73).

Şekil 6. Cyanotype Baskı Örneği- www.gunesbaski.com (Anonim, 2018d.)

Albümin Baskı; Güneş tabanlı bir baskı tekniğidir. Bağlayıcı madde olarak yumurta akında bulunan albümin maddesinden yararlanır. İlk olarak bu baskı tekniği fotoğrafın mucidi olan ve tarihteki ilk fotoğrafı çeken Niepce tarafından cam plakalar üzerinde uygulanmıştır.

Yöntemin Uygulanışı: Baskı altı malzemeleri, yumurta beyazı ve tuzdan oluşan bir çözeltiyle kaplanır ve kurutulur. Baskı altı malzemesi daha sonra gümüş nitrat ve sudan oluşan bir çözeltiyle sıvanır.

Kurutulan baskı altı malzemesi negatif film ile pozlandırılır ve tiyosülfat çözeltisiyle sabitlenir. Kâğıdın pozlaması güneş ışığı altında gerçekleştirilir (Dizdaroğlu, 2012:83).

Şekil 7. Albümin Baskı Örneği- www.gunesbaski.com (Anonim, 2018d.)

Gum Bikromat Baskı; Potasyum di kromat veya amonyum di kromat tuzları ve arap zamkıyla karıştırılarak emülsiyon hazırlanır. Baskı altı malzemesi bu karışımla sıvanır ve kurutulur. Daha sonra görsellere ait film ile baskı altı malzemesi çakıştırılarak, güneş ışığı altında pozlandırılır. Pozlandırmadan sonra baskı su ile yıkanır ve kurutulur (Dizdaroğlu, 2012:88).

Şekil 8. Gum Bikromat Baskı Örneği- www.gunesbaski.com (Anonim, 2018d.)

Projenin uygulama aşamalarında yukarıda belirtilen Güneş Baskı Teknikleri kullanılmıştır. “Eğitim Belirleme İhtiyaç Analiz Anketi” sonuçları doğrultusunda anket uygulamasına katılan ve ilgili alanlarda görev yapan toplam 20 öğretmene ortak dersler verilmiştir. Baskı öncesi kullanılacak olan orijinal görüntülerin hazırlanması sürecini kapsayan bu derslerde; Temel Fotoğraf Bilgisi, Kompozisyon ve Kuralları anlatılmış olup, öğrenilen bilgilerin deneyerek ve yaşayarak uygulaması Bursa ve çevresindeki saha çalışmaları kapsamında Fotoğraf çekimleri ile gerçekleştirilmiştir.

Elde edilen fotoğraf görselleri kâğıt, tahta, cam ve kumaş gibi farklı baskı altı malzemeler üzerine “Gum Bi Kromat Baskı”, “Cyanotype Baskı” ve “Albümin Baskı” olmak üzere üç farklı yöntemi içeren Güneş Baskı Tekniği ile basılmıştır.

Güneş Baskı sürecinde;

- Basılacak görsellerin görüntü işleme programları vasıtasıyla işlenmesi aşamasında fotoğraf ve grafik öğretmenleri;
- Baskı altı malzemelerinin ışığa karşı hassaslaştırılması ve fotoğraf banyolarının hazırlanması aşamasında kimya öğretmenleri;
- Kimyasal yüzeylerin pozlanması, pozlamada ışığın ve ışık yönlerinin kullanımı noktasında fizik öğretmenleri;
- Kullanılan malzemelerin çevreye zarar vermeyen, geri dönüşümü olan malzemelerden seçilmesi konusunda biyoloji öğretmenleri;
- Görsellerin belirli kurallar doğrultusunda farklı tasarımlarla basılması noktasında matbaa ve tekstil öğretmenleri yer alarak; grup çalışması, gözlem, atölye çalışması ve sanatsal

uygulamalar gerçekleştirmişlerdir.

Güneş Baskı projesi ile aşağıdaki hususlar hedeflenmiştir:

- Öğretmenler bu projeden edindikleri deneyimler aracılığıyla öğrencilerine; hayal gücü ve yaratıcılıklarını kullanarak yeni bilgi ve beceriler kazandırabileceklerdir.
- Katılımcı öğretmenler, öğrencilerine “Bakmak ve Görmek” arasındaki farkı keşfettireceklerdir.
- Öğretmenler proje kapsamında; sanatın bir bilgi üretme süreci olduğunu, bilimin ve sanatın aynı gerçekçilikle uğraştığını ve iç içe olduğunu, eğitimde farklı disiplinlerin bir arada kullanabilme becerisini derslerini öğrencilerine aktarırken kullanabilecektir.
- Proje katılımcısı öğretmenler, edindikleri kazanımlarla; sınıf ortamında geleneksel öğretim yöntemlerinde sürekli ders anlatan, öğreten durumda iken proje ile sınıf ortamının dışına çıkan öğrencisiyle birlikte deney yapan, öğretirken öğrenen bir konumda olacaktır. Öğrencileri ise dinleyen, not tutan yani pasif durumda iken, proje ile sınıf ortamının dışına çıkan, deney yapan, bilimsel süreci kontrol eden, öğretmeni ile birlikte öğrenen duruma geçecektir.
- Proje sürecinde etkinliklerin bir kısmının İstanbul bir kısmının da Bursa’da gerçekleştirilmesiyle de, tarih, kültür, sanat ve görselliğin iç içe olduğu sınıf dışı ortamlarda eğitimin devamlılığı sağlanmaktadır.
- Öğretmen öğrencilerine, bilim ile uğraşmanın çok karmaşık bir durum olmadığını, basit bir deneylerle günlük hayatın içinde kullanabilecekleri konusunda farkındalık yaratacaktır.
- Aynı zamanda, bu proje ile bilimsel araştırma yapan kuruluşlarla ortaöğretim arasında köprüler kurulmuş olacaktır.

Proje sürecindeki tüm uygulama çalışma ve sonuçların e-kayıt altına alınarak ve EBA (Eğitim Bilişim Ağı)’ya yüklenerek Türkiye’deki diğer Milli Eğitim müfredat uygulamalarında tüm öğretmenler tarafından da kullanılması sağlanarak projenin yaygın etkisi sağlanmıştır.

Bulgular

Yapılan çalışmalar sonucunda elde edilen bulgular, tablo ve grafikler şeklinde aşağıda açıklanmıştır.

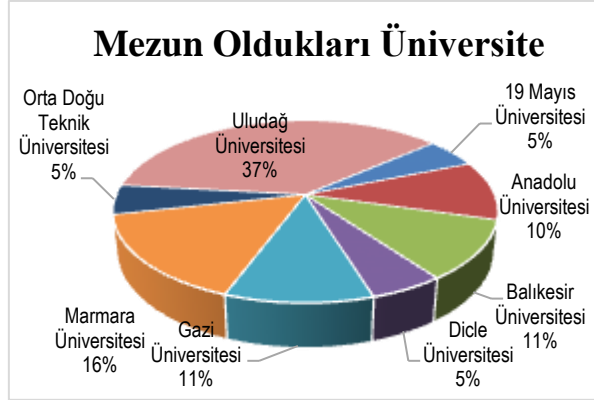
Proje başvurusu aşamasında proje kriterlerini sağlayan 6 farklı alanda görev yapan (Fizik, Kimya, Biyoloji, Grafik ve Fotoğraf, Tekstil, Matbaa) 20 katılımcı öğretmen belirlenmiştir. Bir katılımcı öğretmen sağlık problemlerinden dolayı proje sürecine katılamamıştır (Tablo 1).

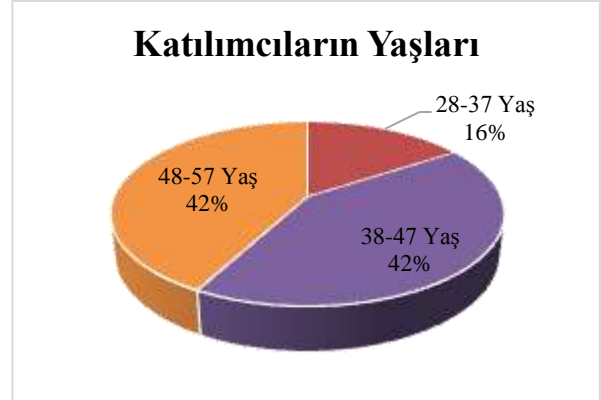
Tablo 1. Proje Katılımcılarının Branş-Okul Dağılımı

Okul Adı	Branş						Katılımcı Sayısı
	Kimya	Fizik	Biyoloji	Grafik ve Fotoğraf	Tekstil	Matbaa	
Çamlıca Anadolu Lisesi	1						1
Demirtaşpaşa Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	1	1	2				4
Feriha Uyar Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi				2			2
Hürriyet			1				1
Hüseyin Özdilek Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi					3		3
Mehmet Halit Baki Anadolu Lisesi	1						1
Muradiye Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi		1					1
Necatibey Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi				2	1		3
Rüveyde Dörtçelik Özel eğitim Mesleki Eğitim Merkezi						1	1
Yiğitler Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	1						1
Zübeyde Hanım Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi				1			1
Toplam	4	2	3	5	4	1	19

Proje etkinliklerine katılanların eğitim durumları incelendiğinde; 1 Katılımcının Yüksek Lisans, 1 katılımcının Doktora öğrencisi, diğerlerinin de Lisans mezunu olduğu görülmüştür.

Grafik 1. Proje Katılımcılarının Mezun Oldukları Üniversite Dağılımı

Grafik 2. Proje Katılımcılarının Yaş Dağılımı

Katılımcıların % 37'si Uludağ Üniversitesi % 16'sı da Marmara Üniversitesi mezunudur. 3-30 yıl arasında mesleki deneyime sahip olan katılımcıların % 84'ü 38-57 yaş aralığındadır (Grafik 1 ve 2).

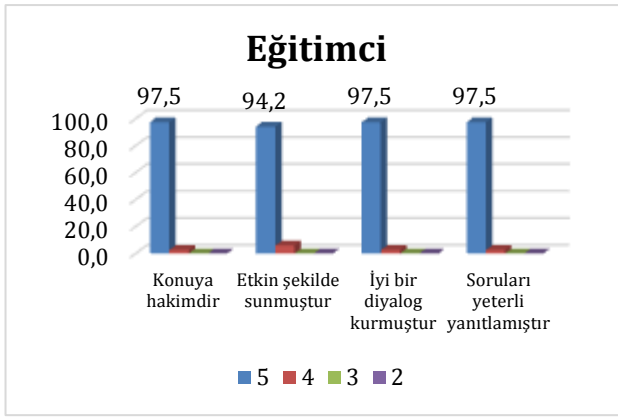
% 68'inin daha önce fotoğrafçılık eğitimi aldıklarını bildiren katılımcıların % 63'ü Kişisel gelişimine, % 37'si mesleki gelişimine katkı sağlamak amacıyla "Güneş Baskı" Projesine katıldıklarını ifade etmişlerdir.

Proje sürecinde gerçekleştirilen 6 Etkinlikte toplamda 125 "Etkinlik Değerlendirme formuna ulaşılmıştır. Yapılan ilk elemeler neticesinde 120 form değerlendirmeye alınmıştır.

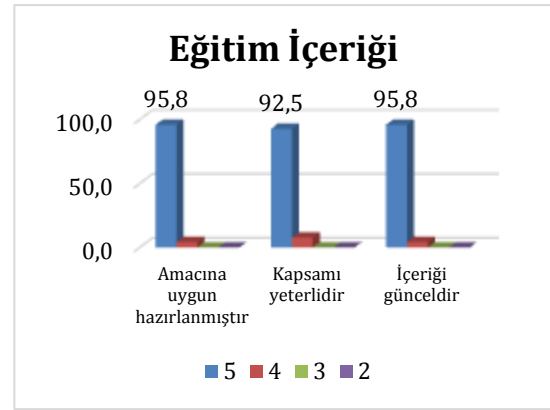

Etkinlik değerlendirme formu Eğitimci, Eğitim İçeriği ve Eğitim Organizasyonu açısından eğitimin değerlendirilmesi amacıyla hazırlanmıştır. 5'li likert sınıflandırılması ile değerlendirme 5 (Kesinlikle Katılıyorum), 4 (Katılıyorum), 3 (Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum), 2 (Katılmıyorum) ve 1 (Kesinlikle Katılmıyorum) şeklinde yapılmıştır.

Etkinlik değerlendirme formunun incelenmesi sonucunda katılımcılar Eğitimciler hakkındaki görüşlerini; ders anlatırken konuya hakimdi (% 97,5), dersi etkin bir şekilde sundu (% 94,2), ders sırasında sorulan sorulara yeterli yanıtları verdi (% 97,5) şeklinde belirtmişlerdir (Grafik 3).

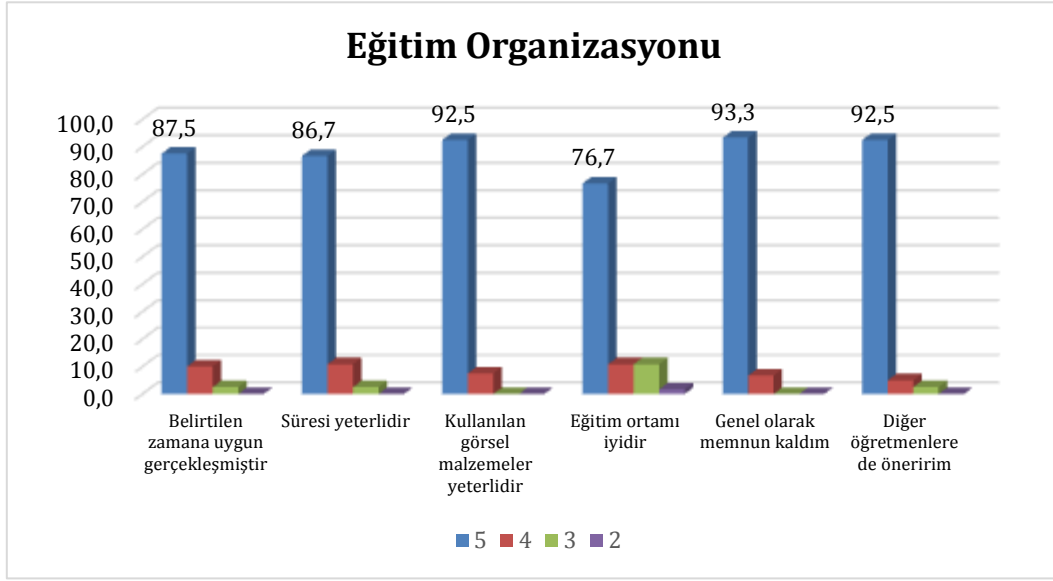
Grafik 3. Proje Katılımcılarının Eğitimcileri Değerlendirme Durumları

Grafik 4. Proje Katılımcılarının Eğitim İçeriklerini Değerlendirme Durumları

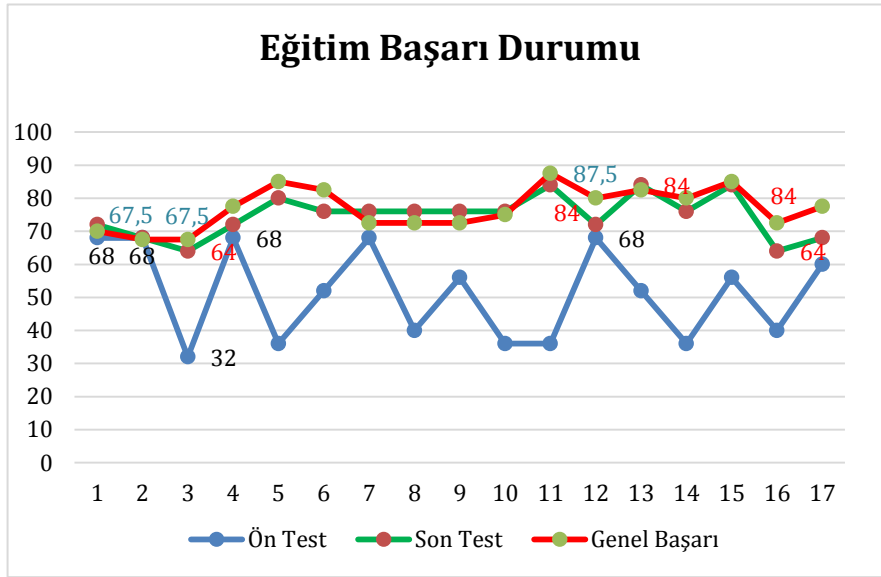
Eğitim içeriklerinin değerlendirilmesinin istendiği bölüm sonuçları incelendiğinde katılımcıların % 95,8'inin Eğitim içeriklerinin amaca uygun olarak hazırlandığı, % 92,5'inin eğitimin kapsamını yeterli bulduğunu, % 95,8'inin de eğitim içeriklerinin güncelliği konusunda hem fikir oldukları görülmüştür (Grafik 4).

Eğitim organizasyonunun değerlendirildiği bölümde katılımcılar % 87,5 oranında eğitimin belirtilen zamana uygun gerçekleştiğini, % 86,7 oranında eğitimin süresinin yeterli olduğunu, %92,5 oranında eğitim sırasında kullanılan görsel malzemelerin yeterli olduğunu, % 76,7 oranında eğitim ortamının iyi olduğunu, % 93,3 oranında eğitimden genel olarak memnun kaldığını, % 92,5 oranında eğitimi diğer öğretmenlere de önereceklerini belirtmişlerdir (Grafik 5).

Grafik 5. Proje Katılımcılarının Eğitim Değerlendirme Durumları

Proje kapsamında düzenlenecek olan eğitim etkinlikleri başlamadan önce katılımcıların verilecek eğitimler hakkındaki mevcut bilgileri 25 soru ile ön test formunda sorgulanmıştır. Eğitimler bittikten sonra bu sorulara 15 soru daha eklenerek toplam 40 soru ile etkinliklerin katılımcılara kazandırdıkları son test formu ile ölçülmüştür. Ön test sonucunda katılımcıların sorulara verdikleri cevaplar 100 üzerinden değerlendirildiğinde sonuçların 32 ile 68 arasında değiştiği sınıf ortalamasının da 51,3 olduğu görülmüştür. Son test sonuçları incelendiğinde aynı kişilerin aynı sorulara verdikleri doğru cevap sayılarında artış olduğu görülmüştür. Buradaki notlar 64 ile 84 arasında yükselerek değişim gösterirken sınıf ortalaması da 74,6 olarak ölçülmüştür. Son test sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde ise notlar 68 ile 88 arasında değişirken ortalamaların da 76,9'a yükseldiği görülmüştür (Grafik 6).

Grafik 6. Proje Katılımcılarının Eğitim Başarı Durumları

Bu değerlendirilmeler neticesinde proje katılımcılarının etkinliklerden memnun kaldıkları, eğitimlerden elde ettikleri kazanımların kendi kişisel ve mesleki gelişimlerine katkı sağlayacak nitelikte olduğunu, edindikleri beceri ve deneyimleri öğrencilerine aktaracaklarını ifade ettikleri görülmüştür. Sınav değerlendirmeleri aracılığı ile de eğitimler sırasında verilen bilgilerin katılımcıların mevcut bilgilerini olumlu yönde geliştirdiği gözlenmiştir.

Bümen vd'nin bulgularına benzer, bu projeye katılan öğretmenler de; bu sürecin iyi bir deneyim olduğunu, önerilen öğretim yöntem ve teknikleri kendi sınıflarında da uygulamayı düşündüklerini, proje süresinde aldıkları eğitimi meslektaşlarına da önerdiklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca eğitim sonrasında öğretmenler; mesleklerine duydukları sevginin, saygının ve özellikle sınıf yönetiminde kendilerine duydukları güvenin arttığını belirtmişlerdir (Bümen vd., 2012:34).

Ayrıca Arslan'a ait çalışmadaki bulguları destekleyen, proje ile ilköğretim fen ve teknoloji öğretim programının devamı niteliğinde oluşturulduğu ve günlük hayatı içine alan "yaşam temelli yaklaşımı" (real life context-based) benimsendiği katılımcı öğretmenler tarafından belirtilmiştir (Arslan vd., 2012:12).

Güneş Baskı Projesi sonucunda elde edilen sanatsal baskılar Bursa'da farklı iki alanda sergilenmiştir (Şekil 9-10). Eserlerin izleyici ile buluşma heyecanı proje katılımcısı öğretmenlere farklı bir deneyim yaşatmıştır.

Şekil 9. Bursa Ördekli Kültür Merkezi Sergi Alanı

Şekil 10. Bursa Akademik Odalar Birliği (BAOB) Sergisi

Sonuç ve Öneriler

Proje sürecindeki tüm uygulama çalışmaları ve sonuçları e-kayıt altına alınarak EBA (Eğitim Bilişim Ağı)'ya yüklenmiştir. Bu durum Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda görev yapan tüm öğretmenler tarafından izlenmesine olanak sağlanarak, daha geniş kitlelere ulaştırılması ve projenin yaygın etkisinin daha da artırılmasına yardımcı olmuştur.

Güneş Baskı Projesi benzer projeler için yol gösterici olmuştur. Katılımcı öğretmenlere kendi projelerini üretmeleri noktasında cesaret vermiştir. Örneğin; proje katılımcılarından bir öğretmen; proje sonunda projeden yararlanarak Hafif Düzeyde Zihinsel engelli öğrenciler için “Bizi Gözümüzden Tanıyın” adlı fotoğraf projesi gerçekleştirmiştir.

Projeye katılan öğretmenler, proje çıktılarının sergilendiği süre boyunca özellikle baskı, ışık ve fotoğraf derslerini sergi alanına öğrencileri ile beraber gelerek paylaşmışlar ve ders işleyiş sürecini burada gerçekleştirmişlerdir. Öğretmenler, öğretim yöntem ve tekniklerini sadece teorik olarak değil, uygulamalı olarak da gerçekleştirmişlerdir.

Projenin hedef kitlesi olan öğretmenler bu uygulama faaliyeti ile öğrencilerine, bilim insanının ne kadar zahmetli bir yolculuk geçirdiğini kavrayacak ve bilim insanına karşı olumlu tavır geliştirmelerini ve onlara karşı saygılarını pekiştirmiştir.

Bu proje ile katılımcı öğretmenlerin öğrencilerine mevcut bilgilerinin üstüne; hayal gücünü ve yaratıcılığını kullanarak yeni bilgiler kazandırabilmeleri hedeflenmiş, proje süresinde çeşitli çalışmalar yapılmıştır.

Baskı sonucunda elde edilen sanatsal baskıların sergilenecek izleyiciyle buluşması deneyimi öğretmenlerin hem akademik hem de kişisel gelişimlerine katkı sağlamıştır.

Proje sonunda, öğretmenlere uygulanan eğitimcilerin eğitimi amaçlı ders işleyiş teknik ve yöntemlerinin ölçüldüğü başarı ölçütleri değerlendirilmiştir. Değerlendirme sonucunda eğitim sonrası katılımcıların ön test değerlendirmelerine göre daha başarılı oldukları görülmektedir.

TÜBİTAK projelerinin, katılım gösteren öğretmenler için, hizmetiçi eğitim olarak değerlendirilmesi ve performans değerlendirilmesinde gösterilebilmesi doğrultusunda yapılacak düzenleme çalışmaları ile Milli Eğitim Bakanlığı öğretmenlerinin bu tür projelere ilgilerinin arttıracağı ve katılımlarının daha fazla oranda sağlanacağı düşünülmektedir.

Teşekkür

Bu makale, Tübitak 4005 Bilim ve Toplum Yenilikçi Eğitim Uygulamaları Destekleme Programı 2017-2018 çağrı dönemi kapsamında desteklenen ve uygulaması tamamlanan 118B093 no'lu “Bilim ve Sanatın İşbirliği: Güneş Baskı Projesi” verilerinden üretilmiştir.

Kaynakça

- Anonim, 2018a. <http://www.tsv2023.org> (Erişim tarihi: 12 Kasım, 2018)
- Anonim, 2018b. www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/07/20130706m1-1-1.doc(Erişim Tarihi 14 Kasım 2018)
- Anonim,2018c.https://www.tubitak.gov.tr/tubitak.../vizyon2023/Vizyon2023_Strateji_Belgesi.pdf (Erişim Tarihi 14 Kasım 2018)
- Anonim, 2018d. www.gunesbaski.com (Erişim tarihi: 10 Kasım, 2018)
- Arslan A., Ercan O., Tekbıyık A., (2017). *Fizik Dersi Yeni Öğretim Programına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Çeşitli Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi*, X.Ulusal Fen Bilimleri ve Matematik Eğitimi Kongresi, 27-30 Haziran 2017, Niğde
- Bümen, T, N, Ateş, A , Çakar, E, Ural, G, Acar, V. (2012). *Türkiye Bağlamında Öğretmenlerin Mesleki Gelişimi: Sorunlar Ve Öneriler*. Milli Eğitim Dergisi, 42 (194), 31-50.
- Dizdaroğlu T., (2012). *Alternatif Fotoğraf*, İstanbul, Türkiye, Sokak Kitapları Yayınları
- Doğanay A., (Editör), (2017), *Öğretim İlke ve Yöntemleri*, ISBN 978-605-318-807-0 DOI 10.14527/9786053188070, Pegem Akademi
- Günüç, S., Odabaşı, H., Kuzu, A., (2012). *Factors Affecting Lifelong Learning*. Gaziantep University, Journal of Social Sciences, 11 (2), 309-325.
- Koç M, Demirbilek M. & Yılmaz İnce E, (2015), *A Needs Assessment for Academicians' Professional Development*, Education and Science, Vol 40, No 177, 297-311.
- Loucks-Horsley, S. ve Roody, D. (1990). *Using what is known about change to inform the regular education initiative*. Remedial & Special Education, 11, 51-56.
- Önen F, Mertoğlu H, Saka M, Gürdal A (2009). *Hizmet İçi Eğitimin Öğretmenlerin Öğretim Yöntem ve Tekniklerine İlişkin Bilgilerine Etkisi: Öpyep Örneği*, Ahi Evran Üniv. Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD), Cilt 10, Sayı 3, Sayfa 9-23.

Field : Theology

Type : Review Article

Received: 30.11.2018 - *Accepted*: 29.12.2018

Ahlâkî Sorunlara Hadislerden Bazı Çözüm Önerileri*

Erdoğan KÖYÇÜ

Bartın Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Ankara, TÜRKİYE

Email: ekoycu@bartin.edu.tr

Özet

Ahlâk kavramının kelime ve terim anlamı yanında Peygamberimizin (s.a.s.) Kur'ân'ı Kerîm'de tavsif edilen ahlâkına ve numûne-i imtisâl oluşu ele alınarak, “Mizânda en ağır basan ahlâktır.” ölçüsünün toplumda denge unsuru olabilmesi ve sağlıklı bir toplumun inşası ancak güzel ahlâk marifeti ve güzel ahlâklı insanların gayretleriyle inşa edilebileceği vurgulanmıştır.

İslâm Tarihi'nde “Ashâb-ı Suffa” diye tesmiye edilen güzîde bir topluluğa Peygamberimizin, rol-model olduğunu ve yetiştirdiği bu nesil gibi bir neslin onun güzel ahlâkını ölçü olarak yaşayan kişilerden teşekkül edebileceği ifade edilmiştir. “Nerede ve nasıl olursan ol, Allah'tan kork. Kötülük işlersen, hemen arkasından iyilik yap ki, o kötülüğü silip süpürsün. İnsanlarla güzel geçin!” hadisinin mu'cibince bir toplumun ancak tavsîf edilen ölçüler doğrultusunda yaşayabildiği müddetçe sağlam temeller üzerinde ayakta durabileceğine ve değerlerini koruyabileceğine dikkat çekilmiş, ahlâkî sorunlara dair hadislerden bazı çözümler önerileri sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Hadis, Ahlâk, Etik, Ahlâkî Sorunlar, Hadislerden Çözüm Önerileri.

NOT: Bu makale, 24-27 Nisan 2018 tarihleri arasında Lviv/Ukrayna'da düzenlenen 6. Uluslararası Bilim Kültür ve Spor Kongresi'nde sözlü olarak sunulan “Ahlâkî Sorunlara Hadislerden Bazı Çözüm Önerileri” adlı tebliğin içeriği geliştirilerek ve kısmen değiştirilerek üretilmiş hâlidir.

Abstract

We have presented some examples of the moral and moral meaning of the concept of morality, as well as the morality of the Prophet (p.b.u.h.) and the defining moment in the Qur'an. For example as it stated in the hadith as per the definition of its own: "The overriding morality in Scales" element of balance in the measure of society can and build a healthy society but the emphasis can be built with the beautiful morality ingenuity and good moral people's efforts.

In Islamic History named the Ashab-i Suffa eminent role-model of community and the ideal of a generation will also be referred to as the measure may consist of people who have good morals of the Our Prophet: "No matter where and how fear Allah. If you commit evil that made good immediately after he swept're evil. Beautiful people go!" It has been pointed out that a society in its hadith can only stand on solid foundations and maintain its values as long as it lives in the direction of the recommendations and some solutions are offered from the hadiths about the moral problems.

Key Words: Hadiths, Moral, Moral Problems, Ethic, Solutions from Hadiths.

Giriş

Ahlâk ve Din, sürekli beraber zikredilen iki kavramdır. Birisi olmazsa diğersinin de olmamasını gerekli gördüğümüz iki kavram olarak telakki edebiliriz.

Araştırmamızda ahlâkın tanımı üzerinde durulmuş, ahlâkın kaynağının ne olduğu tartışılmıştır. Güzel ahlâkın değerinin Peygamberimiz (s.a.s.) ile özdeşleşmiş bir kavram olduğu işlenmeye çalışılmıştır.

Günümüzde problem olarak gördüğümüz bazı ahlâkî sorunlar âyet ve hadisler muvâcehesinde ele alınarak değerlendirilmiş ve bazı çözüm önerileri sunulmuştur.

1.Ahlâk Kelimesinin Kelime ve Terim Anlamları

1.1.Kelime Anlamı

Ahlâk, **ha-la-ka** kelimesinden türemiş olan bu kelime din, tabiat, secîyye anlamlarına gelir. (İbn Manzûr, 1990: 10, 86) **Ahlâk**, insanın yaratılıştan ya da sonra eğitimle kazandığı rûh ve kalp halleri, huylar ve töre anlamlarına da gelmektedir. (Özön, M.N., 1983: 28). (“**Nasîb**”, “**çok hayır**”, “**murûe (muruvvet)**”, “**dîn**” (el-Feyrûzâbâdî, 1138) Anlamlarına geldiği de zikredilmiştir.

Ahlâk kelimesinin Osmanlı Türkçesi’nde **Ahlâk-ı Hamîde** (beğenilecek ahlâk nitelikleri) Ahlâk-ı Hasene (güzel huylar), **Ahlâk-ı Redîfe**, **Ahlâk-ı Zemîme**: (kötü ahlâk) **Gayr-i Ahlâkî** (ahlâksızca) terimlerinin kullanımı yanında (XX. yüzyılda) **Lâahlâk** (ahlâk dışı) şeklinde kullanımları da vardır. (Özön, M.N., 1983: 28).

Hadîs İlimleri’nde de bir râvîde bulunması gereken özellikler anlamında “**Ahlâku’r-Râvî**” terimi kullanılmış, Hadis râvîsinin ve ondan dinleyen (sâmi)’ talebesinin seçkin özelliklerden birisinin “**Ahlâku’ş-Şerîfe**” Olması gerektiği izah edilmiştir. (el-Hatîb el-Bağdâdî, 1994: 1: 136-142).

1.2.Terim Anlamı

Terim olarak Ahlâk ise: “Umûmî bir hayat tarzını, bir grup davranış kuralını, davranış kuralları veya hayat tarzları üzerinde yapılan fikrî bir araştırmayı ifade etmek üzere üç farklı şekilde kullanılır. İslâm Ahlâkı derken birinci tarzda; Meslek Ahlâkı derken ikinci tarzda kullanılır. Üçüncü tarzda kullanıldığında ise Ahlâk Felsefesi’ni ifade eder.” (Kılıç, R., 2013: 1: 38).

Neyin “ahlâk” neyin “ahlâk olmadığı” neyi “ahlâklı” neyin “ahlâksız” olduğu, hangisi “beden yönüyle temizlik” veya “pislik” hangisi “rûhsal yönüyle temizlik” veya “pislik” olduğu üzerine yorumlar yapılmıştır. Yaman Arıkan, Bedenin sıhhat, sıhatsızlık, temizlik, pislik gibi olduğu gibi ruhun da ahlâklılık, ahlâksızlık hallerinin varlığından söz etmiş, hayvanlarda hareket ettiren ve bedene can verenin rûh olduğunu, insanlarda ise bunun ruh ve vicdan olduğuna dikkat çekmiştir. (Arıkan, Y., 1977: 13).

Abdullah b. Mübarek (ö. 181/797) güzel ahlâkı şöyle tavsif etmiştir: “Güzel ahlâk, güler yüzlü olmak, iyiliği esirgemeyerek vermek ve ezâyî önlemektir.” (*Tirmizî*, 1992: Birr, 62).

İbrahim Çetintaş, Ahlâk İlmi'nin i'tikât ve ibâdetle birlikte 3 temel esastan birini teşkil ettiğini, Müslümanları siyasal, sosyal, kültürel, sanatsal, ekonomik ve hatta sportif alanlarda ibadet ve itikat alanının daha çok ahlâki alanda şekillendirdiğini, üretilen her türlü değerın öznesi bir bütün olarak insan rûhu olduğundan diğer değersel niteliklerin temellerini oluşturan ve kaderini belirleyen bir mahiyet içerdiğini vurgulamıştır. (Çetintaş, İ., 2014: 12/23,109).

Ahlâkın kelime ve terim anlamlarını ve içerdiği alanlara yer verdikten sonra Ahlâkın kaynağının temellerini ele alalım.

2.Ahlâkın Kaynağı

Ahlâk'ın kaynağının ne olup olmadığı üzerinde tartışmalar mevcuttur. Ahlâkın kaynağıyla ilgili yapılan değerlendirmelerden biri şöyledir: “İslâm Düşüncesi'nde Ahlâk Bilimi, genel prensipler içermesi bakımından “**nazarî**” ve somut davranışları düzenlemesi bakımından “**amelî**” olmak üzere 2 kısma ayrılmıştır. Nazarî Ahlâk'ın üzerinde durduğu en önemli problem ahlâkî olanın bilgisinin kaynağı meselesidir.” (Kılıç, R.. 2013: 1, 39).

Peygamberimizin (s.a.s.) Kur'ân'ı Kerîm'de: “Sen, Yüce bir ahlâk üzerindesin.” Âyetiyle O'nun “**güzel ahlâkına**” (Kalem, 68/4). “Sizin için, Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı ümit eden ve Allah'ı çok zikreden kimseler için Allah Rasûlü'nde güzel örnek vardır.” (Ahzâb, 33/21). Âyetiyle de “**numûne-i imtisâl**” oluşuna işaret edilmiştir. Recep Kılıç'ın bu ayetle ilgili olarak yaptığı yorumu dikkate değer buluyoruz: “İslâm, dinî ve ahlâkî gelişimini sağlayabilmesi için insana bir model sunmuştur. Bu ahlâkî model, Hz. Muhammed'dir. Hz. Muhammed, Allah'ın buyruklarını insanlara sadece ulaştırmakla kalmamış, o buyrukları en iyi şekilde uygulayarak başka insanlara model de olmuştur.” (Kılıç, R.. 2013: 1, 39-40).

“İçlerinden, kendilerine Allah'ın ayetlerini okuyan, temizleyen, Kitap ve Hikmet'i öğreten bir peygamber göndermekle Allah, müminlere büyük bir lütufta bulunmuştur.” (Al-i İmrân, 3/164). Ayetinde ifade edildiği gibi Kitâb'ı ve Hikmet'i insanlara tebliğ edip, öğretecek olan da yine Hz. Peygamber'dir.

Kur'ân-ı Kerîm'de: “Yaş ve kuru müstesna olmamak üzere her şey apaçık bir Kitap'tadır.” (En'âm, 6/59) et-Taberî (ö. 310/923), bu ayetteki “Apaçık bir Kitap'ta olduğu” ifadesini: “Şu an mevcut olan ve henüz mevcut olmamış ama ileride mevcut olacak olan her şey, levh-i mahfûzda yazılıdır.” şeklinde tefsir etmiştir. (et-Taberî, 1988: 5, s. 213). Kur'ân'da zikredilen âyetlerde meselelerin temel prensipleri yani özü verilmiştir. Tafsîlâtı ve tatbîkâtı ise Hz. Peygamber'e (s.a.s.) bırakılmıştır.

Hz. Âişe'nin Rasûlullah'ın (s.a.s.) Ahlâkını Soranlara: “Siz Kur'ân okumuyor musunuz?” O'nun Ahlâkı Kur'ân'dı.” (Ebû Hanîfe, 1962: 169-170; Müslim, 1992: Salâtu'l-Müsâfirîn, 139; Tirmizî, (1992), Birr, 69; Nesâî, (1992), Kıyâmu'l-Leyl, 2) Cevâbı da ahlâkın kaynağının ilahî temelli olduğunu ispata kâfi delildir. İbn Mâce ise “Kendisine

Rasûlullah'ın (s.a.s.) ahlâkını soran Sahâbe-i Kirâm'a Hz. Âişe'nin: "Siz Kur'ân okumuyor musunuz?" diye sorduğunu, "Sen, yüce bir ahlâk üzeresin." Ayetini (Kalem, 68/4) zikrettiğini rivayet etmiştir. (*İbn Mâce*, 1992: Ahkâm, 14).

"Ey Peygamber, Rabbinden sana indirileni tebliğ et, eğer (bunu) yapmazsan O'nun peygamberliğini yapmamış olursun." (Mâide, 5/70). Âyetinden anladığımız kadarıyla Hz. Peygamber'e tevdi olunan tebliğ görevinin ifâsı ve inzâl olunan ayetlerin insanlara duyurulması veya öğretilmesi ve dolayısıyla muhataplarının, Kur'ân'ın emir ve nehiyelerine uymalarının sağlanmasıdır. Çünkü Kur'ân dinin esasıdır ve dinin hayâtiyeti ancak, O'nun getirdiği emir ve nehiyere ittiba etmek suretiyle gerçekleşir. Bu nedenle ahlâk da onun tebliğ ve tebyîn ettiği dinin en önemli temellerinden birini teşkil ettiğinden "kaynağı ilâhîdir." diyebiliriz. Peygamberimizin (s.a.s.): "Ben, güzel ahlâkı tamamlamak için gönderildim." (Mâlik b. Enes, *Muvatta*, 1992: Husnu'l-Hulk, 8), Hadisi de hem tebliğ ettiği risâletin hem de güzel ahlâkının kaynağının ilâhî olduğuna delil teşkil etmektedir.

Mezkûr âyet ve hadislerden hareketle güzel ahlâkın kaynağının "ilâhî" olduğunu ifade edebiliriz. Ahlâk'ın kaynağının dayandığı Birinci Temel, Kur'ân, İkinci Temel Hz. Peygamber'in (s.a.s.) Sünneti'dir.

Din ve Ahlâk'ın temelde aynı kaynaklı olduğu konusu ayrı bir araştırma konusunu teşkil ettiği için genel hatlarıyla değerlendirmekle iktifa ediyoruz.

3. Güzel Ahlâkın Değeri

"Kıyâmet günü, mü'minin Mizân'ında güzel ahlâktan daha ağır basan bir şey yoktur. Allah Teâla çirkin düşük söz sahiplerine buğz eder." (*Tirmizî*, 1992: Birr, 62). "Teraziye konulan hiçbir şey güzel ahlâktan daha ağır değildir. Güzel ahlâk sahibi, bu sayede oruç ve namaz sahibinin derecesine yükselir." (*Tirmizî*, 1992: Birr, 62). Mezkûr hadislerde vurgulanan: "Mizân'da en ağır basan ahlâktır." ölçüsünün toplumda denge unsuru olabilmesi, sağlıklı bir toplumun inşası da ancak güzel ahlâk marifeti ve güzel ahlâklı insanların gayretleriyle inşa edilebileceğine inancımız tamdır. "Kendisi himmete muhtaç dede, nerde kaldı gayriye himmet ede." Beytinde de ifade edildiği veçhile kendisine faydası olmayan bir kişinin ne ailesine ne topluma ne de insanlık namına yapacağı bir şeyin olmayacağı kanaatini taşıyoruz.

Peygamberimizin (s.a.s.): "Sizin en hayırlınız ahlâkı en güzel olanınızdır." (*Tirmizî*, 1992: Birr, 47). Hadisinde hayırlı olanla, ahlâkı güzel olanı özdeş hâle getirmiştir. "İnsanları Cennet'e en çok girdiren amel nedir? Diye Rasûlullah'a (s.a.s.): sorulduğunda: "Allah'a karşı saygı ve güzel ahlâktır." buyurmuş olması da güzel ahlâkın Cennet'e vesile olan bir etken ve mü'minin en bâriz vasıflarından biri olduğuna dikkat çekilmiş olduğunu göstermeye kâfidir.

Toplumların yükseliş ve düşüşleri de ahlâklarının durumuyla ilgilidir. Zira Allah ve Rasûllerinin emir ve yasaklarına riâyet edenlerin Kur'ân'ın tabiriyle el-Emru bi'l-Ma'rûf ve'n-Nehyu ani'l-münker yapan (iyiliği emreden ve kötülükten alıkoyan) ("Siz, insanlar için ortaya çıkarılan, doğruluğu emreden, fenâlıktan alıkoyan, Allah'a inanan hayırlı bir ümmetsiniz. Kitap Ehli inanmış olsalardı, kendileri için daha hayırlı olurdu; içlerinde

inananlar olmakla beraber, çoğu yoldan çıkmıştır.” (Âl-i İmrân, 3/110). Huzur ve sukûn içinde yaşamalarına rağmen Allah’ın emir ve yasaklarına riâyet etmeyen (Nûh (a.s.), (A’râf, 7/59-64). Hûd (a.s.) (Âd) A’râf, 7/65-72), Sâlih (a.s.) (Semûd), (A’râf, 7/73-79), Lût (a.s.), (A’râf, 7/80-84). Şuayb (a.s.) (Medyen), (A’râf, 7/85-93), kavimleri ile İsrailoğulları (Bakara, 2/55-61,67-74; A’râf, 7/138-140) gibi bazı toplumların dıŒar oldukları belâ ve musîbetler yüzünden sıkıntı ve zilletten kurtulamamaları Kur’ân-ı Kerîm’in gelecek nesillere ibret ve ikâz için kaydettiği hadiselerdir.

4.Ahlâkî Sorunlara Hadislerden Bazı Çözüm Önerileri

İnsanlığın geçmişten günümüze karşılaştığı problemlerin temelinde şüphesiz bilinçli olarak ahlâkî kuralları ihlâl etme, ahlâkî davranışlardan uzak kalma veya ahlâkî kurallara duyarsız kalma şeklinde sebepler vardır. Ahlâkî kuralların bilinçli ya da bilinçsiz olarak ihlâli ise kişinin hem kendine hem ailesine hem de çevresine zarar vermektedir.

Kur’ân-ı Kerîm ve hadislerde ele alınan bazı ahlâkî sorunlara çözüm önerileri sunacağız. Bu konular, Kur’ân’da ve hadislerde zikredilen konulardan bazı örneklemeler yapmakla sınırlıdır. O konuda zikredilen âyetler ve hadisleri beraber mütalaa edelim:

Öncelikle Tevhîd (Allah’ın varlığına ve birliğine iman etmek) esas olduğu için biz imanî meselelere girmek istemiyoruz. Bütün Peygamberlerin risâletlerinin temel hedefi de zaten insanlara: “Allah’a kulluk ve tâğutu red” prensiplerini tebliğdir. (Nahl, 16/36).

Allah Tealâ, kendisine ortak koşulması dışında diğeri günahları affedeceğini de beyan buyurmuştur: “Şüphesiz Allah, kendisine ortak koşulmasını asla bağışlamaz. Bunun dışında kalan (günah)ları ise dilediği kimseler için bağışlar. Allah’a şirk koşan kimse, şüphesiz büyük bir günah işleyerek iftira etmiş olur.” (Nisâ, 4/48). “Ey hayatını isrâf etmiş kullarım Allah’ın rahmetinden ümit kesmeyin! Çünkü Allah, bütün günahları affeder. O, çok bağışlayıcıdır, çok merhamet edicidir.” (Zümer, 39/53).

“De ki: “Ben de ancak sizin gibi bir insanım. Fakat bana ilâhınızın yalnızca bir tek ilâh olduğu vahiy ediliyor. Artık O’na yönelin ve O’ndan bağışlanma dileyin. Allah’a ortak koşanların vay hâline!” (Fussilet, 41/6) âyetlerinde bir olan Allah’a iman ve O’na ortak koşmama temel alınmış, ortak koşanın ise günah işleyerek Allah’a iftira etmiş olduğu ve asla bağışlanmayacağı vurgulanmıştır.

Peygamberimiz (s.a.s.): “Kim Allah’ı hiçbir şeye ortak kılmadan ölürse, Cennet’e girer. Kim Allah’a bir şeyi ortak koşarak ölürse, Cehennem’e girer.” Buyurdu. “Cibril bana: “Senin ümmetinden kim Allah’a hiçbir şeyi şirk koşmadan ölürse Cennet’e girer.” Müjdesini verdi. “Zinâ ve Hırsızlık yapsa da mı?” dedim. “Zinâ ve hırsızlık yapsa da.” dedi. (Müslim, 1992: İman, 40).

Peygamberimiz de (s.a.s.) peygamberlerin gönderiliş amacını da şöyle beyan etmiştir: “Ben ve benden önceki peygamberlerin en önemli ikrâr ve çağırısı: “Bir olan, eşi-ortağı bulunmayan Allah’tan başka ilâh yoktur.” sözüdür.” (İmam Mâlik, *Muvatta*, 1992: Kur’ân, 8).

Muâz b. Cebel'den (ö. 18/639) şöyle rivayet edilmiştir: Rasûlullah (s.a.s.): “Ey Muâz! Allah'ın, kullar üzerindeki hakkı nedir, bilir misin?” buyurdu. Muâz: “Allah ve Rasûlü bilir.” dedi. Peygamber (s.a.s.): “Allah'ın, kullar üzerindeki hakkı, sadece O'na kulluk etmeleri ve hiç bir şeyi O'na ortak koşmamalarıdır.” “Pekiye Kulların, Allah üzerindeki hakları nedir, onu bilir misin?” buyurdu. Muâz: “Allah ve Rasûlü bilir.” dedi. Peygamber (s.a.s.) “(Hiç bir şeyi kendisine ortak koşmayan) kulları cezalandırmamasıdır.” buyurdu. Bazı rivayetlerde şu ilave de bulunmaktadır. Muâz: “Ey Allah'ın Rasûlü! Bunu insanlara müjdeleyeyim mi? dedi. Hz. Peygamber (s.a.s.): “Müjdeleme! Onlar buna güvenip tembellek edebilirler.” buyurdu. (*Buhârî*: 1992: Cihâd, 46, Libâs, 101. İsti'zân, 30, Tevhîd, 1; *Müslim*, 1992: İman, 53; *Tirmizî*, 1992: İman, 18; *İbn Mâce*, Zuhd, 35).

Allah'a ve Rasûlüne imanın yanında Rasûlullah'ı (s.a.s.) çocuğumuzdan, babamızdan ve bütün insanlardan daha fazla sevmek (*Buhârî*, 1992: İman, 8) ve emirlerine itaatın de üzerimize bir vecîbe olduğu: “Ey Muhammed de ki: “Allah'ı seviyorsanız bana uyun, Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın.” (Âl-i İmrân, 3/31). “Peygambere itaat eden Allah'a itaat etmiş olur.” (Nisâ, 4/80). Ey iman edenler! Allah'a itaat edin. Peygamber'e itaat edin ve sizden olan ulu'l-emre (idarecilere) de. Herhangi bir hususta anlaşmazlığa düştüğünüz takdirde, Allah'a ve ahiret gününe gerçekten inanıyorsanız, onu Allah ve Rasûlüne arz edin. Bu, daha iyidir, sonuç bakımından da daha güzeldir.” (Nisâ, 4/59) ayetleriyle beyan edilmiştir.

Ebû Hureyre'den rivayet edilen bir hadiste de Allah'a, Rasûlüne ve emîre itaat şöyle vurgulanmıştır: “Bana itaat eden kimse, muhakkak ki Allah'a itaat etmiş olur; bana isyân eden de muhakkak Allah'a isyân etmiş olur. Emîre itaat eden kimse, muhakkak ki bana itaat etmiş olur; Emir isyan eden kimse, bana isyan etmiş olur. (Hemmâm b. Munebbih, 1966: 82), Ümmü Ümâme Sudayy İbn Aclân el-Bâhilî'den rivayet edildiğine göre: “Allah'tan korkunuz. Beş vakit namazınızı kılınız. Ramazan orucunuzu tutunuz. Mallarınızın zekâtını veriniz. Emîrlerinize itaat ediniz. Rabbinizin Cennet'ine girersiniz.” (*Tirmizî*, 1992: Cum'a, 80). Hadisi de hem Allah'a hem Rasûlüne hem de emîre itaatı bir vecîbe olarak takdim etmiştir.

4.1.Güzel Ahlâklı Olmak

Peygamberimiz (s.a.s.): “Ben, güzel ahlâkı tamamlamak için gönderildim.” (İmam Mâlik, *Muvatta*, Husnu'l-Hulk, 8) buyurmuştur.

“Mizân'da güzel ahlâktan daha ağır basan bir şey yoktur. Güzel ahlâk sahibi, ahlâkı sayesinde, namaz ve oruç sahibinin derecesine ulaşır.” (*Tirmizî*, 1992: Birr, 62). Hadisinde ve Ebû Saîd el-Hudrî'den rivayet edilen bir hadiste: “İki haslet bir araya gelmez. Cimrilik ve kötü ahlâk.” (*Tirmizî*, 1992: Birr, 41). Şeklinde ifade edilen güzel ahlâkın ne derece ehemmiyet taşıdığına ve insanın ma'nen derecesini yükselttiğine, cimrilik ve kötü ahlâkın ise Müslümanda bulunmaması gereken iki kötü huy olduğuna dikkat çekilmiştir.

Ebû Abdullah el-Cedelî, Hz. Âişe'ye: “Rasûlullah'ın ahlâkından sorduğunda: “Ne yaratılıştan kaba ne de sonradan kabalaşan ne de çarşılarda bağırان kişi idi. Kötülüğe

karşı kötülükle mukâbele etmez fakat onu affeder, bağışlardı.” (Tirmizî, 1992: Birr, 69). Enes b. Mâlik’in şu tespiti Rasûlullah’ın güzel ahlâk sahibi olduğunu gösteren delillerdendir: “Rasûlullah (s.a.s.) 10 yıl hizmet ettim. Bana hiçbir zaman “üf” demedi ve yaptığım bir iş için “Bunu neden yaptın?” veya yapmadığım bir iş için bunu neden yapmadın?” Demedi. Rasûlullah (s.a.s.), İnsanların ahlâkça en güzeli idi. Elimini değdiği ne hazz (yün ve ipek karışımı) ne de ipek ne de herhangi bir şey Rasûlullah’ın el ayasından daha yumuşak değildi ve ben Rasûlullah’ın terinden daha güzel kokan asla bir misk veya ıtır koklamadım.” (Tirmizî, 1992: Birr, 69).

Câbir b. Abdillah’tan rivayet edilen bir hadiste: “Kıyâmet Günü’nde bana en sevgili ve meclis bakımından en yakın olanınız, ahlâkça en güzel olanınızdır ve Kıyâmet Günü’nde bana en sevimsiz ve benden en uzak olanınız saçmalayan, boşboğazlar mütefeyhıklardır. (Sahâbe-i Kirâm): “Saçmalayan ve boşboğazları bildik, mütefeyhıklar kimdir?” diye sordukların da: “Büyüklik taslayanlardır.” cevabını vermiştir. (Tirmizî, 1992: Birr, 71). “İnsanların en hayırlısı kimdir?” Diye soran bir adama: “ Ömrü uzun, ameli güzel olandır.” (Tirmizî, 1992: Zuhd, 21, 22). Cevabını vermesi de ahlâkın ne kadar öneme hâiz olduğunu ortaya koyan bir karînedir. “Kişinin İslâm’ının güzelliği, boş şeyleri terk etmesidir.” (Tirmizî, 1992: Zuhd, 11). Buyurması da kişinin ahlâkının temel vasıflarından birinin, faydasız ve boş şeylerden uzak olması olarak değerlendirilebiliriz. Kişinin ahlâkının göstergesi hem kendi hem de diğer insanlar için faydalı işlerle meşgul olmasıdır.

4.2. İyilik Yapmak ve İyiliği Emredip Kötülükten Alıkoymak

Allah Tealâ: “Kim sâlih bir amel işlerse, kendi lehine işlemiş olur. Kim de kötülük yaparsa, kendi aleyhine yapmış olur. Sonra Rabbinize döndürüleceksiniz.” Câsiye, 45/15. “Artık kim zerre ağırlığınca bir hayır işlerse, onun mükâfatını görecektir. Kim de zerre ağırlığınca bir kötülük işlerse, onun cezâsını görecektir.” (Zilzâl, 99/7-8) ayetleriyle iyilik yapanın kendi lehine iyilik yaptığını, kötülük yapanın ise kendi aleyhine kötülük yaptığını ifade etmiştir.

“el-Emru bi’l-ma’rûf ve’n-Nehyu ani’l-münker” diye tavsif edilen “iyiliği emredip kötülükten alıkoymak” Rabbinizin emirlerinden biridir: “Siz, insanlar için çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz. İyiliği emreder, kötülükten men eder ve Allah’a iman edersiniz...” (Âl-i İmrân, 3/110). Mü’min erkekler ve mü’min kadınlar birbirlerinin dostlarıdır. İyiliği emreder, kötülükten alıkoyarlar. Namazı dosdoğru kılar, zekâtı verirler. Allah’a ve Resûlüne itaat ederler. İşte bunlara Allah merhamet edecektir. Şüphesiz Allah mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir.” (Tevbe, 9/71) ayetleriyle bunu beyan etmiştir.

Peygamberimiz ise: “Kişi için ma’rûfu yapıp şerden kaçınmanın da sadaka olduğunu”, (Buhârî, 1992: Zekât, 30) ifade etmiş, “Her iyiliğin, sadaka olduğunu”, (Tirmizî, 1992: Birr, 45). Herhangi bir iyiliğin de hafife alınmaması gerektiğini: “Sizden biriniz iyiliğin herhangi bir miktarını sakın hakîr görmesin. Şayet (iyilik yapmak için bir şey) bulamazsa bu durumda kardeşini güler yüzle karşılasın. Et satın aldığı veya bir tencere yemek pişirdiğinde onun suyunu bol koy ve ondan bir avuç (kâse) komşuna ver.” (Tirmizî, 1992:

Birr, 30) şeklinde ifade etmiş : “Sizden kim bir münker görürse onu eliyle düzeltsin, ona gücü yetmiyorsa onu diliyle düzeltsin. Ona da gücü yetmiyorsa kalben buğzetsin. Bu da imanın en zayıf derecesidir.” (*Muslim*, İman, 78; *İbn Mâce*, 1992: Fiten, 20). “Dua etmeden ve duanızı icâbet edilmeden ma’rûfu emrediniz ve münkerden sakındırınız.” (*İbn Mâce*, 1992: Fiten, 20) buyurarak münkerât karşısında takınmamız tavırları ve bunların derecelerini beyan etmiştir.

Allah, “Şüphesiz iyilikler, kötülükleri giderir.” (Hûd, 11/114). Ayetinde beyan buyurduğu gibi Rasûlullah (s.a.s.) de: “Nerede ve nasıl olursan ol, Allah’tan kork. Kötülük işlersen, hemen arkasından iyilik yap ki, o kötülüğü silip süpürsün. İnsanlarla güzel geçin!” (*Tirmizî*, 1992: Birr, 55) sözüyle kötülükleri iyiliklerle sava bileceğimize işaret etmiştir.

4.3.Doğru Sözlü Olmak

Allah Teâlâ: “Allah’a karşı gelmekten sakının ve doğrularla beraber olun.” (Tevbe, 9/119) ayetinde Allah’tan korkmanın yanında doğru olmayı da şîâr edinmemiz gerektiğine vurgu yapmıştır.

“Emrolunduğun gibi dosdoğru ol.” (Hûd, 11/112). “Hepiniz Allah’a giden doğru yolu tutun, O’ndan bağışlanmak dileyin.” (Fussilet, 41/6). “Allah, şöyle diyecek: “Bugün, doğrulara, doğruluklarının yarar sağlayacağı gündür.” Onlara içinden ırmaklar akan, içinde ebedî kalacakları cennetler vardır. Allah, onlardan razı olmuş, onlar da Allah’tan razı olmuşlardır. İşte bu büyük başarıdır.” (Mâide, 5/119). “Ey iman edenler! Allah’tan sakının ve sözün en doğrusunu söyleyin ki Allah, amellerinizi ıslâh etsin ve günahlarınızı bağışlasın.” (Ahzâb, 33/70-71) ayetleri doğruluğun ve doğru sözlü olmanın önemini ortaya koymaya kâfi delillerdir.

“Doğru sözlü, doğru özlü erkek ve kadınlara Allah, bağışlanma ve büyük bir ecir hazırlamıştır.” (Ahzâb, 33/35). “Allah’a karşı dürüst ve samimi davransalardı elbette kendileri için çok daha iyi olurdu.” (Muhammed, 47/21). “Şüphesiz Rabbimiz Allah’tır.” deyip sonra da dosdoğru olanlara hiçbir korku yoktur, onlar üzülmecekler de. Onlar cennetliklerdir. Yapmakta olduklarına karşılık, orada sürekli kalacaklardır.” (Ahkâf, 46/13-14). “Şüphesiz “Rabbimiz Allah’tır.” deyip de sonra dosdoğru olanlar var ya, onların üzerine akın akın melekler iner ve derler ki: “Korkmayın, üzülmeyin, size va’dedilmekte olan Cennetle sevinin!” (Fussilet, 41/30). “Ey İman Edenler! Allah’tan korkun ve doğru konuşun.” (Ahzâb, 33/70) ayetlerinde doğruluğun kişinin lehine olduğu, doğru olan kadın ve erkeğin Cennet’le mükâfatlandırılacağı ifade edilmiştir.

Peygamberimiz (s.a.s.) ise: “Hiç şüphe yok ki doğruluk iyiliğe götürür. İyilik de Cennet’e götürür. Kişi doğru söyleye söyleye Allah katında siddîk (doğru sözlü) diye yazılır. Yalancılık kötülüğe götürür. Kötülük de cehenneme götürür. Kişi yalan söyleye söyleye Allah katında kezzâb (yalancı) diye yazılır.” (*Buhârî*, 1992: Edeb, 69; *Muslim*, 1992: Birr, 105; *Tirmizî*, 1992: Birr, 46; *İbn Mâce*, 1992: Mukaddime, 7). “İnsanların en şerlisi, birilerine bir yüzle diğerlerine de başka bir yüzle gelendir.” (*Ebû Dâvûd*, 1992: Edeb, 24). Abdullah b. Sufyân, Peygamberimize (s.a.s.): “Ey Allah’ın Rasûlü bana sımsıkı

sarılaçağım bir amel söyle!” dedim. Rasûlullah (s.a.s.): “Rabbim Allah’tır de sonra dosdoğru ol.” Buyurdu. “Ey Allah’ın Rasûlü hakkımda korkacağım şeyin en tehlikelisi nedir? Dedim. Mübârek dilini tuttu sonra: “İşte budur.” Buyurdu. (*Tirmizî*, 1992: Zuhd, 61). Hadislerinde doğruluğun Cennet’e, yalancılığın ise Cehennem’e sevk eden bir haslet olduğunu ve insanların en şerlisinin ise ikiyüzlü kimse olduğunu ifade etmiş, “Münâfiğin alâmetinin 3 olduğunu, konuştuğunda yalan söylediğini, kendisine bir emânet verildiğinde ihânet ettiğini ve va’d ettiğinde de va’dinden döndüğünü” beyan etmiştir. (*Buhârî*, 1992: Şehâdât, 28).

Ebû Sufyân b. Harb’in naklettiğine göre Bizans Kralı Herakliyus ile arasında geçen hâdise de Hz. Peygamberin (s.a.s.) tebliğinde esas aldığı hususların başında doğruluğun geldiğini ispata dair bir belge niteliği taşımaktadır: “Herakliyus : “O, adam size neleri emrediyor? Diye sordu. Ben de: “Sadece Allah’a kulluk ediniz, O’na hiçbir şeyi ortak koşmayınız. Atalarınızın söylediklerini terk ediniz.” diyor ve bize namaz kılmayı, sözde ve işte doğruluğu, iffetli yaşamayı ve akraba ile ilgilenmeyi emrediyor.” dedim. (*Buhârî*, 1992: Bedyu’l-Vahy, 6, Şehâdât, 28; *Müslim*, 1992: Cihâd, 74).

Ebû Amr (veya Ebû Amre) Süfyân b. Abdillâh şöyle dedi: “Yâ Rasûlallah! Bana İslâm’ı öylesine tanıttin ki onu bir daha senden başkasına sormaya ihtiyaç hissetmeyeyim.” dedim. Rasûlullah (s.a.s.): “Allah’a inandım de, sonra da dosdoğru ol!” buyurdu. (*Müslim*, 1992: İmân, 62; *İbn Mâce*, 1992: Fiten, 12). “Hiç birinizi sadece amelî kurtaramaz. Fakat doğru yoldan ayrılmayın. İbadette ifrata gitmeyin. Sahâbe-i Kirâm: “Yâ Rasûlallah Senin de mi amelî kurtaramaz.” Diye sordular. (Rasûlullah): “Beni de sadece amelîm kurtaramaz. Meğerki Allah Teâlâ beni rahmet ve fazlı ile örtmüş olsun.” Buyurdu. (Hemmâm b. Munebbih, 1966: 72; *Buhârî*, 1992: Rikâk, 18; Merdâ, 19; *İbn Mâce*, 1992: Zuhd, 20). Ayet ve hadislerde bunlar gibi istikâmet/doğruluk üzerine yapılan vurgulardan hareketle İslâm Ahlâkı’nın en önemli prensiplerinden birinin doğru olmak olduğu söylenebilir.” (Kılıç, R., 1: 39).

Câbir b. Abdillâh’ın rivayet ettiği bir hadisinte ise Allah’ın yolundan başka bir yol tutanın felâha eremeyeceği şöyle ifade edilmiştir: “Rasûlullah’ın yanındaydık, bir çizgi çizdi sonra onun sağına iki çizgi çizdi. Onun soluna da iki çizgi çizdi. Sonra elini çizginin ortasına koydu ve şöyle dedi: “Bu Allah’ın yoludur.” (*İbn Mâce*, 1992: Mukaddime, 1) Buyurdu ve sonra şu ayeti okudu: “Bu, dosdoğru olan yoluma uyun. Sizi Allah yolundan ayırı düşürecek yollara uymayın.” (*İbn Mâce*, 1992: Mukaddime, 1).

4.4.Adâletli Olma Haksızlık Yapmama

Allah Teâlâ, adâletli davranmayı ve adâletin nasıl uygulanması gerektiğini de şu âyetlerle beyân etmiştir: “Ey iman edenler! Allah için hakkı titizlikle ayakta tutan, adâlet ile şahitlik eden kimseler olun. Bir topluma olan kininiz, sakın ha sizi adâletsizliğe itmesin. Âdil olun. Bu, Allah’a karşı gelmekten sakınmaya daha yakındır. Allah’a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz Allah, yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır.” (Mâide, 5/8).

“Ölçüyü ve tartıyı adâletle tam yapın. Biz herkesi ancak gücünün yettiği kadarıyla sorumlu tutarız. (Birisini hakkında) konuştuğunuz zaman yakınınız bile olsa âdil olun.

Allah'a verdiğiniz sözü tutun. İşte bunları Allah size öğüt alasınız diye emretti." (En'âm, 6/152). 3 emrin 3 de yasağın zikredildiği: "Şüphesiz Allah, adâleti, iyilik yapmayı, yakınlarla yardım etmeyi emreder. Hayâsızlığı, fenalık ve azgınlığı da yasaklar. O, düşünüp tutasınız diye size öğüt veriyor." (Nahl, 16/90). Ayetleri bir toplumun ahlâkının temel esaslarını vaz etmiş, bu esaslardan sapmanın ise ahlâkî bir davranış olmayacağına ahlâka muğayir bir davranış olacağına işaret edilmiştir.

Şuayb (a.s.) Peygamber olarak gönderildiği Medyen halkını ölçü ve tartı konusunda uyarmış ancak onlar ölçü ve tartıda hile yaptıklarından dolayı helâk edilmişlerdi: "Medyen halkına da kardeşleri Şu'ayb'ı peygamber olarak gönderdik. Dedi ki: "Ey kavmim! Allah'a kulluk edin. Sizin için O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. Rabbinizden size açık bir delil gelmiştir. Artık ölçüyü ve tartıyı tam yapın. İnsanların mallarını eksiltmeyin. Düzene sokulduktan sonra yeryüzünde bozgunculuk etmeyin. İnananlar iseniz bunlar sizin için hayırlıdır." (A'râf,7/85).

"Sizden önceki nesillerden akli başında kimseler yeryüzünde bozgunculuk yapmaktan alıkoysalardı ya! Ancak içlerinden kendilerini kurtardığımız pek az kimse bunu yapmıştı. Zulmedenler ise içinde şımartıldıkları refâhın ardına düştüler ve günahkâr kimseler oldular. Rabbin, halkları sâlih ve islâh edici kimseler iken memleketleri zulmederek helâk etmez." (Hûd, 11/115-116).

Huzeyfe'den rivayet edilen bir hadiste Rasûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Herkes iyilik yaparsa biz de iyilik yaparız ve onlar haksızlık yaparsa biz de haksızlık yaparız." Diyen kişiliksiz kimse gibi olmayın. Fakat kendinizi herkes iyilik yaparsa iyilik yapmaya ve şayet kötülük yaparsa haksızlık yapmamaya hazırlayınız." (Tirmizî, 1992: Birr, 63).

"Kıyâmet gününde insanların Allah'ı Teâlâ'ya en sevgili olanı ve Allah'a en yakın bulunanı âdil devlet başkanıdır." (Tirmizî, Ahkâm, 4). "Doğrusu adâletle iş görenler, Allah katında nurdan minberler üzerinde Rahman'ın sağında olacaklardır." (Ahmed b. Hanbel, *Musned*, 1992: 2, 160).

Mezkûr âyet ve hadisler de yakınımız bile olsa adâletli davranmak ve başkalarının haklarını yememek, zâlim idarecilere karşı hakkı gizlememek gibi davranışlar, güzel hasletlerden sayılmıştır.

Rasûlullah (s.a.s.), savaştan elde edilen ganîmetleri paylaşmaya başladı. Çok geçmeden Benî Temîm kabilesine mensup Zulhuveysira adlı bir bedevî geldi ve: "Yâ Rasûlallah Adâletli ol." dedi. Peygamber (s.a.s.): "Yazıklar olsun sana! Ben de adâletli olmazsam, kim adâletli olabilir? Eğer adâletli olmazsam sen hüsrâna uğrarsın. Bütün ümitlerin boşa çıkar." (Muslim, Zekât, 46) diyerek bu kişiye sitemde bulundu. Başka bir rivayete göre de taksîmât sırasında orada bulunan bir adam: "Vallahi bu adâlet gözetilmeyen, Allah rızası hedeflenmeyen bir taksîmdir." dedi. Bunu haber alan Hz. Peygamberin yüzü kıpkırmızı kesildi. "Allah ve Rasûlü âdil olmazsa kim âdil olur!" dedikten sonra: "Allah Mûsâ'ya rahmet eylesin. O bundan daha çok eziyet görmesine rağmen sabretmişti." buyurdu. (Muslim, Zekât, 46).

“Ebû Hureyre başka bir olayı şöyle anlatmıştır: “Biz her sabah Rasûlullah (s.a.s) ile birlikte oturuyorduk. Kendisi evine gitmek için ayağa kalktığında biz de ayağa kalkar ve o evine gidinceye kadar ayakta beklerdik. Bir gün kalkıp mescidin ortasına geldiğinde bedevî bir adam yanına gidip: “Ya Muhammed! Bana iki deve yükü zahîre ver sen bunu kendi malından ne de babanın malından veriyor değilsin.” Dedi. Bu arada arkadan kendisine yetişir yetişmez ridâsından tutmuş çekiyordu öyle ki boynu kıpkırmızı kesilmişti. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.s.), Hayır! Allah’tan bağışlanmamı dilerim. Fakat benim yakamı bırakmadan sana bir şey veremem.” Dedi. Bunu 3 defa tekrarladı. Sonra bir adam çağırıldı ve ona: “ Bu adama biri arpa biri de hurma olmak üzere iki deve yükünü ver.” Buyurdu. (Ali Müttakî el-Hindî, 1993: 7: 220).

4.5.Güzel Nasîhat/Öğüt Vermek İnanmaya Zorlamamak

Allah Tealâ, Hz. Mûsâ (a.s.) ve Hârûn’u (a.s.) Firâvun’a gönderirken: “Firâvûn’a gidin. Çünkü o azmıştır. Ona yumuşak söz söyleyin. Belki öğüt alır yahut korkar.” (Tâhâ, 20/43-44). Emrini vermiştir.

Hz. Peygamber’e de (s.a.s.): “Sen Rabbinin yoluna hikmet ve güzel öğütle çağır ve onlarla en güzel şekilde mücâdele et.” (Nahl, 16/125). “Sen öğüt ver, çünkü öğüt mü’minlere fayda verir.” (Zâriyât, 51/55). Emirleriyle muhâtaplarıyla nasıl mücâdele edebileceğini beyân etmiştir.

Tebliğ yaparken muhataplarına yumuşak sözle yaklaşmanın tesir edebileceğini, katı kalpli olmadığı için sözlerinin tesir ettiğini de: “Eğer sen kaba, katı yürekli olsaydın şüphesiz etraftan dağılıp gitmişlerdi.” (Âl-i İmrân, 3/159). “Eğer Rabbinden umduğun bir rahmeti beklerken onlardan yüz çevirecek olursan, onlara yumuşak söz söyle!” (İsrâ, 17/28). “Kullarıma söyle, (daima) güzel sözler söylesinler. Çünkü şeytan aralarını bozar. Çünkü şeytan insanın apaçık bir düşmanıdır.” (İsrâ, 17/53). “Eğer Rabbinden umduğun bir rahmeti beklerken onlardan yüz çevirecek olursan, onlara yumuşak söz söyle.” (İsrâ, 17/28). Ayetiyle Peygamberimize (s.a.s.) tebliğ ve insanları dine davette nasıl bir metot izleyeceğinin temel esaslarını ortaya koymuştur.

Allah Tealâ, tebliğde zorlamanın yeri olmadığını hem Peygamberimize hem de mü’minlere şöyle beyan etmiştir: “Eğer Rabbin dileseydi, yeryüzündekilerin hepsi elbette iman ederlerdi. O halde sen, inanmaları için insanları zorluyor musun?”, (Yunus, 10/99). “Eğer Senin Rabbin dileseydi, dünyada ne kadar insan varsa hepsi imana gelirdi. Şimdi sen mi, imana gelsinler diye insanları zorlayacaksın? Allah’ın izni olmadıkça hiç bir kimsenin iman etmesi mümkün değildir.” (Yûnus, 10/99-100). “Sen dilediğin kimseyi hidâyete erdirmeyebilirsin lâkin ancak Allah dilediğini hidayete erdirtir.” (Kasas, 28/56). Rasûlullah (s.a.s.) ölümü anında amcasına (Ebû Tâlib’e) “Allah’tan başka İlah yoktur de. Ben sana Kıyâmet Günü’nde şahitlik edeceğim.” Buyurdu. Allah itab etti ve: “Sen dilediğini hidâyete erdiremezsin.” (Kasas, 28/56) Ayetini nâzil etti.” (Muslim, 1992: İman, 39). “De ki: “İşte Rabbiniz tarafından gerçek geldi. Artık dileyen iman etsin,

dileyen inkâr etsin.” (Kehf, 18/29). “Bu mü’minler hâlâ öğrenmediler mi ki Allah dileseydi bütün insanları hidâyet eder, doğru yola koyardı.” (Ra’d, 13/31).

Hız. Peygamber (s.a.s.), Tâif’e risâletini beyan için gitmiş, onun bu çağrısından hoşlanmayanların kendisini taşlandığında: “Allahım kavmimi bağışla, onlar bilmiyorlar.” (*Buhârî*, 1992: Enbiyâ, 54; *Müslim*, 1992: Cihâd, 104). Duası onları zorlamadığının ve sıkıntılarına göğüs gerdiğinin ifadeleridir. Bu da Rasûlullah’ın (s.a.s.): “Din nasîhattir.” buyurdu. Biz kendisine: “Kimin için nasîhattir? Dedik. Rasûlullah (s.a.s.): “Allah, Kitâbı, Rasûlü, tüm müslümanlar için nasîhattir.” (*Müslim*, 1992: İman, 95, *Buhârî*, 1992: İman, 42; *Ebû Davûd*, 1992: Edeb, 59; *Tirmizî*, 1992: Birr, 17). Hadisi sözlerinin fiiliyata geçirilmiş hâlidir.

4.6. Anne Babaya İyilik Etmek

Allah Tealâ anne babaya iyilik yapmanın gereğini zikretmiş, annenin çektiği sıkıntıları örnek olarak sunmuş anne babaya iyi davranmanın ve onlara itaatın gereğini şöyle beyan etmiştir: “Allah’a ibadet edin ve ona hiçbir şeyi ortak koşmayın. Ana, babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, yanınızdaki arkadaşına, yolcuya, elinizin altındakilere iyilik edin. Şüphesiz Allah, kibirlenen ve övünen kimseleri sevmez.” (Nisa, 4/36). “Rabbin, yalnız kendisine tapmanızı ve ana babaya iyilik etmeyi buyurmuştur. Eğer ikisinden biri veya her ikisi, senin yanında iken ihtiyarlayacak olursa, onlara karşı “Öf” bile demeyesin, onları azarlamayasın. İkisine de hep tatlı söz söyleyesin.” (İsrâ, 17/23). Biz, insana anne, babasına iyi davranmayı emrettik...” Peygamberimiz (s.a.s.): “Anne babasına ihtiyarlık anında ikisine veya birisine ulaşır Cennet’e giremeyen burnu sürtülsün, burnu sürtülsün, burnu sürtülsün.” diye 3 defa tekrarladı.” (*Muslim*, 1992: Birr, 9).

Ebu Hureyre’den rivayet edilmiştir: “Bir adam gelerek: “Ey Allah’ın Rasûlü Kime iyilik edeyim?” diye sordu. Rasûlullah (s.a.s.): “Annene!” diye cevap verdi. Adam: “Sonra kime?” “Annene!” diye cevap verdi. Adam tekrar: “Sonra kime?” dedi. Yine: “Annen!” diye cevap verdi. Adam tekrar sordu: “Sonra kime?” “Babana!” diye cevap verdi. (*Buhârî*, 1992: Edeb, 2; *Muslim*, 1992: Birr, 1; *İbn Mâce*, 1992: Edeb, 1).

Abdullah b. Mesûd: “Ey Allah’ın Rasûlü amellerin hangisi Cennet’e en yakınlaştıracıdır? Diye sordu. “Namazı vaktinde kılman.” Buyurdu. “Ey Allah’ın Rasûlü başka hangisi?” dedim. “Anne babaya iyilik.” Buyurdu. “Ey Allah’ın Rasûlü Başka hangisi?” Dedim. “Allah yolunda cihâd.” Buyurdu. (*Muslim*, 1992: İmân, 36).

Mezkûr âyet ve hadislerde anne ve babaya itaat ve iyiliğin ihtiyarladıklarında onlara gösterilmesi gereken şefkat ve merhametin ahlâkî bir erdem olduğuna vurgu yapılmıştır.

4.7. İnsanların Kusurunu Örtmek Bağışlayıcı Olmak ve Öfkesine Hâkim Olmak

Allah Tealâ: “Öfkelerini yutarlar ve insanları affederler. Allah da güzel davranışta bulunanları sever.” (Âl-i İmran, 3/134) Buyurmuş, öfkeyi yenmenin, insanları affetmenin gereğini beyan etmiştir.

Hz. Peygamber (s.a.s.) de: “Kim bu dünyada bir kulun ayıbını örterse Allah da onun ayıbını Kıyâmet’te örter.” Buyurmuş, (Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 1992: 6, 145; Müslim, 1992: Birr, 71). Her bir kulun ayıbını örteni Allah Kıyâmet günü ayıbını örteceğini, Allah katında en büyük ecrin ise öfkesini yutmak olduğunu beyan etmiş ve: “Güçlü olan güreşte rakiplerini yenen değil, güçlü olan öfke anında nefesine hâkim olandır.” (*Buhârî*, 1992: Edeb, 76; *Muslim*, 1992: Birr, 30). “Kim kardeşinin bir günahla ayıplarsa, o günahı işlemeyen ölmez.” (*Tirmizî*, 1992: Zuhd, 53.) Buyurarak insanın öfke anında gözünün bir şey göremediği için dengeli davranamayacağını, dengeli davranışının ise ancak öfke denetimiyle gerçekleşebileceğini vurgulamıştır. Öfkesini kontrol edemeyen fertlerin hem alileri hem de toplumla huzur ve sukun içinde yaşamaları düşünülemez.

4.8.Sabırlı Olmak Sabrı Tavsiye Etmek

Hz. Mûsâ’nın (a.s.) risâleti karşısında O’nunla mücadeleye girişen sihirbazlar Allah’ın izniyle Hz. Mûsâ’nın gösterdiği mu’cizelerden sonra onun risâletini iman edip, tasdik eden sihirbazların iman etmeleri karşısında onları cezalandırmak isteyen Firâvûn’un zulmü karşısında kendilerine düşenin sabır olduğunu şöyle ifade etmişlerdir: “Dediler ki: “Biz mutlaka Rabbimize döneceğiz.” “Sen sırf, Rabbimizin âyetleri bize geldiğinde iman ettiğimiz için bize hınç duyuyorsun. Ey Rabbimiz! Üzerimize sabır yağdır ve müslüman olarak bizim canımızı al.” (A’râf, 7/125-126).

“Allah ve Rasûlüne itaat edin, birbirinizle çekişmeyin; sonra korkuya kapılırsınız da kuvvetiniz gider. Bir de sabredin. Çünkü Allah sabredenlerle beraberdir.” (Enfâl, 8/46). “Muhakkak sizi biraz korku, biraz açlık ve mallardan, canlardan, ürünlerden biraz eksiltmekle deneriz, sabredenleri müjdele.” (Bakara, 2/155). “Sabret! Çünkü Allah iyi ve yararlı işleri en güzel şekilde yapanların mükâfatını zayi etmez.” (Hûd, 11/115). “And olsun zamana ki, insan gerçekten ziyân içindedir. Ancak, iman edip de sâlih ameller işleyenler, birbirlerine hakkı tavsiye edenler, birbirlerine sabrı tavsiye edenler başka (Onlar ziyânda değillerdir).” (Asr, 103/1-3). Zikrettiğimiz âyetler sabrın önemini ortaya koymaya kâfidir.

Hz. Peygamber (s.a.s.) de: “Hiç kimseye sabırdan daha geniş ve daha hayırlı bir bağışta bulunulmamıştır.” (*Buhârî*, 1992: Zekât, 50). Buyurarak sabrın gerekliliğini vurgulamıştır.

4.9.Haksız yere Cana Kıymamak

Allah Tealâ Hz. Âdem’in (a.s.) iki oğlunun kurban sunuşlarını ve ilk katl (öldürme) hâdisesini şöyle beyân etmiştir: (Ey Muhammed!) Onlara, Âdem’in iki oğlunun haberini gerçek olarak oku. Hani ikisi de birer kurban sunmuşlardı da, birinden kabul edilmiş, ötekinden kabul edilmemişti. Kurbanı kabul edilmeyen, “Andolsun seni mutlaka öldüreceğim.” demişti. Öteki, “Allah, ancak kendisine karşı gelmekten sakınanlardan kabul eder” demişti. “Andolsun! Sen beni öldürmek için elini bana uzatsan da ben seni öldürmek için sana elimi uzatacak değilim. Çünkü ben âlemlerin Rabbi olan Allah’tan korkarım.” “Ben istiyorum ki, sen benim günahımı da, kendi günahını da yüklenip

cehennemliklerden olasin. İşte bu zalimlerin cezasıdır.” Derken nefsi onu kardeşini öldürmeye itti de onu öldürdü ve böylece zıyan edenlerden oldu...” (Mâide, 5/27-30).

“Haklı bir sebep olmadıkça, Allah’ın, öldürülmesini haram kıldığı cana kıymayın. Kim haksız yere öldürülürse, biz onun velisine yetki vermişizdir. Ancak o da (kıyas yoluyla) öldürmede meşru ölçüleri aşmasın. Çünkü kendisine yardım edilmiştir.” (İsrâ, 17/33).

“Kim bir mü’mini kasten öldürürse, cezası, içinde ebedî kalacağı Cehennem’dir. Allah, ona gazap etmiş, lânet etmiş ve onun için büyük bir azap hazırlamıştır.” (Nisâ, 4/93).

Allah Tealâ, mezkûr âyetlerde haksız yere cana kıymayı hem Tevrat hem de Kur’an’da haram kılmış ve kasten öldürmenin cezasını da Cehennem olarak beyan etmiştir.

Abdullah b. Mes’ûd’dan rivayet edildiğine göre Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: “Haksız olarak öldürülen her kişinin kanından bir pay, Âdem’in ilk oğluna ayrılır. Çünkü o, insan öldürme çığırını ilk başlatan kişidir.” (*Buhârî*, 1992: Cenâiz 33, Enbiyâ 1, Diyât 2, İ’tisâm, 15; *Müslim*, 1992: Kasâme, 27; *Nesâî*, 1992: Tahrîm 1; *İbn Mâce*, 1992: Diyât, 1).

Peygamberimiz (s.a.s.) de: “Kim Allah’tan başka İlâh yoktur der ve Allah’tan başka ibadet edenleri inkâr ederse, o kimsenin malı ve kanı haram olur. Gizli hallerinin hesabı ise Allah’a âittir. (*Müslim*, 1992: İman, 37). Vedâ hutbesinde insan öldürmenin haram olduğu ifade etmiştir: “Şüphesiz, sizin kanlarınız ve mallarınız, bu gününüz, bu ayınız ve bu beldenizin haram olduğu gibi birbirinize haramdır.” (*Buhârî*, 1992: İlim, 37, Hacc, 132, Hudûd, 9; *Müslim*, 1992: Hacc, 147; *Tirmîzî*, 1992: Fiten, 6, *İbn Mâce*, 1992: Fiten, 2). Buyurarak iman ettikten sonra bir kimseyi öldürmenin haram olduğunu ifade etmiştir.

“İki Müslüman birbirine kılıç çektiği zaman, öldüren de ölen de Cehennem’dedir.” Buyurmuş, Ebû Bekre Nufey b. Hâris es-Sekâfi’nin: “Yâ Rasûlallah öldürenin durumu belli ama ölen niçin Cehennem’dedir?” sorusuna: “Çünkü o da arkadaşını öldürmek istiyordu.” (*Buhârî*, 1992: İman, 22, Diyât, 2, Fiten, 10; *Müslim*, 1992: Kasâme, 33, Fiten, 4; *Ebû Dâvûd*, 1992: Fiten, 5; *Nesâî*, 1992: Tahrîm, 29. Kasâme, 7; *İbn Mâce*, 1992: Fiten, 11). Buyurmuş, Müslümanların iftirâk yerine vahdeti öncelikle görmeleri gerektiğine işaret etmiştir. Allah Tealâ’nın: “Mü’minlerden iki grup birbirleriyle çarpışarlarsa aralarını düzeltin.” (Hucurât, 49/9). Emri gereğince de tefrika yerine vahdeti tercih etmemiz gerekmektedir.

“Müslümanın kanı ancak üç şeyden birisi ile helâl olur. Zinâ eden evli, cana karşılık can, dinini terk eden ve İslâm toplumundan ayrılan kimse.” (*Buhârî*, 1992: Diyât, 6; *Müslim*, 1992: Kasâme, 6; *Ebû Dâvûd*, 1992: Hudûd, 1; *Tirmîzî*, 1992: Hudûd, 15). “Haram kan dökmediği müddetçe mümin, Allah’ın rahmetini ummaya devam eder.” (*Buhârî*, 1992: Diyât, 1). “Müslümana sövmek, fisk, öldürmek küfürdür.” (*Muslim*, 1992: İman, 28; *İbn Mâce*, 1992: Zuhd, 28, Fiten, 4). “Allah, müşrik olarak ölen ve kasten adam öldüren dışındaki bütün günahkârların suçunu bağışlar.” (*Nesâî*, 1992: Fiten, 6), Mü’mini öldürmek Allah katında dünyanın yok olmasından daha büyüktür.” (*Nesâî*, 1992: Tahrîmu’d-Dem, 2).

“Yedi helâk edici şeyden sakının: “Allah’a şirk koşmak, büyü yapmak, haklı bir sebep olmadıkça Allah’ın dokunulmaz kıldığı bir cana kıymak, yetim malı yemek, faiz yemek, düşmana toplu hücum yapılacağı sırada savaş meydanını terk etmek ve dürüst kadınları iffetsizlikle suçlamak.” (Buhârî, 1992: Vasiyyet, 23; Müslim, 1992: İman, 145). Hadisler haram olan kan dökmedikçe mü’minin Allah’ın rahmetinden uzak olmayacağını, cana, taarruz olmadığı sürece Müslümanın kanının helal olamayacağını, öldürmenin büyük günahlardan olduğunu beyan etmiştir.

4.10.Zarar Veren Bir Engeli Yoldan Kaldırmak ve Dinlenme Yerlerini Kirletmeme

İslâm dinin temel prensiplerinde biri olan temizliği sadece beden ve elbise temizliği olarak telakki edemeyiz, çevremizi de temiz tutmamız gereklidir. Peygamberimiz (s.a.s.) Mü’min sadece dilinden emin olunan değil eliyle yaptıklarından da emin olunan kişi olması gerektiğini: “Müslüman, diğer Müslümanların elinden ve dilinden sâlim olduğu kimsedir.” (Buhârî, 1992: İman, 4, 5; Müslim, 1992: İman, 65; Tirmizî, 1992: Sıfatı’l-Kıyâme, 52). “Hangisi İslam’ın en efdaldır? Diye Rasûlullah’a (s.a.s.) soran bir adama: “Müslümanların senin elinden ve dilinden selâmette kalmasıdır.” Buyurmuştur. (Ahmed b. Hanbel, *Musned*, 1992: 2: 160.)

Ebû Hureyre, Rasûlullah’ın (s.a.s.) şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir: “İman 60 küsür veya 67 küsür şu’bedir. Onun en efdali: “Lâ ilâhe İllallah” sözü en ednâsı ise: “(İnsanlara) zarar veren taş, diken gibi şeyleri yoldan uzaklaştırmaktır. Hayâ da imanın şu’belerinden bir şu’bedir.” (Müslim, 1992: İmân, 58).

Mescide bevleden bir arabînin bu hareketi karşısında Peygamberimiz (s.a.s.): “Bevl ve kazurat yapmanın mescidler için uygun olmadığını belirttikten sonra bir adam çağırıp bir kova su ile orayı temizlemesini emretmiştir. (Muslim, 1992: Tahâret, 100).

Ömer Nasûhî Bilmen’in: “Yol üzerine, mescit kenarına, kabristana, durgun ve akarsulara, ırmak kenarlarına, ağaç altlarına, abdest bozmak kerihdir. Halkın göreceği bir yerde istibra yapması da âdâba, mürüvvete aykırıdır.” (Bilmen, Ö. N., 1985: 66). Yorumunu da imanın en ednâ derecelerinden birini: “İnsanlara zarar verenin, ortadan kaldırılması” (Müslim, 1992: İmân, 58). Olarak mütalaa edebiliriz.

4.11.Başkalarının Kusurlarını Araştırma ve Gıybet Etmekten Sakındırma

Allah Tealâ: “Ey iman edenler! Zannın birçoğundan sakının. Çünkü zannın bir kısmı günahdır. Birbirinizin kusurlarını ve mahremiyetlerini araştırmayın. Birbirinizin gıybetini yapmayın. Herhangi biriniz ölü kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? İşte bundan tiksindiniz! Allah’a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz Allah tövbeyi çok kabul edendir, çok merhamet edendir.” (Hucurât, 49/12) âyetiyle zannı, başkalarının kusurlarını aramayı ve gıybet etmeyi yasaklamıştır.

Rasûlullah (s.a.s.) bir gün arkadaşlarına: “Gıybet nedir? Bilir misiniz?” Diye sordu. Sahâbe-i Kirâm: “Allah ve Resulü daha iyi bilir.” Dediler. “Gıybet, kişinin din kardeşini hoşlanmadığı bir şekilde anlatmasıdır.” Buyurdu. Bir sahâbî: “Ey Allah’ın Rasûlü: “Anlattığımız şeyler bu insanda varsa, yine de gıybet etmiş olur muyuz? “Eğer

söylediğiniz kusur onda varsa, gıybet etmiş olursunuz. Ama söylediğiniz husus onda yoksa bu durumda iftira etmiş olursunuz.” Buyurdu. (*Müslim*, 1992: *Birr*, 70; *Ebû Davûd*, 1992: *Edep*, 35).

“Allah’a ve ahiret gününe inanan, ya hayır söylesin ya da sussun.” (*Buhârî*, 1992: *Edeb*, 31, 85; *Müslim*, 1992: *İman*, 74. *İbn Mâce*, 1992: *Fiten*, 12). “Koğuculuk yapan, Cennet’e giremez.” (*Buhârî*, 1992: *Edeb*, 50; *Ebû Davûd*, 1992: *Edeb*, 33; *Tirmizî*, 1992: *Birr*, 79). “Zandan sakınınız, Zan sözlerin en yalanıdır.” (*Müslim*, 1992: *Birr*, 28) bu ve buna benzer hadisler bize hayır söylemeyi, gereksiz söz söylememeyi, dilin âfetlerinden biri olan gıybet etmemeyi emretmiş: “Dilini koruyanın kurtulacağını” haber vermiştir. (*Tirmizî*, 1992: *Sıfatu’l-Kıyâme*, 50).

4.12.Zinâ ve Diğer Sapkınlıklardan Ahıkoymak

Allah’ Tealâ: “Lût’u da Peygamber olarak gönderdik. Hani o kavmine şöyle demişti: “Sizden önce âlemlerden hiçbir kimsenin yapmadığı çirkin işi mi yapıyorsunuz?” “Hakikaten siz kadınları bırakıp, şehvetle erkeklere yaklaşıyorsunuz. Hayır, siz haddi aşan bir toplumsunuz.” Kavminin cevabı ise sadece: “Çıkarın bunları memleketinizden! Güya onlar kendilerini fazla temiz tutan insanlar!” demek oldu. Bunun üzerine biz de onu ve karısı dışında aile fertlerini kurtardık. Karısı ise azap içinde kalanlardan oldu. Onların üstüne bir azap yağmuru yağdırdık.” Bak, suçluların âkıbeti nasıl oldu.” (A’râf, 7/80-84). “Ve zinaya yaklaşmayın. Çünkü o, son derece çirkin bir iştir ve çok kötü bir yoldur.” (İsrâ, 17/32). Ayetleriyle hem eşcinselliği hem de zinayı yasaklamıştır.

Peygamberimiz (s.a.s.) ise Mü’minin zinâ gibi çirkin bir eylemden uzak durması gerektiğini şöyle ifade etmiştir: “Mü’min olduğu halde zina etmez, hırsızlık yapmaz. Mü’min olduğu halde içki içmez.” (*Müslim*, 1992: *İman*, 104). Ebû Hureyre’den rivayet edilen bir hadiste: “İnsanı en çok Cehennem’e sokan nedir? Diye Rasûlullah’a (s.a.s.) sorulduğunda: “Ağız ve ferç (namus)” (*Tirmizî*, 1992: *Birr*, 62) cevabını vermiştir.

İnsanın ağız ve namusu korumak gibi hem kendini hem âilesini hem de toplumunu koruyabileceği 2 temel esas vardır ki bu iki esas, sağlıklı ve huzurlu nesillerin yetişmesinde de ahlâkın temel iki vasfı olarak telakki edilebilir.

Sonuç

Allah Tealâ’nın Kur’ân-ı Kerîm’de bildirdiği ahlâkî kural ve kâidelerin yanında Hz. Peygamber de (s.a.s.) hadislerinde bildirilmiş olduğu bazı ahlâkî kural ve kâideler de vardır. Ahlâkî konularda Kur’ân ve hadislerin içeriklerinin birbiriyle uyum arz ettiğini, bu uyumun hem ferdin hem de toplumun yaşamında önemli yere sahip olduğunu söylememiz mümkündür.

Ahlâkî konularda Kur’ân ile Sünnet, temel ilkeleri ortaya koymaktadır. Kur’ân-ı Kerîm ve hadislerin ortaya koyduğu ahlâkî kural ve kâidelerin Müslümanların hem dünya hem de âhiret saadetlerini temin için var olduğundan İslam dini için bu iki kaynağın da ne kadar önemli olduğu ve Müslümanlar için hayatiyet taşıdığı göz ardı edilemez.

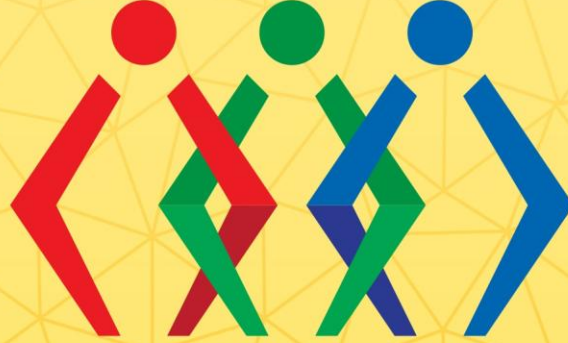
Peygamberimizin (s.a.s.), *İslâm Tarihi*'nde "Ashâb-ı Suffa" diye tesmiye edilen ve dünyada emsâli görülmemiş güzîde bir topluluğa rol-model olması sayesinde hem derûnî hem de zâhiri fetihlere imza atan ideal bir nesil yetiştirme modelinde olduğu gibi Peygamberimizin güzel ahlâkını ölçü olarak yaşayan ve yaşatan insanlardan müteşekkil: "Nerede ve nasıl olursan ol, Allah'tan kork. Kötülük işlersen, hemen arkasından iyilik yap ki, o kötülüğü silip süpürsün. İnsanlarla güzel geçin!" prensibini düstur edinen fertlerin, meydana getirdiği bir toplumun pek çok problemi çözebileceğini düşünüyoruz.

Kaynakça

- Kur'ân-ı Kerîm Meâli* (2011). (terc. Halil Altuntaş, Muzaffer Şahin), 12. Baskı Ankara. Yenigün Matbaacılık.
- Ali Müttakî el-Hindî, (1993). *Kenzu'l-Ummâl fî Suneni'l-Akvâl ve'l-Efâl*, Beyrut. Müessesetu'r-Risâle.
- Arıkan, Yaman, (1977). *İslâm Ahlâk ve Fazîleti*, İstanbul. Gül Matbaası.
- Bilmen, Ömer Nasûhî, (1985). *Büyük İslam İlmihâli*, İstanbul. Bilmen Yayınları.
- el-Buhârî, Muhammed b. İsmâil, (1992). *el-Câmiu's-Sahîh*, İstanbul. Çağrı Yayınları.
- Çetintaş, İbrahim, "İslâm Medeniyetinin Kırılan Dinamiği Ahlâk", Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2014.
- Ebû Abdirrahmân Ahmed b. Şuayb en-Nesâî, (1992), *Sunen*, İstanbul. Çağrı Yayınları.
- Ebû Dâvûd Süleyman b. El-Eşas, (1992). *Sunen*, İstanbul. Çağrı Yayınları.
- Ebû Hanîfe, (1382/1962). *Musned*, (takdim ve tahkik: Safvetu's-Sakâ).
- Ebû'l-Fazl Cemâluddin Mukrim b. Manzûr, (1410/1990). *Lisânu'l-Arab*, Beyrut. Dâru Sâdır.
- el-Hatîb el-Bağdâdî Ebû Bekr Ahmed Ali b. Sâbit, (1414/1994). *el-Câmi' li-Ahlâki'r-Râvî ve Âdâbi's-Sâmi'*, 1-2, (tahkik: Muhammed Accâc el-Hatîb, Beyrût, Muessetu'r-Risâle.
- Hemmâm b. Munebbih, (1966). *Hadîs Mecmûası*, (çev: Ragıp İmamoğlu), Ankara. Doğu Matbaacılık.
- İbn Mâce, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd, (1192), *Sunen*, İstanbul, Çağrı Yayınları.
- Kılıç, Recep, (2013). "Ahlâk", *İslâmiyet-Hristiyanlık Kavramları Sözlüğü*, Ankara. Ankara Üniversitesi Yayınevi.
- Mâlik b. Enes, (1992). *el-Muvatta*, Çağrı Yayınları, İstanbul.
- Mecduddîn Muhammed b. Ya'kûb el-Feyrûzâbâdî, (1407/1987). *el-Kâmûsu'l-Muhît*, Beyrût, Muessetu'r-Risâle.
- Muslim b. el-Haccâc, (1992). *el-Câmiu's-Sahîh*, İstanbul. Çağrı Yayınları.
- en-Nesâî Ebû Abdirrahmân Ahmed b. Şuayb, (1992). *el-Câmiu's-Sahîh*, İstanbul. Çağrı Yayınları.

- Özön, Mustafa Nihat, (1983). *Küçük Osmanlıca Türkçe Sözlük*, “Ahlâk” maddesi 3. baskı, İstanbul. İnkılap ve Aka Yayınları.
- et-Taberî, Ebû Ca’fer Muhammed b. Cerîr, (1988), *Câmiu’l-Beyân an Te’vili Âyi’l-Kur’ân*, Dâru’l-Fikr, Beyrut.
- et-Tirmizî, Muhammed b. İsâ, (1992). *Sunen*, İstanbul, Çağrı Yayınları.

ULUSLARARASI **INTERNATIONAL**
BİLİM KÜLTÜR VE **SCIENCE CULTURE AND**
SPOR DERNEĞİ **SPORT ASSOCIATION**

ISCSA_UBİKS

www.iscs-a.org

www.intjcss.com